Riksdagens protokoll 1990/91:119

Måndagen den 27 maj

Kl. 9.00– 9.21
12.00–17.56, 19.00–21.47

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 maj.

Svar på interpellation

2 § Svar på interpellation 1990/91:200 om barnhälsovården

Anf. 1 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Ingrid Ronne-Björkqvist har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att bevara och förbättra kvaliteten på barnhälsovården i Sverige och vilka omedelbara åtgärder regeringen är beredd att vidta för att garantera flyktingbarn deras rätt till hälso- och sjukvård.

Förutsättningarna för arbetet inom barnhälsovården har under senare år förändrats. Primärvården har byggts ut och mödra- och barnhälsovården har delvis integrerats däri. Antalet födda barn i Sverige har ökat, liksom antalet barn med invandrar- och flyktingbakgrund, vilket ökat barnhälsovårdens arbetsbörda.

Regeringen har gett socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga och beskriva de förändringar som har skett under senare år bl.a. vad gäller barnhälsovårdens integrering i primärvården och därvid särskilt beskriva effekterna därav. Uppdraget skall redovisas senast den 31 januari 1992. I uppdraget ingår att beskriva rådande organisationsstrukturer och vilka resurser barnhälsovården förfogar över i olika delar av landet. I uppdraget ingår också att redovisa utveckling, omfattning och innehåll av den del av föräldrautbildningen som är kopplad till barnhälsovården. Barnhälsovårdens samverkan med andra verksamheter som arbetar med frågor som rör barn, t.ex. inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg, barnomsorgen, barnkliniker, barnhabilitering och barn- och ungdomspsykiatrin, skall också redovisas.

För att skapa förutsättningar för en mer systematisk utvärdering av den förebyggande barnhälsovårdens insatser krävs ett utvecklingsarbete både vad avser de mål som bör vara utgångspunkt för insatserna och vad avser tekniken för utvärderingen. I uppdraget ingår att socialstyrelsen bör påbörja ett sådant arbete.

När socialstyrelsen har redovisat uppdraget kommer underlag att finnas för ställningstagande till om särskilda åtgärder behöver vidtas för att tillförsäkra alla barn i landet en god barnhälsovård.

Vad gäller frågan om flyktingbarnens tillgång till hälso- och sjukvård har denna fråga liksom andra frågor som rör flyktingbarnens situation nyligen utretts av socialstyrelsen på uppdrag av regeringen. Uppdraget redovisades för regeringen den 13 maj i år. Den rapport av Anders Hjern, som Ingrid Ronne-Björkqvist hänvisar till, utgör en av tio underlagsrapporter vid sidan av huvudrapporten inom ramen för uppdraget. Socialstyrelsen anser det angeläget att flyktingbarnens hälsoläge, sociala situation och utveckling samt samhällets insatser för dessa barn och deras familjer följs upp mera ingående än hittills. Statens invandrarverk har inlett ett uppföljningsprogram bl.a. med syfte att fortlöpande sammanställa och analysera resultaten av de hälsoundersökningar som erbjuds samtliga asylsökande och flyktingar i förläggningssystemet. Behovet av aktuellt underlag för planering av hälso- och sjukvårdsinsatser för olika grupper av flyktingbarn kommer därmed att kunna tillgodoses bättre än tidigare. Socialstyrelsen har också i den folkhälsorapport som nyligen överlämnats till regeringen belyst situationen för invandrar- och flyktingbarn. Styrelsen kommer även fortsättningsvis att uppmärksamma invandrar- och flyktingbarns hälsoläge liksom olika tecken på att invandrare utsätts för större hälsorisker än andra.

Jag har noterat att det i nämnda underlagsrapport angetts som tveksamt om de svenska reglerna för hälso- och sjukvård för asylsökande uppfyller förpliktelserna enligt FNs konvention om barnets rättigheter, som Sverige ratificerat. I detta sammanhang kan jag nämna att regeringen tillsatt en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att följa tillämpningen och genomförandet av konventionen i Sverige.

I regeringskansliet kommer vi nu att ingående studera och överväga socialstyrelsens redovisning och förslag.

Anf. 2 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Vi hade senast en debatt om barnhälsovården här i kammaren för ett halvår sedan. Då talade vi bl.a. om den pågående nedrustningen. Det föds ju 30 % fler barn i dag än för tio år sedan, och det har blivit färre barnläkare per antal barn. De ersätts med distriktsläkare, och barnsjuksköterskorna ersätts med distriktssköterskor, som får allt mindre tid för barnhälsovård på grund av att bl.a. hemsjukvården tar så mycket tid i anspråk för dem. De får ofta inte tid med t.ex. barnolycksfallsprofylax och föräldrautbildning.

Vid debatten för ett halvår sedan var vi överens om att de i svaret nämnda förändringarna var på gång. Statsrådet meddelade också att en kartläggning av barnhälsovården skulle ske. Det är bra att socialstyrelsen nu har fått detta uppdrag, även om det är beklagligt att det har tagit ett halvår att formulera uppdraget till socialstyrelsen på en A 4-sida. Det är litet onödig tidsspillan.

Jag tycker det är synd att det i uppdraget inte anges att samverkan bör ske också med skolan och skolhälsovården. Jag tror nämligen att man i framtiden måste samordna skolhälsovård och barnhälsovård under samma huvudman för att kunna erbjuda läkare, sköterskor och skolpsykologer gedigen barnkunskap. Det är också viktigt att ha samma tillsynsmyndighet. Det är inte är rimligt att skolverket skall vara tillsynsmyndighet för förebyggande hälsovård och sjukvård. Det bör alltså ske en överföring till socialstyrelsen.

Jag vill fråga socialministern om hon är beredd att verka för en samordning av skolhälsovård och barnhälsovård för att få en garanterad barnkompetens med socialstyrelsen som tillsynsmyndighet.

När det gäller flyktingbarnens hälsovård behövs inget ytterligare underlag. Där är det dags att skrida till verket. Redan för fyra år sedan slog Rädda barnen fast med stor skärpa, i samband med sin konferens, de missförhållanden som nu har framkommit i socialstyrelsens rapport.

På hösten 1987 konstaterade barnöverläkare Lars H Gustafsson och professor Tor Lindberg i en debattartikel att Barnläkarföreningen hade påtalat bristerna till regeringen och socialstyrelsen. De säger att läkarundersökning av flyktingbarnen ibland görs av tillfälligt inhyrda läkare utan någon som helst erfarenhet av arbete med barn. Inte heller förläggningens sjuksköterska har alltid kunskaper om barnhälsovård, säger de. Vidare säger de så här: "All annan barnhälsovård i landet är föremål för landstingens och dess barnhälsovårdsöverläkares insyn och kontroll – så icke den hälso- och sjukvård som sker i invandrarverkets regi. En undermålig vård kan därför bedrivas under lång tid utan att detta upptäcks." De avslutar artikeln med att säga att det inte händer någonting. "Jo, sammanträden hålls, utredning pågår, utbildning planeras. Men åren går och under tiden far alltför många barn illa mitt i det tigande svenska samhället", säger de. Vidare framhåller de: "Vår läkaretik säger oss att alla barn vi möter ska ha samma rättigheter, ja att de barn som har de största behoven ska hjälpas först. När det samhälle som vi tillhör i praktiken följer helt andra principer, fyller det oss med sorg och vrede."

Året därpå kom socialstyrelsens rapport om flyktingbarnens behov av stödinsatser, och där påtalas på nytt bristerna i hälsokontroller. I år har en rapport om hälsan hos barn i Sverige kommit, och i den talar man om det bedrövliga psykiska hälsotillståndet hos flyktingbarn som har varit utsatta för våld, tortyr, förluster av anhöriga och exploatering. Det är en oerhört skrämmande läsning, som bygger på undersökningar som har gjorts i Malmö, Stockholm, Värmland, Landskrona och Lycksele. I förra veckan kom likadana larmrapporter från Alvesta.

Jag vill alltså betona att det inte behövs något mer underlag utan att det nu är dags att skrida till handling. Detta gäller inte minst sedan Anders Hjern har lämnat in sin rapport, i vilken det påvisas att flyktingbarn fortfarande förvägras barnhälsovård på många håll i vårt land och att barn t.o.m. skickas tillbaka efter flera månader i Sverige utan att ens ha fått vaccinationer mot de vanligaste barnsjukdomarna. Detta är en oerhörd skandal.

Är socialministern beredd att omedelbart ta initiativ för att åtgärda dessa missförhållanden, och vilka åtgärder är i så fall på gång? Ett tips är att barnhälsovårdsöverläkarnas styrelse och Barnläkarförbundet förmodligen på direkten skulle kunna tala om hur detta skall gå till. De har nämligen nu i många år kämpat för detta, och de är därför beredda att snabbt plocka in dessa barn i en fungerande barnhälsovård under ledning av personal med barnkompetens.

Anf. 3 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag tycker att det förtjänar att sägas att vi i Sverige har en utomordentligt god barnhälsovård. Vi har världens lägsta spädbarnsdödlig-

het; den ligger under 6‰. Vi har bedrivit ett oerhört framgångsrikt arbete för att förhindra olycksfall bland små barn i form av säkerhetsarbete på trafikområdet, i hemmen, inom barnomsorgen, osv.

Det finns en del oroande tendenser när det gäller barns hälsa, dels i fråga om utvecklingsstörningar – dvs. det är inte fråga om störningar i fysisk mening utan om oroliga barn –, dels i fråga om utveckling av allergier.

Man får trots detta naturligtvis inte slå sig till ro med det som är bra. Precis som Ingrid Ronne-Björkqvist sade har vi tidigare diskuterat denna fråga. Ett av skälen till socialstyrelsens uppdrag är att även jag ser att det finns anledning att följa upp den integrering som har skett i primärvården. Vi har enligt min uppfattning anledning att vara uppmärksamma på att inte barnhälsokompetensen utarmas, utan att man faktiskt vidmakthåller kompetensen när det gäller barnhälsa.

Sedan till Ingrid Ronne-Björkqvists konkreta fråga om skolhälsovården. Det är riktigt att vi diskuterar hur tillsynen över skolhälsovården skall se ut, men jag är däremot inte riktigt säker på att det bör vara fråga om en organisatorisk samordning mellan barnhälsovård och skolhälsovård. Det är alldeles riktigt att det bör finnas en samverkan och en gemensam samsyn och att det skall vara möjligt att följa barns hälsa och också följa upp hur skolhälsovården fungerar. Det finns emellertid skäl att, innan man tar ställning i frågan, ytterligare diskutera om man därifrån skall gå till en direkt organisatorisk samordning av barnhälsovård och skolhälsovård.

Sedan till frågan om flyktingbarnen. Det är förskräckligt att barn lämnar Sverige utan att här ha fått en vaccination om detta hade varit möjligt. Det är också förskräckligt att vi inte ger våra barn – oavsett om de är flyktingbarn eller inte – en god barnhälsovård. Jag skall göra allt jag kan för att också dessa barn skall omfattas av en god hälsovård. Men man bör inte som Ingrid Ronne-Björkqvist beskriva den hälsovård barnen har fått som förskräcklig. Vi har kunnat göra mycket mer, och vi *skall* göra mycket mer, men barnen har ändå fått en viss hälsovård. Vi bör nyttja alla tillgängliga resurser för att ge dessa barn en bra hälsovård när de är i Sverige – oavsett om de skall stanna här eller om de skall lämna Sverige för ett annat land.

Anf. 4 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Jag håller med om att vi har en bra barnhälsovård. Men det går väldigt fort att rasera det som det har tagit många år att bygga upp, och det är därför viktigt att agera snabbt när man märker att det går utför.

Socialministern tycker inte att min beskrivning av flyktingbarnens situation är riktigt korrekt, utan hon menar att jag svartmålar. Men är inte den beskrivning som socialstyrelsen ger i sin rapport förskräcklig? Jag tycker inte att man skall se på de barn som får barnhälsovård utan på alla dem som inte får sådan vård. Jag blev oerhört chockerad över att finna att dessa missförhållanden fortfarande råder.

Jag fick ett telefonsamtal om ett barn på 18 månader som hade varit i Sverige i 10 månader och som enligt beskrivningen hade en helt klar CP-skada. Barnet hade inte fått någon hälsovård, så CP-skadan hade inte upptäckts. Barn med denna skada måste få behandling på direkten för att kunna behålla

så mycket som möjligt av muskelfunktionen. Jag ringde därför till den aktuelle barnhälsovårdsöverläkaren.

Jag pratade dessutom med Christina Rogestam i samband med att jag råkade träffa henne, och jag fick då uppgift om att allt fungerade bra och att den oupptäckta cp-skadan var ett olycksfall i arbetet.

Jag blev därför ledsen när jag såg i rapporten att det fortfarande finns barn som inte får den hälsoövervakning och den sjukvård som även flyktingbarn skall ha rätt till. Jag tycker att det är förskräckligt att det konstateras att vi inte klarar av att uppfylla barnkonventionens krav.

Jag håller alltså fast vid att något måste göras väldigt snabbt och att det också är möjligt att göra något snabbt. Det är inte alls krångligt att plocka in dessa barn inom barnhälsovårdens ram. Jag jobbade inom barnhälsovården i 20 år innan jag kom in i riksdagen och arbetade då som läkare med barnhälsovård 20 timmar i veckan. Vi tog då in adoptivbarn från u-länder väldigt snabbt, och vi fick det att fungera bra. Vi har nämligen inom barnhälsovården sådana resurser att vi kan prioritera vård av barn som verkligen har behov av det.

Detta är alltså viktigt. Det är grymt att dessa barn utsätts för bl.a. provtagning som inte är nödvändig. Viktiga diagnoser missas, men barnen utsätts alltså dessutom för en skrämmande behandling i och med att de tas om hand av personal som inte är van att handskas med barn. Det är alltså nödvändigt att personal med specialistkunskaper – läkare, sköterskor och psykologer – tar kontakt med dessa barn direkt när de kommer till Sverige.

Anf. 5 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Vi är, Ingrid Ronne-Björkqvist, helt överens om beskrivningen. Barn som kommer till Sverige skall inte förnekas hälsovård om vi kan ge dem hälsovård – och det kan vi. Vad jag vände mig emot var att Ingrid Ronne-Björkqvist sade att den hälsovård barnen har fått inte har varit bra. Jag tror att den hälsovård barnen har fått har varit bra. De som inte har fått hälsovård bör få det. Jag skall göra vad på mig ankommer för att så fort som möjligt se till att detta kan fungera. Jag vet att vi också, genom de uppföljningsprogram som nu har dragits i gång, rent konkret skall kunna komma åt den här typen av bekymmer.

Anf. 6 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Jag vill hålla fast vid att den hälsovård som erbjuds inte alltid är av den kvalitet som man har rätt att kräva i Sverige. Fortfarande är det nämligen i stor utsträckning läkare och personal som är utbildade för vuxna. Detta är ett typiskt ansvarsområde för barnspecialister, eftersom flyktingbarn är så svårt störda.

Det som är verkligt skrämmande är att det finns barn som inte får någon hälsovård alls. Det är ju fullständigt oacceptabelt. Det måste omedelbart åtgärdas. Jag hoppas att socialministern gör detta. Jag skulle vilja veta vilket handlingsprogram man har på departementet för att ta tag i denna fråga. Har man t.ex. tänkt sig någon akutöverläggning med ansvariga inom barnhälsovården för att höra hur man snabbt skall kunna få barnläkare och barnsjuk-

sköterskor som tar ansvar för flyktingbarnen direkt när de kommer till Sverige?

Anf. 7 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Vi fick ju rapporten till departementet för bara någon dryg vecka sedan. Det har under en tid pågått ett arbete mellan arbetsmarknadsdepartementet och socialdepartementet. Man har också på arbetsmarknadsdepartementet, som har invandrarverket som sin myndighet, arbetat för att få fram uppföljningsprogram på detta område också när det gäller barnens hälso- och sjukvård. Vi skall naturligtvis mycket skyndsamt se till att denna typ av frågor tas upp i överläggningar bl.a. med sjukvårdshuvudmännen så att dessa barn skall få sin hälsovård när de är i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1990/91:FiU31–FiU33
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU30, SkU31 och SkU34
Socialutskottets betänkande 1990/91:SoU20
Trafikutskottets betänkande 1990/91:TU34

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 9.21 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 12.00, då dagens arbetsplenum skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 12.00.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

4 § Arbetsmiljö och rehabilitering

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU22 Arbetsmiljö och rehabilitering (prop. 1990/91:140 och prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 8 MONA SAINT CYR (m):

Fru talman! I dag talar man om arbetsmiljö i vid omfattning. Tidigare kallades det arbetarskydd. Det har vuxit fram genom ett omfattande partssamarbete på arbetsmarknaden och reglerats i avtal. Svensk lagstiftning har sedan i stort sett kodifierat och stadfäst. Statens roll har gällt tillsynen.

Den intensiva industrialiseringsperioden präglade systemets uppbyggnad. Men i dag har arbetsmarknaden förändrats. Närmare 80 % av alla anställda återfinns inom tjänstesektorn. Denna utveckling kommer att fortsätta under 90-talet. Det innebär en förskjutning också av arbetsmiljöproblemen.

Därtill kommer att andelen kvinnor på arbetsmarknaden markant har ökat och därmed fäst vår uppmärksamhet på mänskligt destruktiva arbetsmoment som kräver åtskilligt förändringsarbete och nytänkande.

En omfattande organisation och rättslig reglering har tillskapats under årens lopp. Det finns omkring 150 myndigheter och organisationer med uppåt 15 000 anställda som arbetar med olika former av utåtriktad arbetsmiljöverksamhet. De statliga bidragen är i dag uppe i över 5 miljarder kronor per år, och det finns ca 100 000 aktiva skyddsombud på våra arbetsplatser.

Dagens betänkande är resultatet av regeringens proposition om arbetsmiljö och rehabilitering och mer än 100 motionsyrkanden i anslutning härtill. Ändringar föreslås sålunda i arbetsmiljölagen. Arbetsmiljöbrott behandlas liksom arbetslivsfond och företagshälsovård.

Fru talman! Vad företagshälsovårdens framtida utformning angår anser moderata samlingspartiet att verksamheten nu är väletablerad. Det är därför hög tid att regering och riksdag myndigförklarar företagen och parterna på detta område. Arbetsgivarna har nu klart uttalat ålagts ansvaret för de anställdas hälsa. Det gäller både förebyggande och fortlöpande hälsovård, och det gäller rehabilitering. Enligt vårt förmenande är inslaget av sjukvård ofrånkomligt i denna bild och därmed också förekomsten av kompetent sjukvårdspersonal.

Arbetsplatserna är olika, branscherna likaså. De anställdas prioriteringar är ävenledes olika. För att företagshälsovården skall fungera effektivt måste den anpassas till den plats och de människor som den skall betjäna. Det innebär att man lokalt inom det egna företaget beslutar om utformningen. Vi kan inte med politiska beslut förutse och täcka in de skiftande behov som föreligger. Lokala lösningar är alltså viktiga.

Fru talman! Därför är det också naturligt att finansieringen i fortsättningen sker direkt i företaget. Pengarna skall inte längre drivas in i form av avgifter, för att därpå i en kringgående rörelse passera statsmakten plus en speciell byråkrati, upprättad för ändamålet, och till sist partiellt återvända till företaget, nu i form av bidrag. Närhetsprincipen förutsätter att pengarna

anvisas direkt på arbetsplatsen och används på det sätt som arbetsgivare och arbetstagare kommer överens om. På så vis kan vi få en företagshälsovård som de berörda är nöjda med. Är de det inte, kan de själva ändra den till det bättre.

Vi moderater anser också att sjukvårdande inslag måste tillåtas. Det är omotiverat att skicka i väg de anställda till den offentliga sjukvården i vissa fall och på så vis sätta upp en rågång mellan hälsovård och sjukvård. För att företagshälsovården skall kunna sätta människan i behandlingscentrum, måste helhetssynen finnas. En god kännedom om patientens förhållanden och s.k. hälsoprofil, som kan vara en sjukdomsbild, är själva förutsättningen för att kunna sätta in den rätta hjälpen – i rätt tid därtill. Många av remissinstanserna framhöll just vikten av sjukvårdsinslaget som kunskapskälla också i det förebyggande arbetet.

Fru talman! Med vår modell får företagen och parterna själva bestämma allt detta. Med vår modell finns det heller ingen anledning för riksdagen att avskaffa patientavgifterna. Med vår modell behöver riksdagen vare sig inrätta eller finansiera ett centralt organ för företagshälsovården. Vi överlåter även det beslutet åt alla de människor som berörs. Vill de ha ett centralt organ, inrättar de själva ett sådant.

Fru talman! Från en ny modell för företagshälsovården, som myndigförklarar den, vill jag ta steget över till arbetslivsfonden. Vi moderater har aldrig velat ha den och har inte haft anledning att ändra uppfattning om den. Däremot har vi samma uppfattning som de övriga partierna om behovet av en mångfald insatser på miljöområdet i arbetslivet.

Även denna fråga är nämligen en finansieringsfråga *och* en förtroendefråga. Det gäller politikernas förtroende för företagen och dessas insatser på arbetsmiljöområdet. Det finns ju en lag som ålägger arbetsgivaren ansvaret för nödvändiga arbetsmiljöförbättringar. Med arbetslivsfonden införde politikerna en påbyggnad med ytterligare en fond. Till fonden tvingades företagen betala in pengar. I nästa steg skall samma företag ansöka hos fonden om pengar till arbetsmiljöförbättrande insatser.

Pengarna finansierar under rundgången en administration. Om den inte skulle betalas hade även de pengarna kunnat användas till arbetsmiljöförbättrande insatser. Detsamma gäller de pengar som företagen i dag lägger ned på att upprätta ansökningshandlingar och beskrivningar på olika arbetsmiljöprojekt. Om de får avslag av den regionala fonden på ett projekt som de själva funnit mycket behjärtansvärt kan de emellertid inte besvära sig. De måste finna sig i enskilda tjänstemäns och den partsammansatta styrelsens tyckande. Ty hur avgör man att de insatser man "belönar" inte skulle ha kommit till stånd på annat sätt än just genom fonden? Bidrag skall ju lämnas endast för sådana åtgärder som företagen inte är skyldiga att vidta enligt lag eller författning. Enligt lagen är ju arbetsgivaren skyldig att "vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall."

Fru talman! Vi moderater ifrågasätter alltså inte *att* insatser skall göras på arbetsmiljöområdet. Vi är lika intresserade av detta verksamhetsfält som någon annan. Men vi anser att alla insatser skall ske långsiktigt och effektivt.

Det *är* inte effektivt att först ta pengarna från företagen och sedan godtyckligt dela ut delar av dem igen.

Arbetslivsfondens historia är också den, att först producerades ett socialdemokratiskt vallöfte om att åtgärda de 400 000 farligaste jobben, och sedan hade regeringen av helt andra skäl behov av en konjunkturregulator och konsumtionsindragning. Då beslutade man om en temporär ytterligare beskattning av arbetsgivarna. De indrivna drygt 10 miljarderna har nu vuxit till ca 15. När de planerade fem åren har gått skall miljarderna ha fördelats. Då först kan vi avläsa det meningsfulla i att frånta företagen de pengar som de eljest hade kunnat använda direkt i sitt arbetsmiljöarbete – utan att först be om lov hos politikerna.

Statskontoret har för övrigt också kritiserat det komplexa system som innebär att flera finansieringskällor förekommer vid sidan av varandra. De ger stöd till delvis likartade ändamål. Det förekommer klara överlappningar. Den nya arbetslivsfonden kommer alltså in på projekt som också kan ges stöd via arbetsmiljöfonden eller förnyelsefonderna – just när det gäller arbetsmiljöförbättrande åtgärder.

Det föreligger alltså oklara ansvarsgränser mellan aktörerna. Det innebär också en förbryllande svåröverskådlighet för bidragsmottagarna. Härtill kan läggas att administrativa resurser att fördela pengarna dubbleras. Det rör sig om kostnader på omkring 45 milj.kr. Statskontoret pekar också på en förklaring till mångfalden av finansieringskällor på just det här området. Statsmakterna vill skapa konjunkturregulatorer och drar då in medel från företagen. Statskontorets konklusion är att antalet fonder och fondaktörer bör minskas radikalt. Precis detta har moderata samlingspartiet också föreslagit.

Vi anser att fonden är en politisk konstruktion och att pengarna skulle ha givit mer av god arbetsmiljö till de anställdas fromma, om de fått användas direkt. Alltså bör fonden avvecklas. Smidigast sker detta tekniskt genom att pengarna överförs till statskassan och företagen i motsvarande mån gottgörs genom en sänkning av arbetsgivaravgifterna. Då har först en reducering skett för nödvändiga avvecklingskostnader. Företagen har getts utrymme för miljöinvesteringar till såväl arbetsplatsåtgärder som individinriktade åtgärder.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis också nämna något om andra delar av den organisation som byggts upp kring arbetsmiljöarbetet. Något nytt har egentligen inte skett på skyddsombudsområdet – i vilket fall som helst inte av det slag som vi moderater uttalat önskemål om. Systemet med skyddsombud har sin egen historia, och denna har också kommit att prägla systemets utformning. Systemet har utformats utifrån industrins villkor och därmed med hänsyn till de stora industriföretagen och deras kollektivanställda. Det har varit en naturlig utveckling.

Men utvecklingen har som nämnts gått vidare. En stor servicesektor med andra och annorlunda behov har vuxit fram. Industrivärlden har förändrats. Det vore underligt om inte lagstiftningen hade behov av anpassning till denna förändrade verklighet. Från moderat håll har vi därför yrkat på detta.

Vi föreslår att detta utreds med den målsättningen att förutsättningar skall skapas för en god arbetsmiljö vid alla slags arbetsplatser. Det innebär samtidigt att olika organisatoriska modeller övervägs, belyses och släpps fram. Vi

har tidigare också hävdat att systemet med regionala skyddsombud bör utvärderas. Vi vidhåller denna uppfattning.

En annan väsentlig del av organisationen på arbetsmiljöområdet är arbetarskyddsstyrelsens förlängda arm, yrkesinspektionen. Vi anser att det är viktigt att inspektionsrollen konkretiseras. Samtidigt är det ofrånkomligt att inspektören med sina kunskaper är en värdefull tillgång för de företag som han eller hon besöker. Rådgivningen ger inte bara viktig information utan skapar också ett betydelsefullt förtroende mellan företag och inspektör. En konkret yrkesroll behöver därför inte betyda en renodlad myndighetsperson. Den praktiska tillämpningen torde bli någon form av tvåstegskommunikation.

Fru talman! Det har blivit allt vanligare att tala om psykosociala problem. Häromdagen refererades en undersökning som berättade att nära hälften av alla anställda vantrivs på sitt arbete. Det är givetvis en alarmerande situation men troligen också en komplex, som inte har några lättvindiga förklaringar. I de fall då konflikter uppstår på arbetsplatser mellan olika anställda, vilket också inträffar allt oftare, kan det knappast vara yrkesinspektionens uppgift att medla eller döma. Däremot är det viktigt att inspektören i andra, övergripande bedömningar har kunskaper på detta område. I det nämnda fallet torde arbetsgivaren få ta sitt övergripande ansvar och försöka lösa konflikterna tillsammans med anställda och med eventuell hjälp av företagshälsovården.

Fru talman! Med detta har jag berört några av de väsentliga reservationerna, som vi moderater har i detta betänkande. Vi står bakom samtliga, men av praktiska skäl inskränker jag mitt yrkande om bifall till att gälla enbart reservation 33.

Anf. 9 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Fru talman! När vi den 21 november i fjol här i kammaren diskuterade arbetsmiljöpolitik redogjorde jag för de grundläggande principerna för folkpartiet liberalernas arbetsmiljöpolitik utifrån det program som vi antog på vårt landsmöte i höstas. Det handlar om:

1. Decentralisering, dvs. att tyngdpunkten för en bättre arbetsmiljö måste ligga lokalt.

2. Ekonomiska styrmedel. De samhällsekonomiska kostnaderna för brister i arbetsmiljön skall avspeglas i det enskilda företagets/myndighetens kalkyler.

3. Preciserat arbetsgivaransvar. Vi uttryckte också tydligt att de psykosociala faktorerna på arbetsmiljön måste komma i blickpunkten på ett annat sätt än vad som sker i dag.

I propositionen "Arbetsmiljö och rehabilitering", som vi nu behandlar, tycker vi i folkpartiet liberalerna oss kunna se att flera av dessa saker har utvecklats i rätt riktning. Men en del frågetecken finns. Så t.ex. är vi fortfarande osäkra på hur långt regeringen vill gå vad gäller de ekonomiska styrmedlen. Men det är bra att man i varje fall tillsätter en utredning om differentierade arbetsgivaravgifter. Beträffande de personalekonomiska redovisningarna väntar vi på regeringens förslag.

Vad gäller den fulla sysselsättningens roll för arbetsmiljön framhålls i pro-

positionen att denna är "en viktig förutsättning för arbetslivets förnyelse. I ett samhälle där det finns arbete för alla har arbetstagarna möjlighet att säga nej till torftiga arbeten och dåliga arbetsmiljöer."

Vi instämmer i det. Samtidigt kan vi konstatera att arbetsmarknadsministerns analys vilar på en viktig förutsättning: att det finns en fungerande arbetsmarknad där den arbetssökande har flera alternativa arbetsgivare att vända sig till. Någon sådan arbetsmarknad finns i dag inte inom stora delar av den offentliga sektorn.

Ofta är det kvinnor som på så sätt förvägras möjlighet att välja mellan flera arbetsgivare och inte heller får rätt att starta eget. Många av arbetena inom offentlig sektor är ju kvinnodominerade. Statistiken över kvinnors arbetsmiljöproblem talar sitt tydliga språk. Vad gäller kvinnors högriskyrken, t.ex. yrken med risk för belastningsskador, är det sjukvårdsbiträden och hemvårdare som ligger i topp.

Först när de s.k. monopolen bryts upp helt och hållet och frihet ges för t.ex. enskilda och kooperativa samt andra alternativ att arbeta under samma villkor som verksamheterna i exempelvis kommunal regi, kommer regeringens resonemang att vara korrekt för den mycket stora del av arbetsmarknaden som den offentliga sektorn utgör.

Vad gäller kvinnors arbetsmiljö i övrigt kan man lätt konstatera att den ofta kommit i skymundan. Det har nämligen funnits en tendens att koncentrera arbetsmiljödebatten till förhållandena inom den privata sektorn, särskilt till tillverkningsindustrin. I ett särskilt yttrande pekar vi på att det är nödvändigt att den offentliga sektorns problem lyfts fram i debatten. Vi avstår nu från att reservera oss, men vi kommer noggrant att bevaka vilka möjligheter till ökad flextid som ges. Det är faktiskt bara 13 % av LO-medlemmarna som har den rätten. Vi kommer också att bevaka hur gravida kvinnors möjligheter till omplacering eller havandeskapsersättning utvecklas och hur de vanligaste belastningsskadorna hos kvinnor åtgärdas genom t.ex. mindre ensidighet och ökat lagarbete.

Att vi i folkpartiet liberalerna vill ha ett förbud mot sexuella trakasserier på arbetsplatsen framkom i jämställdhetsdebatten här i kammaren i onsdags. Jag hänvisar därför till den debatten.

Jag tycker att utskottets skrivning är alltför passiv i fråga om den internationella samverkan inom arbetsmiljöområdet. Det konstateras bl.a. att något initiativ från riksdagen inte är motiverat. Vi från folkpartiet liberalerna tycker tvärtom att detta är väsentligt. I vår reservation 15 pekar vi på att Sverige, som ändå internationellt sett ligger långt framme på arbetsmiljöområdet, deltar i uppbyggnadsarbete i de f.d. kommunistländerna i Öst- och Centraleuropa. Ännu så länge har man nästan bara diskuterat bristerna i dessa länder och våra möjligheter att bistå med hjälp inom den tekniska yttre miljön, men det finns faktiskt lika stora behov på arbetsmiljöområdet i övrigt.

I propositionen föreslås att en ny brottsrubricering – Arbetsmiljöbrott – skall införas i brottsbalken. Den föreslagna straffregleringen avviker på centrala punkter från det tillägg till brottsbalken som föreslagits av utredningen.

Propositionens förslag innebär att i de fall brott begåtts enligt §§ 7–9 skall

benämningen vara arbetsmiljöbrott, om dessa gjorts samtidigt som man uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt skyldigheter enligt arbetsmiljölagen.

Vi instämmer i lagrådets bedömning att det därmed i grund och botten handlar om en rubriceringsfråga. Enligt vår mening är det troligt att varken fler eller färre kommer att åtalas och dömas enligt brottsbalkens regler genom att rubriceringen av brottet ändras. Värdet med den föreslagna förändringen är sålunda främst av pedagogiskt slag. Samtidigt kan vi emellertid se vissa lagtekniska olägenheter med propositionens förslag.

En av grundtankarna bakom arbetsmiljölagen var att man skulle undvika att tolkningen och konkretiseringen av lagens mer allmänna bestämmelser skedde i domstol. Dessa bestämmelser är, som också lagrådet påpekar, inte ägnade att ligga till grund för straffrättslig prövning. Enligt vår mening innebär propositionens förslag om ändring av brottsbalken en risk för att domstolar kommer att göra just en sådan prövning. Därmed riskerar vi att hamna i en situation där myndighetens ansvar att i samverkan med parterna konkretisera lagen tunnas ut. Mot denna bakgrund föreslår vi att riksdagen ger regeringen i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett förslag till ändring i brottsbalken där denna olägenhet är borta.

I detta sammanhang vill jag understryka den förändring av abetarskyddsverkets roll som föreslås i propositionen. Vi utgår från att det preciserade och utvidgade arbetsgivaransvaret kommer att följas upp med föreskrifter som innehåller tydliga regler för vad som krävs i arbetsmiljöarbetet, och att verkets arbete kommer att ske med större smidighet. Denna väg – att effektivisera både föreskrifts- och tillsynsarbetet – är enligt vår mening avsevärt bättre än de förändringar av brottsbalken som föreslås i propositionen. Jag yrkar bifall till reservation 20.

Fru talman! I likhet med utskottets majoritet vill jag understryka vikten av att företagshälsovården medverkar nära i förebyggande och rehabiliterande insatser. I dag ägnar företagshälsovården på sina håll mycket tid åt sjukvårdande insatser. Den riktning som förändringarna skall gå i är vi sålunda ense om. Enligt vår mening förutsätter dock en effektiv medverkan av företagshälsovården i bl.a. det förebyggande arbetet att den även framöver får möjlighet att genomföra sjukvårdande insatser i de fall sjukdomarna har samband med brister i arbetsmiljön.

Orsakerna till att löntagarna i så hög grad i dag väljer att vända sig till företagshälsovården kan vara flera. Primärvården kan upplevas som otillgänglig och svår att komma i kontakt med, och företagshälsovården upplevs i många fall ge en både lättillgänglig och personlig vård. En förutsättning för en förändring av företagshälsovården är som vi ser det att också primärvården reformeras.

I detta sammanhang vill jag aktualisera vårt krav på införande av husläkare. Detta krav har vi i folkpartiet liberalerna fört fram i vår sjukvårdspolitiska partimotion till året riksdag. En sådan reform innebär att den enskilde ges möjlighet att välja sin egen läkare, offentliganställd eller privat. Vården skulle på så sätt bli mer lättillgänglig, samtidigt som den personliga kontakten mellan läkare och patient skulle förbättras. De försök som genomförts med husläkare har dessutom varit mycket positiva.

Målet måste alltså vara att se till att behoven av sjukvård i högre grad till-

godoses inom primärvården. Mot denna bakgrund kan vi inte biträda regeringens förslag att nu ta bort patientavgiften inom företagshälsovården. Patientavgifterna inom primärvården har under senare tid haft en omfattning som innebär att den vårdsökandes känslighet för skillnader i avgifter sannolikt är högre än tidigare.

Vi menar att ett allmänt avskaffande av patientavgiften kan vara rimligare i en situation där denna omprioritering vad gäller arbetsfördelning mellan primärvård och företagshälsovård har genomförts. Jag yrkar bifall till reservation 34.

För anställda inom företagshälsovården eller för dem som vill skaffa sig företagshälsovårdsutbildning finns inget alternativ till arbetsmiljöinstitutets grundutbildning. Det innebär en risk för att mycket av den kompetens som finns runt om i landet inte tas till vara.

En modell som enligt folkpartiet liberalerna skulle vara bra, skulle vara att tillåta en större mångfald på detta område. Företagshälsovårdsutbildningen skulle kunna ordnas så att alla kursveckor är fristående från varandra och kan sökas separat. Varje forskningsinstitution som önskar skulle kunna ordna en kursvecka, ansöka om detta och få kursen godkänd. Ersättning till kursgivaren skulle utgå från statsmedel om kursen får ett tillräckligt antal sökande. Efter genomgången kursvecka skulle denna räknas som relevant grundutbildning. Vi menar att man i alla fall skulle kunna pröva ett sådant förslag, och vi framhåller detta i reservation 30.

Fru talman! Till sist några ord om arbetslivsfonden. I en särskild lag om avvikelse från lagen om arbetsmiljöavgift föreslår regeringen att 500 milj.kr. ur arbetslivsfonden under nästa budgetår skall kunna disponeras av försäkringskassorna för köp av yrkesinriktad rehabilitering. Målet för dessa köp stämmer enligt föredraganden väl överens med de ändamålsbestämmelser som finns i lagen om arbetsmiljöavgift för användning av arbetslivsfondens medel. Förslaget avses inte ändra den inriktning som har slagits fast för användning av arbetslivsfondens medel.

Förslaget om avvikelselagen utgår uppenbarligen från den bedömningen att arbetslivsfonderna under nästa år inte kommer att behöva disponera alla de resurser som finns – på årsbasis mellan 2,5 miljarder och 3 miljarder kronor. Enligt regeringen skulle det därför vara till fördel att medlen på annat sätt kommer till användning så att de gagnar den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Folkpartiet liberalerna delar denna uppfattning. Med tanke på att arbetslivsfonderna under sitt första, ofullständiga verksamhetsår endast kunnat utnyttja ungefär 71 milj.kr. av tillgängliga medel verkar det faktiskt ganska osannolikt att fonderna under nästa år ens tillnärmelsevis kommer att kunna ta befintliga medel i anspråk. För att undvika en uppbyggnad av en outnyttjad medelsreserv finns det därför enligt vår uppfattning, speciellt i ett kärvt ekonomiskt läge, goda skäl att utnyttja arbetslivsfondens tillgångar för andra insatser, som ligger inom ramen för fondens syften. Motsvarande kostnader kan då, som regeringen säger, avlastas statsbudgeten.

Vi godtar därför regeringens förslag att medel från arbetslivsfonden under nästa budgetår får användas för finansiering av försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering. Vi står alltså fast vid regeringens förslag även

om nu de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet hoppar av det. Därutöver föreslår vi att samma finansieringsteknik används för täckning av de delar av anslaget Yrkesinriktad rehabilitering: utbildningsbidrag som inte regeringen föreslår skall finansieras av arbetarskyddsavgiften och för täckning av anslaget Yrkesinriktad rehabilitering. Totalt skall 500 milj.kr. utöver vad regeringen föreslår överföras från arbetslivsfonden till statsbudgeten.

Vi vill understryka vikten av att regeringen noga följer arbetslivsfondens utveckling och verksamhet. Ett alternativ, som enligt vår mening i detta sammanhang bör övervägas, är det vi mycket tidigt framförde i vår motion om arbetsmiljö, nämligen att medel ur arbetslivsfonden återförs till företagen men att dessa skall gå till skyddskommittéerna, som skall besluta om deras användning. Vi menar att en sådan lösning skulle innebära att skyddskommittéernas verksamhet vitaliseras samtidigt som man skulle komma bort ifrån en mycket stor del av den byråkrati och splittring som i dag finns inom arbetsmiljöområdet, vilket också Mona Saint Cyr har påpekat.

Jag vill slutligen ställa några frågor till utskottets s-företrädare Kjell Nilsson.

Tror inte Kjell Nilsson att det finns anledning att från svensk sida bistå f.d. kommunistländer med uppbyggnadsarbetet på arbetsmiljöområdet?

Är det inte rimligt att företagshälsovården får möjlighet att utföra sjukvårdande insatser om dessa har med brister i arbetsmiljön att göra?

Varifrån tar egentligen de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet de 500 milj.kr. som regeringen har föreslagit skulle tas från arbetslivsfonden till yrkesinriktad rehabilitering? Har inte de socialdemokratiska ledamöterna tänkt satsa på yrkesinriktad rehabilitering utan i stället tänkt skippa detta? Eller tänker man underbalansera budgeten med dessa 500 miljoner? Det vore intressant att få klara och tydliga svar av Kjell Nilsson på de frågorna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 20 och 34, och jag ställer mig i övrigt självfallet bakom de reservationer som folkpartiet har fogat till betänkandet.

Anf. 10 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! Då arbetet är av grundläggande betydelse såväl för den enskilde som för samhället blir arbetsmiljöfrågorna allt viktigare. Uppmärksamheten har mer och mer kommit att riktas mot arbetets innehåll och möjligheter till inflytande över det egna arbetet och den egna arbetssituationen. Trots att klara förbättringar har skett genom åren är problemen fortfarande stora med många arbetsmiljöer. Människor slits ut fysiskt och psykiskt. Många slås ut, klassade som arbetsskadade.

Arbetsskadorna medför kostnader för samhället och leder till svåra problem för de enskilda människor som drabbas. Dessa får utstå mycket lidande på grund av de skador de fått, och de påverkas negativt av den isolering som bortavaron från arbetet ofta medför. Det är därför angeläget att på bred front fortsätta de arbetsmiljöförbättrande åtgärderna.

Centerpartiet engagerade sig mycket tidigt för miljöfrågorna. På 1940- och 1950-talen var det till stöd för en aktiv lokaliseringspolitik för att forma bättre livsmiljöer, och i början av 1960-talet tog vi exempelvis i en omfattande partimotion ett helt miljöpolitiskt grepp om såväl yttre som inre miljö-

problem. Särskilt uppmärksammades i denna motion stress- och arbetsmiljöfrågorna. Temat var där att samhället och tekniken måste anpassas efter individens förutsättningar och behov.

Det är faktiskt ganska intressant att se – då man tittar tillbaka – att denna motion från socialdemokratiskt håll avfärdades med att den inte var mycket att hänga i julgranen. Det är också intressant att Gunnar Hedlund i riksdagsdebatten i december 1962 – i anledning av att utskottet yrkade avslag på motionen – bl.a. yttrade: Nåja, frågorna i motionen kommer tillbaka. Drar ingen annan försorg om det skall vi i centerpartiet göra det, men jag tror att vi kommer att få hjälp av många andra.

Denna motion från 1962 blev upptakten till en mycket intensiv miljöpolitisk offensiv från centern. Efter hand mognade även opinionen i riksdagen, och nu är det många som vill vara med och klä granen.

Vi var tidigt ute, och det var trögt i början, men under senare år har det faktiskt hänt en hel del. I dag har vi återigen frågor i riksdagen som rör arbetsmiljön. Nu gäller det bl.a. ändringar i arbetsmiljölagen. Centerpartiet har i det stora hela inte haft några invändningar mot de förslag som lagts fram i propositionen. Villkoren i arbetslivet är ju fortfarande mycket olika, och det är därför viktigt att fortsätta arbetet med att söka nå förbättringar där sådana bedöms som nödvändiga. I detta betänkande handlar det i stora drag om att lyfta fram de arbetsorganisatoriska och psykosociala arbetsmiljöfaktorerna, som ofta hänger samman med arbetsorganisationen. Det handlar om den enskilde arbetstagarens möjligheter att ta del i utvecklingen av sitt arbete, och det handlar om att vidga arbetsgivarnas ansvar för arbetsmiljöarbetet. Allt detta är viktiga frågor på områden där det behöver ske förbättringar.

Jag vill ändå uppehålla mig vid några frågor i betänkandet. Jag vill då särskilt betona kvinnors arbetsmiljöer och arbetsmiljöproblem. Dessa har inte uppmärksammats i lika hög grad som männens. Detta diskuterades här i riksdagen så sent som i förra veckan i samband med debatten om AU17 – förslaget till ny jämställdhetslag. I reservationer till det betänkandet betonade vi hur angeläget det är att förbättra just kvinnors arbetsmiljöer. Arbetsmiljökommissionens kartläggning visade ju att de mest utsatta arbetena utförs av kvinnor. Jag vill här säga att det för att förbättra kvinnors arbetsmiljö är viktigt att också ta vara på de möjligheter som nu ges genom arbetslivsfonden. Arbetslivsfondens medel är avsedda för åtgärder inom företagen till gagn för deras anställda. Då är det av stor vikt att fondernas pengar används aktivt för att förbättra kvinnors arbetsliv. Det finns där i dag stora brister.

I reservation 24 och i motion A43 av Stina Gustavsson och Marianne Andersson i Vårgårda tas frågan om elöverkänslighet upp. I motionen krävs att forskningen på området skall intensifieras och att någon lämplig instans skall få i uppdrag att utfärda föreskrifter eller allmänna råd om elöverkänslighet. Av betänkandet framgår klart att det här finns olösta frågor. En hearing har varit anordnad där det bl.a. redovisades forskningsresultat och hälsoeffekter. Det anges nu också att ett nytt seminarium skall hållas om ungefär ett år.

Vi i centern anser att detta brådskar och att man måste göra något snabbt. Frågan om elöverkänslighet tas faktiskt inte på riktigt allvar, och de drab-

bade kan få diagnosen psykiska besvär. Det betyder att handläggningen från samhällets sida kan bli godtycklig. Det är alltså viktigt att snabbt ta tag i dessa speciella problem.

I reservation 34 har vi tagit upp patientavgifter inom företagshälsovården. I motsats till propositionens förslag anser vi – det är en gemensam reservation från centern, moderaterna och folkpartiet – att avgifterna inom företagshälsovården inte skall slopas genom ett beslut i riksdagen. Det är en fråga som i stället bör kunna överlämnas till de berörda intressenterna.

I ett särskilt yttrande har vi tagit upp bl.a. introduktion och inskolning av nyanställda. Vi menar att detta är frågor som bör ges hög prioritet både i företagen och vid yrkesinspektionens tillsyn. Framför allt gäller det ungdomar. Arbetsskadorna hos ungdomar fortsätter att öka. 1989 skadades 1 600 ungdomar under 18 år. Det finns statistik som bekräftar att många minderåriga får för kort introduktion. Alltför snabbt lämnas de ensamma i sitt arbete utan att en arbetsledare tar ansvar för inskolningsperioden. Enligt arbetarskyddsstyrelsen sker mer än 10 % av ungdomsolyckorna redan under den första veckan på det nya arbetet. 90 % av alla olyckor bland ungdomar på arbetsplatserna inträffar under sommaren. Orsaken är ofta att introduktionen varit bristfällig.

Det är inte bara för ungdomar som introduktionen till ett nytt arbete är ofullständig. Även om ungdomar kan anses utgöra en särskilt utsatt grupp krävs det att alla nyanställda erbjuds obligatoriska introduktionsprogram på arbetsplatsen. Vi anser att detta är oerhört viktigt.

Jag vill ansluta mig till reservation 26 av Anna Horn. Det gäller kravet på en analys av ensamarbetets problem. Detta har vi haft uppe tidigare i anledning av en centermotion. Mycket har hänt också på detta område. I betänkandet redovisas det bl.a. att arbetarskyddsstyrelsen har utfärdat nya föreskrifter om att omvårdnadsarbete i enskilt hem inte får utföras som ensamarbete om arbetstagaren riskerar att utsättas för våld eller hot. Det är bra.

Men det finns fler områden och fler yrkesgrupper. Låt mig peka på t.ex. lantbruket. Tidigare var det ett område med gynnsamma psykosociala förhållanden, men under senare år har det haft en negativ utveckling. Flera faktorer har samverkat till detta. En faktor är den mycket starka förändring som har skett och sker på landsbygden och inom svenskt lantbruk. Lantbruket är i dag ett utpräglat enmansarbete. Känslan av ensamhet och isolering är ganska utbredd. Det sociala nätverket på landsbygden håller i vissa avseenden på att lösas upp, bl.a. beroende på kraftig utglesning. Lönsamheten har försämrats, och oron inför framtiden är i dag stor hos många lantbrukare.

Jag tror att det är viktigt att få en analys av de ensamarbetandes situation. Det finns fler grupper än dem jag pekat på. Vi behöver en analys av levnadsförhållanden, psykosocial belastning och hälsa.

Fru talman! Jag vill till sist betona att arbetsmiljöfrågorna är viktiga. Även om vi i dag kommer att flytta fram positionerna ytterligare finns det fortfarande saker att göra. Jag har pekat på några saker. Det handlar i en del frågor kanske inte om så stora grupper eller så många människor, men enligt vårt sätt att se är det för den skull inte mindre viktigt. Det handlar ju ändå ytterst om de enskilda människorna som berörs ute på arbetsplatserna.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 24 och 34. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 11 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Vi inleder vänsterpartiets motion med att tala om att vi är besvikna. Man blir naturligtvis besviken efter att ha följt arbetsmiljöfrågan under en rad år och hört många i ansvarig ställning säga att det är en av våra viktigaste frågor. I valrörelsen år 1988 ansågs det vara den allra viktigaste frågan, åtminstone för LO-grupperna. Det lovades att man skulle ta itu med arbetsmiljöproblemen. När man sedan ser på slutresultatet, nästan tre år därefter, finner man att det i praktiken egentligen inte har skett någon större förändring. Det är naturligtvis mycket tragiskt, framför allt för människor som arbetar i arbetsmiljöer som inte alls är bra och som kanske ser framför sig arbetsuppgifter som kan vara mycket besvärande. Regeringen har faktiskt inte lagt fram något förslag av konkret innebörd som man i dag skulle kunna säga förbättrar arbetsmiljön.

Man satsar på rehabilitering av människor, och man satsar på vissa arbetsplatser, och det är mycket bra. Det är nödvändigt att göra det. Men detta gäller inte för framtiden. Vi skapar nya arbetsorganisationer varje dag. De förändras, och i det sammanhanget är rehabiliteringen inte mycket värd. Det är från den utgångspunkten man måste se det. Man gör samma fel nu som när lagen tillkom år 1978. Man vidtar inga åtgärder för att se till att arbetsorganisationerna förbättras. Förslagen som gäller samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen saknas. De har troligen skickats till en utredning igen. Någon skall titta på dessa frågor, och man kan inte lägga fram förslagen och ha några åsikter. Det är den avgörande frågan.

Vilka förslag läggs då fram? Det skulle kunna bli litet mera av brottsbekämpning mot oresonliga arbetsgivare. Man skulle kunna göra några förändringar i målskrivningen, vilket är bra. Detta har dock ringa värde konkret för arbetsmiljön. Men det kanske har ett politiskt värde att man ställer sig bakom detta, och det skall inte jag ta bort.

Det handlar således om svikna löften. Jag skulle vilja säga att detta vallöftessvek är värre än de övriga sveken om skatteomläggningens effekter, sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. I regel rör det sig om kvantitativa ingrepp där man försämrar, men i det här fallet låter man bli att göra något som verkligen berör människor. Det är avgörande för människans liv eller död, hälsa eller ohälsa och trivsel eller vantrivsel i tillvaron. Därför tycker jag att det här är avsevärt mycket värre.

Jag tror också att man nonchalerar den här frågan och låter andra krafter i samhället bestämma på vilken nivå man vill ha arbetsmiljön när det gäller lagstiftningen. Vi har en stor debatt om att Sverige halkar efter och att Sverige är slut som industrination. En del tycker här, vilket jag kunde märka, att vi inte skall ha någon arbetsmiljö efter industrimåttstock, samtidigt som man hävdar att vi skall öka vår konkurrenskraft. Dessa argument går inte riktigt ihop.

Det har här talats om arbetsmiljön och vad som är utgångspunkten för vår konkurrenskraft. Jag instämmer i den analys därav som presenterades i Aftonbladet häromdagen. Men det är faktiskt den bristande produktiviteten

som i dag är Sveriges stora problem. Det man inte berör och den fråga man inte törs ta upp är arbetsorganisationerna, människors inflytande och engagemang. Det är just detta som helt ställs åt sidan, som det måste handla om framöver. Om alla människor i samhället skall vara välutbildade och vi skall ha en hög teknisk standard måste vi ha en demokratisk arbetsorganisation, och då utgör arbetsmiljön en hörnpelare.

Jag vill erinra om att när det gäller arbetsmiljön har vänsterpartiet ett mångårigt förflutet. Hittills har det varit så att det vi föreslår har varit något av morgondagens förslag. Vi drev asbestfrågan. I början av 80-talet blev det till sist beslut om förbud. Det tog tio år. När 1978 års lag kom till påpekade vi det allvarliga i att inte makten i företaget fanns med om människor skulle bli utslitna. Arbetsmiljölagen kunde inte göra något åt belastningsskador och förslitningsskador. Det var i stort sett förhandlingsfrågor och MBL-frågor. Vi ville ha in dessa frågor i arbetsmiljölagen. Vad hände? Hanteringen av belastningsskador utgjorde ändock grunden för 1988 års vallöften, men nu gör man ingenting. Vi utgår ifrån att de arbetande och arbetsgivarna inte har något gemensamt intresse. Arbetsgivarna har ett rent ekonomiskt intresse medan de arbetande har sin hälsa att ta hänsyn till.

Med denna utgångspunkt föreslår vi att fackliga organisationer och skyddsombud skall ha rätt att stoppa farligt arbete, även om det inte föreligger någon akut risk för skada. Den enskilde arbetaren skall få möjlighet att ställa rättsligt skyddade krav på arbetsköparen och kunna gå vidare. Den enskilde skall kunna vägra att utföra ett farligt arbete. Arbetsköparens skall åläggas ett strikt straffrättsligt ansvar för arbetsmiljöbrott. Man måste ha en morot eller ett tvång – t.ex. i form av företagsbot – för arbetsgivaren så att denne ser till att förbättra arbetsmiljön. Arbetarskyddsstyrelsen måste ha en mera offensiv inriktning. Föreskrifterna skall vara tvingande. Skiftarbete skall endast godkännas i undantagsfall. Ackord skall minskas eller förbjudas. Det är en lång rad av åtgärder som vi föreslår. Alla förslag har den utgångspunkten att de skall värna om arbetsmiljön och den enskilde som arbetar i den. Vi anser att regeringens förslag är alltför vaga. Det är egentligen svårt att förstå att hela utredningsapparaten med arbetsmiljökonventionen drogs i gång utan att det kommer mer på bordet och blir resultat i propositionen.

Vi har en dålig arbetsmiljö, och den förbättras tyvärr inte. Utvecklingen i samhället går fortare än de åtgärder som sätts in för att förbättra arbetsmiljön. Det allvarliga är nog att arbetssjukdomarna ständigt ökar. Vi kan ta till åtgärder när det gäller arbetsskador och olyckor i större utsträckning. Vi känner till mycket av vad som händer, och vi kan minska olycksfallen. Men däremot ökar arbetssjukdomarna. Alla undersökningar visar att mörkertalen är mycket stora. Sjukdomar och skador anmäls inte. Man får därför egentligen ingen bild av vilka problem arbetslivet förorsakar och vilka som hamnar i samhällets vård- och omsorgsapparat. Många människor blir egentligen mycket sjuka av att arbeta, och vi har inget bra grepp om det i dag. Det är ett problem. Denna utgångspunkt bör vara mycket viktig när man fastställer hur man skall klara av arbetsmiljön i fortsättningen.

Arbetsmiljön har således stor betydelse för de anställda, men arbetsköparna har ekonomiska intressen. Lagen måste därför formuleras utifrån

makten i företagen. Om man även i fortsättningen har en lag där det förutsätts att arbetsgivare och arbetstagare har ett gemensamt intresse tror jag att man missar en stor del av det som kan göras. Det är trots allt så att arbetsgivaren har sitt huvudsakliga intresse formulerat i aktiebolagens 12 kap. 1 § andra stycket där det står att det huvudsakliga intresset är att bereda aktieägarna vinst. Det kan väl knappast någon bestrida. Att då tro att man i samverkan skall kunna klara av arbetsmiljön är väl en illusion som redan har krossats. Boven är de kortsiktiga vinstkraven, som ökar än mer. Vi vet ju att riksdagens och regeringens hantering av ekonomiska kalkyler och utsikter ändras med tre månaders intervaller. Hur går det då till i företagen när man har den inriktningen? Var får arbetsmiljöfrågorna plats?

Det har byggts en lagstiftning på klassamarbetet, där statsapparaten och alla organisationer skall vara företrädda tillsammans. Detta är det klassiska klassamarbetet. När man nu från regeringens sida bygger upp hela den här lagen säger man ironiskt nog från svenska arbetsgivareföreningen att man inte vill vara med. Man kan däremot tänka sig att vara med i underkommittéer och annat, men man vill inte ta ansvar för statsapparaten och ha någon kooperativ ordning. Det är ganska intressant. Man hade dock kunnat hoppats att det hade varit fackföreningsrörelsen som hade haft dessa invändningar och sagt att det rör partsfrågor, att man inte kan överta statens roll och sitta och göra upp om det som riksdagen, lagstiftaren, borde bestämma. Vad händer nu? SAF går ur detta men kommer att sitta med i arbetsgrupper och bedriva lobbyverksamhet. Vad har socialdemokratin för åsikt om detta? Vad har man för framförhållning? Vad händer med svensk lagstiftning? Jag vet inte om det är Kjell Nilsson eller Mona Sahlin som har funderat över detta, men nog borde man väl ägna en tanke åt det. En av hörnpelarna i socialdemokratins bygge rasar nu. Jag har inte sett till några motdrag från regeringens sida.

Hur skall arbetsmiljölagens intentioner kunna förverkligas? I arbetsmiljölagen står oerhört mycket som är vackert och fint, och jag har haft skäl att instämma i det många gånger. Förverkligandet utgör däremot ett problem. Arbetarskyddsverket, arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen har en roll. De skall fylla ramlagen med något vettigt. Hittills har de sagt att de skall ta det mycket försiktigt, och de har haft en mycket låg profil. Normgivningen har gått mycket långsamt, och hela föreskriftskarusellen har varit mycket vag. Det har kommit mycket kritik från arbetarna därför att det inte händer någonting. Från vänsterpartiet har vi sagt och kräver återigen som inriktning för arbetsmiljöpolitiken, att föreskrifterna skall vara formulerade på ett sådant sätt att de är mer precisa, ställer krav på den som har ansvar för arbetsmiljön – dvs. företag och myndigheter – och ger stöd i förhandlingar till den arbetande parten. Man kan knappast säga att utvecklingen har gått i den riktningen.

Dessutom finns det synpunkter på arbetsmiljö och ekonomi. Man utgår ifrån att föreskriftsarbetet skall medföra någon form av ekonomisk nytta. Man gör en kalkyl där man ställer kostnaden för en åtgärd i relation till den nytta man åstadkommer. Det kanske man måste göra. Men om man gör det på arbetsmiljöområdet och vet att det leder till skador och ohälsa, får det orimliga konsekvenser. Högsta visdom är i dag att om effekterna av en sats-

ning på en och en halv miljon inte blir tillräckligt stora, kommer inte arbetarskyddsverkets styrelse att föreslå några föreskrifter. Det är då inte ekonomiskt realistiskt. Människor kan dock bli sjuka. Det kanske bara blir 25 när man har tänkt sig 100, och då offrar man 25. Riksdagen borde naturligtvis ta avstånd från denna typ av resonemang och värderingar. Det är egentligen inte arbetarskyddsverkets fel, utan lagens ramlagskaraktär, där brukarintressen och lönsamhetsintressen får stå som motpoler. Det är en helt obegriplig ståndpunkt om man vill hävda arbetsmiljöns betydelse.

Vår utgångspunkt är således att fackföreningarna behöver maktmedel. Som jag sade tidigare föreslår vi en rad sådana maktmedel. När det gäller frågan om att stoppa farliga arbeten reserverade man sig t.o.m. från LO centralt i arbetsmiljökommissionen till förmån för att skyddsombuden skulle få avbryta arbete som inte är direkt livshotande, vilket egentligen är innebörden av dagens lagparagraf. Vänsterpartiet har alltså stöd av LO centralt, mot regeringens förslag och mot tre nöjda borgerliga partier. Om man vill stärka det lokala arbetsmiljöarbetet och lägga tyngdpunkten på skyddsombud och fackföreningar är ett stopp faktiskt oerhört stimulerande.

Vi i vänsterpartiet vill inte stanna vid att enbart låta skyddsombud ha möjlighet att stoppa arbete som ger skada. Även fackföreningar skall kunna göra det.

Man kan även fundera över om vår arbetsrättslagstiftning över huvud taget skall förbjuda strejker när det gäller frågan om arbetsmiljö. Arbetsmiljöstrejk borde kunna accepteras.

Nu föreslår regeringen att det i brottsbalken skall införas särskilda bestämmelser om arbetsmiljöbrott. Frågan lyfts upp i och med detta. Men som vi sagt i vår motion är regeringen som vanligt släpphänt. De som skall bevisa att skada har skett på grund av oaktsamhet eller på grund av att en mängd saker har försummats vet hur svårt det är att fälla någon i sådana fall. Vi i vänsterpartiet menar därför att företag och myndigheter måste ha ett strikt ansvar på den här punkten.

Detta ansvar bör utformas med utgångspunkt i att de arbetande inte har makten över sin arbetssituation. Det är så att arbetet organiseras på arbetsköparens premisser. Det gäller arbetsorganisation, löneform, arbetspass, utbildning – egentligen allt. Därför bör arbetsköparen också ha ansvaret.

En naturlig följd av regeringens förslag i proposition 1990/91:140 angående ett bättre befästande av arbetsgivarens eller arbetsköparens strikta ansvar för arbetsmiljön borde också vara att arbetsgivaren eller arbetsköparen kan dömas vid skador och sjukdomar.

En viktig fråga angående arbetsmiljön är naturligtvis löneformer och ackord. Det gäller inte bara industrin utan servicesektorn och den privata sektorn. Det gäller över huvud taget vilka krav man ställer på dem som arbetar. Löneformen har betydelse. Nu har regeringen lagt fram förslag om att löneformen skall beaktas i lagstiftningen. Det har även tidigare stått att vi skall ha en bra arbetsmiljö, men nu har ytterligare en detalj tillkommit, nämligen hur den skall beaktas.

Vi i vänsterpartiet vill ha en strikt lagstiftning, så att man kan se till att ackordsliknande arbetsuppgifter förbjuds. Det är ett led i att få en bra arbetsorganisation.

Olika typer av premier, närvaropremier och liknande belöningssystem kan näppeligen stimulera till en bra arbetsmiljö, en bra arbetsorganisation eller en bra sammanhållning i arbetet. Det bör förbjudas i lag. Vill man ha ett oerhört konkurrenskraftigt näringsliv bör vi naturligtvis sträva efter att få engagerade människor som inte känner tvång inför sin arbetssituation.

Den psykosociala arbetsmiljön, som var ett stort debattämne tidigare och som behandlades i ett särskilt litet häfte där man inte på något sätt kunde närma sig den psykosociala frågan, handlar egentligen om vårt välbefinnande och om MBL. Det är vad som nu saknas. Det går man totalt förbi. Visserligen kan man säga att det är väldiga problem med den psykosociala arbetsmiljön, men egentligen handlar det om arbetsorganisationens innehåll och om hur MBL utformas. Hur många arbetsskador och olycksfall skall vi tillåta i vårt land? Och jag skulle vilja beteckna att detta i dagens situation inte blir bättre utan att vi snarare kan se en försämring, vilket egentligen är ett nederlag för vårt samhälle och ett nederlag för den organisation och den utveckling som vi har haft i samhället samt för arbetsmiljölagen och dess premisser.

Fru talman! Vänsterpartiet står naturligtvis bakom alla sina reservationer i betänkandet, men jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5 och 19.

Anf. 12 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Under årens lopp har ju arbetsmiljön genomgått förbättringar. Men samtidigt förändras både företag och processer; nya ämnen, verktyg och maskiner kommer in i hanteringen. Det gör att vi på alla nivåer måste vara uppmärksamma och anpassa lagar och bestämmelser efter de nya förhållandena.

I en motion från allmänna motionstiden beskrev vi vår syn på det goda arbetet i dess naturliga beroende av en mängd kringförhållanden, t.ex. möjlighet till kortare och flexibel arbetstid, trivsam och sund miljö, företag i mänsklig, överblickbar storlek, där de anställda har möjlighet att påverka och ta eget ansvar.

Något som mera sällan nämns är att arbetsmiljön naturligtvis påverkas av den yttre miljön och att alla på arbetsplatsen påverkas av de båda miljöerna i förening. Miljöpartiet de gröna har ofta påpekat att gränsen mellan arbetsmiljö och yttre miljö inte är distinkt, men vi har inte fått mycket gensvar. Efter det att vi i en motion har yrkat på att man skall ta hänsyn till detta, särskilt i de områden där den yttre miljön är svårt nedsmutsad, kom signaler från regeringshåll, bl.a. i propositionen, om att detta förhållande skulle observeras. Jag har också sett att en enskild socialdemokratisk riksdagsman har väckt en liknande motion. Kanske är det snart tid för ett gemensamt beslut om att yrkesinspektionen bör lägga stor vikt vid att sammanväga riskerna för arbetsmiljö och yttre miljö. Till att börja med borde de mest utsatta arbetsmiljöerna i de sämsta yttre miljöerna kartläggas och observeras.

I samma översiktliga motion betonar vi också behovet av en grönare syn på ekonomin, vari miljöfrågorna – överlevnadsfrågorna – överordnas de ekonomiska frågorna för att vi skall få ett friskt och långlivat samhälle. En god början görs nu genom att det ofullständiga BNP-begreppet börjar sättas i fråga.

I en annan motion drar vi fram problemet med att s.k. besvärliga personer "oskadliggörs" genom att man sätter dem på meningslösa arbetsuppgifter. Det är naturligtvis oacceptabelt att tillgripa en sådan lösning. Personalledning och fack bör kunna lösa sådana problem gemensamt.

Med de högteknologiska hjälpmedlen har vi fått utmärkta arbetsredskap, men också nya hälsoproblem, som uppkommer som synergistiska, och därmed också svårspårade, hälsoeffekter. Metallsyndromen och de ökande doserna av elektromagnetisk strålning utgör sådana kombinationer där forskarna ännu måste erkänna att de inte kan överskåda effekterna på levande organismer. Så kommer det också berättelser om personer som efter långt lidande, fullständigt oförstående från läkare och diagnosen psykiska besvär äntligen får upprättelse när det konstateras att de är elallergiska. Också centerpartiet har tagit upp elöverkänslighetens problem och kräver ytterligare forskning.

För en kort tid sedan kom en rapport om att man med psykoterapi kunde "bota" elallergi. Det är enligt min mening ganska chockerande att ta bort kroppens varningssignaler och påstå att det leder till bättring. Vad händer i kroppens celler vid fortsatt bestrålning när varningssignalerna satts ur spel? Inte släcks en brand av att man stängt av brandvarnaren.

Vi har gett regeringens beskrivning av den goda arbetsmiljön beröm och föreslår att den skall kunna tjäna som rättesnöre för Sveriges ståndpunkter i arbetsmiljöfrågorna vid överläggningarna om EG-harmoniseringen. Utskottet svarar välvilligt att detta inte kan anses vara erforderligt, och vi hoppas att så är fallet.

De ensamarbetandes arbetsmiljö kan ge många människor svåra problem, då de just genom att de arbetar ensamma inte uppmärksammas i samma grad som övriga. De ensamarbetandes problem behöver analyseras, särskilt vad beträffar den hos dem ofta bristande stimulansen i arbetet – även om det naturligtvis finns ensamarbetande som i sitt arbete finner tillräcklig stimulans.

Centern har tidigare väckt en motion om detta, och jag hörde nyss att man i centern stöder den också i dag.

Vad beträffar de förslag som gäller företagshälsovården har vi inom miljöpartiet inte lagt fram någon egen motion. Företagshälsovården bör dock enligt vår mening, som tidigare avsetts, främst inriktas på förebyggande åtgärder. När det gäller patientavgifter eller inte anser vi att den förebyggande vården också i fortsättningen skall vara avgiftsfri. Vi får väl återkomma med egna motioner om detta vid nästa motionstillfälle.

I ett särskilt yttrande tillsammans med centern och folkpartiet liberalerna instämmer vi med regeringen om att personalekonomiska redovisningar bör bli allmänt förekommande, men naturligtvis bör både redovisningens innehåll och frågan om vem som skall ta emot informationen diskuteras ingående. Viktigt är det i detta som i så många andra sammanhang att man inte gör intrång i den personliga integriteten.

Det här korta inlägget slutar jag med deklarationen att vi naturligtvis stöder alla reservationer där vi finns med och att vi yrkar bifall till reservation 4, 12 och 26.

Anf. 13 KJELL NILSSON (s):

Fru talman! Vi kan konstatera, och har gjort det flera gånger i kammaren, att ser man internationellt på arbetsmiljöarbetet finner man att Sverige och svensk fackföreningsrörelse befinner sig i främsta ledet i hela världen. Vi är trots detta inte nöjda, eftersom det finns problem ute på arbetsplatserna. Det är emellertid på sin plats att poängtera att det av socialdemokratin och fackföreningsrörelsen har gjorts stora insatser för att det skall bli trygga och bra arbetsplatser i vårt land. Det är nu roligt att se att vi kan flytta fram positionerna ytterligare. Från socialdemokratins och utskottsmajoritetens sida är vi mycket nöjda med den proposition som arbetsmarknadsministern har lagt fram. I det arbetet har arbetsmiljökommissionens slutsatser legat till grund.

Vi tillstyrker förslagen i propositionen på alla punkter utom en. Det gäller 500 milj.kr. ur arbetslivsfonden. Vi är övertygade om att propositionen kommer att bli ett alldeles utomordentligt fint instrument för att man skall kunna bygga vidare mot det goda arbetet. Det rör sig inte om de sista förslagen för att förbättra arbetsmiljön, men det är en bra bit på väg. I propositionen tas de saker upp som är så svåra att lösa. Här kan arbetslivsfondens insatser bli betydelsefulla. De arbetsorganisatoriska frågorna har nu mycket stor betydelse. Bl.a. belastningsskadorna är i dag ett av de svåraste gisslen på arbetsplatserna. Även de psykosociala arbetsmiljöfaktorerna tas upp, vilka också är svåra att hantera. Här betyder de miljarder som finns i arbetslivsfonden enormt mycket för att man skall kunna lösa de här mycket svårlösta problemen.

Vidare tas också arbetstagarnas möjligheter att delta i utformningen av sitt eget arbete upp. Detta har kanske varit en av de mest negativa bitarna. I många arbeten har man haft mycket små möjligheter att påverka och utveckla sitt eget arbete. Detta är en av de verkligt angelägna frågorna som måste lösas, om vi skall få en bättre psykosocial situation för dem som arbetar på våra arbetsplatser. Det här ger också arbetsgivarna ett större ansvar för att systematiskt arbeta på arbetsmiljöområdet. Det har tidigare mycket ofta varit relativt bra, men det har funnits en benägenhet att säga: De här frågorna om arbetsmiljö skjuter vi till skyddskommittén, det får skyddskommittén sköta om. Nu ligger frågorna under arbetsgivaransvaret, och det tycker vi är bra. Skyddskommittéerna kommer ändå att ha fullt upp med arbete och kan ge goda råd till ledningen på arbetsplatserna när det gäller förbättringar av arbetsmiljön.

Beträffande rehabiliteringsarbetet förhåller det sig på samma sätt. Det sägs klart ifrån att detta arbete skall planeras och att arbetsgivaren skall ha det totala ansvaret för att rehabiliteringen av de arbetande får en god lösning.

En annan fråga som under en längre tid har varit föremål för diskussion och där det funnits stort intresse gäller det arbetsmiljöansvar som nu införs för dem som arbetar med bl.a. projektering av byggnader. Det gäller arkitekter, statistiker m.fl. Nu får de ett ansvar för att de förslag som läggs fram överensstämmer med god arbetsmiljö. Detta ger också Sverige möjlighet att ansluta sig till ILO-konventionen på området, vilket inte var möjligt före denna lagändring. Det är ju också så, att de hälsorisker som förekommer

oftast återfinns på de arbetsplatser där det är ensidiga arbeten och där det finns små möjligheter till utveckling. Ofta rör det sig om kvinnlig arbetskraft. Det är betydelsefullt att just arbetslivsfondens pengar kan användas för utveckling på detta område. Då blir det också möjligt att förverkliga det goda arbetet för alla på våra arbetsplatser.

Det framhålls också att man skall undvika ett starkt styrt och bundet arbete. Det är mycket positivt för arbetsmiljön. Det står också att betydelsen av löneformen och arbetstiderna skall beaktas ute på arbetsplatserna. Arbetsgivaransvaret för arbetsanpassning och rehabilitering måste innebära att vi kan flytta fram positionerna på ett alldeles utomordentligt sätt. Skyddskommittén får då större möjligheter att arbeta med andra angelägna frågor.

Yrkesinspektionens rådgivande verksamhet bör minskas. Därmed ökas myndighetsfunktionen. Yrkesinspektionen har en fin regional organisation på arbetsmiljöområdet, och det är angeläget att man får ägna mer av sin tid till föreläggande, inspektion och annat. Vi tycker alltså att detta är bra.

Under en lång tid har man diskuterat hur mycket av företagshälsovårdens arbete som skall få vara sjukvård. I dag kan vi, som några har gjort före mig, konstatera att sjukvården omfattar för stor del av företagshälsovårdens arbete. Det bör bli mer förebyggande arbete och mindre vård. Det föreslås också att inga avgifter skall få tas ut. Det finns delade meningar. Somliga säger, att tar vi bort patientavgifterna också för sjukvården, kommer pressen på företagshälsovården att bli sådan att sjukvården i realiteten kommer att öka. Detta kan vi läsa i några reservationer till betänkandet, men även företagsläkare och andra inom företagshälsovården befarar detta. Det bör vara en uppgift för dem som arbetar inom företagshälsovården att se till att så inte blir fallet. Man kan utan vidare vara överens om att man bör eftersträva att det blir mindre av vanlig sjukvård inom företagshälsovården. Företagshälsovården har en alldeles utomordentligt viktig uppgift i arbetsmiljöarbetet. Ett gott samarbete mellan företagshälsovården och de fackliga organisationerna och skyddskommittéerna kan vara en garant för en god arbetsmiljö.

Så, fru talman, några kommentarer till vad utskottsrepresentanter före mig har sagt. Mona Saint Cyr ondgör sig över skyddsombudens situation och tycker att yrkesinspektionen och arbetslivsfonden är någonting helt onödigt. Så länge jag har arbetat med arbetsmiljöfrågor i fackligt arbete och under min tid i riksdagen har moderaterna haft samma inställning. Man talar illa om arbetsmiljöarbetet och vill minska medlen till arbetarskyddet och arbetsmiljöarbetet. Därför är det naturligt att man också vill avskaffa arbetslivsfonden, som ju ger unika möjligheter att forska och flytta fram positionerna i arbetsmiljöarbetet. Det är ganska naturligt att Mona Saint Cyr å moderaternas vägnar vill ta bort 15 miljarder kronor. De gör, menar hon, ingen nytta utan bör pytsas ut till företagen där de antas göra mycket större nytta. Nej, Mona Saint Cyr, det gör de inte. Pengarna kommer i så fall inte att användas lika effektivt för arbetsmiljöförbättrande åtgärder som om de fördelas på ett bra sätt inom arbetslivsfonden.

Charlotte Branting pratar om kvinnors arbetsmiljö. Vi har samma uppfattning i den frågan och den är viktig. Charlotte Branting underströk också att vi flyttar fram positionerna med det nya förslag som utskottet tillstyrker.

Hon kom också in på det internationella arbetet och det är ganska intres-

sant. Hon undrar när vi skall börja hjälpa öststaterna, så att de också kan få en något så när dräglig situation.

Fackföreningsrörelsen har gått i spetsen för arbetsmiljöarbetet tillsammans med socialdemokratin. Båda dessa rörelser är djupt internationellt engagerade. Det finns därför all anledning att också se framtiden an med tillförsikt. Vi vill arbeta internationellt, och vårt kunnande på det här området kommer andra länder till del. Så kommer också att ske med det arbete som rör öststaterna. Detsamma gäller när vi börjar närma oss EG. Arbetarskyddsstyrelsen bedriver också ett internationellt arbete och bidrar i det arbetet med många goda uppslag och idéer om hur man skall lösa problemen.

När Charlotte Branting kom in på företagshälsovården förstod jag inte riktigt om hon tyckte att även företagshälsovården skulle fungera som ett husläkarsystem. Det tycker i vart fall inte vi. Vi tror, som jag sade tidigare, att företagshälsovården behöver minska den vanliga sjukvården till fördel för den förebyggande vården.

Att hon vill föra över mer pengar från arbetslivsfonden än utskottet tillstyrker – 1 miljard kronor – är inte så konstigt. Hon var företrädare för sitt parti när arbetslivsfonden diskuterades och tyckte att det var helt onödigt att avsätta pengar till arbetslivsfonden. Skall man se det så, har fru Branting inte några pengar att satsa på någonting annat. Hon har sannerligen inte medverkat till att införa denna fond. Det var socialdemokratin och centern som gjorde det.

Charlotte Branting ställde också några direkta frågor, och dem kan jag svara snabbt på. Finns det anledning att bistå öststaterna? Ja, det tycker jag. Det är jag övertygad om att man också kommer att göra. Sjukvård inom företagshälsovården, handlade en fråga om. Ja, i någon mån tycker jag att det kan finnas anledning att ha det. Man kan hitta dåliga arbetsmiljöer. Det får vara upp till dem som är huvudmän för företagshälsovården att tolka och på bästa sätt arbeta med förebyggande vård och även i någon liten mån med sådan sjukvård som har med arbetsplatsen att göra.

De 500 milj.kr. som skulle gå till rehabilitering, om fru Branting hade haft de medlen, skall vi ta fram. Det handlar om 500 miljoner i hela den stora budgeten. Rehabiliteringen skall inte bli lidande av att vi använder oss av en annan finansieringskälla.

Kersti Johansson talade också om arbetslivsfondens pengar. Det är ganska naturligt att vi är överens. Det var som sagt socialdemokraterna och centern som såg till att vi fick de unika 15 miljarderna att arbeta med, utöver de pengar som normalt anslås på arbetslivsområdet. Detta kan ge oss mycket nytänkande och forskning just på arbetsmiljöområdet, som är så viktigt, inte minst med anledning av de nya problem som vi har fått på arbetsmarknaden.

Introduktionen av nyanställda tar Kersti Johansson också upp. Här vill jag bara understryka att det är mycket viktigt att alla nyanställda får en ordentlig introduktion, men naturligtvis är det inte minst viktigt för ungdomar. Många går omkring med synbara bevis på att introduktionen förr i tiden var dålig. Jag understryker gärna det. Jag tycker att detta är mycket viktigt.

Lars-Ove Hagberg är djupt besviken. Ja, under de 21 år som jag har varit här i riksdagen har han aldrig varit annat. Jag har aldrig hört Lars-Ove Hag-

berg säga ett positivt ord om någonting. Jag skulle bara vilja säga att det är väl att det finns andra som har en litet mer positiv uppfattning.

Enligt FNs studier ligger Sverige främst i hela världen i fråga om mänskliga rättigheter. Beträffande kvinnornas situation ligger Sverige på andra plats, ett litet tuppfjät efter Finland, som ligger främst. Så kan det inte ha blivit för att allting har varit så negativt eller för att ingenting har varit riktigt av det som har genomförts i detta land.

Jag skulle bara vilja säga till Lars-Ove Hagberg att det är tur att inte Hagberg tvingas leva och bo i de länder där Hagberg har sin ideologiska hemvist. Sämre arbetsmiljö än som finns där går knappast att uppbringa. Vi har hört flera talare undra när vi skall hjälpa de stackarna i öststaterna, så att de kan få en något så när dräglig arbetsmiljösituation. Jag har sett arbetsmiljön i en hel del öststater och en hel del även i Sovjet. Jag har aldrig upplevt en sådan miljö här i Sverige, inte ens när jag började jobba i industrin. Långt därifrån. Det är tur att Lars-Ove Hagberg lever och verkar i ett land där socialdemokratin är stark och har kunnat genomföra de förändringar som obestridligen flyttar fram oss till den främsta platsen i världen på arbetsmiljöområdet.

Men vi är inte nöjda med det. Vi lägger över mer och mer av resurserna för att flytta fram positionerna, öka forskningen. Vi har inga andra som trampar upp stigar åt oss. Vi får gå först i ledet, därför att vi är föregångare. Detta tycker jag att Lars-Ove Hagberg vid något tillfälle skulle ta till sig och säga: Visst är det relativt skapligt, vi satsar stora resurser. Samtidigt kunde han komma med något konkret tips om vad man kan göra mer och inte bara tala om att det vi har gjort under alla år – som faktiskt har gett resultat – har varit odugligt.

Eftersom Lars-Ove Hagberg har ett fackligt förflutet tror jag också att många som jobbar i skyddskommittéer, som skyddsingenjörer, i yrkesinspektion, företagshälsovård och arbetarskyddsstyrelse skulle säga: Har vi aldrig gjort någonting som fört fram positionerna? Jag tror att de skulle tycka att det var positivt om en gammal fackföreningskille sade: Visst har ni gjort bra jobb, men nu skall ni få mer resurser, nu skall vi flytta fram positionerna. Vi skall göra så och så och även ge ett erkännsamt ord. Jag tror att det skulle vara mycket bra.

Samtidigt har Lars-Ove Hagberg alltid kritiserat oss för att vi anser att om vi skall ha ett bra arbetsmiljöarbete måste det ske i samverkan mellan parterna. Vi är övertygade om att det är det bästa sättet. Likafullt står han här nu och är mycket bekymrad över att arbetsgivareföreningen har sagt att man tänker träda ur arbetarskyddsstyrelsens styrelse. Han undrar hur det då skall bli. Jag är övertygad om att det löser sig på något sätt. Vi får väl se hur arbetsgivareföreningen tänker låta sig vara representerad. Skulle man inte låta sig vara representerad, är jag övertygad om att vi kommer att driva arbetsmiljöarbetet ändå, på något sätt. Den negativa inställningen till samarbete är nog inte riktigt likadan ute på det lokala planet.

Om Lars-Ove Hagberg är mycket negativ, är det precis tvärtom med Anna Horn af Rantzien. Hon är positiv. Hon ser att det finns problem, men tycker att vi skall lösa dem på samma konstruktiva sätt som vi alltid har gjort. Hon kommer med förslag till hur man skall lösa problemen. Det är alltså motpolen till Lars-Ove Hagberg.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i föreliggande betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 14 MONA SAINT CYR (m) replik:

Fru talman! Till Kjell Nilsson vill jag säga att jag skulle uppskatta oerhört om han ville debattera med blanka vapen. Han säger att moderaterna tycker att arbetsmiljöarbetet och den verksamheten är onödig. Han säger att vi talar illa om arbetsmiljöverksamheten, vilket vi alltså inte gör. Jag vet inte vad han vill referera till. Det är något han bara kastar ur sig. Jag skulle som sagt uppskatta en snyggare debatteknik i det sammanhanget.

De 15 miljarderna vill vi inte slänga bort. De 15 miljarderna skulle ha kunnat göra nytta direkt utan att man hade drivit in dem först. De skall göra nytta på arbetsplatserna, det är vår avsikt. Men socialdemokraterna föredrar att man först skall driva in dem och slussa dem igenom en statlig politisk administration. Det är beviset på att de sedan gör nytta. Det är tydligen en större effektivitet, vilket är en uppfattning som jag inte delar.

Jag skulle också gärna vilja veta av Kjell Nilsson hur det är med arbetslivsfonden. Den skall leva under en begränsad tid, är det sagt. Men det finns också tongångar som antyder att den skall få en längre, kanske permanent, position. Man har t.ex. tillsvidareanställt de regionala cheferna, åtminstone verkar det så om man följer den annonsering efter dem som har förevarit.

Vidare har LO arbetat på ett permanentande av de här fonderna. Vi kanske kan få ett besked här i dag om hur det förhåller sig i det avseendet.

Delar inte Kjell Nilsson den uppfattning som kommer till uttryck i den aktuella rapporten, vilken faktiskt ligger till grund för arbetsmiljökommissionens arbete? Det gäller då bl.a. statskontoret. Man säger: Det är alldeles för många aktörer på den här fondmarknaden. Är det inte tid att se till att de blir färre?

Hur som helst behövs det en samordning, så att det går att göra direkta effektivitetsvinster på den administrativa sidan, och då även kostnadsmässigt.

Dessutom vore det intressant att få veta vilket resultat man förväntar sig när det gäller arbetslivsfonden. I nämnda rapport sägs det ju: Här bör utvecklas metoder. Det finns alltså inte några metoder i dag för att kunna se vilken nytta de satsade 15 miljarder kronorna gör. Det talas också om att det förekommer slentrian i fråga om resurstilldelningen. Just därför borde man kanske ha tänkt sig för ytterligare ett par gånger innan man satte i gång verksamheten med den stora apparat som arbetslivsfonden utgör.

Anf. 15 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Jo, vi i folkpartiet liberalerna är utan tvivel beredda att satsa pengar på arbetsmiljön. Men vi kan inte förstå varför man inte kan lita på industrin, på företagsledarna eller på skyddskommittéerna. Vidare kan vi inte förstå varför 750 miljoner skall behövas för att täcka administrationskostnader i samband med uppbyggnaden av den stora apparat som arbetslivsfonden utgör. Denna finns ju nu, och då säger vi att det skulle vara bra om man kunde lita på skyddskommittéerna. Vidare vore det bra om dessa

kunde vitaliseras. De behöver alltså få del av de här pengarna för att kunna göra vettiga satsningar på arbetsmiljön.

Dessutom kan vi inte förstå varför företag som tidigare har gjort stora satsningar på arbetsmiljön ofta inte får del av arbetslivsfondens pengar. Vi tycker att detta är orättvist. Många gånger är det nämligen svårt för de småföretagare som inkommer med en ansökan att få del av de här pengarna.

Sedan kan jag konstatera att Kjell Nilsson inte hade något svar på min fråga om var de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har tänkt att de 500 miljonerna skall tas som regeringen har lagt fram förslag om. Regeringen föreslår ju att de här pengarna skall tas från arbetslivsfonden och att de skall användas till rehabilitering. Man hänvisar bara för övrigt till den allmänna budgeten.

Jag tycker att det är allvarligt att man tar så lättsinnigt på detta. Det handlar ju ändå om 500 milj.kr. Man är alltså beredd att underbalansera budgeten ytterligare i och med att de här pengarna utlovas, som valfläsk. Det är rimligt att av Kjell Nilsson begära att han klart och redigt här i dag talar om för oss var de socialdemokratiska utskottsledamöterna har tänkt ta de här pengarna. Eller är det så, att man inte är beredd att satsa pengar på yrkesrehabilitering? Vi i folkpartiet liberalerna tycker att det är viktigt att väljarna kan få klara besked på den punkten.

Vidare säger Kjell Nilsson att man kan tänka sig sjukvård inom företagshälsovården. Det vore bra om ett sådant beslut kunde fattas här i dag. Men det verkar inte bli så, av den utskottstext att döma som utgör underlaget för dagens debatt. Jag vet att det här har rönt mycket stor uppmärksamhet bland många företagsläkare. Man är bekymrad inför tanken att man inte kommer att ha rätt att i viss utsträckning syssla med sjukvård. Men om en företagsläkare, som är utbildad i sjukvård, inte får använda sig av dessa sina kunskaper tycker jag att det är ett slöseri. Det vore alltså bra om Kjell Nilsson och de socialdemokratiska ledamöterna här hade ändrat sig, dvs. om de nu kan tänka sig att använda företagshälsovården i nämnda syfte.

Anf. 16 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Varför är Kjell Nilsson alltid så missnöjd med mig? Han blir nog inte nöjd förrän jag blir en troende socialdemokrat som alltid är tillfreds med regeringens förslag och säger: Hurra, hurra, vad bra! Vi lovade visserligen att ta itu med de 400 000 jobben. Men vi har faktiskt ingenting att komma med nu. Vi är dock bäst i världen.

Det är just mot den bakgrunden som jag tycker att det är litet bekymmersamt att problemen inte tas på allvar. Om man vill ha en arbetsorganisation handlar det inte om att säga att det skall vara en bra arbetsorganisation, utan då gäller det att se till att man får de medel som behövs för att de arbetande skall kunna skapa en arbetsorganisation. En sådan får man alltså aldrig utan vidare, Kjell Nilsson! I stället måste man ta för sig. Det är ju den tradition som Kjell Nilsson alltid har velat hävda. Det handlar om vad de arbetande, fackföreningarna och arbetarrörelsen har tillkämpat sig.

När det gäller detta förslag är det precis likadant som tidigare: Man har utelämnat de frågor som behandlas i medbestämmandelagen, nämligen maktfrågorna i samhället. Man har helt enkelt inte tagit med detta med den

utvidgade stoppmöjligheten – något som t.o.m. LO vill ha med. I stället hänvisar Kjell Nilsson bara till mitt missnöje. Men det kanske är så, att Kjell Nilsson är missnöjd med LO – vad vet jag?

Jo, jag är visst positiv! Jag är nämligen positiv till målsättningarna i det här sammanhanget. Vidare är jag positiv till detta med rehabilitering, och det har jag också sagt tidigare, Kjell Nilsson! Däremot är jag missnöjd när det gäller medlen i det här sammanhanget. Det är ju dessa som är viktiga. Men vad som är allvarligast nu är kanske den nonchalans som Kjell Nilsson och socialdemokraterna visar. Vår lagstiftning får ju bygga på klassamarbete. Företag och myndigheter skall ställa upp och förverkliga ramlagarna och ge dem innehåll. Men då säger den enda parten, och det borde Kjell Nilsson ta på allvar: Vi skall inte vara med. Vi tar inte ansvar för det korporativa när det gäller statsapparaten och samhället som sådant. Man säger att man skall så att säga hoppa undan. Men det betyder, Kjell Nilsson, att man intar den nyliberala position som socialdemokratin i övrigt är mycket kritisk till.

Jag efterlyser ett besked om vad ni tänker göra. Jag har hela tiden varit kritisk till det här samarbetet, för det har inte gett vad det borde ge. Jag tänker då på framflyttandet i fråga om maktpositioner. Vad skall hända nu? Vem skall vara motpol när det gäller det lokala arbetslivet? Är det LO eller fackföreningsrörelsen? Var står egentligen Kjell Nilsson? Handlar det om en socialdemokratisk politik i form av en hävstång som är till för att bjuda Svenska arbetsgivareföreningen ett motstånd, eller vad handlar det om? Det är ju här som skon klämmer. Jag tycker att man verkligen borde beakta att den ena parten på arbetsmarknaden på allvar tar ett kliv mot konfrontation.

Anf. 17 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Kjell Nilsson framhöll i sitt anförande hur viktigt det är att arbetslivsfondens medel används till åtgärder som syftar till att förbättra kvinnors arbetsmiljö. Detta har också jag framhållit. På den punkten råder det alltså inte några delade meningar. Jag vill ändå något utveckla våra synpunkter och tala om varför vi anser att det är mycket viktigt att de här pengarna används just till att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för kvinnor.

När det i dag talas om kvinnors arbetsskador och arbetssjukdomar är det de typiska kvinnoyrkena inom den offentliga sektorn som man refererar till. Mer än hälften av alla yrkesverksamma kvinnor återfinns ju inom denna sektor. Därför får de skador som kvinnor där drabbas av ofta representera kvinnors arbetsskador i allmänhet. Men i dagens samhälle betonar man ju också vikten av att kvinnor söker sig till mera icke-traditionella och mansdominerade yrken. Det är inte enbart i jämställdhetssyfte som vi talar i de termerna. Många gånger måste ju kvinnor ta de arbeten som finns på en ort. Det är dock i mansdominerade yrken som kvinnorna löper den största risken att få sjukdomar eller skador. Kvinnorna har alltså gått ut i ett arbetsliv som inte har varit anpassat till deras förutsättningar.

Verktygen t.ex. är tillverkade för manshänder. Nu ser vi symtomen på vad tunga lyft och ensidiga arbetsrörelser resulterar i. 30 år gamla kvinnor kan ju ha arbetsskador. Ofta är sådana här arbetsskador helt onödiga. Arbetstakten är helt enkelt alltför hög, och verktygen är inte, som sagt, anpassade till kvinnornas förutsättningar.

Mot den bakgrunden betonar vi att det är viktigt att förhållandena ses över på sådana här arbetsplatser. Det gäller ju att göra arbetsplatserna mera lämpade och arbetsvänliga med tanke på just kvinnorna. Detta är möjligt att åstadkomma genom de medel som finns inom arbetslivsfonden. Vi har också förhoppningar om att så kommer att ske.

Anf. 18 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Mona Saint Cyr tycker att vi skall debattera med litet blankare vapen. Hon tycker att det var litet osnyggt att säga att moderaterna är mot ett gott arbetsmiljöarbete. Hon undrar vad jag bygger det på. Jag bygger det på arbete inom den fackliga rörelsen i många år med arbetsmiljöfrågor på många olika nivåer, också gentemot arbetsgivare som jag vet har varit moderater. Jag bygger det på det arbete som vi har haft här i riksdagen under många år, där jag inte vet en enda gång då moderaterna skulle ha sagt: Satsa mer på arbetsmiljön. Jag har aldrig hört sådant. I stället har de sagt: Minska makten för skyddsombuden, minska makten för skyddskommittéerna, ta bort stoppningsplikten, den missbrukas av företrädarna för den fackliga rörelsen. Det är alltså detta jag bygger mitt påstående på.

På den raka frågan om arbetsmiljöfonden skall vara i fem år kan jag inte svara annat än att det skall vara så – jag har inte hört något annat. Något därutöver har jag inte sagt och tänker inte kommentera. Det enda jag vet är att den är tillfällig.

Charlotte Branting säger att folkpartisterna vill satsa på bättre arbetsmiljö. Men hon vill inte vara med och satsa pengar i arbetslivsfonden, kan vi konstatera. Hon undrar varför vi inte litar på skyddskommittéerna. Det är precis vad vi gör. Jag är övertygad om att om vi går tillbaka i tiden och tittar så finner vi att det är arbetarrörelsen i form av socialdemokratin och fackföreningsrörelsen som har byggt upp skyddskommittéernas arbete. Vi litar på dem. Att vi skall täcka detta i budgeten är inte så märkvärdigt. Hur många gånger har vi inte varit med i denna kammare om att moderaterna har sagt när man höjt anslagen på olika områden att det får täckas i budgeten. Det tycker vi också.

Beträffande sjukvården och företagshälsovården har jag inte ändrat uppfattning. Vi säger i betänkandet att sjukvården skall minskas. Jag tror inte att det kommer att bli så att ingen sjukvård finns kvar. Det finns sådana sjukdomar där det är lämpligt att konsultera företagsläkaren. Men i dag är det många sjukdomar som inte har någonting med arbetsplatsen att göra, men som belastar företagshälsovården. Så vi står bakom vad som står i betänkandet, Charlotte Branting, om detta.

Lars-Ove Hagberg frågar mig varför jag är så missnöjd. Det beror på att jag inte lyckats få Lars-Ove Hagberg till en troende socialdemokrat. Nej, det jobbet har jag aldrig ens intresserat mig för, för jag har insett det helt omöjligt att få en så negativ person till att vilja gå in i den positiva arbetarrörelsegrenen, nämligen socialdemokratin. Hade herr Hagberg däremot haft den uppfattning som vi inom socialdemokratin har haft och kunnat fortplanta den över på sina ideologiska bröder i öster, kanske arbetsmiljön inte hade varit så bedrövlig i öststaterna, som just tillämpat den teknik som Lars-Ove Hagberg här i årtionden har förespråkat, i varje fall två årtionden. Lars-

Ove Hagberg vill ha det på det sätt som det är där borta, och därför är det så dåligt.

Lars-Ove Hagberg är nu positiv till arbetsmiljöfrågorna, fru talman, enligt vad han säger. Det allra bästa man kan få höra är att också Lars-Ove Hagberg är positiv till arbetsmiljöfrågorna. Det gläder mig enormt.

Anf. 19 MONA SAINT CYR (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att det bara var sedvanlig socialdemokratisk vulgär förvanskning av moderaternas inställning i arbetsmiljöfrågorna. Jag kan tala om för Kjell Nilsson att jag har arbetat mycket och nära i skyddskommittéerna och vet vad jag talar om. Jag har dessutom erfarenhet från ett tjugotal olika typer av arbetsplatser där jag har varit verksam.

För att visa ytterligare på det intresse som jag hyser för det här området skall jag fråga Kjell Nilsson ett par saker. Jag har förut varit inne på detta när arbetsmiljökommissionen arbetade. Det var skandalöst dålig information till oss i oppositionen som satt med i det råd som var specialtillskapat. Vi var ett par gånger kallade till rådet. Det sades – det var på den tiden då Ingela Thalén höll i rådets arbete – att den lilla gruppen även i fortsättningen skulle inkallas till information och bli kvar även sedan kommissionen hade avslutat sitt arbete. Jag har inte hört någonting sedan dess. Kjell Nilsson kanske kan ge mig en upplysning. Jag har inte ens fått det betänkande som arbetsmiljökommissionen utgav, för det var slut och ingen tillskickade mig ett heller, trots att jag satt med i rådet. Så den kontakten från regeringens sida och när det gäller att informera oss som arbetade med dessa frågor var mycket dålig och väl värd all kritik.

Kjell Nilsson svarade inte – jag förstår att han inte hann – på min fråga om de arbetsmiljöförbättringar som man har för avsikt att få till stånd med hjälp av arbetslivsfondens pengar, drygt 5 miljarder per år. Har man förutsatt några prestationsanalyser från bidragsmottagarna, eller hur tänker man göra en utvärdering för att få veta att pengarna – egentligen i enorm storleksordning – verkligen blir till nytta och inte används till propaganda eller i populistiskt syfte?

Anf. 20 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Kjell Nilsson säger att han litar på skyddskommittéerna. Det gör vi också. Det är därför som vi tycker att det är så angeläget att de skall få möjlighet att få del av pengarna från arbetslivsfonden.

Jag konstaterar att jag fortfarande inte fått något svar på vad socialdemokraterna i riksdagen tar dessa 500 miljoner från. Så drar Kjell Nilsson in moderaterna i det här sammanhanget. Jag talar för folkpartiet liberalernas budgetalternativ, en budget som vi ser till går ihop. Men det gör tydligen inte socialdemokraterna. Här är man alltså beredd att plötsligt lägga ut 500 milj.kr. utan någon täckning.

Sedan säger Kjell Nilsson att det skall finnas sjukvårdande behandling inom företagshälsovården. Det är bra. Det står så också i betänkandet, men här gör man alltså en skillnad på sjukvårdande behandling och sjukvård. På den punkten skulle jag vilja ha förklaring.

Kjell Nilsson säger att han inte riktigt har fattat vad jag menar med huslä-

kare. Det är i och för sig beklagligt. Självfallet skall vi från folkpartiets sida satsa på ett husläkarsystem och ha kvar företagshälsovården. Men vi säger att en husläkare kan också vara företagsläkare. En husläkare kan vara offentliganställd eller landstingsanställd. Jag hoppas med detta ha kunnat förklara för Kjell Nilsson vad vårt husläkarsystem går ut på. Jag hoppas att också socialdemokratiska landstingsledamöter tycker att det är en bra idé, så att vi kan få husläkarsystemet genomfört.

Allra sist skulle jag vilja kommentera det här med arbetsmiljön i öst. Här säger Kjell Nilsson att det är viktigt att vi satsar på det och att facket gör en hel del. Ja visst, men vad är det för fel om vi från riksdagens sida ger regeringen i uppgift att komma med förslag till riksdagen på hur vi skall kunna satsa på arbetsmiljön i de f.d. kommunistiska staterna?

Anf. 21 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Kjell Nilsson var mycket nöjd redan på 70-talet. Han sade att det inte var någon fara med asbest. Jag var missnöjd. I början av 80-talet blev jag nöjd. Då genomfördes det som jag ville men som Kjell Nilsson tyckte var fel, nämligen förbud mot asbest. Då blev jag som sagt nöjd. Jag skulle också bli nöjd, Kjell Nilsson, om vi kunde få en bra arbetsmiljölag i dag som förhindrar förslitningsskador, belastningsskador och de dåliga arbetsorganisationerna. Så länge vi inte har fått det kommer inte jag att vara nöjd. Att socialdemokraterna är det får vara deras sak, och då får de acceptera den kritik som förs mot dem.

Under alla år som vi har diskuterat här har Kjell Nilsson aldrig förfallit som han nu gör, nämligen i fråga om öst. I sak har det alltid varit så hela tiden, men nu säger Kjell Nilsson att jag skulle ha tagit lärdom österifrån. Det kanske hade varit bättre där i dag om de förslag som jag har framfört under loppens lopp här om utvidgad stoppningsrätt, förbud mot ackord och om att arbetarnas inflytande på alla planer skall öka hade genomförts. Men så var det inte, så har det inte varit och så är det inte än i dag. Det skulle vara oerhört bra både där och i Sverige. Det är inga problem med mig, Kjell Nilsson. Föredömena ligger inte där, de ligger i Sverige och hos den svenska arbetarrörelsen. Men här gäller ackord. Vad tycker Kjell Nilsson om ackord? Är det bra för arbetsmiljön eller inte? Skall vi vidta åtgärder mot dem eller inte? En utvidgad stoppningsrätt tycker LO är oerhört betydelsefull. Man vill att den utvidgas till att gälla även vid fara för sjukdom och inte bara som i dag vid fara för liv. Vad säger Kjell Nilsson om det? Står Kjell Nilsson på LOs och vänsterpartiets sida, eller står han på regeringens sida? Är Kjell Nilsson positiv eller negativ till LOs ståndpunkt?

Hur var det nu med SAF och ramlagstiftningen? Hur skall de lokala fackföreningarna, som både Kjell Nilsson och jag har varit verksamma i, få den kraft som krävs för att man skall kunna stå emot SAFs många lokala organisationer, när de nu väljer en ny stil och en ny linje? Skall vi ta tillfället i akt och införa en lagstiftning som stärker möjligheterna att få en bra arbetsmiljö?

Kjell Nilsson väljer att inte förorda en sådan lagstiftning, och då kanske han försitter chansen att lagstiftningsvägen förbättra möjligheterna för arbe-

tarna och deras fackföreningar, en chans som vi nu har och har haft i 21 år och så länge jag har varit med.

Anf. 22 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är verkligheten som har gjort att jag har den uppfattningen som jag har om hur moderaterna arbetar. Så har det varit i alla sammanhang där jag har arbetat ihop med moderater. Jag är glad om Mona Saint Cyr är ett föredöme bland moderaterna och om hon har arbetat på ett annorlunda sätt. Jag blir mycket glad om det förhåller sig så.

Mona Saint Cyr sade att hon aldrig fick något betänkande från arbetsmiljökommissionens råd. Det kan inte jag rå för. Jag fick i alla fall ett vid rådets sista mötet hos statsrådet.

När det gäller fondens arbete, är det brukligt att man gör en utvärdering när man har bedrivit en viss verksamhet. Det är rätt svårt att utvärdera en verksamhet innan den praktiskt taget har börjat. Jag förutsätter att det blir en ordentlig utvärdering av hur det har gått med de pengar som man har satsat när verksamheten har varit i gång.

Jag ber om ursäkt för att jag döpte om fru Branting till moderat. Det kunde möjligen bero på att moderaterna och folkpartiet numera liknar varandra så mycket.

När det gäller sjukvården i företagshälsovården, är det ingen skillnad mot vad vi har uttalat i betänkandet. Sjukvården bör minska inom företagshälsovården. Vi anser att det vore rimligt, och det är därför som utskottet har lagt fram dessa förslag.

Jag har inte tillräcklig utbildning för att kunna avgöra vad det är för skillnad mellan sjukvårdande behandling och sjukvård. Det överlåter jag åt Charlotte Branting att göra.

Vi har sagt att de 500 milj.kr. får täckas i budgeten. Vi räknar med att rehabiliteringen skall kunna fortgå som tidigare och som vi föreslår i betänkandet.

Jag delar uppfattningen att belastningsskadorna är ett bekymmer, Lars-Ove Hagberg. Det finns en hel del kvar att göra, och det kommer det alltid att finnas. Efter varje gång som man har löst ett problem i ett föränderligt samhälle, är det dags att ta itu med nästa problem, som då blir det största. Jag är övertygad om att belastningsskadorna i ett längre perspektiv – och inte minst med stöd av den nya lagstiftning som skall antas i dag – kommer att kunna minskas, så att situationen på våra arbetsplatser blir bättre.

Det är ointressant vad jag personligen anser om ackord som lönesystem. Men de fackliga organisationerna i detta land bör ha en möjlighet att också vara med och ha åsikter om vilket lönesystem man skall ha.

Jag delar arbetsmarknadsministerns uppfattning om stoppningsrätten. Det finns tillfälle till rådrum i de situationer då Lars-Ove Hagberg och vänsterpartiet kräver stoppningsplikt. Det finns inte någon anledning att tro att stoppningsrätten i det här sammanhanget skall utgöra en belastning.

Beträffande SAF och arbetarskyddsstyrelsen får vi se hur resultatet blir. Än så länge har man inte tagit bort några ledamöter ur styrelserna. Jag är övertygad om att vårt folk ute i landet kommer att kunna bedriva ett fullgott

arbetsmiljöarbete också i framtiden till gagn för de många människorna i samhället.

Anf. 23 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag tänkte börja med att försöka teckna en bakgrund till de utgångspunkter som vi i regeringen hade när vi lade fram den här propositionen.

De bakomliggande orsakerna till den utveckling som har skett under 1980-talet när det gäller både sjuktalet och det stora antalet förtidspensioneringar kan till mycket stor del hänföras just till arbetslivet. Arbetsmiljökommissionen kom i sitt arbete fram till att det traditionella arbetsmiljöarbetet är otillräckligt för att åstadkomma nödvändiga förändringar i arbetsmiljön. Förnyelsen av arbetslivet och ett fortsatt mycket intensivt arbete för att komma till rätta med bristerna i arbetsmiljön i syfte att minska de risker och den ohälsa som drabbar enskilda arbetstagare måste vara kanske en av de allra viktigaste uppgifterna för politikerna, för företagen och för de fackliga organisationerna under 90-talet.

Utvecklingen när det gäller arbetsskador, långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar måste vändas – det är viktigt och det skall jag återkomma till – med offensiva satsningar. Genom insikten om de kostnader som en dålig arbetsmiljö medför, har arbetsmiljöns betydelse också för produktivitet och konkurrenskraft blivit tydligare under de senaste åren.

I dag handlar det inte längre om att endast uppfylla grundläggande krav på ett arbetsliv, där arbetet inte är riskfyllt eller ohälsosamt, utan nu handlar det om att sträva efter "det goda arbetet" för alla. Detta ställer allt högre krav på arbetslivspolitikens många olika medel, inte minst – och det vill också jag, liksom många andra gjorde, understryka – då det gäller att anpassa arbetsmiljön till kvinnornas förutsättningar och kanske också till ungdomarnas krav på arbete och goda arbetsvillkor. Framför allt kommer de stora skillnader som fortfarande finns mellan kvinnors och mäns villkor i arbetslivet att vara ett av de allra viktigaste inslagen under 90-talet.

På många sätt framstår arbetets innehåll och organisationen av arbetet som avgörande när det gäller att genomföra förbättringar av arbetsmiljön. Att långsiktigt förändra arbetslivet så, att de flesta får arbetsuppgifter som de själva uppfattar som meningsfulla och som de själva kan påverka är därför vad arbetsmiljöarbetet i framtiden måste inriktas på. Möjligheter att uppleva samhörighet med andra och att utveckla sin egen förmåga och yrkesskicklighet är viktiga. I "det goda arbetet" hör ansvar och befogenheter ihop. Ett arbete skall inte bara vara tryggt och säkert utan också innehållsrikt, utvecklande och självständigt. Det är klart att arbetskamrater och arbetsgemenskap är särskilt viktigt, när förändringarna och kravet på förnyelse av det egna arbetet är stora.

En aktiv medverkan av den enskilde arbetstagaren och av den fackliga organisationen är en viktig förutsättning för att lyckas med förnyelse och förändring. Det gäller att stimulera kreativitet och arbetslust samt att skapa attityder och arbetssätt som tidigt lägger grunden för en god arbets- och livssituation utanför arbetslivet. Uppslag till konkreta lösningar finns många gånger hos dem som själva är mest utsatta för riskerna. Arbetsmiljöfrågorna

är i grunden inte endast tekniska och ekonomiska. Insikten om att tekniken i sig inte automatiskt ger en ökad produktivitet eller en bättre arbetsmiljö finns redan och måste nu också få fullt genomslag i arbetsmiljöarbetet på alla nivåer.

Det behövs nya, mer systematiska former för arbetsmiljöarbetet och en integrering av arbetsmiljöfrågorna med hela den övriga verksamheten i dess helhet. Uppgifter som att forma strategier och långsiktiga målsättningar för alla företag, där bl.a. tankar om ledarskap, arbetsledning och relationer mellan företagsledning och anställda ingår, är viktiga inslag i detta arbete.

Arbetsgivaren skall ha huvudansvaret för arbetsmiljön inom den verksamhet han bedriver. En tydlig fördelning av detta ansvar ökar möjligheterna för arbetstagarna att aktivt medverka, samverka och att på lokal nivå finna nya former för arbetsmiljö och rehabiliteringsarbetet. Det är viktigt att företag och också förvaltningar inom den offentliga sektorn internt utvecklar styrmedel och incitament som skyndar på de förändringsprocesser som ligger bakom arbetet för att hitta fram till "det goda arbetet".

Det är utvecklingen av de nya idéerna och impulserna till nytänkande som skall bidra till att förhindra en fortsatt utslagning från arbetsmarknaden under 90-talet, och arbetet med detta har redan satts i gång. Med stöd av t.ex. arbetslivsfonden, som jag återkommer till, har man startat en rad projekt för uppbyggnad av referensarbetsplatser samt utvecklings- och försöksverksamhet som handlar både om arbetsorganisationen och om formerna för rehabilitering och arbetsanpassning.

De goda exemplen samlas nu upp av fonden och sprids ut till arbetsplatserna, till stor nytta för många, det vill jag betona, både företag och fackliga organisationer. Det glapp som säkerligen fortfarande finns mellan kunskaperna om riskerna och behovet av konkreta åtgärder kommer genom arbetslivsfondens arbete att bli mindre och att leda fram till ytterligare steg mot den utveckling som vi alla i dag åtminstone i ord har sagt oss eftersträva.

Det är mot denna bakgrund som vi i dag skall diskutera och som riksdagen skall fatta beslut med anledning av den proposition om arbetsmiljö- och rehabiliteringsfrågorna som nu har framlagts. Det handlar, som också Kjell Nilsson underströk, om att ha en helhetssyn på de olika roller och det skiftande ansvar som samhället, näringslivet, de fackliga organisationerna och den enskilde arbetstagaren gemensamt har för att nå fram till det goda arbetet.

Jag skulle vilja betona att man för att lyckas med detta på alla dessa nivåer måste ha en insikt om vilka villkor som styr produktionen och om marknadskrafternas sätt att fungera i arbetsmiljöfrågorna. Jag har gjort samma reflexion som jag noterade att Kjell Nilsson gjorde – det kan möjligen bero på att vi tillhör samma parti – nämligen att moderaterna icke har denna kunskap. Jag förutsatte, och jag gör det fortfarande, att man egentligen har den.

Mona Saint Cyr understryker här den breda erfarenhet som hon själv har av arbetsmiljöverksamheten. Mot den bakgrunden framstår behandlingen av arbetsmiljöfrågorna – inte bara i dag utan i politiken i stort – som desto allvarligare. Min reflexion är att det handlar om en icke-politik och om ett icke-fackligt inflytande, om att vi som politiker skall lägga oss i så litet som det bara går.

Jag tycker som politiker att det är cyniskt men också fegt att på detta sätt försöka undandra sig det ansvar som bl.a. alla vi här i kammaren har för denna utveckling. Jag noterar också att man inte drar sig för att försämra incitamenten när det gäller löntagarnas sociala trygghet. Därvidlag är man mer än villig att diskutera, men när det gäller att skapa incitament och förutsättningar i den andra änden, att medverka till att aktivt förändra arbetsmiljön och arbetsorganisationen, händer det inte lika mycket.

Moderaterna väljer alltid att tala om byråkrati när vi talar om arbetsmiljöverksamhet. De framhåller att statistiken inte leder till de rätta slutsatserna. Man skriver t.ex. i sina motioner att vi i Sverige har den bästa arbetsmiljön och att vi då rimligen inte kan ha så mycket skador som statistiken visar. Man skriver att löntagarna "mer eller mindre motiverat" upplever hälsorisker. Man tar i sina motioner upp en diskussion om att kvinnor i Sverige dubbelarbetar mycket, både hemma och i arbetslivet, och att orsakerna till många av arbetsskadorna lika gärna kan vara hemarbetet som det som händer i arbetslivet.

Jag skulle vilja peka på en bild som den hemska arbetslivsfonden gett oss. Den har gett ut en skrift med exempel från olika arbetsplatser som har fått bidrag från arbetslivsfonden. En av personerna är Anneli, som jobbar på ABB i Ludvika. Hon beskriver sina arbetsuppgifter, som gäller tillverkning av elektrisk utrustning, på följande sätt.

De första åren tillbringade hon på en avdelning där man monterade kabel. Varje dag upprepade hon samma rörelse 6 000 gånger. Det slet.

Sedan flyttade hon över till blocktillverkningen och fick ett jobb med många tunga lyft. Efteråt räknade hon ut att hon hade lyft tre ton varje dag.

Vad kan man dra för slutsats av detta, som dess värre inte är ett enstaka exempel? Jag skulle ha kunnat ägna hela anförandet åt sådana exempel. Den ena slutsatsen är att det måste gå att kombinera hemarbete och förvärvsarbete även för den som är kvinna.

Spelar det egentligen någon roll varför den som är kvinna och har ansvaret för barn skadas mer i arbetslivet? Är det inte vår strävan att vårt arbetsliv skall vara så flexibelt att vi också i fortsättningen skall kunna ha kvar världens högsta förvärvsfrekvens bland kvinnor och att detta nu också måste sätta sin prägel på arbetslivet?

Jag kan konstatera att det för detta behövs politik och fackliga organisationer samt en förändrad arbetsorganisation. Det behövs mer av direkt ansvar ute på företagen. Var finns insikten hos t.ex. moderaterna om att marknadskrafterna ensamma aldrig löser några arbetsmiljöproblem? Eller var finns insikten om att målet arbete åt alla är så viktigt också för arbetsmiljöfrågorna att hotet om arbetslöshet aldrig får riskera att bli ett argument för att inte förändra?

Valfrihet är ju annars ett honnörsord. Jag skulle vilja fråga: Varför skulle de – oftast kvinnor – som har den lägsta lönen, den sämsta utbildningen och de sämsta arbetstiderna också välja att ha de sämsta arbetsmiljöerna och de flesta arbetsskadorna? Det är en ond cirkel som många i arbetslivet sitter i, och det måste till både politik och fackliga organisationer samt förhindrande av effekterna av många av marknadsekonomins drivkrafter för att man skall kunna bryta denna onda cirkel.

Jag noterade att Carl Bildt avfärdat Volvos Uddevallafabrik med att den inte har något med industriell produktion att göra. Ett av de verkligt viktiga försöken att ändra arbetsorganisationen och samtidigt upprätthålla produktivitet och konkurrenskraft behöver allt stöd i världen också av oss politiker.

I en intervju om varför det på moderaternas stämma inte fanns en enda motion om förnyelse av arbetslivet svarade Carl Bildt: Jag tror att det beror på att vi inte uppfattar dessa frågor som politiska. Det handlar framför allt om att få en hög investeringstakt i industrin. Nya fabriker är alltid bättre än gamla.

Är det på det sättet? Är det alltså icke-politik och icke-fackligt inflytande som skall påverka arbetsmiljön? Jag tror att det behövs ett genomslag i hela samhället för att vi politiker, här i riksdagen lika väl som ute i andra beslutsprocesser, skall kunna få de förändringar som riksdagen i dag förhoppningsvis fattar beslut om att fungera fullt ut. Inte heller vi politiker får dra oss undan från att medverka i detta.

Moderaternas Mona Saint Cyr säger här att moderaterna är lika intresserade som några andra av arbetsmiljöverksamheten. Jag tycker att det är nys. När det kommer till kritan har de inte några åtgärder att anvisa. Tvärtom vill de avskaffa en stor del av de åtgärder som vi har i dag och som vi snarare behöver förstärka.

Jag menar att vi nu bara är i början på en mycket lång väg för att förändra arbetsmiljöverksamheten i vårt land, och det är bråttom. Det händer mycket. Insikten ökar. Antalet belastningsskador går nu, Lars-Ove Hagberg, äntligen ned, och det återstår att se om förändringarna och de nya insikterna kan få den utvecklingen att hålla i sig. Det är det absolut viktigaste som har hänt under 80-talet.

Vi måste fortsätta att arbeta med lagar, ekonomiska styrmedel, starka fackliga organisationer och större insikt hos en del i näringslivet om sambandet mellan konkurrenskraft, produktivitet och arbetsmiljö. Också de ökade kraven från ungdomarna kommer att skynda på detta utvecklingsarbete.

Vi behöver också politiska åtgärder, något som arbetslivsfonden och rehabiliteringsersättningen är exempel på. Bevare oss väl för moderat arbetsmiljöpolitik, som sätter sin tillit till de krafter som ingenstans i något land har visat sig ge en bättre arbetsmiljö för löntagarna än den som vi har i Sverige, även om vi ändå med våra ambitioner är missnöjda med och ytterligare vill förbättra den.

Ju mindre politik och svagare fackliga organisationer ett land har, desto värre arbetsmiljö och desto sämre villkor, framför allt för kvinnorna. Jag tycker efter en genomgång både av motioner och av inläggen här i dag att vi har kommit långt, men jag ser också hur mycket längre vi måste nå innan vi ens med ett uns av självtillit kan betrakta oss som nöjda när det gäller förändring av arbetsmiljön.

Jag kan också se att en moderat politik vore en katastrof för kampen för det goda arbetet. Jag tänker på en broschyr som jag fått i min hand och där moderaterna skrivit: Vi är inte politiker – vi är moderater. Jag skulle vilja säga att jag är socialdemokrat och politiker och som sådan också beredd att ta ett ansvar både i riksdagen och när det gäller att ge de fackliga organisationerna vapen i händerna för att kunna förändra sin arbetsmiljö. Därmed är

jag beredd att ta ett ansvar också för arbetsmiljön. Den nu framlagda propositionen är ett steg på den vägen, som måste följas av många flera, och så kommer också att bli fallet från en fortsatt socialdemokratisk regering.

Anf. 24 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Mona Sahlin behövde inte läsa upp de olika exemplen ur arbetslivsfondens beskrivningar av bidragstagare. Jag har själv fått den någonstans ifrån och har läst den. Där återgavs däremot inte ett exempel som jag hörde berättas om häromdagen. Det kunde vara intressant att få veta om det ligger i linje med de rekommendationer som Mona Sahlin har när det gäller fördelningen av de 15 miljarderna för att de skall komma till en så effektiv och gagnrik användning som möjligt.

Man har i en kommun anställt ett trivselombud med hjälp av 2 milj.kr. från fonden. Är det detta som Mona Sahlin anser vara det fantastiskt goda arbetet och de arbetsmiljöinriktade åtgärderna? Det är bara ett exempel ur mängden.

Mona Sahlin raljerar med våra tidigare efterlysningar av en uppdaterad statistik från det här området. Statistiken har förbättrats efter att vi har gjort många framstötar om bättre statistik. Det har betydelse att statistiken är aktuell för att snabbt kunna sätta in de rätta avhjälpande åtgärderna. Det är det som är avsikten med statistiken. Eller skall det enligt Mona Sahlins bedömningar vara ett självändamål?

Jag tror inte att kvinnorna väljer den sämsta arbetsmiljön. Mona Sahlin åberopar att de har de allra sämsta förutsättningarna i alla sammanhang och råkar ut för arbetssjukdomar. Vi måste erinra oss att den mängd kvinnor som kom ut på arbetsmarknaden på 60-talet var lågutbildade kvinnor som tvingades ut på grund av regeringens skattepolitik när det inte längre gick att leva på, i det här fallet, mannens lön. Kvinnorna fick ta det som bjöds, och det är riktigt att det var dåliga arbeten. Kvinnorna har fått lida för det, och många av dem har blivit förtidspensionerade eller långtidssjukskrivna. Mona Sahlin får nog ta åt sig en del av skulden för det.

En del av mina frågor blev inte besvarade av Kjell Nilsson. Jag skulle vilja veta av Mona Sahlin hur man kan göra bedömningen av vilka satsningar inom arbetsmiljöområdet som går utöver det som alldeles självklart krävs av arbetsgivaren. Exempelboken talar inte om det. För varje exempel ställer man sig frågan om det exemplet hör hemma i det ordinarie arbetsmiljöarbetet eller ej. Är det en extra satsning?

Jag fick inte heller svar på frågan om annonseringen av de regionala fondcheferna som skulle tillsvidareanställas. Eftersom det inte är fråga om tillfälliga anställningar, innebär det att fonderna skall permanentas? Är de inte tidsbestämda till fem år?

Anf. 25 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Jag kan instämma i två tredjedelar av Mona Sahlins anförande, nämligen beskrivningen av miljön, problemen med kvinnorna, vilka befogenheter som skall finnas, aktiv medverkan, produktivitet osv. och även analysen av den förfärliga marknadsekonomin och behovet av starka fackföreningar.

Så kommer vi till punkten medelsarsenalen. Då är det tvärstopp. Då talar man om de starka fackföreningarna. Jag tycker att det är intressant. Debatten kan faktiskt bara gynna de som är antipolitiker, om man från regeringens sida vill göra konfrontationer med moderaterna och belysa skillnader. Regeringen säger att man är för en stark arbetarskyddsstyrelse. Det vill inte moderaterna. Regeringen vill ha en arbetslivsfond. Moderaterna säger att sådant sköter företagen själva. Regeringen vill ha starka fackföreningar. Det vill inte moderaterna. Detta är inte särskilt konkret från regeringens sida. Det är inte precis de krav som står för att minska belastningsskadorna för dem som är drabbade av de dåliga miljöerna i dag.

Vi har då exemplet med den unga kvinnan på ABB i Ludvika som monterade kablar i bilar. Efter en förflyttning till annan arbetsplats fick hon i stället lyfta sammanlagt 3 ton om dagen. Hur skall sådant ändras, om man inte ser till vad som styr? Hur skall fackföreningen just på det företaget kunna få maktmedel att förändra den unga kvinnans situation? Det är sådant som vi från vänsterpartiet har pekat på. Nog borde väl stoppningsrätten kunna vidgas, så att dessa idiotiska arbeten kan förändras? Fackföreningen måste få den förhandlingsposition som krävs här. Det hjälper inte med fagert tal. Det här är konkret. Fackföreningarna blir förtvivlade över sådana situationer. Detta är regeringens svaghet och egentligen dess svek. Det har skapats förhoppningar hos många arbetare att arbetsmiljön skall åtgärdas.

Nu handlar det tydligen om flera steg. Kan Mona Sahlin berätta mera om varför en utvidgad stoppningsrätt har avvisats? Det vore intressant att få veta. Varför har maktfrågan för fackföreningen skjutits undan, dvs. när det gäller en utvidgning av samordningen mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen? Ge fackföreningen konkreta möjligheter att agera bättre i arbetsmiljöfrågor i dag. Varför har sådant skjutits undan i det här läget? För närmare tre år sedan ingavs förhoppningar om åtgärder. Det är detta som uppfattas som ett svek. Det första är bra, men vad kommer sedan i form av åtgärder?

Anf. 26 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Mona Sahlin talar mycket om att kvinnors arbetsmiljösituation är besvärlig, och det kan jag instämma i. Det engagemanget kan vi säkert ha gemensamt. Men det måste ändå vara ett stort problem för regeringen att efter alla dessa år med socialdemokratiskt regeringsinnehav presentera denna hälsorapport från LO, där det klart framgår att hälsan har mycket att göra med vilken klass man tillhör – om man nu skall använda sig av dessa förhatliga klasskillnader, som jag tycker illa om att använda. Det är ändå vad LOs hälsorapport går ut på. Det är då konstigt att man inte har kommit längre efter alla dessa år.

Enligt LOs rapport har arbetarkvinnorna den sämsta arbetsmiljön, och hälften av dem lämnar arbetsmarknaden i förtid. Det kostar mycket pengar – 70 miljarder kronor.

Vi har ifrån folkpartiets sida sett det som oerhört angeläget att det blir en bättre samordning mellan rehabiliteringen och sjukförsäkringen. Människor skall inte förtidspensioneras så lätt. Den frågan skall debatteras mer om en stund. Det är angeläget att gå hårdare fram i just de frågorna och ge möjlig-

heter till rehabilitering. Det är därför angeläget att de 500 milj.kr. till rehabilitering verkligen finns, för ytterligare satsningar.

Jag förstår att Mona Sahlin kanske kommer att få problem i och med den omröstning som kommer till stånd när det gäller de 500 milj.kr. som har föreslagits skall tas från arbetslivsfonden. Jag vill ha en försäkran från Mona Sahlin om att rehabilitering verkligen kommer till stånd. Jag utgår från att Mona Sahlin har mer ansvar för regeringens budget än vad Kjell Nilsson har visat i dag. Var skall dessa pengar tas från? Kommer regeringen, om förslaget går igenom, att underbalansera budgeten på den sidan?

Mona Sahlin talar bra om kvinnorna. När tänker Mona Sahlin acceptera att de rester som finns i de s.k. offentliga monopolen verkligen tas bort, så att det blir fritt fram för alla de kvinnor som vill starta eget och som skulle ge en bättre situation på arbetsmarknaden för många inom vård, omsorg och utbildning?

Anf. 27 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill vända mig till Mona Saint Cyr och frågan om arbetslivsfonden. Jag tycker inte att man skall komma undan så lätt med att bara säga att pengarna skulle göra mer nytta om de stannade kvar i företagen. Vi kan väl gemensamt se tillbaka på 80-talet när vinsterna var höga och produktionen gick bra. Hur mycket hände på arbetsmiljöområdet och på de företag som Mona Saint Cyr är så övertygad om att om de bara fick tillbaka pengarna skulle det bli bättre? Jag tycker att det är ett ytterligare exempel på att man bara pratar utan att ha tänkt igenom vad man skall säga.

Det handlar här om en omfördelning. Jag vet att det är ett förhatligt ord för moderaterna. Det är en omfördelning så att också de svaga företagen, de små företagen, som verkligen har stora behov av att förändra och bygga upp ny teknik också får stöd och hjälp via arbetslivsfonden. Det tycker jag är bra.

Jag noterar att vi kvinnor tvingades och piskades ut i arbetslivet. Jag vet inte om Mona Saint Cyr försade sig. Men det lät som om det var jämställdhet för moderaterna att kunna leva på sin mans lön. Jag har alltid trott att det var jämställdhet att kunna vara ekonomiskt oberoende, oavsett vilket kön man har.

Vidare har vi frågan om vilken kunskap jag har om bedömningen av vad som är extra satsningar. Jag liter helt och fullt på de parter som tillsammans sitter i fonderna runt om i regionerna. Jag har på mycket nära håll följt och efterforskat och lärt mig hur parterna hanterar frågorna. Jag vet att det är där kunskapen finns och att befogenheterna där finns att kunna gå in och agera.

Lars-Ove Hagberg hävdar att det jag säger är bara fagert tal. Det är kul att han tycker att jag pratar tjusigt. Men det finns konkreta förslag. Om man bara anstränger sig alldeles litet kan man se de vapen som propositionen och förändringarna i lagen ger människorna. Både Lars-Ove Hagberg och jag lider av att se hur litet det är som har hänt under 80-talet när det gäller arbetsorganisationen. Det är möjligen en insikt som jag har men inte Lars-Ove Hagberg, men man skall veta att lagar sällan förändrar verkligheten. Det är först när lagarna används, och med den tilltro som man har till de fackliga organisationerna och till de enskilda anställda, som man ser möjligheterna

och förutsättningarna att också förändra arbetsorganisationen. Jag kan ju se vad som redan nu håller på att hända. Jag vill skynda på det, jag vill sparka en del i baken och jag vill hjälpa dem som har insikterna men inte befogenheten och resurserna. Om man ser propositionen, arbetslivsfonden och de uppdrag som vi har redovisat att vi skall fortsätta med, bl.a. det som Lars Ove Hagberg tog upp om översynen av de arbetsrättsliga frågorna, är det början på ett långt, tålmodigt och viktigt arbete.

Charlotte Branting tar upp kvinnors situation. Det är riktigt att utjämningen av de sociala skillanderna mellan t.ex. kvinnor och män inte har stått i förgrunden under 80-talet. Vi kan se hur inflationspolitiken har bidragit till detta. Vi kan också se, det är därför vi nu förändrar så mycket av arbetsmiljöreglerna, att det inte har räckt att bara koncentrera sig på de synbart farliga arbetsplatserna, utan att man också måste koncentrera sig på det som är bakgrunden till arbetsorganisationen och till belastningsskadorna. Där vill jag fråga Charlotte Branting: Vad, och på vilket sätt, vill folkpartiet gå in och styra för att förebygga att inte också 90-talet ger samma bistra erfarenheter? På vilket sätt skall man som politiker gå in och understödja en annan utveckling av de ekonomiska villkoren i arbetslivet? Det vore intressant att veta om den skillnaden finns mellan fler av de borgerliga partierna här i riksdagen.

Charlotte Branting frågar också när jag tänker acceptera att monopolen inom den offentliga sektorn försvinner. Jag är inte så naiv att jag tror att privat sjukvård eller privat barnomsorg löser jämställdhetsproblemen eller arbetsmiljöproblemen för kvinnorna. Det ligger inte på den nivån. Det finns mycket annat som jag skulle kunna vara kritisk mot när det gäller den offentliga sektorns sätt att hantera arbetsmiljöfrågorna och hur man ger de enskilda anställda de större befogenheter och det ansvar som leder fram till en annan arbetsmiljö.

Anf. 28 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Mona Sahlin, när jag talade om kvinnorna på 60-talet var det en anklagelse från min sida mot Mona Sahlin och hennes partifränder. Dessa kvinnor var inte förberedda för arbetslivet. Det är grymt att låta dem bli en förlorad generation, som vi sedan låter utgöra erfarenhetsmaterial för våra kommande och pågående arbetsmiljöinsatser. De tvingades ut, oavsett om de själva ville det eller inte. Det hade inte ett dyft med någon jämställdhets- eller jämlikhetspolitik att göra.

När vi talar om satsningar på arbetsmiljöområdet talar vi egentligen om olika nivåer, dvs. olika beslutsfunktioner på olika nivåer. Mona Sahlin vill lägga allt i politikernas händer och i det här fallet i arbetslivsfondens händer. Det stämmer inte riktigt med vad Mona Sahlin har sagt i en intervju som jag läste nyligen. Där uttryckte hon sig så här: Vi lägger vapen i händerna på dem ute i företagen.

Vad menar Mona Sahlin med detta? Det måste ju vara så att man får hantera de pengar och de insatser man vill göra på arbetsmiljöområdet där man bäst känner till vad som behöver göras. Mona Sahlin förordar tydligen sedvanligt socialdemokratiskt överförmynderi i stället.

Sedan vill jag återvända till detta med de 15 miljarderna och de metoder

som skall utvecklas. De finns alltså inte i dag. Normalt sett brukar man gå andra vägen. När man skall sätta in så stora insatser som man gör här, brukar man gå andra vägen och ha klart för sig vad man skall göra och hur man skall utvärdera det man gör, dvs. man har metoderna klara för sig innan man sätter i gång ett projekt. Detta tycks inte vara fallet här, eftersom man har uttryckt sig som man har gjort i statskontorets rapport.

Till sist, eftersom Mona Sahlin anser att jag är så dålig på arbetsmiljöfrågor, vill jag gärna få svar på frågan: Är jag då möjligen kvalificerad för att få ingå i den fortsatta rådsgruppen som inte tycks existera?

Anf. 29 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Utgångspunkten för den breda arbetsmiljön och de utredningar som kommer är att många människor, kanske över hälften, vantrivs på sina arbeten. Det är den totala utgångspunkten för hur arbetslivet egentligen är. Utifrån detta har vi i dag synbara problem. Vi har fysiska problem och vi har psykiska problem som är synbara. Det handlar om var man har sin position i arbetslivet. Det är fråga om makten och hur man egentligen får sina befogenheter, sitt inflytande i arbetsorganisationen och om man kan förverkliga sin utbildning. Detta skjuter regeringen vidare i en utredning. Det är ett långt och tålmodigt arbete, mycket långt och tålmodigt tydligen.

Arbetsmiljökommissionen föreslog egentligen två saker som inte finns med. Det gäller samordningen mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen och differentierade arbetsgivaravgifter. Detta har regeringen inte med. Det handlar om de frågor där en part i dag säger: Nej, vi vill inte vara med i dessa statliga organisationer längre. Vi tänker vara en ordentlig part på marknaden. Detta gör regeringen inte någonting åt. Detta är ju barockt. Det är tålmodigt arbete som egentligen skulle behövas.

Om man tittar framåt nu när de politiska krafter som vill vara en part stärker sig, borde konsekvensen för en regering som ställer sig bakom arbetarrörelsen vara att man nu måste stärka den andra parten på arbetsmarknaden, dvs. de arbetande och dess organisationer, den enskilde. Men det förekommer, det vill jag säga trots att jag har läst detta betänkande och denna proposition fram och tillbaka, inga sådana förslag.

Däremot finns viljeyttringar i målsättningsparagraferna som redan finns och har funnits. Det är arbetarskyddsstyrelsen som skulle förverkliga detta. Det tycker jag är huvudproblemet med arbetsmiljödebatten i dag. Detta sätt att behandla det visar verkligen på en antipolitisk inställning som kommer att befrämja dem som inte går till de etablerade partierna, utan snarare hyser förakt för deras hanterande av t.ex. denna fråga.

Anf. 30 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Mona Sahlin, först vill jag säga att jag ingalunda är så naiv att jag tror att bara privata inslag skulle lösa situationen för kvinnorna. Det har jag aldrig påstått. Det vi i folkpartiet liberalerna vill ha är olika alternativ, mångfald, privat och offentlig verksamhet.

Det är konstigt att när man skall släppa monopolen är det på männens villkor, då är det på männens arbetsmarknad man gör det. I de s.k. typiska kvinnojobben vill man inte släppa några monopol. Det är konstigt att Mona

Sahlin skall spela med i manssamhället och inte inser att det är ett problem för många kvinnor.

Jag var i Nybro häromdagen. Där var det en sjuksköterska som hade startat en egen företagsmottagning. Hon fick inga bidrag på något vis. Hon hade många arbetarkvinnor som kom för att få hjälp med sina belastningsskador. Tyvärr var det för dyrt för många av dem. De kunde inte komma så ofta som de hade möjlighet till därför att hon inte fick bidrag att driva verksamheten.

Sedan kan jag konstatera att jag inte fick något svar från Mona Sahlin om hur man skall täcka dessa 500 milj.kr. om det nu är så att riksdagen fattar detta konstiga beslut i morgon angående arbetslivsfonden.

Sedan frågade Mona Sahlin vad vi i folkpartiet har att komma med när det gäller arbetsmiljön. Mona Sahlin kan ju läsa i vår arbetsmiljömotion hur vi vill flytta fram positionerna. Vi har pekat på en rad förbättringar som, om riksdagen beslutade i den riktningen, skulle förbättra arbetsmiljön.

Mona Sahlin säger att hon litar helt på parterna. Ja, jag kan lita en hel del på parterna, men det avgörande är ändå ansvaret som vi i riksdagen och i regeringen måste ha för arbetsmiljöpolitiken.

Anf. 31 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Får jag bara betona det litet anmärkningsvärda i att när man som central politiker sätter sin tillit till lokala parter, företag och fackliga organisationer och deras bedömningar och insikter i vad som behöver förändras på deras egna arbetsplatser, får man kritik för att man inte styr tillräckligt centralt.

Här har jag, och många med mig, bl.a. centerpartiet, utgått från att arbetslivsfonden har handlat om att sätta till centrala resurser, skapa en snabb och så litet byråkratisk organisation som möjligt för att understödja verksamheten ute vid företagen. För detta har riksdagen skickat med ett antal förhållningspunkter, som man fattade beslut om här, över vad denna verksamhet skulle inrikta sig på. Det jag har följt har icke föranlett mig att reagera. Man fullföljer mycket bra de riktlinjer som man har beslutat om är i riksdagen för hur dessa resurser skall användas.

Sedan vill jag bara säga två saker till Mona Saint Cyr. Jag tror att kvinnorna var mycket väl förberedda för att träda ut i arbetslivet. Det beror på vad man menar med det ordet. Jag var själv inte så gammal på 60-talet, men jag har en mor som under många år kämpade och förberedde sig för att kunna komma ut i arbetslivet. Hon gjorde detta också i slutet av 60-talet. Det som vi har diskuterat här i kammaren i dag är att vi fortfarande efter tjugo år har ett arbetsliv som ännu icke har förberett sig tillräckligt mycket för att kvinnorna finns ute i arbetslivet.

Detta arbetsmiljöråd sammanträdde under ledning av mig i vintras, jag har letat i huvudet efter datumet, och jag hoppas att jag som minister får fortsätta att kalla detta råd, och även Mona Saint Cyr, till sammanträden i fortsättningen.

Till Charlotte Branting vill jag bara säga att vi skall fullfölja åtagandet av rehabiliteringsinsatserna om riksdagen så beslutar i dag.

Det är skönt att höra att ett borgerligt parti bryr sig så mycket om budgetunderskottet och att man oroar sig för det. Vi kommer att få summera hur

mycket denna riksdag har spätt på budgetunderskottet när den beslutat om utgifter men icke velat besluta om inkomsterna. Det är bra att det finns ett borgerligt parti som bryr sig om detta och är berett att ta sitt ansvar också i fortsättningen.

Anf. 32 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Jag talade tidigare om att kvinnorna var illa förberedda. Jag avsåg då den rent fysiska förberedelsen, eftersom det var i den situationen de råkade ut för de nämnda förslitningsskadorna.

Jag vill i detta sammanhang också återkomma till något som Mona Sahlin sade i början av debatten om den bild arbetsskador och arbetssjukdomar uppvisar. Det är för det mesta en mycket komplex bild. I många sammanhang går det inte att säga att dessa skador renodlat beror på ett visst arbetsmoment. Man kan mycket väl ha dåliga förutsättningar redan från sin ungdom.

Vi har i dag ofta talat om att elever inte blir tillräckligt väl fysiskt uppbyggda inom gymnastik och idrott och att de behöver mer av det ämnet för att klara de fysiska belastningar de råkar ut för i arbetslivet. De flesta är kanske inte idrottare. Men de som är det kommer lättare undan och klarar av svåra belastningssituationer. När vi diskuterar arbetsmiljöfrågor och arbetssjukdomar måste vi vara uppmärksamma på att man kan påverkas inom många olika områden där man är verksam. Det är självklart.

Anf. 33 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag kunde inte annat än begära en kort replik när Mona Sahlin talade om att detta skulle innebära en liten byråkrati för arbetslivsfonden. Det kostar ju ändå 750 milj.kr., medel som vi tycker kunde ha använts bra mycket bättre om de används direkt till arbetsmiljön ute på företagen.

Vi har i dag 150 olika instanser och 12 000–15 000 anställda som sysslar med miljöbyråkrati. Detta skulle kunna göras på ett enklare sätt, och det har vi från folkpartiet pekat på.

Sedan måste jag till Mona Sahlin säga: När Mona Sahlin gör denna summering av olika budgetalternativ, kom då ihåg att det är socialdemokraterna som har sett till att försvaga budgeten med de 500 milj.kr. som vi eventuellt kommer att fatta beslut om i morgon, inte folkpartiet liberalerna. Vår budget håller.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

5 § Rehabilitering och rehabiliteringsersättning

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1990/91:SfU16 Rehabilitering och rehabiliteringsersättning (prop. 1990/91:141 och prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 34 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! År 1982, dvs. för nio år sedan, väckte vi moderater i socialförsäkringsutskottet en motion där vi föreslog att försäkringskassan skulle ges ett större, övergripande ansvar för att människor skulle rehabiliteras från sjukdom och handikapp så långt detta är möjligt, dvs. en påbyggnad av det ansvar som lagen om allmän försäkring sedan länge ålagt kassan, men där instrumenten hittills varit något trubbiga.

Det är för oss moderater tämligen självklart att den instans som betalar ut ersättning vid sjukdom och skada också har ett stort ansvar för och intresse av, såväl av humanitära som ekonomiska skäl, att återföra den sjuke till ett så fullvärdigt liv som möjligt i samhälle och arbetsliv, helst utan sjukskrivning eller annan ersättning från kassan. Jag vet att vårt parti redan tidigare hade väckt liknande motioner, men denna lilla rekapitulation av historien avser en period som jag själv varit med om genom nära tolv års verksamhet i utskottet.

Jag vet att Försäkringskasseförbundet var mycket intresserat av vår motion, men det dröjde länge innan intentionerna om en aktiv rehabilitering, från vårt och andra håll, utmynnade i den rehabiliteringsberedning som så småningom tillsattes och som främst ligger till grund för det betänkande som behandlas i dag.

Det är positivt att vi äntligen har kommit så långt i detta arbete. Däremot hade vi nog alla i utskottet önskat att den proposition som regeringen haft alla dessa år på sig att planera och lägga fram, skulle ha varit av en mer fullödig kvalitet än den utskottet fick att behandla.

Det är tyvärr en mycket dålig proposition som utskottet fått att behandla. Jag vill redan nu säga att det är tack vare utskottets utomordentligt skickliga personal och ledamöternas expertkunnande som vi kunnat sammanställa ett betänkande inom loppet av några veckor så att vi i dag kan ta ställning i ärendet. Jag vill också gärna säga till mina kolleger i utskottet från alla partier, att jag anser att vi alla strävat efter att nå ett så bra resultat som möjligt. Vi har faktiskt från alla håll varit beredda att diskutera oss fram till praktiska lösningar, och vi har på flera håll kunnat göra samskrivningar och undvika reservationer i denna mycket svåra materia.

I de s.k. avslutande synpunkterna i betänkandet konstaterar ett enhälligt utskott att det funnits en rad brister i regeringens förslag. Principer för sjukpenningrätt har blandats samman med helt nya principer, delvis med anknytning till arbetsmarknadslagstiftningen, men principerna har inte klarlagts på ett tydligt sätt. Jag citerar ur utskottsbetänkandet: "Bristerna är i vissa fall så väsentliga att utskottet övervägt om regeringen borde komplettera lagförslaget innan riksdagen tar ställning till det. För att man i första hand hos riksförsäkringsverket och försäkringskassorna redan nu skall kunna förbereda genomförandet av reformen och påbörja utbildningsinsatser m.m. föreslår utskottet emellertid att riksdagen godtar det framlagda förslaget med vissa ändringar och i övrigt begär att regeringen återkommer med kompletterande lagförslag som skall kunna träda i kraft när reformen genomförs den 1 januari 1992." Detta är en ganska svidande vidräkning med en dålig proposition.

Utskottets begäran gäller t.ex. fortsatt möjlighet att dra in eller nedsätta

Rehabilitering och rehabiliteringsersättning

sjukpenning eller förtidspension om den försäkrade vägrar underkasta sig medicinsk behandling eller rehabilitering. En annan viktig fråga gäller t.ex. hur man skall beräkna sjukpenning vid avbrott i rehabiliteringen. Regeringen har helt enkelt inte förmått komma med tillfredsställande förslag inom stora, viktiga lagkomplex.

På andra punkter har utskottet helt enkelt ändrat regeringens förslag och på en punkt underkänt det. Det gäller det i högsta grad förvånande förslaget om en mer eller mindre regelmässig, lagfäst förtidspensionering av människor efter ett års rehabiliteringsförsök. Detta framförs i en proposition som syftar till rehabilitering!

Inte minst vi moderater har i en motion understrukit nödvändigheten av att reglerna för sjukpenning under utbildning behöver stramas upp, och detta är utskottet också enigt om. I dag förekommer t.ex. att människor genomgår upp till fyra års högskoleutbildning med bibehållen sjukpenning, något som bl.a. riksrevisionsverket skarpt har kritiserat. Detta är naturligtvis inte rimligt i förhållande till villkoren för andra studerande.

Vi vill inte ställa oss bakom någon schablonregel om förtidspensionering. Det skulle t.ex. försvåra för handikappade, vilka kanske behöver en längre tids rehabilitering, att återkomma till arbetslivet. All rehabilitering är kanske inte heller arbetslivsrehabilitering, utan kan vara fråga om medicinsk rehabilitering. Den är också viktig, även om den kanske tar litet längre tid än ett år. Över huvud taget är förhållandet mellan medicisk och arbetslivsinriktad rehabilitering mycket oklar i propositionen.

En mycket viktig sak när det gäller kassornas rehabiliteringsarbete är att detta kommer att ske under så obyråkratiska former som möjligt och att det inte formaliseras i olika beredningsgrupper och liknande. Det bör vara ett direkt samarbete mellan tjänstemän vid olika myndigheter. Att utskottet har understrukit detta har åtminstone tills vidare lugnat på denna punkt, och jag har därför avstått från att avge en reservation.

I ett särskilt yttrande från utskottets borgerliga ledamöter pekar vi på de djupa brister som vidlåder det föreliggande förslaget i och med att arbetsskadeförsäkringen inte kommer att förändras. Det måste vidtas genomgripande förändringar i denna lagstiftning som allmänt omvittnat hittills varit ett hinder för rehabilitering. Regeringens oförmåga att lägga fram ett förslag i denna fråga är att djupt beklaga efter alla dessa år av diskussioner och en allmän insikt i samhället om att försäkringen måste förändras. Det föreliggande förslaget om rehabilitering är haltande genom att denna fråga inte är löst.

Jag vill fråga utskottets talesman, eftersom socialministern ännu inte är här, men jag tänker sedan låta frågan gå vidare till henne: Är ni klart medvetna om denna brist? Kan ni säga något om när regeringen kan ta mod till sig och komma med ett förslag rörande arbetsskadeförsäkringen?

På en punkt har det genom motioner från flera partier skapats en majoritet i utskottet för oppositionspartiernas förslag om differentierade arbetsgivaravgifter, som delvis bygger på arbetsmiljökommissionens förslag om att arbetsgivaravgifterna skall användas som ett ekonomiskt styrmedel för bättre arbetsmiljöer. Detta är viktigt, inte minst för de mindre företagen. Vi har nu

begärt ett förslag från regeringen i stället för att avvakta en eventuell utredning i denna fråga.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att något kommentera de olika reservationerna.

I reservation 2, som jag yrkar bifall till, och som är gemensam för moderaterna, folkpartiet, centern och miljöpartiet, anser vi att det bör införas en kompletterande lagbestämmelse som anger att arbetsgivare med upp till 15 anställda har rätt att få rehabiliteringsutredning utförd av försäkringskassan om de så önskar. Det blir naturligtvis en ökad arbetsbörda, särskilt för små företag, att göra rehabiliteringsutredningar och ta ett ökat ansvar för rehabiliteringsfrågorna, och det bör undvikas att en särskild organisation måste byggas upp i småföretagen för detta ändamål. Denna reservation är baserad på en folkpartimotion. Eftersom vi hade ett förslag som gick åt samma håll har vi anslutit oss till den.

I reservation 3 framhåller samma reservanter att vikten av den enskildes rätt till integritet och upprätthållandet av sekretessen kring den enskildes sjukdomsdiagnoser måste betonas. Vi anser därför att uppgifter om orsaker till sjukfrånvaro inte skall lämnas ut till arbetsgivaren utan den enskildes godkännande. Detta är en fråga som i praktiken inte torde röna några större bekymmer men som är viktig i sak.

I reservation 4 framför vi moderater att det bör räcka att en rehabiliteringsutredning påbörjas efter åtta veckor. Även om det är viktigt att så tidigt som möjligt påbörja rehabilitering anser vi att fyraveckorsregeln är alltför schablonmässig. Det är inte alls ovanligt att t.o.m. banala sjukdomar och enklare operationer kräver sex, sju veckors sjukskrivning. Vi menar att den sjukskrivande läkaren i sitt första läkarintyg kan kryssa för i en ruta om ett rehabiliteringsbehov, där kassan behöver engagera sig, föreligger eller ej.

I reservation 8 påtalar folkpartiet att det är viktigt att försäkringskassan i nära samarbete med företagen tar till vara den kompetens som finns på området, såväl i företagen som inom företagshälsovården. Likaså framhålls att mindre företag bör kunna samordna sina rehabiliteringsinsatser. Dessutom framhålls att en allsidig rehabilitering av den försäkrade måste väga tyngre än strävan att återföra honom till den tidigare arbetsplatsen. Jag yrkar bifall till den reservationen. Det är en miss att vi inte har varit med på den från början.

I reservation 10 återkommer vi moderater med vårt förslag om en allmän, obligatorisk sjukvårdsförsäkring, med vars stöd kassorna får anledning att se till att de försäkrade i tid får behandling och att förebyggande åtgärder vidtas, eftersom kassorna också svarar för betalning av sjukvård, sjukpenning och förtidspension. Detta skulle underlätta en effektiv och samordnad rehabilitering.

I reservation 11, som är en gemensam borgerlig reservation, varnas för överkompensation. Vi anser att det är rimligt att den försäkrade inte skall uppbära högre ersättning vid rehabilitering än vad vederbörande skulle ha haft om han/hon varit i arbete. Vi anser därför att ett avdragssystem i likhet med det som har införts inom sjukpenningförsäkringen bör införas och att regeringen skall återkomma med ett lagförslag som kan träda i kraft i samband med försäkringens införande den 1 januari 1992 i denna fråga också.

I reservation 13, som också är gemensam borgerlig, framför vi att en fjärdedels förtidspension bör införas. Utskottet har visserligen en positiv skrivning om att regeringen noga bör följa utvecklingen i och med att en fjärdedels sjukskrivning upphör efter ett år, men det räcker inte. Förtidspensioneringen har endast graderna halv, två tredjedels och hel förtidspension. Detta får till följd att en person som de facto har tre fjärdedels arbetsförmåga tvingas förtidspensionera sig till hälften, vilket naturligtvis är till nackdel både för den enskilde och för samhällsekonomin. Det föreligger alltså en risk för "överpensionering".

I reservation 14 framför m, fp, c och mp att förtidspensionering i det längsta bör undvikas när det gäller ungdomar som studerar. Vi begär från regeringen ett annat system för ersättning till dessa ungdomar.

I reservation 16 begär utskottets borgerliga ledamöter, som vanligt och sedan länge, en förlängd samordningstid i arbetsskadeförsäkringen som en första åtgärd när det gäller att komma till rätta med en försäkring som slukar miljarder och åter miljarder. Samordningstiden bör förlängas från 90 dagar till 180 dagar. Det är ett sedan länge känt krav från oss. Vi anser att detta förslag bör träda i kraft fr.o.m. den 1 juli detta år.

I reservation 18 begär utskottets m- och fp-ledamöter återigen att en ny utredning om arbetsskadeförsäkringen tillsätts snarast. Utredningen bör bl.a. få i uppdrag att undersöka om försäkringsskyddet för dem som får en bestående nedsättning av sin arbetsförmåga som följd av en arbetsskada kan tillgodoses genom en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, där parterna genom avtal närmare kan reglera hur försäkringen skall vara uppbyggd.

I reservation 19 har vi moderater denna gång följt upp ett förslag från mp med vårt gamla krav på att AMF bör betala för det arbete som försäkringskassorna lägger ned på service till AMF-försäkringen. Vi anser att detta är rimligt, och det innebär en uppföljning av ett förslag från den utredning där arbetsskadeförsäkringen diskuterades för några år sedan.

I reservation 20, slutligen, kräver utskottets borgerliga ledamöter att arbetsskadebegreppet blir föremål för en skyndsam utredning. Det är inte rimligt att ca 90 % av alla anmälda arbetsskador godkänns ända upp i högsta instans, dvs. försäkringsöverdomstolen. Praxisändringar har ju medfört att nästan allting godkänns som arbetsskada, och detta är inte rimligt! Det måste snarast fastställas klara kriterier för vad som är arbetsskada eller inte. Jag yrkar bifall till reservation 20.

Herr talman! I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 35 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Socialförsäkringssystemen syftar till att tillgodose medborgarnas behov av ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom, rehabilitering, handikapp och ålderdom. Den ekonomiska omfattningen av systemen beräknas i år till 254 miljarder kronor, vilket innebär att dess andel av BNP är ungefär 20 %. Vi lägger med andra ord ned mycket stora summor på våra socialförsäkringssystem. Trots detta har de uppenbara brister som motverkar rehabilitering och möjligheterna till återgång till arbete.

Folkpartiet liberalerna har i ett flertal år påpekat bristerna i våra socialförsäkringssystem, brister som socialdemokraterna har sagt sig vilja åtgärda,

men som de i stället har byggt vidare på och därigenom skapat orimliga förhållanden mellan arbete och ersättningar från socialförsäkringen. Låt mig bara påminna om timsjukpenningen, som folkpartiet liberalerna hävdade skulle leda till orimliga förhållanden mellan arbete och sjukersättning. Trots våra varningar innan reformen infördes, tog regeringen ingen som helst notis om våra påpekanden. Resultatet blev också att många människor kunde bli överkompenserade medan andra inte fick sin rättmätiga sjukförsäkringsersättning. Inte minst är de ökade kostnaderna i systemen en broms för möjligheterna att tillgodose andra viktiga sociala mål i vårt samhälle.

I dagens betänkande från socialförsäkringsutskottet tas ett angeläget tag i rehabiliteringsfrågorna. Att rehabilitera mäniskor för återgång till arbete innebär betydande ekonomiska vinster för samhället. Men det helt avgörande skälet till förändringar i systemet är den avsevärt förbättrade livssituationen för dem som genomgår en lyckosam rehabilitering. Dessa samhällsvinster går inte att värdera i pengar. Den enskilda människans förbättrade livsbetingelser skall ses som det helt avgörande skälet till de förslag som utskottet lägger fram.

Folkpartiet liberalerna har år efter år hävdat att också socialförsäkringssystemen måste förändras för att tillgodose andra mycket angelägna mål i den svenska välfärden. Dagens ärende är ett i en lång räcka av förändringar som måste göras för att medlen också skall räcka till andra angelägna insatser, inte minst för dem som räknas till glömda Sverige.

Herr talman! När nu syftet med förändringarna är gott, är det med stort beklagande som folkpartiet liberalerna tvingas framföra skarp kritik mot det sätt på vilket regeringen har hanterat både detta ärende och andra åtgärder i socialförsäkringssystemen.

I december varnade jag för det kaos som skulle infinna sig på försäkringskassorna när man ändrade sjukersättningshandläggningen två gånger under tio månader. I allt väsentligt har tyvärr dessa farhågor slagit in.

Det är beklagligt att regeringen i förslaget till rehabilitering lämnat ett så undermåligt betänkande att enskilda människor riskerar att drabbas och att handläggningen av rehabiliteringsärenden kommer att försvåras på grund av oklarheter om vad regeringen i verkligheten menar med sina förslag.

Herr talman! Utskottets handläggare har med stor skicklighet försökt att rätta till de allvarligaste bristerna. Men detta hindrar inte att utskottet i sin helhet, inkl. de socialdemokratiska ledamöterna, tvingas kritisera regeringens bristande intresse för att lägga fram förslag som går att verkställa. Låt mig återigen varna för denna slapphet i regeringens handläggning. Den luttrade försäkringskassepersonalen kommer att tvingas till många svåra eller felaktiga bedömningar på grund av de brister som regeringsförslaget innebär, trots att vi i utskottet har gjort så gott vi har kunnat.

Förslaget till rehabilitering av anställda kommer att ställa utomordentligt stora krav på arbetsgivarna. De nya uppgifter som läggs på dem kommer att öppna vägar för insatser för en förbättrad arbetsmiljö, och sannolikt kommer många företag att se över även arbetsorganisation och andra rutiner.

Snabbare upptäckt av dem som behöver rehabilitering samt utökade insatser kommer, som jag tidigare har framfört, att betyda såväl mänskliga som ekonomiska vinster som är avsevärda. Det är därför av yttersta vikt att alla

anställda får samma trygghet och samma möjligheter till rehabilitering oavsett var de har sin anställning. Det är viktigt att även de allra minsta arbetsgivarna får möjlighet att leva upp till det ansvar som förslaget ger uttryck för. Folkpartiet liberalerna har därför föreslagit att företag med uppemot 15 anställda skall undantas från ansvaret för rehabiliteringsutredningen. Gränsen 15 anställda ligger också i linje med vårt förslag till återförsäkring i sjuklöneförslaget, som riksdagen förhoppningsvis skall behandla senare i vår.

Utskottsmajoriteten anför som skäl till att inte undanta de små arbetsgivarna att även de nu får större möjligheter att ansluta sig till företagshälsovården. Vi finner inte detta förslag tillräckligt för att tvinga även de allra minsta arbetsgivarna att ta ansvar för rehabiliteringsutredningen. Detta innebär inte att de skall undantas från kravet att medverka i rehabilitering av sina anställda. Men vill man ha en rehabiliteringslag som skall ge samma förutsättningar för alla anställda bör försäkringskassan ta över utredningen vid de minsta företagen.

Jag vill gärna ställa frågan till Nils-Olof Gustafsson: Vad är skälet till att ni inte vill inse de svårigheter som finns i de minsta företagen?

Fru talman! Den enskildes integritet måste betonas vid rehabiliteringsutredningen. Vi finner det självklart att försäkringskassan inte skall lämna ut information om den enskilde utan att samtycke finns. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vi vill också betona att försäkringskassan i rehabiliteringsarbetet bör ta till vara den kompetens som finns vid företagen. Beslutsfattandet måste decentraliseras så långt ut som möjligt. Man måste också stimulera mindre företag att samverka i rehabiliteringsarbetet. En självklarhet måste vara att en allsidig rehabilitering skall vara att föredra framför återgång till den tidigare arbetsplatsen.

Riksdagen har för en tid sedan knäsatt principen att det skall vara mer lönsamt att arbeta än att av olika skäl vara frånvarande från arbetet. Utskottsmajoritetens och regeringens förslag till rehabiliteringsersättning innebär i vissa fall att högre ersättning kan utgå än vid förvärvsarbete. Detta är oacceptabelt och rimmar inte med riksdagens tidigare beslut när det gäller sjukförsäkringen. Vi kräver därför att regeringen återkommer till riksdagen med förslag som ger möjlighet till en "trappa", som dels stimulerar rehabilitering, dels gör det lönsamt att återgå i arbete.

Fru talman! Att rehabilitera en sjukskriven till återgång till arbete är en svår och ofta krävande insats. Det är därför av yttersta vikt att reglerna inte är utformade så, att de motverkar rehabilitering. Den 1 juli 1990 infördes fler nivåer i sjukpenningförsäkringen. Den som kunnat vara sjukskriven till en fjärdedel tvingas nu till förtidspension på halv eller tre fjärdedels tid. Det vore intressant att höra vad som ligger bakom socialministerns förslag i denna fråga. Enligt min uppfattning är det ett direkt hinder i rehabiliteringsarbetet.

Fru talman! När ett handikappat barn fyller 16 år övergår vårdbidraget i regel till förtidspension och eventuell handikappersättning. Folkpartiet liberalerna har med skärpa hävdat att handikappade ungdomar som studerar inte får förtidspensioneras. Ingen möda får sparas när det gäller att pröva deras förutsättningar till arbete efter utbildning. Att pensionera dem innebär

alltför ofta slutsteget i rehabiliteringskedjan. Detta kan inte accepteras. Det är därför ett av de viktigaste skälen till att folkpartiet liberalerna varje år kräver ytterligare insatser för att skapa förutsättningar till förvärvsarbete för unga handikappade.

Fru talman! Ett mycket stort antal aktörer inom socialförsäkringens verksamhet är överens om att nuvarande arbetsskadeförsäkring är det främsta skälet till att människor inte kan rehabiliteras. Regeringen har ett flertal gånger, även i den proposition som vi behandlar i dag, uttryckt samma åsikt. Att regeringen även i denna fråga sprungit ifrån en överenskommelse har väl slutat att intressera någon. Svikna överenskommelser börjar ju bli vardagsmat.

Folkpartiet anser att en förlängning av samordningstiden mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen från 90 till 180 dagar är en väsentlig åtgärd till dess arbetsskadeförsäkringen har reformerats. Vi kräver därför att regeringen skall återkomma med förslag, så att detta kan ske snarast.

Låt mig också säga att arbetsskadeförsäkringen inte längre kommer att fungera när den, som påpekats av många, i dag har en brist på 14 miljarder och 1995 kommer att ha en brist på 75 miljarder i arbetsskadefonden, om inget görs. Ingen ansvarig politiker kan väl acceptera detta. Tydligen är det så att regeringen inte kommer att vidta några som helst åtgärder.

Vi är väl medvetna om att facken inte accepterar en förändrad arbetsskadeförsäkring. Men det är en aning magstarkt att i klartext markera att även SAF vill skjuta på en förändring. SAF har ju i mycket tydliga dokument från sin kongress redovisat sin åsikt och, fru talman, jag tvivlar faktiskt på vad som sägs i propositionen i denna fråga.

Låt mig också för säkerhets skull – för att ingen missuppfattning skall ske – säga att folkpartiet liberalerna är mycket måna om att det skapas en obligatorisk ansvarsförsäkring, så att inte människor drabbas om olyckan skulle vara framme. En arbetsgivarförsäkring skall lagfästas och utformas så, att ytterligare incitament skapas för ökade insatser för en förbättrad arbetsmiljö. Vi beklagar verkligen att regeringen inte inser att arbetsskadeförsäkringen är nyckeln till en effektiv rehabilitering. Sker inga förändringar i den, kommer många som väntar på beslut i sitt arbetsskadeärende att avstå från rehabilitering till dess arbetsskadan är reglerad. Vad detta kostar samhället i pengar och den enskilda människan i personligt lidande bortser regeringen tydligen från.

Fru talman! Med anledning av motion Sf49 vill folkpartiet liberalerna framhålla att kvinnornas höga sjuktal är så allvarligt att mycket stora ansträngningar måste göras för att komma till rätta med bristerna såväl i arbetslivet som i kvinnors dubbelarbete. Dessa problem måste tas på mycket större allvar. Kvinnors sjukfrånvaro måste noga kartläggas, och djupgående analyser av orsakerna måste göras.

Fru talman! Låt mig som avslutning också framhålla att dagens beslut om snabbare och ökad rehabilitering inte får medföra att kroniskt sjuka och handikappade diskrimineras på arbetsmarknaden. De arbetsmarknadspolitiska åtgärder som i dag är avsatta för dem måste utökas, om de skall ge dessa grupper en förbättrad ställning på dagens arbetsmarknad.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 14.

Rehabilitering och rehabiliteringsersättning

Självfallet står jag bakom även de övriga reservationer som folkpartiet liberalerna har fogat till detta betänkande.

Anf. 36 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Det har ofta de senaste åren när vi debatterat betänkanden från socialförsäkringsutskottet funnits anledning att tacka kanslipersonalen för ett gott arbete. Det har vi anledning att göra även denna gång. Regeringen har lyckats presentera ett lagförslag som inte på något sätt var fullgånget. Flera åtgärder måste till för att vi förhoppningsvis skall kunna se en bättre produkt träda i kraft den 1 januari 1992.

Det kan finnas anledning att citera utskottets skrivning i de synpunkter som avslutar betänkandet. "Utskottet har som framgått ovan funnit en rad brister i regeringens förslag, särskilt vad gäller ersättningssystemet. --- Bristerna är i vissa fall så väsentliga att utskottet övervägt om regeringen borde komplettera lagförslaget innan riksdagen tar ställning till det. För att man i första hand hos riksförsäkringsverket och försäkringskassorna redan nu skall kunna förbereda genomförandet av reformen och påbörja utbildningsinsatser m.m. föreslår utskottet emellertid att riksdagen godtar det framlagda förslaget med vissa ändringar och i övrigt begär att regeringen återkommer med kompletterande lagförslag som skall kunna träda i kraft när reformen genomförs den 1 januari 1992." – Det är den lilla brasklapp som finns med och som jag verkligen instämmer i.

Det är alltför många lagförslag som lämnat regeringen den senaste tiden som varit behäftade med grava fel. Vi i centern kan dock med våra reservationer acceptera delar av förslaget av det skälet att vi länge drivit kravet på rehabiliterande åtgärder och en ändrad arbetsskadeförsäkring och att vi anser det viktigt att ett första steg nu äntligen tas.

Många rehabiliteringsprojekt har visat goda resultat ute i landet, och förhoppningen är att detta lagförslag skall bidra till att korta människors sjukskrivningsperioder och att en bättre arbetsmiljö skall åstadkomma bättre förutsättningar för att förhindra att arbetsskador uppstår. Införandet av sjuklön och arbetslivsfondens insatser bidrar också var för sig till detta.

Redan den förändring av kompensationsnivån i sjukersättningen som trädde i kraft den 1 mars har visat på sjunkande sjuktal. Jag trodde inte att effekten skulle bli så dramatisk som den tydligen blev. Jag väntar med stor spänning på en analys av hela händelseförloppet. Detta har inneburit stora besparingar i sjukförsäkringssystemet, pengar som rimligen borde kunna gå tillbaka till rehabilitering.

Centerpartiet har inte kunnat acceptera förslaget att försäkringskassorna skall spela rollen av spindeln i nätet. Det finns flera skäl till detta. FAS 90, försäkringskassans framtida datastöd, är en anledning. Vi anser att det redan i dag finns kanaler som borde utnyttjas för att finna och spåra sjuka där arbetsmiljön och behovet av rehabilitering väger tungt. Inte minst primärvården möter de flesta som söker läkarhjälp. Med en utveckling av primärvården kommer där också att finnas god kännedom om sjukdomsförhållanden och arbetsförhållanden.

I Landstingsförbundet är ju alla partier ense om familjeläkarsystemet. Varför inte utnyttja den utvecklingen mer när rehabiliteringen skall byggas

ut? Företagshälsovården känner redan i dag arbetsplatsernas miljö och de arbetsgivare som behöver stöd för att ta det ansvar som de bör ta för en god arbetsmiljö.

Även företagshälsovården borde kunna utnyttjas i dessa sammanhang. Det är mycket populärt för närvarande att bygga upp nya organisationer för att på det sättet förhoppningsvis förbättra arbetsresultatet. Jag är inte helt övertygad om att detta alla gånger är lösningen. Varför inte ge redan befintliga organisationer den förstärkning de behöver för att klara de nya uppgifter som man kan lägga på dem? Där finns också den kompetens som i dag kanske saknas inom försäkringskassan.

I vår reservation nr 1 utvecklar vi vårt synsätt. Detta är också grunden för vårt ifrågasättande av att FAS 90 genomförs. Men om man ger försäkringskassan uppdraget att vara spindeln i nätet i rehabiliteringen måste ett datasystem av FAS 90-typen troligtvis också finnas med för att samordna alla de instanser som då krävs för att nå effekt.

Arbetsgivaren skall ha ett ansvar för en god arbetsmiljö – det är helt klart. Vissa mindre arbetsgivare kan dock få problem att med små resurser klara detta. I så fall bör försäkringskassan ställa resurser till förfogande för att genomföra den delen.

I propositionen har man helt glömt bort den medicinska rehabiliteringen, som är grunden i all annan rehabilitering. Vi anser att det finns all anledning att utnyttja primärvården och företagshälsovården i det sammanhållande arbetet. Medicinsk rehabilitering blir med utskottets förslag ersättningsberättigad.

Integritetsproblemen blir synnerligen kännbara när så många instanser finns inblandade i det rehabiliterande arbetet. Utskottsskrivningen är något tvetydig; dock avslutas den med att den enskilde måste lämna godkännande för att arbetsgivarna skall få del av sjukdomsdiagnosen. Som reservant litar jag dock inte helt på utskottets ställningstagande, så de inledande skrivningarna kan tolkas på ett annat sätt.

Kvinnorna utgör en stor andel av den stora gruppen av arbetsskadade. Deras monotona arbete med många belastningssjukdomar som följd bör uppmärksammas speciellt i rehabiliteringssammanhang. Det krävs ökade möjligheter att påverka arbetsmiljön och arbetssituationen. Vi anser att man i det sammanhanget bör beakta även deras sociala situation.

Ett stort antal sjukskrivningar beror många gånger på ett begynnande missbruksproblem. Detta gäller inte minst kvinnor, som döljer sitt missbruk under lång tid. Det föreligger stora svårigheter för arbetskamrater och arbetsgivare att komma till rätta med de problemen.

Många frivilligorganisationer har goda kunskaper, som borde kunna tas till vara i dessa sammanhang. Vad som är viktigt är väl att alkoholens roll beaktas. Det är tyvärr inte alltid så i dag. Här krävs stora informationsinsatser till den personal som kommer att handlägga rehabiliteringsärenden.

Det förekom alltför ofta innan kompensationsgraden sänktes i sjukförsäkringen en överkompensation inom sjukpenningersättningen. Vi i centerpartiet anser att den nya rehabiliteringsersättningen med 100-procentig kompensation inte får innebära att en överkompensation kommer till stånd.

Det måste löna sig att arbeta även i dessa sammanhang – annars kommer motivationen att fullfölja rehabiliteringen att utebli.

I propositionen föreslås att rehabiliteringsersättning skall kunna utges fram till den månad man fyller 65 år. Vi i centern anser att denna åldersgräns är märklig. De flesta sjukskrivningar i den åldern är nog motiverade av utslitningssjukdomar. Motivet för att rehabiliteras för enstaka verksamma månader eller år i förvärvslivet har inte klarlagts ens i utskottsbetänkandet. Utskottet avstyrker vår motion i den frågan. I propositionen finns inga motiv för denna 65-årsgräns. Visserligen skall det övervägas när rehabilitering skall bestämmas, säger man, men det är enligt vår mening mer motiverat att sätta denna gräns till 60 år.

En fjärdedels förtidspension kan i många fall innebära en fortgående kontakt med arbetslivet med möjlighet till återgång till detsamma utan alltför omständliga procedurer. Vi föreslår därför i en reservation att regeringen bör lägga fram ett sådant förslag. Både folkpartiets och moderaternas representanter har i tidigare inlägg också motiverat vår reservation.

Att ungdomar förtidspensioneras på grund av ett handikapp under studietiden måste undvikas. Förtidspensioneringen har en tendens att permanentas, vilket är djupt olyckligt för denna grupp. Skälen för att finna ett annat system för ersättning till dessa ungdomar är därför starka. I en reservation ger vi regeringen i uppdrag att lägga fram ett förslag därom.

Arbetshjälpmedlen har stor betydelse för att en arbetsplats skall kunna utnyttjas. Arbetslivsfondens medel bör kunna användas för detta ändamål, och det gäller även för egenföretagare. Ibland kan enkla åtgärder förhindra utslagning från arbetslivet. Därför måste alla vägar prövas för att tillgodose behovet av arbetshjälpmedel.

Jag har i många sammanhang krävt att arbetsskadeförsäkringen skall reformeras. Det är orimligt stora summor pengar som på detta sätt går ut till grupper som kanske inte är de mest berättigade till denna extra dusör. Ibland kostar administrationen betydligt mer än vad själva ersättningen därefter uppgår till. Tyvärr har regeringen inte lyckats åstadkomma ett förslag som vi har kunnat ta ställning till i år. Det är bara att beklaga.

År 1987 bifölls en motion från centerpartiet om en analys av arbetsskadeförsäkringen. Detta resulterade dock inte i något påtagligt. Arbetsmiljökommissionen tillsattes så att socialdemokraterna skulle klara debatten inför valet. Därefter har det förflutit tre år, men fortfarande har arbetsskadeförsäkringen samma utformning och utgör samma propp i rehabiliteringssystemet. De pengar som rinner ut genom detta system har kunnat brukas på ett för de flesta bättre sätt. I en reservation kräver vi från oppositionen att samordningstiden förlängs till 180 dagar. Det skulle medföra en förbättring av situationen. Vi förväntar oss att man snabbt återkommer med förslag vad gäller arbetsskadeförsäkringen i övrigt.

Vi anser att arbetsskadebegreppet måste omprövas. Det är inte rimligt att närmare 90 % av alla arbetsskadeanmälningar nu godkänns som arbetsskada. Vi anser därför att det finns all anledning att ompröva denna försäkring vad avser arbetsskadebegreppet. Jag vet att denna försäkring är närmast helig för socialdemokraterna. Men den har spelat ut sin roll både när det

gäller att spåra dålig arbetsmiljö och att ge en aktiv rehabilitering. Därför finns det skäl att ompröva den.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 1 och till reservationerna 3 och 16. Centern ställer sig givetvis bakom alla reservationer som vi i övrigt fogat till betänkandet.

Anf. 37 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! I takt med att samhällets kostnader för sjukdom och ohälsa har stigit har också kritiken mot vårt socialförsäkringssystem ökat. De ohälsosamma arbetsmiljöerna har inte utsatts för samma hårdhänta behandling och debatt som vår sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring. Ändå är det helt klarlagt att en stor del av vår ohälsa och långtidssjukskrivningar beror på arbetets art, organisationen och/eller arbetsförhållandena i övrigt.

Därför har vi väntat länge på förslag från regeringen om åtgärder som riktar sig mot de dåliga arbetsmiljöerna, och vi har väntat på förslag vilkas genomförande skulle minimera utslagningen från arbetslivet.

Rehabiliteringsutredningen, som tillsattes redan 1985, lade fram sitt betänkande 1988. Regeringen har alltså tagit god tid på sig att komma med förslag till åtgärder. Detta gjorde givetvis att förväntningarna på det kommande förslaget var ganska stora.

Så kom då regeringens proposition i slutet av mars i år. En så sent framlagd proposition medför i stort sett en månads aktivt utskottsarbete, om riksdagen skall hinna fatta beslut innevarande riksmöte. I vanliga fall och med mindre förslag är det kanske inte orimligt med bara en månads arbetstid, men den här gången har det varit alldeles för kort tid med hänsyn till de stora förändringar som förslaget faktiskt innehåller. Jag vet att det är fler än jag som hade önskat tid för hearings med berörda instanser i det här ärendet. Jag tror också det hade varit bra om vi hade fått mer tid så att de berörda fått klart för sig vilka förändringar och framför allt ökade krav som regeringsförslaget kommer att medföra. Jag tycker inte att det räcker med att hänvisa till att rehabiliteringsberedningens betänkande funnits tillgängligt i många år. Utredningens förslag skiljer sig faktiskt på flera väsentliga punkter från propositionens förslag. Jag fruktar att många i början på nästa år blir överraskade när de upptäcker att den här lagen har trätt i kraft och ser vad den innebär för dem. Den här sortens ärenden är inte av den karaktären att man lyckas intressera massmedia för dem och den vägen kan få hjälp att sprida innehållet i förslaget samt därmed få till stånd en debatt.

Det var tidsbristen. Därtill kommer att regeringens förslag hade stora brister. Jag tror, fru talman, att det tillhör det ovanliga att ett enigt utskott skriver att propositionens förslag hade så stora brister att man – om man fick göra vad man ville – hade skickat tillbaka förslaget till regeringen och sagt: Se över förslaget en gång till innan ni lägger det på riksdagens bord! Att vi i utskottet trots allt behandlade förslaget berodde på – det var vi också överens om – att det var nödvändigt att få ett beslut så att förberedelsearbetet ute på fältet kunde börja. Att det över huvud taget blev möjligt för utskottet att lägga fram ett betänkande med förslag till riksdagen är till största delen, som också föregående talare sade, vårt utskotts tjänstekvinnors förtjänst. Äras den som äras bör.

Utskottet har kompletterat och förbättrat innehållet i regeringsförslaget på flera punkter. Vänsterpartiet har fått gehör för många av sina krav. Jag tycker det är bra och riktigt att utskottet slår fast att en anställd som blir föremål för rehabiliteringsutredning har rätt att bli både företrädd och biträdd av facket om han eller hon känner att det stödet behövs. Det kan faktiskt uppstå situationer när man som anställd på förhand vet att man har en annan uppfattning i ärendet än vad arbetsgivaren har. Då är det inte alltid så lätt att ensam klara debatten med arbetsgivaren och försäkringskassan om synen på vad man skall göra i framtiden. Då kan det vara skönt att känna att man har möjlighet att få stöd av facket.

Vi har också fått gehör för vårt krav att rehabiliteringsersättning måste kunna utgå längre tid än det år som regeringen ursprungligen ville sätta som gräns. Det finns ett otal anledningar till att en rehabilitering måste få ta längre tid. Vi pekade i vår motion på det faktum att det har visat sig att människor som behöver omskolas av hälsoskäl många gånger har brister i sin basutbildning. En förutsättning för en lyckad rehabilitering – man kanske inte bara behöver byta arbetsuppgifter, utan man kanske måste ge sig in på ett helt annat arbetsområde – är då många gånger att man får komplettera sina baskunskaper.

Utskottet har, precis som mitt parti, en annan uppfattning än den som regeringen ger uttryck för i propositionen i fråga om sjukskrivningstidens längd. Regeringen har angivit att regel bör vara att sjukpenningen efter ett år skall övergå till sjukbidrag eller sjukpension. Ett enigt utskott konstaterar att det i dag inte finns någon tidsgräns för hur länge sjukpenning skall utgå. Regeringens skrivning bör därför uppfattas som en erinran om en intensifierad bevakning av de långvariga sjukfallen, och jag tycker att det är bra att skrivningen skall uppfattas på så sätt.

Jag tror också att det är nödvändigt att precisera vad som är arbetsgivarnas resp. försäkringskassans ansvar. Detta har också utskottet gjort i sitt betänkande. Propositionen var mycket otydlig på den punkten. Visserligen kan man, som folkpartiet gör, föra ett resonemang om att det är svårt för de mindre arbetsgivarna – folkpartiet sätter gränsen vid 15 anställda – att klara av ansvaret. Jag hade själv samma tankar när jag läste regeringens förslag. Jag frågade mig hur det skulle gå för de mindre arbetsgivarna, framför allt i samband med att människor skall omplaceras. På en liten arbetsplats har man naturligtvis inte samma möjlighet att ta fram andra arbetsuppgifter när någon behöver byta arbete.

Men nu gäller det alltså inte den delen av rehabiliteringen – detta får komma i ett senare skede – utan nu gäller det bara själva utredningen. Jag tror då att det är mycket viktigt att man inte har dessa gränser och talar om att arbetsgivare med ett visst antal anställda skall slippa detta ansvar. Var vi än sätter den gränsen – om vi sätter den vid arbetsgivare med 5, 10 eller 25 anställda – uppstår nya orättvisor. Då kommer givetvis den arbetsgivare som bara har en anställd utöver det fastlagda antalet att säga att det är en väldigt stor orättvisa, eftersom hans företag inte har så mycket bättre resurser bara på grund av att man har en mer anställd. Det är därför bra att vi har klarlagt att detta gäller alla arbetsgivare.

Förslaget om att arbetsgivarna skall få ett ökat ansvar för att återställa

människors arbetsförmåga när dåliga arbetsmiljöer har gjort oss sjuka är som vi ser det både riktigt och vällovligt. Men trots allt det positiva i förslaget finns det ändå som vi ser det en ganska stor risk att det i ett avseende slår fel, nämligen vad gäller möjligheterna för människor med handikapp och kroniska sjukdomar att komma in på arbetsmarknaden. Människor med funktionshinder av något slag har alltid haft högre arbetslöshet än vi andra, även i högkonjunkturer.

Man kan se på AMS siffror från december 1990. Av 350 000 arbetssökande – vilket ofta också är ett mått på arbetslösheten – hade 30 000 arbetssökande ett funktionshinder. I de siffror som handikapputredningen presenterade nyligen hade 62 % av de intervjuade handikappade inget arbete. Det innebär alltså att endast 38 % av människor med handikapp finns ute på arbetsmarknaden, medan för befolkningen i övrig denna siffra är 80 %. Skillnaderna är alltså redan i dag så stora.

Jag tror att vem som helst av oss – det behöver inte ligga några konspiratoriska tankar bakom detta – kan räkna ut, att om en arbetsgivare på förhand vet att vissa av oss innebär en större risk än andra att arbetsgivaren i framtiden förorsakas kostnader, på så sätt att vi kommer att få ett behov av rehabilitering, så väljer givetvis arbetsgivaren någon ur den andra gruppen, någon av dem som ändå till synes verkar friska; någon garanti har man ju aldrig, man de är ju ändå friska från början. Det måste vara svårare att få ett arbete hos en arbetsgivare om det från början syns på en att man har vissa funktionshinder.

Vi har inte funnit att detta skulle vara skäl för att inte ge arbetsgivarna ansvar för rehabiliteringen, men man måste samtidigt kunna garantera att förslaget inte ger upphov till de risker som jag här har pekat på för människor med handikapp. Vi menar att detta går att motverka genom att man använder en lagstiftning som vi redan har i dag, nämligen främjandelagen. Detta är en lag som existerar men som inte används. Att den inte används beror på att det saknas faktiska möjligheter att tillämpa lagen.

Om arbetsmarknadsmyndigheterna – om det nu är dessa som skall ha ansvaret – skall kunna tillämpa lagen måste man ha tillämpningsföreskrifter och sanktionsmöjligheter. Detta finns inte i dag. AMS måste dessutom givetvis få resurser för arbetet.

Vi menar att detta är den enda möjligheten att garantera att förslaget om aktiv rehabilitering inte slår mot redan utsatta. Visst är det bra att utskottet skriver att man förutsätter att effekterna för handikappade skall belysas i uppföljningen av förslaget – detta är faktiskt den enda gång utskottet i betänkandet nämner dessa problem; regeringen nämner dem inte alls i sin proposition.

Fru talman! Detta är som sagt bra, men det är enligt vår mening inte tillräckligt. Jag yrkar därför bifall till reservation 6 till betänkandet. I övrigt står vi bakom utskottets hemställan.

Anf. 38 ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! Ragnhild Pohanka, ledamot i socialförsäkringsutskottet, ligger i dag sjuk hemma i sängen i Borlänge, och jag ersätter henne därför.

Det är en svårgenomtränglig proposition som regeringen har lagt fram,

och utskottet har lagt ned mycket möda på sin behandling av den. Tack vare detta har ett relativt lättläst betänkande kommit till stånd.

Människan svarar med sjukdom då hon blir alltför pressad. Jag hoppas att de signalerna går fram till arbetsgivarna. Jag hoppas också att handikapputredningen, vars delbetänkande kommer att presenteras i denna vecka, kommer att påverka rehabiliteringen.

Det är ändå tacksamt att regeringen har lagt fram ett förslag till en förändring, eftersom det innebär problem om många mår dåligt ute i arbetslivet. Människan är verkligen inte en maskin som man kan justera, inte ens med pengar, och stressen kan inte alltid kompenseras.

Miljöpartiet nöjer sig här med att yrka bifall till reservation 3 om den enskildes integritet, reservation 5 om kvinnornas situation, reservation 14 om förtidspensionering av ungdomar och slutligen reservation 21 om fosterskador. Vi anser att dessa reservationer är särskilt viktiga men ställer oss givetvis bakom alla de andra reservationer som vi har fogat till betänkandet.

Anf. 39 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Även om 21 reservationer har fogats till detta betänkande vågar jag påstå att utskottet ändå är ganska enigt. Jag skall så småningom återkomma till de skillnader som trots allt finns, men jag skall först säga några ord rent allmänt.

Utslagningen på arbetsmarknaden är ett stort problem, det är vi överens om, och det har också sagts tidigare i debatten. Antalet anmälda arbetsskador är alldeles för stort, antalet förtidspensioneringar likadant. Det s.k. ohälsotalet har haft en otillfredsställande utveckling under senare år. Detta styrs av en rad faktorer, inte minst spelar arbetsmiljön en stor roll.

Den här utvecklingen frestar naturligtvis på samhällsekonomin – det är självklart – men det verkligt tragiska är förstås att det bakom siffror och statistik döljer sig enskilda människoöden: kvinnor och män som lider och far illa på sina arbetsplatser, som har värk, som tvingas gå hemma under långa tider och känner sig isolerade, som längtar efter att få arbeta igen. Det finns många som får sina liv förstörda på grund av dålig arbetsmiljö, och denna utveckling måste motarbetas med all kraft. Utgångspunkten måste självfallet vara att var och en skall kunna gå till sitt arbete utan att behöva känna oro för liv och hälsa.

Det är därför mycket tillfredsställande att vi nu har fått förslag till förnyelse av arbetslivet och åtgärder mot de dåliga arbetsmiljöerna. Det viktigaste måste ju vara att söka alla medel för att förhindra att människor blir skadade och sjuka på grund av dålig arbetsmiljö. Vi måste, som arbetsmarknadsministern sade, skapa det goda arbetet. I och med den proposition som tidigare i dag har diskuterats i kammaren har vi, enligt min mening, kommit en bra bit på vägen mot det målet.

Jag tror att vi framöver kommer att få färre arbetsskador och arbetssjukdomar, men naturligtvis kommer vi också i framtiden att få uppleva att människor slås ut.

Det är bara att erkänna att vi hittills har varit ganska dåliga på att ta om hand och rehabilitera människor som av olika orsaker inte klarat av att arbeta längre. Ansvarsfrågan har varit oklar, den skadade eller sjuke har fått

vandra mellan många olika aktörer och också varit hänvisad till olika ersättningssystem, samordningsansvaret har varit oklart, osv.

Med den proposition vi nu diskuterar – och med de kompletteringar som gjorts under utskottsbehandlingen – kommer vi enligt min uppfattning att få ett bra system för rehabilitering.

Så vill jag nämna några av de skillnader som ändå finns. Det slås i betänkandet fast att det är arbetsgivaren som skall ha ansvar för att den anställdes rehabiliteringsbehov klarläggs och för att erforderliga rehabiliteringsåtgärder vidtas. Det är bra att det klart slås fast att det är arbetsgivaren som har huvudansvaret för att rehabiliteringen kommer till stånd. Behovet av rehabiliteringsåtgärder hänger så intimt samman med arbetsmiljön och arbetsorganisationen att den här lösningen är den enda rimliga.

I ett antal motioner och även i ett par reservationer yrkas på en annan ansvarsfördelning. Dels sägs det att primärvården skall ha huvudansvaret, dels uttrycks det oro för att speciellt små företag skulle kunna ha svårt att praktiskt klara den här uppgiften.

Jag har viss förståelse för den osäkerhet som man kan känna för hur nya företag med mycket få anställda kan leva upp till det här nya ansvaret. Enligt utskottsmajoritetens mening vore det dock fel att göra en uppdelning i graden av ansvar beroende på företagens storlek. Vi säger däremot inte att arbetsgivaren nödvändigtvis behöver göra rehabiliteringsutredningen själv. I praktiken torde det bli ganska vanligt att företagshälsovården hjälper till. Det kan också förekomma att arbetsgivaren inte kan göra utredningen själv av skäl som han inte råder över. Då skall försäkringskassan ta över. Om en arbetsgivare inte skulle göra vad som rimligen kan krävas – kanske helt enkelt trilskas – skall försäkringskassan ta över. Utskottsmajoriteten har ansett att arbetsgivaren i sådana fall skall ersätta försäkringskassan för de kostnader som uppstår. Vi begär att regeringen tittar på detta. Arbetsgivarens huvudansvar slås fast. Det är bra. Vi anser också att försäkringskassornas samordningsansvar är klart definierat och fastlagt.

Beträffande tidsramarna finns det synpunkter på att fyra veckor kanske är för kort tid innan utredningen skall påbörjas. Det finns å andra sidan en reservation med krav om att det skall ske snabbt. Man måste väl då mena snabbare än de fyra veckor som utskottsmajoriteten föreslår. Jag anser att tidsramen är väl avvägd; rehabiliteringsåtgärder bör komma i gång så snabbt som möjligt. Jag vill erinra om att förslaget innebär att ingen utredning skall göras om det inte anses behövligt. Det är ju inget obligatorium. Naturligtvis skall en förnuftig bedömning göras.

Vikten av att den enskildes integritet skyddas påpekas i en reservation. Detta är en mycket viktig aspekt. Det kan vara en fördel – ibland kanske en förutsättning för en lyckad rehabilitering – att arbetsgivaren känner till orsaken till sjukfrånvaron. På vissa avtalsområden medger kollektivavtal att arbetsgivaren kan få del av den anställdes diagnos vid sjukfrånvaro. Det är då förenat med stränga sekretessbestämmelser. Denna rätt att träffa avtal bör, enligt vår mening, även fortsättningsvis finnas kvar. I både propositionen och utskottsbetänkandet slås fast att arbetsgivaren endast med den försäkrades samtycke skall kunna få information från försäkringskassan om orsaken till sjukfrånvaron. Utskottsmajoritet och reservanter är här överens.

Den ekonomiska ersättningen vid rehabilitering skall enligt förslaget täcka inkomstförlusten, dvs. utgöra 100 %. Detta är utskottsmajoriteten och reservanterna överens om. Vi är också överens om att det inte är rimligt att man skall kunna uppbära högre ersättning än om man förvärvsarbetar. Likaså är vi överens om att peka på det system som infördes i samband med att kompensationsnivåerna i sjukpenningförsäkringen ändrades, dvs. att sjukpenningen skall minska om arbetsgivaren under sjukperioden betalar lön överstigande en viss nivå till den anställde.

På en punkt är vi inte överens. Reservanterna begär förslag om lagstiftning från den 1 januari 1992, medan utskottsmajoriteten anser att regeringen noga skall följa utvecklingen och vidta åtgärder om det visar sig att det förekommer överkompensation. Vi anser att man inte skall stifta lagar förrän man vet att de behövs.

Rehabiliteringsersättning skall enligt förslaget kunna utges fram till 65 års ålder. I en centerreservation anförs att det knappast kan upplevas som meningsfullt med rehabiliteringsåtgärder när man är nära pensionsåldern. Reservanterna föreslår – som Karin Israelsson nyss sade – att rehabiliteringsersättning inte skall utgå längre än tills den försäkrade fyller 60 år. Vi förutsätter att försäkringskassan även väger in åldersaspekten när rehabiliteringsplanen godkänns. Vi anser inte att det behövs någon lägre åldersgräns.

I samband med behandlingen av proposition 141 har också väckts – eller snarare återuppväckts – ett antal krav som vi har behandlat många gånger här i kammaren. Dit hör allmän obligatorisk sjukförsäkring, obligatorisk arbetsgivarförsäkring och ersättning från AMF till försäkringskassorna. För att vinna tid, och därför att något nytt inte tillkommit sedan vi senast behandlade dessa frågor, hänvisar jag till protokollen från dessa intressanta och spännande debatter.

I två reservationer tas frågor kring arbetsskadeförsäkringen upp. Där krävs dels att den s.k. samordningstiden förlängs från 90 till 180 dagar – för övrigt ett gammalt borgerligt krav –, dels att arbetsskadebegreppet ses över. En skyndsam utredning krävs. Regeringen har aviserat att en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen bör ske. Utgångspunkten är att den enskilde som skadar sig i sitt arbete skall hållas skadeslös. Detta stämmer för övrigt med vad ett enigt utskott uttryckte för ett år sedan. Det är i dagsläget inte utklarat hur kostnadsfördelningen skall vara mellan arbetsmarknadens parter och samhället. En utredning av frågan pågår. Innan den är klar anser utskottsmajoriteten att samordningstiden skall vara oförändrad.

När det gäller arbetsskadebegreppet har också utredningen i uppdrag att följa upp försäkringsöverdomstolens praxis i syfte att få klarlagt om utvecklingen på olika områden förändrat domstolens bedömningar. Reservanternas krav på utredning borde med detta vara tillgodosett.

Före statsrådets ankomst frågade Gullan Lindblad mig när regeringen skulle fatta mod och komma med ett beslut när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Jag upprepar detta nu så att statsrådet uppfattar frågan.

Jag skall slutligen beröra frågan om differentierade arbetsgivaravgifter. Arbetsmiljökommissionen ansåg att ett system med ekonomiska styrmedel för att åstadkomma arbetsmiljöförbättringar borde prövas. I ett flertal här aktuella motioner krävs differentierad arbetsgivaravgifter. En utskottsmajo-

ritet, där socialdemokraterna inte är med, kräver att regeringen skall komma till riksdagen med förslag om differentierade avgifter. Vi socialdemokrater har reserverat oss mot detta. Motivet till detta är att vi inte anser det tillräckligt belyst vilka konsekvenser på olika områden ett sådant system kan få. Nu aviserar regeringen att en utredning skall tillsättas med uppgift att se på möjligheterna för ett differentierat avgiftssystem och dess konsekvenser. Enligt departementschefen bör utredningen särskilt uppmärksamma de administrativa konsekvenserna av ett sådant system och beakta att det inte får leda till ökad utslagning av arbetskraft. Det kan finnas sådana risker, och det är viktigt att man noga undersöker och överväger dessa aspekter innan man bestämmer sig för det ena eller det andra.

Till sist vill jag kommentera den bistra kritik som riktats mot vissa inslag i propositionen. Det är riktigt att utskottet har riktat kritik mot vissa förslag – eller brist på förslag – i propositionen. Det kan erkännas att den socialdemokratiska gruppen i utskottet inför hotet av att hela propositionen skulle återförvisas gick med på fränare skrivningar än den annars skulle ha gjort. Vi tyckte nämligen att det var mycket viktigt att denna proposition nu får behandlas och att beslut nu fattas. Det var viktigare, och jag tror nog att regeringen överlever viss kritik.

Jag tycker det skulle vara nog någon gång. Utskottet har nu framfört en viss kritik, och det är fel ändå. Det är kanske litet långsökt, men det påminner mig om en brandchef uppe från mina trakter. Han var helt enkelt ute och slarvade och hängde inte med när brandlarmet gick. Man släckte dock snabbt, effektivt och bra. Så småningom kom brandchefen. Han muttrade, svor och sparkade i det som låg där. Någon i brandkåren frågade: Vad är det för fel nu då? Vi har ju släckt. Svaret blev: Det är fel släckt.

Det påminner om detta. Här har vi framfört en allvarlig kritik emot regeringen. Men ni ger er inte, det är fel lika fullt.

Fru talman! Med det jag nu har sagt yrkar jag avslag på reservationerna nr 1–16 och nr 18–21 samt i övrigt bifall till hemställan i utskottsbetänkandet med undantag av hemställans punkt nr 29 där jag i stället yrkar bifall till reservation nr 17.

Anf. 40 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Det var i och för sig inte fel släckt, Nils-Olof Gustafsson. Det fanns skäl till att vi från oppositionen ändå skrev någonting mer, eftersom ni känner er så betryckta av att ni har måst skriva denna kritik mot regeringen. Det var väl en bekännelse om någon att säga att om vi inte hade varit pressade så skulle vi naturligtvis inte ha varit kritiska. Tycker ni att förslaget var bra så säg det, och tycker ni att det fanns skäl att kritisera regeringen så stå fast vid det. Det skulle vara klädsamt.

Nils-Olof Gustafsson är en förnuftig man, och han har helt rätt i att mycket måste göras i dessa frågor, framför allt för de enskilda människornas skull. Detta försökte jag också säga i min inledning. Men där slutar tydligen vår gemensamma uppfattning, eftersom Nils-Olof Gustafsson inte tycker att de enskilda människorna eller de enskilda anställda i de allra minsta företagen skall ha samma rätt, trygghet och förutsättningar att bli behandlade på ett bra sätt om de får behov av rehabilitering. Jag är ganska engagerad i dessa

frågor av det enkla skälet att jag har jobbat en del med dessa frågor. Jag kan deklarera till protokollet att försäkringskassans tjänstemän som är förnuftiga och rationella kommer att hjälpa många små arbetsgivare med dessa frågor eftersom de inser att det är mest rationellt och bäst för den enskilda lilla människan. Dessutom är det bäst för dem själva. De får detta snabbt och effektivt uträttat. Som praktiska människor borde vi också kunna inse att man skall se till realiteten och inte bara föra ett sådant resonemang som Margó Ingvardsson gjorde här. Det tycks vara bra bara det är lika och korrekt, om det sedan drabbar enskilda människor spelar mindre roll. Det viktiga är tydligen att det är lika för alla så att alla drabbas lika oskäligt, om det är så illa. Jag har en annan människosyn och tycker att man skall se till den enskilda människan.

Vi har det stora bekymret, Nils-Olof Gustafsson, med att arbetsskadeförsäkringen inte är med i det här paketet. Det har funnits en total enighet under den senaste tiden mellan oss politiker och även andra företrädare om att någonting måste göras. Jag tycker då inte att det bara går att skjuta på detta ärende och säga att det får komma någon gång när parterna möjligen är intresserade. Vi har ett stort ansvar för att det skall bli en rehabilitering som är värd namnet. Det får då inte finnas konstruktioner som gör att människor drar sig för att ställa upp på den ena eller andra åtgärden. Då är lagen inte effektiv, och då har vi bekymret kvar. Det är detta som oroar mig.

Anf. 41 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Nils-Olof Gustafsson fick litet bekymmer med att få ihop det på slutet där han beskyllde oppositionen för att inte var nöjd när man nu hade lyckats så bra eftersom socialdemokraterna har gått med på en hel del av förslagen. Om vi skall kunna bli fullständigt nöjda skulle för det första den levererade produkten vara i betydligt bättre skick och för det andra skulle den samordning av sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen som vi har beställt varit med. Det känns litet fel att vi tar bit efter bit i ett system och inte vet hur helheten blir. Mycket av det som vi i morgon kommer att fatta beslut om i voteringen kommer att träda i kraft halvfärdigt eftersom arbetsskadeförsäkringen, som betyder så oerhört mycket i dessa sammanhang, inte finns med. Vi kommer fortfarande att få slitas med arbetsskadan om det är den som avgör att man vill vänta på att rehabiliteringen skall sättas in, eftersom det kan vara motiverat av olika skäl att man får ersättning i högre grad. I beslutande stund är vi nog inte riktigt på det klara med hur dessa problem kommer att lösas. Det finns många frågetecken kring detta. Vi tycker därför inte att ni har släckt elden helt. Det pyr på några ställen, och släckningen kanske kan göras på ett bättre sätt.

Tack och lov – får vi nog säga eftersom ni inte går med på vårt förslag – har de små arbetsgivarna betydligt lägre frånvarotal när det gäller sjukfrånvaron bland de anställda. Därför kanske de kan räddas. I de fall man har en person anställd där man behöver hjälp med att få en rehabiliteringsplan, tycker vi inte att det är oskäligt att myndigheterna träder in och tar över det ansvaret. Vi kommer att följa hur detta utvecklar sig med stort intresse. Det är av stor vikt att detta sker. Småföretagare kan inte heller lika lätt omplacera personal

på arbetsplatsen som stora företag kan. Därför krävs också att man får hjälp med dessa saker.

Jag står fast vid att primärvården, företagshälsovården och andra instanser hade kunnat klara den samordnande delen på ett bättre sätt än såsom nu föreslås med försäkringkassans hjälp.

Det är bra att man återkommer om det visar sig att det sker överkompensation. Det är mycket viktigt att vi får strikta gränser när det gäller ersättningarna så att man inte lockas av vissa förslag och vinner på att gå kvar i rehabilitering i stället för att gå ut i arbete. Det krävs mycket uppföljning av ett så här stort och vittomfattande förslag.

Anf. 42 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att fråga Nils-Olof Gustafsson om han står fast vid kritiken i betänkandet eller om han är på väg att krypa ur. Om man har skrivit under ett betänkande får man väl stå för det sedan. Det hör till god ton. Att vi nu från oppositionens sida har preciserat oss ytterligare på en punkt, nämligen när vi bekymrar oss över att arbetsskadeförsäkringen över huvud taget inte finns med i betänkandet, tycker jag nog att det finns alla skäl till. Propositionen är bristfällig, men betänkandet kan vi alla i dag stå för.

Nils-Olof Gustafsson sade att vi tidigare har varit dåliga på att rehabilitera människor eftersom vi har haft oklara ansvarsförhållanden. Jag vill erinra om vad jag sade i första meningen i mitt inlägg, nämligen att redan år 1982 lade vi moderater i utskottet fram ett förslag som i huvuddrag är det som vi nu behandlar. Regeringen har haft synnerligen god tid på sig för att förverkliga detta. Det är därför något förvånande att det har blivit ett så dåligt resultat. Vi hoppas dock att vi med förenade krafter har gjort det hela litet bättre.

Det finns skäl för kritik, och jag skall nämna några punkter. Det finns en del oklarheter. Vi begär ett förslag på hur vi i fortsättningen skall agera när den försäkrade vägrar att underkasta sig medicinsk behandling eller rehabilitering. Vi vill ha samma möjlighet som tidigare att minska ersättningen. Vi vill veta hur man skall beräkna sjukpenning vid avbrott i rehabiliteringen. Vi vill att förhållandena mellan medicinsk och arbetslivsinriktad rehabilitering skall framställas något klarare. Det uttrycks mycket svävande i propositionen. Och regeringen har fått ett fullständigt underkännande när det gäller schablonregeln om förtidspensionering. Är vi överens om att det här är riktigt eller inte?

När det gäller de små företagen vill jag erinra om att det är fyra partier som uttrycker bekymmer över de små företagens möjligheter att klara detta. Och alla är överens om att arbetsgivaren har ett ansvar, men vi anser att försäkringskassan i vissa fall bör gå in och göra dessa utredningar. Och detta gäller alltså de små företagen. Vi vill också, vilket anges i en reservation, att de skall betala lägre arbetsgivaravgifter, osv. Om företagen skall klara detta är det nämligen viktigt att de också har ekonomiska resurser till det. I fråga om detta skulle vi kunna ha en allmän näringspolitisk debatt, men detta hör inte till detta utskottsområde.

Anf. 43 MARGÓ INGVARDSSON (v) replik:

Fru talman! Nils-Olof Gustafsson och jag är överens om det mesta i det här betänkandet. Det är egentligen bara på två punkter som vi har något olika uppfattningar.

Jag skulle vilja fråga Nils-Olof Gustafsson hur man egentligen resonerar när man menar att differentierade arbetsgivaravgifter skulle innebära en risk för ökad utslagning och utestängning av arbetskraft. Varför har man inte fört detta resonemang när man har beslutat sig för att införa t.ex. ett arbetsgivarinträde i sjukförsäkringen? Måste inte en reform av det slaget, och i och för sig också förslaget om arbetsgivarens ökade ansvar för rehabiliteringsutredning – bägge dessa förslag är ju kopplade direkt till individer, för att arbetsgivaren omedelbart skall kunna se sambandet mellan den sjuka individen och företagets ökade kostnader – medföra en större risk för att arbetsgivaren börjar sortera vilka han anställer och att man därmed får en större utslagning än ett genomförande av förslaget att införa differentierade arbetsgivaravgifter skulle medföra, avgifter som inte är riktade mot individer utan som är riktade mot den dåliga arbetsmiljön? Jag kan faktiskt inte förstå hur socialdemokraterna har resonerat för att komma till denna slutsats.

Jag vill åter säga att jag visst är orolig för hur det skall gå för de små företagen. Men jag kan inte inse att det skulle vara någon större rättvisa att sätta en gräns som är baserad på antalet anställda då arbetsgivarna skall slippa ansvar. Hur bedömer man t.ex. en arbetsplats som har få anställda, men som i stället satsar på tekniska hjälpmedel, t.ex. ett företag som i stor utsträckning är datoriserat? Och hur gör man om man gör som folkpartiet vill, nämligen sätta gränsen vid 15 anställda, med ett företag som har 16 anställda och det visar sig att det inte alls har bättre resurser än företaget med 15 anställda? Jag tror alltså inte att det går att skapa en större rättvisa genom att sätta en sådan gräns. Och då har jag vid mina överväganden inte kunnat finna annat än att det då är bättre att ha en generell gräns som gäller för alla arbetsgivare. Möjligen kan man om de små företagen säga att de generellt sätt har en bättre arbetsmiljö och en bättre trivsel och därmed får lägre kostnader.

Anf. 44 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Frågorna angående varför arbetsskadeförsäkringen inte tas upp i denna proposition överlåter jag med varm hand till statsrådet att svara på.

Jag tror att jag i mitt inledningsanförande sade att det kan finnas skäl till viss oro för hur de små företagen skall klara detta nya ansvar. Men därifrån och till att ta ifrån dem deras ansvar för att denna rehabiliteringsutredning görs är steget långt. De behöver inte själva göra den. Om företagen inte har resurser kommer det att bli mycket vanligt att företagshälsovården gör denna. Men de kan naturligtvis även kontakta försäkringskassan. Men när det gäller ansvaret vore det fel att dra en gräns vid företagens storlek. Detta är och skall vara arbetsgivarens ansvar.

Det är egentligen ingenting nytt som ni tar upp. Det är sådant som jag tycker att vi är mycket överens om i utskottet, t.ex. kvinnornas, de kroniskt sjukas, de handikappades och drogmissbrukarnas situation. Det som tas upp är nästan exakt det som står i utskottsmajoritetens skrivning.

Beträffande förtidspensionering av ungdomar säger vi också att det skall undvikas så långt som möjligt. Och vi pekar också på att förslag om detta bereds i regeringskansliet och att vi bör avvakta det.

Till Margó Ingvardsson vill jag säga att man naturligtvis kan se en viss risk för de kroniskt sjuka och de handikappade när det gäller såväl arbetsgivarperioden som differentierade arbetsgivaravgifter. Vi säger att regeringen noga får se över detta och följa upp det, och därest det skulle visa sig att det får negativa verkningar får man självfallet åtgärda dem. Men vi ser inte några stora risker med detta, åtminstone inte så stora risker som Margó Ingvardsson ser.

Självklart står vi för den kritik som vi har framfört mot regeringen för brister i propositionen. Man får stå för det man säger. Men jag tycker att det skall finnas någon gräns. När huvuddelen av den här debatten går åt till att upprepa vad vi har sagt i utskottet tycker jag att det går för långt.

Anf. 45 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Det är bra om Nils-Olof Gustafsson känner oro för de små företagen och deras anställda. Men det är ytterligare en bit till innan man, Nils-Olof Gustafsson, kommer fram till hur man skall lösa detta praktiskt, rationellt och enkelt, så att dessa små företag verkligen har en möjlighet att lösa dessa problem. Många av dem kommer inte att vara anslutna till företagshälsovården. Och då har de många gånger kanske inte någon uppfattning om varför en anställd är frånvarande, vilka medicinska orsaker det handlar om. Om man är ansluten till företagshälsovården är det alldeles utmärkt, då går det bra att via den handskas med denna fråga, men om man inte är det klarar man inte detta.

Dessa små företag kanske inte heller alltid har ekonomiska möjligheter och inte heller administrativa förutsättningar att sköta detta exakt på dagen när det skall skötas. I dessa fall borde det därför vara rimligt att försäkringskassan sköter detta. Då löser man problemen på ett enkelt och rationellt sätt. Det finns dessutom, Nils-Olof Gustafsson, många exempel på då arbetsgivaren står sida vid sida med arbetstagaren och jobbar hela dagarna och har försökt lösa sådana problem, men det har varit omöjligt.

Jag tycker att man skall se praktiskt på dessa frågor och inte bara använda teorier och säga att det går bra om alla behandlas lika på det ena sättet. Då drabbas kanske den anställde.

När det gäller skälen till kritiken, Nils-Olof Gustafsson, tycker jag ändå att vi har redovisat varför vi ytterligare har skärpt kritiken. Det helt avgörande för om dessa angelägna insatser skall lyckas är om arbetsskadeförsäkringen reformeras, men den finns inte ens med. Jag tycker att detta borde vara ett skäl att tänka efter vad som är anledningen till att det kan gå snett. Då har vi kanske misslyckats med något angeläget. Vi har släppt igenom förslaget, trots den kritik som från alla håll har framförts. Jag tycker att det finns anledning att fundera över hur det skall bli med arbetsskadeförsäkringen. Men vi får kanske besked om en stund.

Anf. 46 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! När det gäller de små företagen vill jag understryka en sak. Jag tror att Margó Ingvardsson sade någonting om att de små företagen ofta

är bäst på att ta hänsyn till människor med vissa arbetshinder och handikapp. Min erfarenhet av många års rehabiliteringsarbete i en försäkringskassa är också – och det blev samfällt omvittnat av länsarbetsnämnden i mitt hemlän – att de små företagen alltid var mycket öppna och ville hjälpa till då det gällde att ta emot människor i och för arbetslivspraktik och praktik i ett arbete som det eventuellt skulle skaffas utbildning för.

Som lagstiftare gäller det ju för oss att njuta av frukterna samtidigt som vi är rädda om trädet. Vi får inte lägga så stora bördor på de små företagen att dessa inte klarar sig. Nu har i alla fall företagens ansvar fastslagits. I våra reservationer vill vi understryka att det finns alla skäl för regeringen och Nils-Olof Gustafsson och hans utskottskamrater att tänka vidare: Vad kan vi göra för att inte lägga på för stora bördor?

När det gäller arbetsskadeförsäkringen och den ytterligare precisering som vi har gjort i vårt yttrande noterar jag att jag inte har fått något som helst besked. Naturligtvis hoppas jag att senare få ett klart besked av socialministern.

Nils-Olof Gustafsson sade att han inte har mycket mer att säga, eftersom frågan har behandlats tidigare i utskottet. Det är ju ett mycket dåligt argument, eftersom det inte är säkert att utskottet har gjort bra yttranden tidigare. Beträffande den allmänna obligatoriska sjukvårdsförsäkringen vill jag säga att vi moderater har skrivit bl.a. i reservationen följande: "Med en sådan sjukvårdsförsäkring skulle försäkringskassorna få anledning se till att de försäkrade i tid får behandling och förebyggande åtgärder eftersom kassorna också svarar för betalning av sjukvård, sjukpenning och förtidspension." Därför skulle kassorna också ha stort intresse av rehabilitering. Detta överensstämmer för övrigt med betänkandets andemening. Dessutom tycker jag att Nils-Olof Gustafsson skulle ta ytterligare kontakter med tjänstemännen i departementen. Departementsrådet i finansdepartementet Gunnar Wetterberg som nu sysslar med långtidsutredningen har faktiskt föreslagit ett system som liknar det vi föreslagit. Vem vet – kanske ligger ett sådant förslag på bordet tidigare än Nils-Olof Gustafsson tror!

Anf. 47 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Nils-Olof Gustafsson övervältrar en del frågor till statsrådet, och det är väl alldeles riktigt, eftersom beslutet om att inte framlägga förslaget om arbetsskadeförsäkring ändå kommer från regeringen. Då hoppas jag att vi får besked om varför man inte vågar förlänga samordningstiderna, tills man har bestämt sig för att arbetsskadeförsäkringen skall ändras. Under ett inledningsskede hade man kunnat komma till rätta med problemen, om man gått med på vårt förslag.

De små arbetsgivarnas problem är inte så märkvärdiga, vilket vi också har skrivit i reservationen. Vi tycker att försäkringskassorna bör kunna få den här möjligheten. Naturligtvis låser vi oss inte till en enda modell. Vi anser att regeringen kan lägga fram förslag och kanske komma med någonting extra. Det kan kanske finnas skäl att mot särskild avgift låta någon ansluta sig. På så sätt skulle någon kunna ta över ansvaret för en rehabiliteringsutredning. Det finns kanske olika modeller att välja på.

Vad som saknas och som inte har efterlysts i någon motion är uppföljning

och information. När ÄDEL-förslaget diskuterades anslogs 1 miljard kronor för uppföljning och information. Det var naturligtvis ett vittomfattande förslag. Det föreliggande förslaget är också mycket stort och kommer att betyda mycket för alla arbetsgivare och, såvitt jag förstår, för hela försäkringskassevärlden. Därför borde det väl i någon av de förväntade följdpropositionerna finnas med en summa pengar som räcker för information. Här krävs det ju verkligen mycket information. Systemet är inte speciellt lätthanterligt ens för riksdag och regering. Då kan man föreställa sig vad som kommer att hända när det hela skall omsättas i praktiken. Det behövs alltså stora informationsinsatser för att det skall bli till någon nytta.

Anf. 48 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Jag uttryckte mig kanske oklart. Det var inte de anställda som jag kände oro för, då jag talade om att de små företagen kanske har svårigheter att klara rehabiliteringsutredningen. De anställda skall ju inte lämnas i sticket om inte arbetsgivaren klarar det hela.

Jag är inte så säker, Sigge Godin, att gränsen för viljan och förmågan att intressera sig för frågorna i samband med rehabiliteringen går mellan stora och små företag. Jag har ändå i tolv år arbetat fackligt i en bransch där det finns många småföretag, och jag vet att de små företagen minsann har lika stort intresse för sådana här problem som stora företag. Jag känner mig alltså inte orolig för de anställda, men inser att små företag ibland kan sakna resurser. I utskottsbetänkandet står det bl.a. följande på s. 19: "Även om arbetsgivarens ansvar är klart definierat måste man räkna med att en arbetsgivare inte alltid kommer att fullgöra sina åligganden. Det kan också förekomma fall då arbetsgivaren, t.ex. på grund av att han inte får tillgång till uppgifter om vad som förorsakar den anställdes arbetsoförmåga, inte kan göra en fullständig rehabiliteringsutredning. I dessa fall blir det försäkringskassan som får ta över ansvaret för att rehabiliteringsbehovet utreds och rehabiliteringsåtgärder vidtas resp. att utredningen kompletteras."

Det måste finnas någon orsak till att man inte klarar utredningen, om man nu vill göra en sådan. Lyckas man inte skall försäkringskassan gå in. Jag tycker att det står ganska klart och tydligt i betänkandet.

Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 50 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag skall börja med att säga att regeringen nog överlever en viss kritik. Under det år som har förflutit har naturligtvis regeringen i olika sammanhang fått kritik för både det ena och det andra. Jag skall återkomma till de mera konkreta synpunkter som sammanhänger med förslaget om rehabilitering. Till att börja med vill jag säga att den socialdemokratiska regeringen med litet olika initiativ har angett färdriktningen för 90-talets arbete för ett bättre arbetsliv för alla. Utslagningen måste förhindras och ökningarna av antalet nybeviljade förtidspensioner måste hejdas. Rehabiliteringen tillbaka till arbetslivet är en av de stora utmaningarna.

Ser man på politikområden kan man säga att arbetsmarknadspolitiken sedan länge har varit inriktad på just arbetslinjen. Den bygger på insikten om att arbetslöshetens konsekvenser för den enskilde är utomordentligt besvärande. Arbete skapar självförtroende och självkänsla, och arbetslöshet skapar det motsatta. Samma synsätt vill vi skall prägla och genomsyra socialförsäkringssystemet. Socialförsäkringen måste få samma självklara, aktiva utformning som arbetsmarknadspolitiken. Detta är vår utgångspunkt.

Sverige har under en lång följd av år bedrivit en framgångsrik arbetsmarknadspolitik och ett effektivt arbetsmiljöarbete. I ett internationellt perspektiv har vi all anledning att vara stolta över och tacksamma för resultaten av detta arbete.

För närvarande pågår ett antal debatter och diskussioner med anledning av SNS, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, forskningsprojekt om sjukvård. De har i dagarna samlat ett antal internationella forskare, som skall titta på och belysa Sverige litet utifrån. De är utomordentligt intresserade av våra diskussioner kring rehabilitering. De har haft seminarium här i dag och konstaterar att vår diskussion på det här området är mycket framåtsyftande. De säger detta därför att man ute i andra länder har ett starkt växande problem med just långtidsarbetslöshet och långtidssjuka.

Allt sedan arbetsmiljökommissionens diskussioner startade och inte minst arbetslivsfondernas arbete satte i gång, kan vi notera hur både initiativlust och utvecklingsarbete har skjutit fart. Inte minst socialförsäkringssektorn har varit mycket aktiv. Vi har i mitten av maj haft en konferens tillsammans med företrädare för sjukvården. Där presenterades ett antal mycket intressanta förslag till projekt. Man beskrev också nya arbetsformer och nya organisationsformer, byggda på att föra resurser från socialförsäkringen till sjukvården. Själva anslaget var: Hur skall man göra socialförsäkringen mer aktiv och hur skall man komma åt just långtidssjukdom och långvarig arbetslöshet?

Genom förändringar i lagen om allmän försäkring anger vi förutsättningarna för en aktiv rehabilitering. Vi vill etablera ett nytt synsätt. Genom dessa förändringar vill vi också klarlägga skiljelinjerna mellan sjukdom och rehabilitering. Genom de nya bestämmelserna får både arbetsplatserna och försäkringskassorna ett kraftfullt stöd för att agera betydligt tidigare i den process som i dag alltför ofta leder till förtidspension. Förslaget bygger på en mycket stark tilltro till arbetsplatsens möjligheter, en aktiv socialförsäkring och en starkare ställning för försäkringskassorna. Förslaget förstärker arbetslinjen i välfärdspolitiken.

I detta förslag införs begreppet rehabilitering för första gången i lagen om allmän försäkring. Detta påpekar utskottet, som samtidigt redovisar åtminstone tre sätt att definiera rehabilitering; medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering. Utskottet menar att man med det nu föreliggande förslaget inte kommer att undanröja olikheterna mellan myndigheterna och andra inblandade vid bedömningen av behovet av rehabilitering. Men till detta kan jag säga att rehabiliteringsersättning blir en ny ersättningsform i lagen om allmän försäkring. På visst sätt kan sägas att vi nu naturligtvis beträder oprövad mark. Genom sin konstruktion kommer förslaget att innebära en aktiv ersättning vid arbetslivsinriktad rehabilitering. Fortfarande skall det gälla,

att den som får medicinsk rehabilitering skall ha sjukpenning. För att göra detta klart har en ny paragraf, 37 b, införts. Här har emellertid utskottet gjort en något annorlunda tolkning. På den punkten får regeringen återkomma till riksdagen med ett klarläggande av denna innebörd.

Praxis beträffande sjukpenningrätten har flutit ut, och förklaringen är att lagstiftningen inte haft något annat instrument. Det har blivit alltmer oklart vad som är sjukdom och vad som är rehabilitering. Sjukpenningen ersätter i dag all frånvaro, såväl ren sjukdom som medicinsk rehabilitering och rehabilitering ute i arbetslivet. Förslaget innebär förvisso en uppstramning jämfört med gällande regler. Uppstramningen gäller dock inte en begränsning av de grupper som är berättigade till olika ersättningsformer, utan fastmer ett klargörande av när olika ersättningsformer skall användas.

Rehabilitering är en expansiv sektor. Nya metoder etableras, nya aktörer dyker upp och man arbetar med nya grupper av sjuka, som man tidigare inte visste hur man skulle hjälpa. Jag var häromdagen på riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn och fick då klart för mig vilken förändringskraft det finns i de etablerade systemen, för att få fram metoder, tankar och system för en effektivare rehabilitering.

Jag skall nu kommentera litet av det som har sagts. Jag skall be att få återkomma om det övriga i den senare debatten.

Först skall jag säga någonting om arbetsskadeförsäkringen. Utvecklingen av praxis inom arbetsskadeförsäkringen skall ses över i samverkan med parterna på arbetsmarknaden. Jag får väl säga att ingenting är modigare i dagens debatt än att hålla fast vid att vi måste se till helheten. Jag får också säga här, att Svenska arbetsgivareföreningens inställning till denna hantering har konstaterats vid ett personligt samtal till mig från Göran Tunhammar. Det är också detta som ligger bakom den diskussion som fördes här för ett antal månader sedan.

Jag vill också säga någonting om den kritik som har förts fram. Jag kan väl bara få konstatera att lagrådet inte har haft några erinringar beträffande lagtexten. Men självfallet skall regeringen ta de synpunkter och de erinringar som utskottet har lyft fram i sitt betänkande på djupaste allvar. Men litet grand handlar diskussionen om att vi är på väg mot en förändring i vårt sätt att se på ett tidigare socialförsäkringssystem och ett kommande socialförsäkringssystem. Vi får förmodligen komma tillbaka både en och två gånger under de kommande 10–15 åren när det gäller sättet att se på en aktiv socialförsäkring.

Jag skulle också vilja säga någonting om försäkringskassans roll. Den är viktig, och den kommer att bli allt viktigare. Här har jag en rakt motsatt uppfattning mot Karin Israelssons. Jag anser att det är både naturligt och riktigt att försäkringskassan får denna roll. Försäkringskassan skall inte själv rehabilitera. Primärvården, företagshälsovården, sjukgymnaster, hälsocentraler och olika typer av organisationer, som nu växer fram och har kunskap, kommer att ha sina roller. Men försäkringskassan kommer, med hjälp av både kunskap och resurser, att kunna samordna det som blir arbetsgivarens, den enskilde personens och rehabiliteringsaktörernas roller. Det tror jag också att försäkringskassan kommer att klara på ett utomordentligt bra sätt.

Får jag sedan också kommentera schabloniseringen av synsättet på för-

tidspension. I 16 kap. 1 § står det i dagens lagstiftning att: Åtnjuter försäkrad sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård enligt denna lag, må allmän försäkringskassa tillerkänna honom förtidspension utan hinder av att han icke gjort ansökan därom.

Man har i praktiken använt sig av en ettårsregel. Därmed inte sagt att man fattar beslut om en förtidspension, men man vill i alla fall få den prövad. Det är detta synsätt och arbetssätt som ligger bakom det förslag som regeringen lade fram för utskottet och som man nu kommer att ta ställning till här.

Fru talman! Med nu föreslagna regler ges vårt socialförsäkringssystem ett nytt instrument, som skall vända utslagningen från arbetsmarknaden till en aktiv medverkan på arbetsmarknaden. Det blir ett viktigt verktyg för att bryta den process som i dag i många fall synes vara oundviklig, den från aktivt liv i arbete till passivt liv i sjukdom och med pension. Vårt syfte med rehabiliteringen och det goda arbetslivet är att vända riktningen från arbete till en väg tillbaka till arbete.

Anf. 51 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för den litet utförligare beskrivningen av varför arbetsskadeförsäkringen för närvarande inte kan vara med i det här förslaget.

Men jag fick inget svar på min fråga om varför förlängningen av samordningstiden inte var möjlig i väntan på att arbetsskadeförsäkringen förändras. Det hade varit ett bra drag, om man vågat vidta den åtgärden, när man nu vill se till att rehabilitering blir arbetslinjen och att det goda arbetslivet är det man skall sträva efter. Vi har så pass allvarliga erfarenheter av arbetsskadeförsäkringen då det gällt att förhindra rehabilitering, att jag tycker att det hade varit skäl nog att försöka åstadkomma någonting.

Vi kan inte riktigt kontrollera vad parterna säger i samtal med regeringen. Men om regeringen hade tagit våra förslag på allvar långt tidigare, skulle man också i god tid ha kunnat arbeta fram en förändring av arbetsskadeförsäkringen.

Det handlar inte om något nytt krav från vår sida. Det handlar alltså inte om något krav som vi har kommit med i år eller ens i fjol, utan det är åtskilliga år sedan vi började påtala dessa förhållanden. Tydligen har läget inte varit tillräckligt allvarligt för att man skulle uppfatta detta på avsett vis.

Inom socialförsäkringssektorn är man, det är alldeles riktigt, mycket aktiv. På sina håll är denna sektor överaktiverad, skulle jag vilja påstå, med tanke på alla förslag som så att säga kommer och går och de förändringar som hela tiden är på gång. Jag antar att det inte är särskilt lätt för försäkringskassans personal att hänga med i alla svängar. Naturligtivs hade det varit bra om det hade varit ett mera konsekvent handlande tidigare. Då hade det kunnat bli en lugnare arbetstakt för försäkringskassans personal. Det handlar ju om arbetsmiljön och om ett bra arbetsliv även för den personalgruppen.

Jag framför alltså kritik mot arbetsskadeförsäkringen. Men kritik kan även vara berättigad när det gäller sjukvården och socialförsäkringspengarna. Redan för åtskilliga år sedan ville man inom en del landstingsområden gärna pröva möjigheten att samordna ersättningarna. Man ville skapa "morötter" i systemet. Sådana saknas ju i dag. Men man har inte fått den möjlig-

heten. Det är först nu, när ekonomin är så pass ansträngd som den är, som det här har blivit intressant. Men jag tror att det hade varit möjligt att tjäna mycket pengar långt tidigare om åtgärder hade vidtagits i det avseendet.

Anf. 52 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Socialministern säger att regeringen har angett färdriktningen. Men jag tvivlar faktiskt i det avseendet. I varje fall är det mycket vingligt när det gäller denna färdriktning. Jag återkommer senare med några exempel.

Vi i folkpartiet liberalerna har tagit ett mycket stort ansvar för den ekonomiska politiken i vårt land. Vi har ju tillsammans med er i regeringen medverkat till ett nytt skattesystem. Men nu springer ni ifrån detta med en fast enhetlig moms. Ni vill inte vara med längre. Antagligen beror det på att vi står inför en ny valrörelse, och då gäller det att komma med dunkla löften.

Vidare har vi i färskt minne hur det blev med sjuklönen. Här kan jag också peka på detta med färdriktningen. Först skulle ni ju införa sjuklön. På den punkten var vi överens. Men sedan ändrade ni er – någon sjuklön skulle inte införas. Nu skall ni kanske införa sjuklön. Vi får se senare i år hur det blir med den saken. Jag undrar alltså verkligen vart det bär hän.

Ni har infört timsjukpenning. Därefter har ni infört en lägre ersättningsnivå. Men människor ute i landet som studerar förhållandena måste undra vart regeringen är på väg. Jag kan inte riktigt se någon speciell färdriktning.

Vi har varit överens om att arbetsskadeförsäkringen skall reformeras. Men något sådant skall tydligen inte ske nu. Ni är överens med berörda parter om att frågan skall skjutas på framtiden. Det återstår alltså att se när en eventuell samordning kommer till stånd.

Arbetsskadeförsäkringen, och det har jag flera gånger försökt klargöra för Nils-Olof Gustafsson, är helt avgörande när det gäller att klara rehabiliteringen. Riksdagens revisorer har verkligen beskrivit förhållandena. Man säger att arbetsskadeförsäkringen, som det nu är, är rehabiliteringshindrande, att försäkringen har en väldigt marginell betydelse i förebyggande syfte och att den inte utgör någon grund för en tillfredsställande arbetsskadestatistik. Kompensationsnivån i andra system är någorlunda tillfredsställande, säger man också. Vidare säger man att arbetsskadeförsäkringen måste utformas som ett ekonomiskt styrmedel för att underlätta rehabiliteringen.

Men nu säger socialministern: Praxis skall vi titta på tillsammans med parterna. Jag måste då återigen fråga: När skall detta ske, och hur skall det gå till? Vi måste faktiskt få besked före den 1 januari, då rehabiliteringsprojektet sätts i sjön. Då måste också arbetsskadeförsäkringen finnas med. Det är alltså hög tid, socialministern, att ge ett besked om när detta kommer att ske. Eller skall detta, precis som när det gäller momsen, avgöras efter valet?

Anf. 53 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! Rehabiliteringsberedningen, vars arbete ligger till grund för regeringes proposition, har berört områden och konsekvenser i samband med sin utredning av en aktiv rehabilitering som regeringen inte ens nämner i sitt förslag. I utredningen tar man t.ex. upp frågan om behovet av resursför-

Rehabilitering och rehabiliteringsersättning

stärkningar inom vården. Det gäller då främst rehabiliteringspersonal, sjukgymnaster och arbetsterapeuter.

När det gäller en förbättrad rehabilitering handlar det inte bara om administrativa åtgärder – exempelvis att en utredning eller planering skall göras – utan också om ett konkret arbete ute på fältet. En hel del av det arbetet utgörs faktiskt av det praktiska vårdarbetet.

Som alla i dag vet är det inte fråga om att en utbyggnad är på gång inom sjukvården. Tvärtom rör det sig om besparingar. I stort sett finns det bara utrymme för prioriteringar av akuta insatser.

Mot den bakgrunden undrar jag om regeringen har resonerat om dessa saker. Kommer det att bli ett större behov av rehabiliteringspersonal? Framför allt skulle jag vilja veta om regeringen har några tankar om hur ett sådant behov skall tillgodoses. Jag tror nämligen inte att vi får mera rehabiliteringspersonal på köpet bara därför att riksdagen beslutar att en bättre och aktivare rehabilitering skall genomföras.

Jag har också en fråga beträffande uppföljningen av den här reformen. I propositionen anges det att regeringen efter tre år skall göra en uppföljning. Med anledning av vänsterpartiets motion om riskerna för handikappade och kroniskt sjuka förutsätter utskottet, och det framgår av vår skrivning, att regeringen gör en översyn av effekterna på handikappades möjligheter på arbetsmarknaden. Om det skulle visa sig att det blir svårare för de handikappade på arbetsmarknaden än det är i dag, är regeringen då beredd att vidta de åtgärder som behövs för att främjandelagen skall bli en lag som faktiskt spelar en roll och som det går att använda?

Anf. 54 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Vi har angett färdriktningen, säger socialministern. Men det är länge sedan, och jag är ledsen att behöva säga det, socialdemokraterna kunde visa på en färdriktning – åtminstone i socialförsäkringsfrågor. Där är ni i total avsaknad av en kompass. Det går än hit, än dit.

Låt mig erinra om vad vi i socialförsäkringsutskottet har upplevt bara under de senaste månaderna: Förslag om en föräldraförsäkring var färdigberett. Det var bara att fatta beslut. Men förslaget drogs tillbaka. Vidare gäller det en sjuklöneproposition. Ni har ju träffat en överenskommelse med folkpartiet, precis som Sigge Godin nyss sade. Men också det förslaget har dragits tillbaka. Ett färdigutrett förslag till arbetsskadeförsäkring var på väg. Men fortfarande vet vi inte någonting om denna. Slutsatsen blir alltså att ni nog har tagit till litet i överkant.

Det är viktigt, fru talman, att socialförsäkringarna reformeras. Därför har vi moderater enats om att någonting måste göras. Vi har därför snickrat ihop ett förslag om en ändrad kompensationsnivå inom sjukförsäkringen som gäller fr.o.m. den 1 mars 1991. Det var dock inte ett bra beslut. Men vi har i alla fall kommit en bit på vägen. Vi har också sett att det här har fått fantastiska effekter. Plötsligt har ju svenska folket drabbats av en epidemi av friskhet, som det stod att läsa i Expressen för en tid sedan. Det här beslutet blev emellertid en besvikelse för personalen vid kassorna. Man hade nämligen varit inställd på ett helt annat sätt att arbeta på. Därför har vi nu med förenade krafter kommit överens om att den aktuella propositionen måste antas, så att

personalen vid kassorna kan börja ägna sina krafter åt rehabiliteringsarbete i stället för passivt sjukskrivningsarbete.

Om regeringen hade lyssnat på oss redan 1982, skulle man alltså ha haft nio år på sig att i stora delar förverkliga det beslut som vi är beredda att fatta i dag. Då väckte vi vår första motion i ärendet. Där sade vi att försäkringskassan skall ha det övergripande ansvaret. Försäkringskassan är den betalande instansen, och därför bör den också vara den som har ansvaret för rehabilitering. På den punkten är vi överens. Men när man sedan börjar blanda in arbetslinjen i det här och dessutom har samma synsätt som inom arbetsmarknadslagstiftningen, då är faktiskt regeringen ute och cyklar. För det är olika bedömningar i de olika lagkomplexen. Därför har det varit svårt för utskottet att ta ställning i dessa frågor.

Det är också viktigt med medicinsk rehabilitering av människor. Det måste finnas med som en viktig ingrediens i ett socialförsäkringssystem.

Nej, fru talman, det är nog så att det här passar nu, därför att den stora innegrejen inom socialdemokratin nu är att ordna till de arbetsmiljöer som jag vill påstå kanske är de bästa i världen. Nu har man fått godkänt av LO och är alltså beredd att acceptera även ett stycke om de rehabiliterande åtgärderna.

Anf. 55 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Nej, Gullan Lindblad, det finns ingenting som är så ute som ett arbetsskadat sjukvårdsbiträde. Det finns ingen människa som känner sig så ute som en utsliten ung metallarbeterska, 24 år, nyopererad i sina händer. Det är sådana människor som vi socialdemokrater tänker på när vi arbetar med arbetsmiljöfrågor, rehabiliteringsfrågor och när vi lägger fram olika förslag om att på olika sätt bygga upp en samhällsorganisation och andra organisationer som skall vara till stöd för just dessa människor.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen får jag säga att det inte finns någon försäkring, beroende på riksdagens beslut och på det sätt varpå denna har byggts upp tidigare, som är så beroende av trepartssamarbete. Det går inte ens i Sveriges riksdag att bortse från att om man skulle ha drivit frågan vidare i vintras, hade tre miljoner löntagare stått utan avtalsförsäkringar på arbetsskadeområdet, därför att arbetsgivarna vägrade att förhandla om en rimlig ersättning i avtal som skulle ha täckt in skadeersättning för dessa löntagare. Inför sådana hot viker också en socialminister.

Nu är vi på samtalsfot. Vi kommer att gå fram med en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Men vi skall börja med att titta på praxisutvecklingen. Det har jag tidigare redovisat. Vi kommer att tillsätta en arbetsgrupp under ledning av en välrenommerad ordförande, för att vi skall kunna gå vidare med det här arbetet. Det kommer förslag också på det här området. Och det är inte alls så att arbetsskadeförsäkringen är avgörande för hur detta rehabiliteringsarbete skall utvecklas. Den är av mycket stor betydelse, det är inget tvivel om det. Det är därför som vi också kommer att gå vidare på detta område.

Om man nu skall tala om att göra mode av saker och ting, är plötsligt arbetsskadeförsäkringens elände det enda elände som finns. Men det råder

olika uppfattningar inte minst på arbetsmarknaden om arbetsskadeförsäkringen.

Får jag sedan till Margó Ingvardsson när det gäller de förbättrade resurserna till vården säga att i det beslut som riksdagen fattade på regeringens förslag 1989/90 avsattes 500 milj.kr. för yrkesinriktad rehabilitering. Ytterligare 400 miljoner avsattes i beslutet 1990/91. Dessa pengar, vet jag, har haft stor effekt när det gäller att sätta in resurser i de olika landstingen för både medicinsk rehabilitering och insatser på övriga sektorer när det gäller den yrkesinriktade rehabiliteringen. Vid den kongress som jag nämnde tidigare och som genomfördes i Göteborg presenterades en lång rad projekt där resurser till sjukvård och andra instanser för just medicinsk och yrkesinriktad rehabilitering skulle kunna samordnas så, att det ger nytta för dem som är försäkrade.

Margó Ingvardsson var också inne på detta med främjandelagen. Vi har ju nu en hel del erfarenheter av nyttjande av främjandelagen. Den borde i några fall ha kunnat användas mycket mera offensivt. Men vi vet att i de fall den har använts mycket offensivt har de berörda inte kunnat gå tillbaka till sina företag efter det att man har utnyttjat främjandelagen. Det är naturligtvis ett av de problem som gör att man kanske inte har varit så offensiv med den som man skulle ha kunnat vara enligt lagen.

Gullan Lindblad säger – om jag avslutningsvis får kommentera detta – att föräldraförsäkringen drogs tillbaka. Ja, tacka för det! Det fanns ju inte ekonomiskt utrymme för det. Jag tycker att Gullan Lindblad tvärtom borde ha sagt: Vad bra att man inte drev vidare ett förslag som det inte fanns ekonomiskt utrymme för. Vi valde att prioritera den ekonomiska balansen för att kunna driva vidare denna reform.

När det gäller sjuklönen vill jag säga att den försämring som vi har gjort i sjukförsäkringssystemet och som Gullan Lindblad hurrade för gick det inte att kombinera med en lagfäst sjuklön utan att veta om vi var tillförsäkrade avtal på arbetsmarknaden för lika behandling av olika grupper. Det anser jag nu att vi har fått.

Får jag allra sist säga till både Gullan Lindblad och Sigge Godin att det är upp till riksdagen nu, som har fått ett förslag om lagfäst sjuklön, att bestämma huruvida förslaget skall behandlas eller inte. Jag förutsätter att det blir behandlat och att beslut fattas, förhoppningsvis så som regeringen har föreslagit.

Anf. 56 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Föräldraförsäkringen var det stora vallöftet 1988. Enligt socialministern själv skulle vi ha det som mål att arbeta för. Nu vet jag inte ens om det är en målsättning. Men vi behöver inte diskutera detta nu, jag ville bara erinra om den färdriktning som socialdemokraterna tidigare har talat om.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen, fru socialminister, behöver jag ingen som helst undervisning. Jag har sysslat med arbetsskadeförsäkringsfrågor i tolv år innan jag kom till riksdagen. Jag vet också att det är väldigt svårt för ett arbetsskadat vårdbiträde, som ju representerar den del av den offentliga sektorn som sannerligen inte har haft särskilt goda arbetsmiljöer.

Jag har själv arbetat som vårdbiträde, så jag vet verkligen vad jag talar om. Jag känner till situationen för de människor som tvingas förtidspensioneras, eftersom det också är frågor som jag arbetat med i många år. Att vi värnar om dessa människor tror jag vi alla kan säga från samtliga de partier som i dag är representerade i riksdagen.

Beträffande arbetsskadeförsäkringen är jag litet besviken. Nu fick jag visserligen höra att ni talar med varandra, och det är ju bra. Det var inte precis någon fin dialog som vi fick vara vittnen till före jul i socialförsäkringsutskottet när representanter för facket var där och talade med statssekreteraren i dessa frågor, utan den var mycket aggressiv. Så det är en bit på vägen. Men ni har faktiskt haft tio år på er att tala. Jag vet åtminstone att vi moderater har haft motioner i säkert nio års tid om att vi skall göra en förändring, för det går inte att fortsätta så här. Vi vet att vi i dag ligger back i arbetsskadeförsäkringen med 14 miljarder. Som Sigge Godin sade blir det 75 miljarder år 1995, om ingenting görs.

Det är inte bara arbetsskadeförsäkringen som är eländes elände, fru socialminister! Det är väldigt mycket som är eländigt i Sverige, men det skall vi tala om i annat sammanhang.

Eftersom det är så viktigt med rehabilitering vill jag till sist fråga: Varför kom det ett förslag om en schablonartad förtidspensionering efter ett år? Som skrivningarna i propositionen var gjorda var det faktiskt ett konkret förslag att efter ett år skulle alla pensioneras – detta i en proposition som handlade om rehabilitering av människor! Jag vet mycket väl vad 16:1, 2 a AFL innebär. Men som propositionen var skriven var det ingen pardon, alla skulle pensioneras. Det stämmer inte enligt min uppfattning med strävan efter att rehabilitera människor.

Anf. 57 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag hälsar med tillfredsställelse att samtal om arbetsskadeförsäkringen är på gång, men det hindrar ju inte att samordningstiden skulle ha kunnat förlängas i syfte att spara resurser.

Statsrådet sade att det finns olika uppfattningar om arbetsskadeförsäkringen. Det är förvisso sant, men det är ingen som har kunnat påstå att arbetsskadeförsäkringen med nuvarande utformning ger någon information om arbetsmiljö, som man kan ha nytta av. Det är inte heller någon som kan säga att man påskyndar rehabilitering med nuvarande arbetsskadeförsäkring. Tvärtom har alla vittnesmål gått i motsatt riktning. Rehabilitering förhindras med nuvarande arbetsskadeförsäkring, och kostnaden skall vi bara inte tala om. Det hade varit värt att pröva med att förlänga samordningstiderna i avvaktan på att samtalen skall ge resultat. Då hade vi kanske kunnat komma till rätta med arbetsskadeförsäkringen, så att vi hade sluppit det här hindret.

I motsats till statsrådet tror jag att arbetsskadeförsäkringen reser hinder i vägen för rehabilitering, även när det införs rehabiliteringspenning.

Frågan om den lagfästa sjuklönen skall ju, om jag har förstått det hela rätt, behandlas den 11 juni i denna kammare. Utskottet arbetar med förslaget, och såvitt jag kan se finns det inget som förhindrar ett genomförande. Det enda hotet som finns är statsrådets egen skrivning i propositionsförslaget.

Jag hoppas att detta hot om att propositionen skall dras tillbaka om man inte får en lika behandling inte skall förverkligas.

Det finns som vanligt anledning att säga att det som görs kommer för sent och att det är för litet. Många goda tillfällen till att förändra hela sjukförsäkringssystemet och arbetsskadeförsäkringen har försuttits. Det hade kunnat göras betydligt tidigare, om man hade velat ta detta initiativ, men viljan har ju saknats till för några år sedan. Det är synd att det har dragit ut på tiden så mycket.

Arbetslinjen är naturligtvis att föredra, men i en lågkonjunktur är det mer bekymmersamt att rehabilitera till ett arbete när läget på arbetsmarknaden är mycket ansträngt. Socialdemokraterna får ta på sig ansvaret för att man inte har lyckats att klara arbetsmarknaden när det gäller antalet arbetstillfällen. Det kommer naturligtvis också att påverka möjligheterna att göra rehabiliteringsersättningen effektiv.

Anf. 58 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Jag håller med Karin Israelsson om att det hade varit bra med en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen från 90 till 180 dagar. Det hade i varje fall löst ett litet problem.

Vi har en viss erfarenhet av dessa frågor, socialministern, och inte bara Gullan Lindblad utan även jag. Jag har mött regler som har gjort att mycket unga människor, t.ex. metallarbetare, inte har velat rehabilitera sig och gå över till ett nytt arbete, därför att reglerna har rest hinder i vägen. Det är beklämmande, framför allt när dessa människor kommer underfund med vartåt det bär för dem. Jag är helt övertygad om att rehabiliteringsarbetet kommer att påverkas mycket starkt av att det inte har blivit någon ordning på arbetsskadeförsäkringen.

Socialministern talade om eländet med arbetsskadeförsäkringen. Det är faktiskt riksdagens revisorer – där alla partier finns företrädda – som talar om rehabiliteringshinder, om att rehabilitering har marginell betydelse i denna försäkring och om att försäkringen måste omformas så att den blir ett ekonomiskt styrmedel. Det är ingenting som jag eller folkpartiet har hittat på, utan det är ett uttalande från riksdagens revisorer.

Jag ställde en enda fråga till socialministern om när praxis sedan skall behandlas tillsammans med parterna, men jag är inte ett dugg intresserad av vilken välrenommerad ordförande som skall ta itu med detta, utan jag är intresserad av när denna grupp skall sätta i gång att arbeta. Jag litar inte på den socialdemokratiska regeringen. Ni har lurat både mig och folkpartiet tillräckligt många gånger, så det får räcka med det. Men jag kan kanske få ett besked. Den verkligt intressanta frågan i dag är: När blir detta av?

Jag vill sedan återkomma till en fråga som socialministern kan svara på i slutvarvet och passa på att undervisa oss litet grand. Socialministern sade att arbetslivsfonderna har skjutit fart på arbetsmiljöarbetet. Om jag inte hörde fel, uttryckte arbetsmarknadsministern någonting om att hon inte hade något statistik att ge över vartåt det bär och vad som sker. Har socialministern tillgång till någon annan statistik, vore det ju alldeles utmärkt. Då kanske vi kunde få veta det. Det är intressant med arbetsmiljöarbetet, eftersom det är så oerhört viktigt och, som Nils-Olof Gustafsson påpekade, berör oss alla.

Kan vi få veta om arbetsmiljöarbetet går framåt och vad det är som händer och sker? Det tror jag att kammaren skulle vara tacksam för. Dessutom vill jag gärna ha svar på min fråga.

Anf. 59 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Fru talman! Om jag uppfattade det hela rätt, sade socialministern att de handikappade hade vissa negativa erfarenheter av främjandelagen. Hon sade någonting om att de inte kunde komma tillbaka efteråt. Jag missade kanske något led, för jag förstod inte riktigt.

Mina erfarenheter av främjandelagen, som jag tror stämmer överens med arbetsmarknadsmyndigheternas och de handikappades erfarenheter, är att främjandelagen inte används alls, eftersom det inte går att använda den lagen. Anledningen är att det saknas tillämpningsföreskrifter och sanktionsmöjligheter. Dessutom saknar AMS resurser för att se till att lagen följs upp och används. Min fråga löd: Är regeringen villig att ändra på främjandelagen, så att den går att anpassa om det visar sig att förslaget om att ge arbetsgivaren ansvar för rehabilitering skulle få negativa effekter för människor med funktionshinder och deras möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden?

Jag tänker inte här avkräva ett löfte om en ändring av främjandelagen, men jag vore nöjd om socialministern uttalade att det är regeringens mening att noga följa utvecklingen på arbetsmarknaden när det gäller de handikappade, så att de inte påverkas negativt av denna lag.

När jag ställde mina frågor om pengar till sjukvården och till rehabiliteringen, ville jag inte ha de allmänna svepande svaren om att man skall satsa pengar på en aktiv yrkesrehabilitering. Jag är intresserad av hur det blir med de berörda yrkesgrupperna, som direkt skall arbeta med de människor som skall rehabiliteras, dvs. sjukgymnaster och arbetsterapeuter. Vi vet att dessa områden inte prioriteras i dag inom sjukvården just för att sjukvården har ont om pengar och därför prioriterar andra mera akuta områden. Jag vill alltså veta om regeringen har funderat något på om det kanske behövs ökade resurser till dessa områden inom sjukvården.

Rehabiliteringsberedningen pekar direkt ut dessa områden. Därutöver nämner man primärvårdens behov av resurser för att man skall kunna lyckas med en aktiv rehabilitering.

Anf. 60 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag hade tillfälle att diskutera med fru talmannen vid en debatt häromdagen, då jag fick anledning att använda uttrycket "löfte, målsättning och ambitioner". Denna formulering förföljde mig som om jag hade gjort årets tavla, och jag har fått äta upp det jag sade ett hundratal gånger av vänner, bekanta, barn och deras bekanta. Jag bjuder på den tavlan – med ram, om det skulle behövas. Jag skall vara mycket försiktig när det gäller formuleringar av liknande slag. Det lovade jag mig själv under de efterföljande veckorna.

När det gäller övergång från sjukpenning till förtidspension, Gullan Lindblad, tycker jag inte att man har fog att göra den hårdragna tolkning som man gör av texten i denna proposition, s. 71, p. 4.1.

Gullan Lindblad sade att det är mycket som är eländigt i Sverige. Om det

nu finns saker som inte fungerar bra i Sverige, har moderaterna med en osviklig precision lyckats sammanställa dessa. Men man ger inte det som är ljust, optimistiskt eller möjligt en chans när det gäller att arbeta för den svenska välfärden, oavsett om det har rört sig om arbetsskador, rehabilitering, socialförsäkring eller vilket annat område som det än må vara fråga om.

Sigge Godin säger att han har mött unga som inte vill rehabiliteras. Jag har frågat varje försäkringskassa som jag har varit på, jag har frågat inom fackföreningsrörelsen och jag har frågat arbetsgivare: Visa mig denna person som inte vill gå i rehabilitering när sådan erbjuds, därför att arbetsskadeförsäkringen lägger hinder i vägen! Jag har faktiskt bett om det just för att få konkreta exempel – det är lättare att se problemet om man har sådana. Jag har ännu inte fått ett enda sådant exempel. Sigge Godin! Jag är ledsen, inte över att det inte finns några exempel, men därför att det i så fall hade varit lättare att göra någonting.

Nu skall vi göra någonting ändå, och vi håller på att gå igenom hur arbetsgruppen skall se ut. Jag kan inte säga något datum, och efter den tidigare debatten med Sigge Godin är jag försiktig med att ange något sådant, men jag kan försäkra att det pågår ett arbete för fullt, både med parterna och övriga med att studera praxis och gå igenom övriga frågor inom arbetsskadeförsäkringen.

Till Margó Ingvardsson vill jag säga att de resurser som jag anvisade är till för att peka ut flaskhalsar inom sjukvård och socialförsäkring. De överenskommelser som har gjorts mellan landstingen och försäkringskassorna i länen har syftat till att klargöra vad som utgjort hinder för att få ned ohälsotalen i resp. län. Jag är inte insatt i överenskommelserna i samtliga län, men de konkreta insatser som har gjorts har varierat mycket, alltifrån operationsinsatser till primärvårdinsatser.

Vad gäller främjandelagen talar erfarenheterna för att alla andra insatser har gett bättre effekt. De två konkreta fall som jag spontant kunde dra mig till minnes hade just som effekt att arbetsförmedlingen efter de tillfällena inte kunde komma tillbaka till de två utpekade arbetsplatserna.

Allt talar alltså för att positiva insatser, samtal med folk på arbetsplatserna, medarbete och stöd på arbetsplatserna ger en mycket bättre effekt för unga handikappade och för sådana som tidigare har varit utslagna från arbetsmarknaden, dvs. handikappade som behöver komma tillbaka till arbetslivet.

På den konkreta frågan om jag är beredd att mycket noggrant följa detta, så att handikappade inte hamnar utanför arbetsmarknaden, är svaret ja.

Anf. 61 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill bara säga apropå talet om elände att det var fru socialministern själv som förde in det begreppet i debatten. Men vi kan gärna kalla det bekymmer i stället, och jag är bekymrad över de olika socialförsäkringarnas utveckling. En del system har helt klappat ihop. Vi har diskuterat ett av dem i dag, nämligen arbetsskadeförsäkringen, med en arbetsskadefond som för närvarande har ett underskott på 14 miljarder kronor. Vi tar i dag medel direkt från våra plånböcker till denna försäkring, som ger kompensation i övermått – 90 % av skadorna blir godkända. Jag är fortfarande

besviken för att vi inte fick uppgift om när vi kan vänta besked i frågan, men nu vet vi i alla fall att ni talar med varandra, och det är vackert så.

Vad gäller den hårdragna tolkningen i frågan om pensionering efter ett år vill jag erinra om att samtliga partier i utskottet står bakom det underkännande av skrivningarna som vi har talat om. Jag tycker att det klart visar att det var en mycket hård skrivning. Nåväl, jag hoppas att vi är överens om att det blir så som utskottet har sagt, dvs. ett nej till detta.

Jag vill sedan fråga om socialministern står fast vid att det var en riktig åtgärd att vi minskade kompensationen i sjukförsäkringen. Socialministern insinuerade att jag skulle glädja mig åt de sänkta kompensationsnivåerna. Jag gläder mig åt att vi får hyfs på en försäkring som svämmar över alla bräddar och som ger mer ersättning till människor som sjukskriver sig än till dem som går till jobbet. Det är väl en offentlig hemlighet att så har varit fallet.

Skall vi behålla respekten för socialförsäkringarna, så att alla ställer upp för dem, är det viktigt att vi inte överkompenserar, inte har timsjukpenningar som ger denna effekt osv.

Jag vill till sist fråga om socialministern är beredd att allvarligt överväga ett förslag om tre fjärdedels förtidspension eller sjukbidrag. Det kan inte vara rimligt att en person som har tre fjärdedels arbetsförmåga måste pensionera sig till hälften. Låt mig ge två konkreta exempel.

En gynekolog i Arvika, som inget hellre vill än jobba på sin 3/4-delstid, tvingas nu vara förtidspensionär till hälften, vilket kostar landstinget dyra slantar och ger henne en mycket tråkig tillvaro.

En ung man i södra Sverige som är vad man tidigare kallade dvärg, alltså en mycket liten person, orkar jobba till tre fjärdedelar, men inte helt. Med den ersättning som han får hamnar han mellan stolarna på socialbyrån. Han får inte ordentlig kompensation någonstans. Vad svarar socialministern denne lille man, som ingenting hellre vill än klara sig på det som han kan tjäna ihop?

Anf. 62 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Den person som jag hänvisat till vägrade på grund av regelsystemet, socialministern – icke enbart på grund av arbetsskadeförsäkringen utan på grund av alla de regler som vi har på området – att gå med på rehabilitering och att återgå i arbete. Av sekretesskäl kan jag självfallet inte peka ut personen, men vi kan talas vid i annat sammanhang om vederbörande. Jag har varit fem år här i riksdagen, och det gäller ett ganska gammalt ärende, i varje fall fyra och ett halvt år. Andra har handlagt det efter mig.

Vi får inte ha sådana regler när sådana här frågor praktiskt skall handläggas. Bekymret är att om otaliga regleringar omöjliggör saker och ting, kommer man ingen vart. Jag tror vidare att socialministern skall tala med flera handläggare. Det finns fler exempel.

Tillbaka till frågan om datumet. Vi skulle inte få något exakt datum för när praxisdiskussionen skulle sätta i gång. Det spelar inte så stor roll för min del, för jag litar ändå inte på ett sådant datum, men kanske kan vi ändå få ett ungefärligt besked. En någorlunda hygglig tidsangivelse skulle kunna vara före eller efter valet – låt mig säga det utan att vara alltför elak.

Tillbaka till arbetsmiljöarbetet. Vad har arbetslivsfonden betytt? Arbets-

marknadsministern hade ingen statistik, sade hon för någon timme sedan. Har socialministern något annat intressant att delge oss, så kan det bli en positiv avslutning på denna debatt.

Anf. 63 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Gullan Lindblad frågade om jag står fast vid minskningen av sjukpenningen. Ja, självfallet gör jag det. Men jag har varit ute på många försäkringskassor sedan den genomfördes, och jag vill säga några saker i anslutning till det.

För det första: Det har definitivt inte inträffat något kaos i sjukförsäkringssystemet på grund av den ändringen.

För det andra: Det finns en begynnande signal om att personer går till jobbet fastän de borde ha stannat hemma. För dem som har de lägsta lönerna och som har få kronor på marginalen är detta avgörande för att de inte skall anse sig ha råd att vara hemma. Detta måste vi följa upp.

För det tredje: Vad beträffar fusk är det naturligtvis bra att sådant beivras, oavsett var det förekommer.

Sedan konstaterade jag att utskottet i sin skrivning när det gäller förtidspensioneringen säger att regeringen inte föreslår någon ändring. På den punkten borde vi alltså rimligen vara överens.

Till Sigge Godin vill jag säga att datumet självfallet ligger före valet. Det blir några dagar före detta, men jag vill ändå inte ange något bestämt datum.

Beträffande arbetslivsfonderna har jag inte någon statistik, men här handlar det om genomgångar direkt på stället, på de arbetsplatser där man har fått pengar till arbetsmiljöinsatser. Det rör sig för min personliga del om ett femtontal genomgångar. Jag fick ett antal redovisningar i anslutning till genomgång av den offentliga sektorn, där man fått fram mycket intressanta projekt med medel från arbetslivsfonden för pilotarbete på arbetsmiljöområdet.

Detta är kopplat till en hel del som gjorts med nya aktörer på rehabiliteringens område. Sammantaget ger det i varje fall mig en alldeles klar fingervisning om att det definitivt gäller ett både konkret och seriöst arbete, som kommer att leda till ordentliga och positiva resultat för folkhälsan i Sverige. Det tycker jag är mycket positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

6 § Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU20 Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m. (prop. 1990/91:124).

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 64 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Det finns i dag i vårt samhälle inget område där vi anser att verksamheten befrämjas av monopollagstiftning. Vi kan se detta i vårt eget land, men också utomlands. Med monopol stagnerar produktionen av såväl tjänster som varor, och förmågan att hävda sig på marknaderna förloras. Verksamheten blir dyr, stelbent, byråkratisk och ineffektiv.

Min första fråga till Sten Östlund är: Delar Sten Östlund denna min mening?

Avsaknad av konkurrens som drivkraft och stimulans konserverar verksamheten och förhindrar därigenom en offensiv utveckling. Detta gäller i allra högsta grad även vår arbetsförmedlingsverksamhet, som alltsedan 1935 styrts av monopollagstiftning.

Regeringens förslag till ny arbetsförmedlingslag följer i stort sett den gamla lagen. Det är ett hårdnackat försvar för en fortsättning på den gamla monopollagstiftningen.

Som jag ser det fyller arbetsförmedlingsmonopolet ingen annan funktion än att skydda AMS från konkurrens. Samtidigt tillfredsställer det socialdemokratins djupt liggande motvilja mot privat företagsamhet. Något annat skäl finns inte för att bibehålla en i vissa avseenden ineffektiv verksamhetsform, som alltfort konserverar en gammal och sämre fungerande arbetsmarknad som saknar mycket av den virilitet som måste kännetecknа en ny tids ansträngningar att nå bättre resultat.

Regeringens förslag som vi nu debatterar bortser från att 1935 års Sverige ligger ljusår från 1991 års offensiva, högteknologiska och mångfasetterade Sverige. Mer än ett halvt sekel – så länge sedan är det vi fick den nu gällande arbetsförmedlingslagen. Regeringens förslag tar inte tillräcklig hänsyn till att så lång tid har förflutit sedan vi fick den lag om arbetsförmedling utan vinstsyfte som fortfarande gäller.

I propositionen förs ett tämligen ingående resonemang om för- och nackdelar med monopol. I det resonemanget kommer regeringen fram till att arbetsförmedlingens tre funktioner – information, förmedling, marknadspåverkan – skulle försämras om monopolet avskaffades. Detta, herr talman, är ju helt befängt.

I stället är det ju så, att genom den utveckling inom dataområdet som vi haft är det möjligt och naturligt enkelt att förmedla dessa tre funktioners tjänster från ett otal även privata förmedlingar. Vi behöver bara se vad som åstadkommits inom reseförmedlingsområdet de senaste åren för att förstå att argumentet inte är hållbart. Utbud och efterfrågan av lediga platser kan utan problem samlas i en gemensam databank – även om förmedlingen av lediga arbeten också sker på ett stort antal privata förmedlingar. Även nödvändiga bedömningar av verksamheten om den bedrivs av såväl offentliga som privata förmedlingar kan utan svårigheter ske på basis av den gemensamma databankens redovisning.

Regeringens lagförslag är inte baserat på eller anpassat till dagens situation och möjligheter. Det finns helt enkelt i regeringens resonemang i propositionen inte skäl att upprätthålla förbudet mot privata arbetsförmedlingar. Ett avskaffande av monopolet, som t.ex. i Danmark, innebär att privata förmedlingar kommer att kunna verka som komplement till den offentliga de-

len. 90-talets alltmer specialiserade arbetsmarknad, där även EG-marknaden kommer in, kräver en flexibilitet och en mångfald av förmedlingstjänster. Dessa tjänster blir bäst och billigast om de erbjuds under konkurrens. Regeringens och nu också utskottets nej till fristående förmedlingar innebär ett hinder för en effektivisering i arbetet att sammankoppla dem som söker arbete med dem som erbjuder arbete.

En ofta förekommande uppfattning bland arbetsmarknads- och förmedlingsfolk är att fristående/privata förmedlingar kunde bli bra komplement till de offentliga. "Vi räds inte konkurrens, vi behöver ingen lagstiftning som skyddar oss" säger de. "Regeringen borde ha kunnat gå längre i sitt förslag till ny arbetsförmedlingslag" är en annan uppfattning som kommit till uttryck bland länsarbetsdirektörer.

Jag yrkar därför avslag på regeringens förslag till ny arbetsförmedlingslag.

För att arbetsförmedlingsmonopolet skall kunna avskaffas krävs att Sverige säger upp den s.k. ILO-konventionen nr 96. Eftersom denna konvention kan sägas upp endast vart tionde år – senast den 17 juli 1992 – måste riksdagen fatta sådant beslut, för att tid skall vinnas, redan nu.

Utöver detta bör den nu gällande lagen om arbetsförmedlingar ändras så att den inte längre omfattar uthyrning av arbetskraft. Vi menar i en av våra reservationer att det är stötande för den allmänna rättskänslan att sådan uthyrning förekommer och accepteras trots att detta är olagligt. Regeringens förslag till ändringar är här alldeles för luddiga och omgärdade med en mängd regler, hinder och undantag som omöjliggör en väl fungerande verksamhet i dessa företag. Den utökade skyldigheten till MBL-förhandling utgör således ett hinder, eftersom det avses krävas vid varje enskild anställning av tillfällig personal.

I vårt yrkande om avslag på regeringens proposition ligger även att lagen om skyldighet för arbetsgivaren att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen upphävs. Vi anser därför i en annan av våra reservationer att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag härom.

I ytterligare en reservation tar vi upp nödvändigheten av att få till stånd väl fungerande arbetsförmedlingar för kulturarbetare. Dessa offentliga kulturarbetsförmedlingar har inte löst problemen. I vår reservation visar vi på att fristående förmedlingar skulle kunna bli effektivare än de offentliga. I samma reservation visar vi också att den erfarenhet och kunskap som centrumbildningarna besitter skulle kunna nyttjas på ett bättre sätt.

Vetorättsreglerna tar vi upp i den sista av våra reservationer. Dessa regler används ibland av de fackliga organisationerna för att hindra även seriösa företag. Dessa åtgärder har ofta drabbat enmansföretag och har därigenom kommit att bli ett hot mot etableringsmöjligheterna. Det krävs därför ändringar i 39 § i MBL som undanröjer dessa påtalade missförhållanden. Avsaknaden av avtal – kollektivavtal – kan inte i sig innebära grund för ett veto. Alltför många enmansföretag har kommit att drabbas av fackets orimliga och orättmätiga krav. Därför bör regeringen lägga fram förslag om ändringar i den ovan anvisade riktningen.

Vi har i ett särskilt yttrande – om regeringens förslag bifalles av kammaren – pekat på hur de nya uthyrningsbestämmelserna kommer att slå. Tidsgränsen 4 månader innebär att företaget inte kan lösa problemen genom att

4-månadersregeln inte räcker till för att klara t.ex. en barnledighet, hur MBL-förhandling skall ske enligt 38 § även vid korta inhyrningsperioder och med korta varsel, om en chaufför, kontorist eller telefonist behöver ersättas för kortare eller längre tid. Ofta rör sådana inhyrningar enstaka dagar. Varken företaget som behöver personal eller uthyrningsföretaget kommer att kunna arbeta rationellt.

Sammanfattningsvis anser jag därför att regeringens förslag till lag om privata arbetsförmedlingar, uthyrning av arbetskraft samt ändringar i MBL-lagen skall avvisas. Jag avvaktar i det här skedet med yrkandet om bifall till vår första reservation i det här betänkandet. Det kommer senare i debatten.

Anf. 65 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Innan vi fattar beslut om en ny arbetsförmedlingslag borde vi mera grundligt sätta oss in i hur arbetsmarknaden fungerar i dag och vad vi tror om framtiden. Det råder inget tvivel om att behovet av en flexibel och serviceinriktad arbetsförmedling är större än någonsin. Får vi då en ny lag som främjar utvecklingen i en sådan situation? Tyvärr måste svaret, herr talman, bli nej.

Stora tekniska och funktionella förändringar har ägt rum på dagens arbetsmarknad. Ändå har vi en lagstiftning som på det här området är 56 år gammal. Det är viktigt att slå fast att en reform ändock är angelägen.

Det förslag som i dag ligger på riksdagens bord för avgörande och beslut har rubriken Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft m.m. Detta är en missvisande varudeklaration. Socialdemokraterna vill behålla det principiella förbudet att bedriva arbetsförmedling i förvärvssyfte. Visserligen föreslår man en formell utvidgad möjlighet att efter tillstånd av arbetsmarknadsverket bedriva alternativ arbetsförmedling, s.k. head-hunter-verksamhet. Därtill skall s.k. uthyrning av arbetskraft legaliseras. Man tar ett steg framåt, men genast ett lika stort steg tillbaka. Regelsystemet som hängs på är byråkratiskt, svårtillgängligt och torde knappast bli användbart. Till saken hör att regeringens mycket snäva förslag har ytterligare komplicerats genom att utskottets socialdemokrater går på en annan – och snävare – linje än vad arbetsmarknadsministern har tänkt sig.

Herr talman! Regeringen har ju under denna mandatperiod blivit kritiserad för att förhala och skjuta upp besvärliga ställningstaganden. Reformering av arbetsförmedlingslagen är ett skolexempel på detta. När den s.k. AMS-kommittén 1985, alltså för sex år sedan, förordade att arbetsförmedlingslagen borde ses över för att man skulle kunna vinna ökad klarhet och få den bättre utformad, pågick redan en s.k. teknisk översyn inom regeringens kansli. Kravet var närmast att ge den en förutsättningslös inriktning därför att lagen är svår att tolka och tillämpa. Vidare uppmanades regeringen att beakta en rad frågor i sitt översynsarbete, bl.a. frågor om vad som är olaglig arbetsförmedling och vad som är laglig näringsverksamhet. Andra frågor som borde beaktas enligt kommittén var sanktionssystemet. AMS samrådsgrupp kom till den slutsatsen att det behövdes en mer genomgripande översyn än vad regeringen hade tänkt sig.

Under hela 1980-talet har den gammalmodiga, monumentala och svårbegripliga arbetsförmedlingslagen från 1935 fortsatt att gälla. De flesta instan-

ser, inkl. regeringen, erkänner att den är svår, för att inte säga näst intill omöjlig, att hantera. Men icke förty har man i den byråkratiska delen låtit kvarnen mala på. Seriösa skrivbyråer har av nitiska AMS-tjänstemän anmälts för olaga arbetsförmedling. De har också fällts i domstol, detta trots att man har haft både kollektivavtal som tillgodosett alla arbetsrättsliga krav och i övrigt en seriös verksamhet. Som lök på laxen kan nämnas att både regeringen, statliga myndigheter och fackliga organisationer har varit dessa byråers kunder. Allt detta har visat på hur omöjlig situationen varit.

Ett par år senare, efter den här kommitténs framstöt, i december 1987 fick jag i ett interpellationssvar av arbetsmarknadsministern beskedet att man höll på med vad hon kallade för översynsarbete. Hon var dock inte beredd att ge besked om vad det skulle kunna utmynna i och inte heller när det skulle kunna tänkas vara klart. Svaret då gav ett tydligt besked om att det var en s.k. het potatis.

Vad var det då som gjorde att denna föråldrade lag var så seglivad? I den politiska delen har socialdemokraterna, trogna sin socialistiska övertygelse om att de samhälleliga monopolen alltid är bäst skickade, gjort att förändringsarbetet i den här typen av frågor har suttit mycket fast. På den fackliga sidan har LO, och för övrigt också TCO, förkastat det ena förslaget efter det andra. Regeringen har suttit förlamad eller handfallen. Man har för övrigt varit så passiv, herr talman, att man lät LO vara med och diktera ett förslag som presenterades i departementen ytterligare en tid senare.

När ansvarigt statsråd, 18 månader efter min förra interpellation, svarade på en interpellation redovisade hon vad LO och TCO ansåg att man borde föreskriva de arbetsgivare som vill anlita uthyrningsföretag. Vid denna tidpunkt, i maj 1989, var regeringens uppfattning den att det behövdes ytterligare överväganden. De skulle kunna leda fram till en form av promemoria. Regeringens ambition på våren 1989 var att lägga fram ett förslag samma höst. Jag citerar för tydlighetens skull ur statsrådets interpellationssvar i denna del: "Det är emellertid min avsikt att en proposition skall kunna avges till riksdagen under hösten i år." Året var 1989.

Herr talman! Det tog nästan två hela år för regeringen att samla sig kring ett reformförslag. Trycket att åstadkomma en förändring har ju hårdnat enormt. Förändringarna på arbetsmarknaden har accelererat. Det var egentligen bara socialdemokraterna, LO och till en del TCO som envetet och krampaktigt höll fast vid en gammal lagstiftning, oförmögna att se de behov som en ny tid kräver. Därför är resultatet att vi har ett halvhjärtat förslag från regeringen. Propositionen är en halvmessyr. Ändå tar socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet ett steg tillbaka. När det gäller reformer och förändringsarbete på svensk arbetsmarknad har ju inte den största fackliga centralorganisationen varit pådrivande. Det måste jag tyvärr säga. Det enda den lyckats med är att skrämma regeringen till att antingen vara overksam eller till att komma med förslag som inte fyller tidens krav. Medan kraven på förändring från arbetstagare, företag och organisationer blivit allt starkare har inte minst LO enbart hävdat ett krampaktigt och konservativt motstånd mot progressiva förändringar. Regeringen har å sin sida inte kraft och förmåga att göra de förändringar som är av nöden. Inte ens det lilla glän-

tande på dörren som propositionen medger har funnit nåd inför LOs centrala remisskrivare.

I detta korsdrag har socialdemokraterna i utskottet gått ifrån regeringens uppläggning i lagförslaget. I 10 § har man gjort förändringar som innebär att det blir nästintill omöjligt att anlita hyrd arbetskraft. Avsikten har tydligen inte varit, varken från regeringen eller än mindre från socialdemokraterna i utskottet, att vi skulle få en väl fungerande och kompletterande arbetsförmedling. Vi har uttryckt det i en reservationsskrivning från den borgerliga oppositionen. Där har vi hävdat att den föreslagna lagen har så fundamentala brister och är så snäv att den bör avvisas.

I kravet att arbetsförmedlingsmonopolet skall tas bort ligger inte att den offentliga arbetsförmedlingen skall inskränkas eller minska sina ansträngningar att ge en väl utbyggd offentlig arbetsförmedling. Tvärtom kommer den offentliga arbetsförmedlingens insatser att bli ännu viktigare på grund av den stigande arbetslösheten som nu är på gång. Kompletterande fristående arbetsförmedlingar har flera fördelar. Service till såväl arbetssökande som arbetsgivare kan förbättras och därvid också stimulera de offentliga arbetsförmedlingarna i deras arbete. Vi får en ökad mångfald, och det blir en större valfrihet för den enskilde. Samtidigt får de anställda i förmedlingsverksamheten utlopp för sin kreativitet.

Beträffande arbetsförmedlingsmonopolet och vårt krav att det bör avskaffas, skall noteras att det är tankegångar som också fått stöd hos den högste ansvarige inom arbetsmarknadsverket. Generaldirektör Bernhardsson har flera gånger uttalat att förmedlingsmonopolet mycket väl kan avskaffas. Vi är också angelägna om att slå fast att en god och kostnadsfri service skall tillhandahållas i hela landet. Det är alltså staten som skall svara för en effektiv och offentlig arbetsförmedling.

Herr talman! Regeringen har alltså inte lyckats presentera ett reformförslag som skulle kunna vara bärande in i 90-talet trots sex års förberedelsearbete. Min inledande fråga var om detta var en lag som främjar en god och sund utveckling på den svenska arbetsmarknaden. Mitt svar blir nej. Därför blir det faktiskt en uppgift för en ny regering att utgå från de behov som arbetsmarknaden kräver. Skall vi få ett flexibelt och blomstrande näringsliv med hög sysselsättning och låg arbetslöshet, måste vårt regelsystem främja en sådan utveckling. Regeringens förslag fyller inte dessa anspråk. Det är därför angeläget att riksdagen avvisar regeringens förslag.

Anf. 66 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Det skulle gå att göra detta inlägg mycket kort och yrka avslag på propositionen i dess helhet. Den vore faktiskt värd detta öde. Men den samhällsproblematik som den behandlar är för viktig för att man skall kunna lämna den utan en ganska ingående debatt.

Debatten om förslaget till en ny arbetsförmedlingslag är i grunden djupt ideologisk. Den följer på ett nästan ödesbestämt sätt den skiljelinje som blivit allt klarare under 80-talet och inledningen av 90-talet. Den går mellan en socialdemokrati som med näbbar och klor vill slå vakt om det man skapat en gång i tiden – i det här fallet för nästan 50 år sedan – och oss andra. Det är en socialdemokrati som stretar emot en utveckling som man innerst inne inte

tycker om, inte behärskar och därför måste ge efter för litet grand för att tillfälligt tysta opinioner eller ta bort de värsta systemfelen.

Vi andra, den borgerliga oppositionen i det här fallet, står öppna för de möjligheter som den dynamiska utveckling bjuder, ser de initiativ som idérika människor tar, som en tillgång i politiken och drar av detta slutsatsen att det är dessa krafter för skapande och förnyelse som vi vill ge utrymme för. Därför vill vi avreglera där monopolen härskar, skapa mångfald där monoliterna finns och öka valfriheten för den enskilde.

I grunden handlar debatten om just detta hur vi bäst kan styra komplicerade ekonomier via plan eller marknad. Det handlar också om vi skall gå framåt och tillåta även enskilda inslag på en marknad som helt dominerats av offentliga institutioner eller om vi skall anta en lag som redan i dess utgångsläge är hopplöst föråldrad.

Jag tycker att socialdemokraternas inställning i den här frågan är förvånande. Inte minst mot bakgrund av den insikt om den ideologiska dimensionens handikapp som förvisso finns hos f.d. tongivande statsråd. Även nuvarande statsråd har en insikt om sammanhangen. Så måste man rimligen tolka exempelvis bil. 12 till budgetpropositionen i år. Där betonas ju med kraft den ändrade inriktningen eller viktningen som skett i och med att det nu är de utbudsstimulerande åtgärderna som betonas särskilt kraftigt. Man inriktar sig på utbudsstimulans oavsett omfattningen av andra insatser i arbetsmarknadspolitiken. I en effektiv utbudspolitik ingår att förkorta söktiden för den enskilde när man skaffar nytt arbete. Det nya jobbet skall gå att få på kortare tid. Det gynnar den enskilde, företaget och ytterst samhällsekonomin.

En kärnpunkt i det sammanhanget är att platsförmedlingen fungerar bra. Detta är nödvändigt inte minst i dagens konjunkturläge med en mycket snabb ökning av arbetslösheten. Men det är faktiskt lika viktigt i högkonjunkturer. En väl fungerande arbetsmarknad motverkar också överhettningstendenser och s.k. flaskhalsproblem. Den blir då ett led även i stabiliseringspolitiken.

Regeringen för ungefär dessa resonemang i nämnda propositionsbilaga. Men hur stämmer denna utgångspunkt med det i lagförslag vars öde vi nu skall avgöra här i kammaren? Inte alls, enligt min mening. Såvida det inte av socialdemokraterna kan göras troligt att ett fortsatt de facto-monopol är det effektivaste sättet att förmedla arbete även på 1990-talet.

Enligt vår mening – centerpartiet, folkpartiet, moderaterna – såsom den kommer till uttryck i vår trepartimotion, som jag härmed yrkar bifall till, är det en fördel om det parallellt med en väl fungerande kostnadsfri offentlig arbetsförmedling kan finnas en enskild arbetsförmedling som komplement. Här som på andra håll inom den offentliga sektorn tror vi att det är en fördel att det uppstår ett inslag av konkurrens genom fler producenter och genom att den enskilde ges tillfälle att välja.

1990-talets ekonomi och samhällsstruktur kan knappast vara betjänt av ett regelverk – propositionen ändrar ingenting i detta avseende – som skrevs mot bakgrund av ett annat samhälle än dagens, nämligen 1930-talets.

Kännetecknande för dagens och morgondagens ekonomi är att det sker en övergång till fler tjänste- och serviceföretag, varav många är rena kunskapsföretag. Dessa är specialiserade på sina sektorer, och det finns därför en sam-

hällsekonomisk vinst i om de kan ägna sig åt det de är bra på under hela arbetstiden. Dagens lagstiftning är ett hinder för framväxten av sådana företag, trots att allt fler inser att de fyller en viktig funktion i vårt samhälle. Detta anges t.o.m. i propositionen med förslag till en ny arbetsförmedlingslag, jag tror att det står på s. 47.

Dessa specialiserade företag ger näringslivet och förvaltningarna den specialisthjälp de behöver vid aktuellt tillfälle utan att dessa behöver binda upp sig med fast anställda medarbetare, vilka det kanske är svårt att hålla fullt sysselsatta i fortsättningen. Detta sagt om den del av lagförslaget som handlar om s.k. head hunting.

Enligt propositionens förslag vill man tillåta denna verksamhet, men bara via tillstånd och för ett år i taget. Dessutom skall detta endast gälla företagsledare, verksledare och därmed jämställd personal, eller, enligt utskottets skrivning, de som "skall ha" denna position på arbetsmarknaden.

Jag vill gärna fråga socialdemokraternas företrädare i denna debatt: Finns det något rimligt motiv till varför just detta skall vara tillåtet? Vad finns det för principiell skillnad i rekryteringshänseende mellan en VD och andra nyckelpersoner i ett företag? Varför skall just rekryteringskonsulter vara beroende av ettåriga AMS-tillstånd men andra typer av serviceföretag?

Vilken osäkerhet skapas inte hos banker och kreditgivare om man i utgångsläget när ett nytt företag skall etableras vet att det bara har tillstånd för sin verksamhet ett år i sänder? Hur hinner ett företag på ett år etablera sig i en bransch som denna, som rimligen bygger på många kontakter, förtroende och nätverksbyggande? Man vill rimligen kunna återkomma till sin kund, vilket förutsätter att verksamheten kan garanteras för en längre tid än ett år, dvs. så länge man kan garantera en verksamhet på en fri marknad. Det krävs dessutom av en ny lag att den skall kunna efterlevas. Det tror jag knappast är fallet med denna del av den föreslagna lagen.

Låt oss se på några andra delar av den föreslagna lagtexten, t.ex. beträffande uthyrning av arbetskraft, som varit ett tvisteämne under lång tid. Vi anser först och främst att det är stötande för den allmänna rättskänslan att en verksamhet som bedrivs i ökande omfattning och fyller ett behov, vilket t.o.m. erkänns i propositionen, skall vara olaglig eller befinna sig i en gråzon. Nu legaliseras denna verksamhet, men omgärdas av så många regler att det inte kommer att fungera utan att det uppstår en myckenhet av problem av byråkratisk art.

Den s.k. fyramånadersregeln är en sådan regel. Den kan komma att förhindra en del av de verksamheter som nu växt fram sprungna ur ett behov på arbetsmarknaden och inom näringslivet. Det gäller t.ex. den utveckling från rena skrivbyråer som är på gång. Dessa s.k. uthyrningsföretag erbjuder alltmer avancerade tjänster. Exportrådet har t.ex. fört en kampanj om "exportchef att hyra". Man börjar också kunna förmedla ekonomichefer till mindre företag. Denna verksamhet är på framväxt. Dessa grupper behöver arbeta mer än fyra månader i det företag dit de kommer. Detsamma gäller kategorin dataprogrammerare.

Varför vill ni socialdemokrater förhindra eller försvåra framväxten av sådana företag på arbetsmarknaden? Ge oss ett svar på detta, Sten Östlund.

Vad sker med denna tidsbegränsning vid föräldraledighet, militärtjänstgö-

ring eller studieledigheter, vilka ofta varar mer än fyra månader? Tänk er in i vilket administrativt krångel som skapas i ett läge när man egentligen borde skapa det motsatta, nämligen förenklingar, fasta regler och smidiga regelsystem.

Herr talman! Jag skall också kommentera den s.k. sexmånadersregeln. Debattörerna här i kammaren vet vad jag syftar på utan att jag behöver beskriva detta närmare. Denna problematik aktualiserar frågan om vem som egentligen är arbetsgivare i större företag, t.ex. en koncern som Ericsson. Är det koncernen, divisionen, affärsområdet eller något annat? Vem definieras som arbetsgivare i den situationen. Också här är vi nyfikna på ett svar.

Jag inledde med att påstå att den nuvarande ordningen hindrar goda idéer att förverkligas. Ett exempel på detta är den i flera motioner nämnda Fosie industriby och personalförmedling i Malmö. Det företaget bedriver, populärt uttryckt, "personalavdelning att hyra". Det är lokaliserat i industriby i Malmö och sköter personalfrågor för ett för ett femtontal mindre företag i denna industriby.

Jag har haft tillfälle att besöka företaget. Dess verksamhet är just ett uttryck för det nytänkande i seriösa former som bidrar till förnyelse av näringslivet. Dessa företagare är akademiker och f.d. arbetsförmedlare med lång erfarenhet på området. Det är inget tvivel om att deras verksamhet är uppskattad av de företag som de ger service åt.

Men för annan verksamhet i nära anslutning till funktionen som personalavdelning, exempelvis rekrytering eller förmedling, finns det lagliga hinder, eftersom AMS har monopol när det gäller den verksamheten. Det måste ges tillstånd, och hittills har sådant tillstånd inte givits. Här finns annars en naturlig nisch för företaget. Just detta företag, med sin ingående kännedom om företagen i denna industriby, skulle vara särskilt väl skickat att få rätt person till rätt arbete på kortaste tänkbara tid.

Detta är ett exempel, som numera är ganska välkänt, som börjar följas av andra företag på annat håll i landet. Min fråga är: Varför skall man hela tiden hålla tillbaka dessa idéer? Vem gagnas egentligen av det? Jag har i min kammare försökt att finna ett svar på den frågan, men det har jag inte funnit. Det överstiger min förmåga att finna ett rationellt svar.

Jag inledde mitt anförande med att föra ett principiellt resonemang kring frågan om den monopolsituation som finns för de offentliga förmedlingarna skall bevaras eller inte. Den nuvarande AMS-chefen Göte Bernhardsson har i klartänkta ögonblick uttryckt sig på ungefär följande sätt: Vi är världens bästa arbetsförmedling. Vi har självförtroende nog att stå på egna ben utan att ha en lagstiftning som ger oss monopolstatus och kan utan vidare tänka oss privata komplement och alternativ vid sidan av en väl fungerande offentlig arbetsförmedling.

Jag har hört detsamma av en länsarbetsdirektör. Jag tog kontakt med en chef på en av de större arbetsförmedlingarna hemma i Dalarna i slutet av förra veckan. Han har precis samma inställning. Han står politiskt till vänster, åsiktsmässigt, i förhållande till socialdemokraterna.

De för denna verksamhet direkt ansvariga har alltså självförtroendet att möta en situation med extern konkurrens, medan ansvarig minister och drabanterna i arbetsmarknadsutskottet inte har detta. Varför? Även för de an-

ställda i den offentliga arbetsförmedlingen skulle det vara mer tillfredsställande att så att säga kunna legitimera sin verksamhet genom duglighet och kvalitet på tjänsterna än att genom lagstiftning ha monopolets status. Det skulle ge större arbetstillfredsställelse och sporra till bättre insatser, även inom den offentliga arbetsförmedlingen.

Jag tror att detta behövs. Enligt AMS egna rapporter är effektiviteten inte särskilt bra. År 1989 fick endast 89 000 av en miljon arbetssökande arbete via de offentliga förmedlingarna. Enligt statliga SIPUs undersökning i mars detta år, var mindre än 30 % nöjda med förmedlingens insatser. Jag tror inte att denna attityd hos medborgarna förbättras genom att man slår vakt om monopolet, tvärtom.

Två argument brukar anföras mot privata komplement, och så också i utskottets betänkande. Det ena är de stordriftsfördelar som skulle finnas med endast en offentlig förmedling. Men enligt min mening är det lätt att denna modell präglas av massmarknadsinformation och standardlösningar. Det är också den erfarenhet vi har. Rekrytering av mer kvalificerade medarbetare till företag och förvaltningar sker redan nu i andra former. Det är vi alla underkunniga om.

Specialister hämtas i dag inte bara från Europa utan också från USA, för att ta ett exempel. Vi känner till detta. Rekryteringen blir mer och mer individuellt utformad för att den skall fungera tillfredsställande för inblandade parter, dvs. även i den offentliga sektorn, där tillvägagångssättet knappast i något avseende skiljer sig från det inom näringslivet.

Samma svar som jag har gett på argumentet om stordriftsfördelar kan ges på det "plocka russinen ur kakan"-argument som brukar anföras emot alternativ.

Om man ger utrymme för privata förmedlingar att specialisera sig på olika områden, skulle den offentliga förmedlingen kunna koncentrers och bli effektivare när det gäller grupper med rekryteringsproblem, såsom ungdomar, invandrare och handikappade. Det ser jag inget negativt i.

För att möjliggöra den förnyelse som jag själv, Elver Jonsson och Erik Holmkvist har pläderat för här, måste vi säga upp ILO-konventionen från juli och ett år framåt. Vi föreslår det i den trepartimotion som jag har nämnt. Förslaget återfinns i reservation 1, till vilken jag yrkar bifall. Den innebär ett avslag på propositionen.

Den parlamentariska situationen i denna fråga är den att de borgerliga yrkar avslag på propositionen från de utgångspunkter som vi har angett i våra anföranden och att vänstern yrkar avslag från motsatt utgångspunkt. Men var står miljöpartiet i denna fråga? Jag nöjer mig med att formulera frågan på det sättet så länge.

Ett stöd för avslagslinjen kan fälla regeringspropositionen. Det innebär att en ny regering kan utforma en modern arbetsförmedlingslag, som passar 90-talets krav. Dagens debatt kan ge dem möjligheten.

Anf. 67 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Varför regeringen har lagt fram denna proposition är för mig omöjligt att förstå. Från socialdemokratiskt håll säger man att man värnar om de grupper som har svarat på remissen av propositionen, även de grupper

som har avvisat propositionen. Frågan är då: Varför fullfölja framläggandet av propositionen, när man har fått en förödande kritik från de grupper man säger sig värna om?

Från vänsterpartiets sida motsätter vi oss de föreslagna reglerna om uthyrning av arbetskraft.

Enligt förslaget skall AMS utöva tillsyn över uthyrning av arbetskraft. AMS har inte klarat att bevaka denna företeelse när den har varit kriminaliserad. Det är självfallet uteslutet att AMS kan övervaka verksamheten om den blir helt oreglerad bortsett från en luddig tidsgräns och en regel att uthyrning bara skall få ske för tillfälliga arbetskraftsbehov.

De fackliga organisationerna kommer inte heller att ha möjligheter att kontrollera att verksamheten bedrivs i socialt och arbetsrättsligt acceptabla former. Den föreslagna utvidgningen av arbetsgivarens förhandlings- och informationsskyldighet enligt 38 § medbestämmandelagen kan endast ytterst marginellt motverka dessa förhållanden.

En grundprincip för medinflytandet på arbetsplatsen har varit att det arbetsrättsliga ansvaret har legat på den plats där arbetet har utförts. Nu flyttas det till det uthyrande företaget, som kan vara ett managementföretag i en annan del av landet. Den fackliga organisationen på den plats där arbetet utförs saknar rätt att företräda den inhyrda arbetskraften gentemot det inhyrande företaget. Inhyraren kan förändra arbetsuppgifter och villkor för inhyrd personal utan att behöva förhandla med sin fackliga motpart, vilket hade varit nödvändigt om det hade gällt egen anställd personal.

Den svenska arbetsrättsliga modellen för medinflytande kommer att successivt bli kraftigt uppluckrad, allteftersom uthyrning av arbetskraft blir vanligt förekommande på arbetsmarknaden, om den i propositionen föreslagna regleringen genomförs.

Även anställningsskyddet kommer att undermineras genom att arbetsgivarna får möjlighet att hyra ut arbetskraft till varandra. En arbetstagare måste i fortsättningen räkna med att kunna bli uthyrd till andra arbetsgivare än sin egen.

Tryggheten som det innebär att ha vetskap om att bara den egna arbetsgivaren kan göra anspråk på ens arbetskraft försvinner. De förhållanden som i dag råder hos kontorsserviceföretag och skrivbyrårer kommer sannolikt att vinna insteg på stora sektorer av arbetsmarknaden. Arbetskraften reduceras till en insatsvara som köps vid behov och som man sedan gör sig av med.

En legalisering av uthyrningsverksamhet kommer sannolikt att leda till att det bildas en mängd oseriösa uthyrningsföretag. Välrenommerade storföretag kommer att anlita oseriösa uthyrningsföretag som tillhandahåller arbetskraft för vilken vare sig skatt eller sociala avgifter betalas. Exempel på denna företeelse finns redan inom vissa områden.

Det finns en uppenbar risk att uthyrningsföretagen kommer att orsaka dumpning av löner och anställningsvillkor. I synnerhet om och när ett EES-avtal eller ett EG-medlemskap blir aktuellt kommer detta att bli ett mycket stort problem.

De motiv som åberopas i propositionen för avkriminalisering av uthyrningsverksamhet beträffande arbetskraft saknar egentlig bärkraft. Dessutom är, som påpekas i propositionen, frågan om den föreslagna lagstiftning-

ens förenlighet med ILOs konvention nr 96 kontroversiell och svårbedömd. Det är olämpligt med tanke på Sveriges anseende som en stat som värnar den internationella rätten att dess riksdag antar en lag som bedöms kunna strida mot ett åtagande som gjorts i en internationell konvention.

Med detta bedömande bör utskottets hemställan avslås i sin helhet.

Fru talman! De borgerligas agerande när det gäller det internationella arbetet angående bl.a. ILO-konventionen är märkligt. Vissa konventioner skall vi följa. När det gäller andra konventioner skall vi vänta och se vilket innehåll de får. I vissa fall skall vi gå före exempelvis Europa. Nu tycks socialdemokraterna ansluta sig till dessa tankegångar.

I propositionen om ny arbetsförmedlingslag står bl.a. "Det är av stor vikt för Sverige i det pågående integrationsarbetet, att förslaget om ny arbetsförmedlingslag så långt som möjligt kan anpassas till kommande EG-rätt." Det finns alltså inte ännu någon EG-rätt på detta område, men vi skall gå före.

Förvånande är också miljöpartiets inställning. Miljöpartiet är ju kritiskt till att vi går före EG när det gäller lagstiftning på andra områden. Miljöpartiet har bl.a. varit kritiskt när det gäller jordbrukspolitik, utrikespolitik och transportpolitik. Varför skall man då gå före på detta område, när det slår direkt mot den svenska arbetarrörelsen? För mig är det en obegriplig situation. Jag beklagar verkligen att det ser ut som om denna proposition skall gå igenom, med miljöpartiets hjälp. Denna proposition hör hemma långt borta i någon papperskorg. Jag hoppas att det som föreslås i den aldrig kommer till stånd.

Herr talman! Därmed yrkar jag avslag på arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 20 i dess helhet.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) **Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.** (forts. AU20)

Anf. 68 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! När den arbetsförmedlingslag som i huvudsak gäller än i dag för 56 år sedan debatterades i riksdagen gällde debatten bl.a. om det var den offentliga förmedlingen eller de privata platsbyråer som då fanns som var bäst på att hjälpa till med rekrytering av, som någon uttryckte det, raska kar-

lar och pålitliga drängar. Det är inte svårt, herr talman, att finna de historiska banden mellan debattörerna då och i dag och i vilka läger de återfinns.

Tiderna förändras, och 56 år är en lång tid. Men trots de smärre förändringar som gjorts av lagen är det i huvudsak samma lag som gäller än i dag. Det var inte heller någon dålig produkt. Och det arbete som nu förhoppningsvis slutförs i och med föreliggande förslag till beslut visar att många av de principer som då antogs håller än i dag, om vi inte är beredda att överge det som då fastslogs baserat på erfarenheter av hur den privata verksamheten hade urartat.

Namnet på propositionen och det betänkande som vi nu debatterar är mot den bakgrunden egentligen något missvisande. Det är kanske det enda som jag kan vara överens med Elver Jonsson om i dag. Rubriken är nämligen Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft.

Det principiella förbudet att bedriva privat arbetsförmedling i förvärvssyfte föreslås vara kvar. Det har ett direkt samband med att vi anser att ett av de viktigaste instrumenten i arbetsmarknadspolitiken som vi har till vårt förfogande är arbetsförmedlingens platsförmedling. En effektiv platsförmedling är det första instrumentet för att motverka arbetslöshet. Inom AMS har det länge pågått ett arbete med omfördelning av resurser till platsförmedlingsverksamheten. Och genom beslut i riksdagen har medel ställts till förfogande för förstärkta personalresurser och utveckling av de administrativa systemen på datasidan.

De studier som andra gjort och de som vi själva i arbetsmarknadsutskottet har kunnat göra vid våra utlandsresor av förhållanden i länder där privat arbetsförmedling tillåts i förvärvssyfte har inte gett oss anledning att inta någon annan uppfattning än att landets arbetsförmedling bör vara sammanhållen och bedrivas i samhällets regi. De flesta av de exempel som vi har kunnat ta del av visar att alternativen kan förstärka en segregerad arbetsmarknad i ett A- och ett B-lag.

Herr talman! I inledningen av denna debatt har vi lyssnat till de borgerliga företrädarna. Jag tycker att de har staplat alla modeord på varandra om nyttan av privat verksamhet, om flexibilitet, m.m. De vill med detta att vi skall påverkas för att ta ställning för att införa även detta på detta reglerade område.

Kan dagens borgerliga debattörer ge några konkreta exempel? Det vore i så fall bra. Har vi långa köer vid arbetsförmedlingarna? Har vi människor som inte blir betjänade? Har vi en hög arbetslöshet, och har vi några indikationer på att vi har längre tider av arbetslöshet än vi skulle behöva ha om vi hade privata arbetsförmedlingar? Förmodligen är det på det sättet att det inte finns någon som helst grund för att av dessa skäl förespråka privata förmedlingar.

Om den ordning som vi har rådde det ganska länge stor enighet mellan de flesta av partierna, och det kan exemplifieras av att det var folkpartiet och centern som ville tillskriva sig äran av att den obligatoriska platsanmälan till arbetsförmedlingen infördes 1972.

I och med den reservation som de borgerliga partierna nu har fogat till betänkandet kan vi bara beklaga att den enighet som vi en gång har haft i fråga om detta är bruten på ett mer definitivt sätt. I reservationen krävs att

privat arbetsförmedling i vinstsyfte skall tillåtas. Och det är en självklarhet att vi yrkar avslag på denna reservation.

Det förbud som finns och som vi föreslår skall kvarstå är dock inte helt absolut. Undantag kan medges, och det har förekommit tidigare på ett område, nämligen för musiker och scenartister till och från utlandet.

En verksamhet som har växt fram under de senaste decennierna är de s.k. head-hunting-företagen. Det är företag som medverkar till rekrytering av arbetstagare som skall ha företagsledande och därmed jämförlig ställning. I den utsträckning det har gällt enbart rekrytering i enskilda fall torde det knappast vara fråga om arbetsförmedling, men det har, vilket har omvittnats även inför utskottet, utvecklats till att omfatta en viss form av arbetsförmedling.

Vi anser nu, när förslag till ny lag efter 56 år föreläggs riksdagen, att det finns anledning att ta ställning till även denna verksamhet. Det innebär att vi föreslår att den skall tillåtas och att tillstånd till verksamheten skall kunna lämnas av AMS. Det bör sägas att den ILO-konvention som vi har anslutit oss till klart anger att om verksamhet i förvärvssyste skall tillåtas på grund av att den fyller ett behov som inte kan tillgodoses inom den offentliga förmedlingens ram skall det vara på klart definierade områden och efter tillstånd och under tillsyn av landets arbetsmarknadsmyndigheter.

En annan form av arbetsförmedling som till vissa delar var tillåten efter tillstånd från AMS är förmedling utan förvärvssyften men mot avgift. Hittills har tillstånd givits främst inom tre områden, på kulturområdet, på kontorsmarknaden och för mannekänger. En vidgning föreslås nu som innebär att om parterna inom ett avtalsområde så avtalar skall det vara ett tillräckligt skäl för att anse att det föreligger ett behov av en sådan förmedling. De villkor som ställs är att en sådan förmedling arbetar efter samma riktlinjer som gäller för arbetsmarknadspolitiken, t.ex. att den skall främja jämställdhet, motverka utslagning, m.m. Förbud skall gälla för att ta ut avgifter av de arbetssökande.

Slutligen är, liksom tidigare, arbetsförmedling som drivs utan att ersättning tas ut i princip tillåten. Tidigare har det räckt med anmälan om verksamheten till AMS efter tre månader. Men denna tidsfrist föreslås nu upphävas, och utskottet har för sin del markerat att anmälan till AMS skall ske vid verksamhetens början.

De former av arbetsförmedling vid sidan av den offentliga förmedlingen som jag här har redovisat skall stå under tillsyn av AMS. Tillstånd som lämnas kan återkallas i två situationer, dels om de förutsättningar som gällde när tillståndet lämnades inte längre föreligger, dels om verksamheten inte bedrivs enligt lagen eller enligt de villkor som tillståndet förenats med.

Utskottet understryker vad som sägs i propositionen, nämligen att det är viktigt att på frivillig väg försöka åstadkomma de ändringar som bedöms nödvändiga. Om förhållandena ändå är sådana att en återkallellse bedöms som nödvändig, bör skälig tid medges för avveckling av verksamheten med beaktande av konsekvenserna för de anställda i dessa företag.

Det finns skäl att understryka att de ändringar som nu föreslås innebär en vidgning av möjligheterna att vid sidan av den allmänna arbetsförmedlingen bedriva viss verksamhet inom området. Det gäller att den s.k. head-hunting-

verksamheten legaliseras, och det gäller om parterna på ett avtalsområde kommer överens om att bedriva förmedlingsverksamhet.

Till dem som nu menar att den nya lagen lägger hinder i vägen för deras verksamhet kan kort sägas att det som är olagligt på området efter det att den nya lagen har trätt i kraft är redan med nu gällande lag olagligt.

Jag skall sedan gå över till frågan om uthyrning av arbetskraft, vilket enligt nu gällande lag inte är tillåtet. Inom detta område, särskilt i gränsskiktet mellan vad som kan anses som entreprenader och uthyrning, finns de mest svårbedömda frågeställningarna i den praktiska verkligheten. Av avgjorda rättsfall framgår att det inte är möjligt att dra någon klar och entydig gräns mellan dessa former. Avgörandet måste ske efter en värdering av samtliga faktorer och med ledning av omständigheterna från fall till fall.

Till detta gränsskikt mellan entreprenadverksamhet och nuvarande definition av arbetsförmedling och olaglig sådan hör uthyrning av arbetskraft. Med nuvarande lag har vi under lång tid fått notera framväxten av olika former av tjänsteföretag, och då särskilt den s.k. skrivbyråverksamheten, där det egentligen inte har rått något tvivel om att verksamheten varit i strid mot nu gällande lagstiftning. I de fall som prövats av högsta domstolen sedan 1962 har det fastslagits att det enligt lagen har rört sig om olaga arbetsförmedling.

Trots detta har verksamheten fortsatt, och som det sägs i propositionen torde detta ha sin grund i att verksamheten uppfattas som nyttig och värdefull och att risken för ett bötesstraff har kunnat tas som en obetydlig kostnad i verksamheten, och det har då varit fråga om dagsböter. Men uthyrningsverksamhet bedrivs också inom många andra områden. Verksamheten förekommer i många former från entreprenadverksamhet, som är tillåten, till uthyrning, som är olaglig enligt nu gällande arbetsförmedlingslag, och vidare till uppenbart svart verksamhet.

På s. 14–18 i propositionen ges en närmare beskrivning av problemen med vissa uthyrningsföretags verksamhet. Behovet av att få till stånd en bättre tingens ordning än den som nu råder är påtaglig, detta inte minst för de anställda i uthyrningsföretagen, och de är numera ganska många.

Det som nu föreslås är att uthyrning av arbetskraft inte längre skall regleras som arbetsförmedling. I stället definieras uthyrning av arbetskraft i en egen del av lagen och blir tillåten inom vissa givna regler som skall skapa garantier för att de anställda i uthyrningsföretagen tillförsäkras samma rättigheter som övriga arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden, där otillfredställande förhållanden nu i många fall förekommer. Uthyrning/inhyrning av arbetskraft blir därmed tillåten för upp till fyra månader när det uppstått ett tillfälligt behov av extra arbetskraft i ett inhyrarföretag. I lagen kommer också att regleras vilka anställningsformer som får förekomma. Det skall finnas skriftliga anställningsavtal mellan arbetsgivaren i uthyrningsföretaget och den anställde. Avvikelser från vissa delar av det nu framlagda lagförslaget kan göras genom kollektivavtal på central nivå.

Till detta kommer en förstärkning av medbestämmandelagens 38 §. De förändringar som utskottet föreslår i medbestämmandelagens 38 § – den inledande vetorättsparagrafen – innebär att en arbetsgivare som vill hyra in arbetskraft alltid på eget initiativ skall uppta förhandling därom. Dessutom

skärps arbetsgivarens informationsskyldighet, vilket för övrigt skall gälla även vid förhandling som gäller andra former av arbetskraft som en arbetsgivare vill anlita i sin verksamhet, utan att den arbetskraften skall vara anställd hos honom.

Herr talman! Med dessa förslag tillgodoses det behov av legalisering av en verksamhet som uppfattas som nyttig, samtidigt som de anställda i uthyrningsföretagen får ett rejält och lagfäst skydd, som ger dem samma villkor i anställningen som övriga arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden har. I nuvarande läge föreligger uppenbarligen stora brister. Tillsynen skall utövas av AMS, och för att förstärka AMS möjligheter att påverka företeelser som inte håller sig till reglerna införs rätt till vitesföreläggande mot verksamheter som inte håller måttet.

De ändringar i förhållande till propositionens förslag som utskottet föreslår riksdagen att anta förtydligar möjligheterna, rättigheterna och skyldigheterna för dem som verkar eller är anställda inom den verksamhet som blir möjlig enligt den nya lagen om arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Förstärkningen av informationsplikten enligt MBLs 38 § ingår som en viktig del däri och bör ge de fackliga organisationerna på inhyrarföretagen de möjligheter som behövs för att tillse att arbetsgivare inte undandrar sig sina förpliktelser genom inhyrning av arbetskraft.

Jag skulle vilja säga till Karl-Erik Persson att de starka ord han använde när han yrkade avslag på propositionen borde ha kunnat mildras litet grand. I och med den här förstärkningen och med de här föreslagna reglerna för inhyrning/uthyrning kommer de anställda på resp. sida att i framtiden ges en helt annan ställning än i dag.

I två reservationer till betänkandet har det yrkats avslag på propositionen och på utskottets förslag.

I reservation nr 1 yrkar de tre borgerliga partierna avslag på propositionen. Deras synpunkter på arbetsförmedlingsområdet har jag redan berört. De vill säga upp ILO-konventionen, som vi är anslutna till, i likhet med de flesta länder i Europa. De har åberopat att Danmark skulle vara ett efterföljansvärt exempel, men Danmark är ganska unikt i det fallet. Uthyrning av arbetskraft anser de borgerliga inte skall regleras. Visserligen anser även de att det fortfarande skall finnas en offentlig förmedling, men i huvudsak bör deras förslag ändå kunna sammanfattas med: Släpp marknadskrafterna loss! Att de anställda i uthyrarföretag skulle behöva det skydd vi nu vill ge dem är dessa partier främmande.

Vpk å sin sida yrkar avslag främst på de förslag som utskottet nu förelägger för att legalisera uthyrningsverksamheten, och så vitt jag förstår anser de egentligen att någon ändring i förhållande till 1935 års lag inte behövs. Om inte annat borde väl också vänstern ha ett intresse av att medverka till en tryggare anställning för de anställda i uthyrarföretagen, vilket nu åstadkoms genom föreliggande förslag.

I reservation 7 tar vänstern upp ett yrkande om att uthyrning av arbetskraft i princip skall vara förbjuden, men tillåtas efter fackligt samtycke med stöd av centralt kollektivavtal. Konstruktionen har prövats i förarbetet till propositionen, men inte kunnat godtas då det i stort sett skulle innebära att

en form av myndighetsutövning skulle läggas på de fackliga organisationerna.

Beträffande övriga reservationer till betänkandet hänvisar jag till utskottets behandling av de motioner varpå reservationerna grundas.

Herr talman! Med det som anförts yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på därtill fogade reservationer.

Anf. 69 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets talesman börjar i allmänna ordalag att tala om värdet av en bra platsförmedling. Självfallet. Det märkliga är att det egentligen inte finns någon motståndare till en sådan tes. Det är, vad jag förstår, alla partier inne på att kräva.

Plötsligt blir Sten Östlund bekymrad över det han kallar alla modeord. Men har inte min käre riksdagskollega observerat att vi lever i en ny tid, med nya krav? Här är minsann socialdemokratin att lita på. Här är det inga modeord. Vad värre är, man saknar också visionerna. Monopol, prövning, särskilt tillstånd, tidsbegränsat, veto, dagsböter, vite, ja, de socialdemokratiska beskeden ekar tungt över kammaren.

Sedan säger Sten Östlund något uppfordrande: Har ni några exempel på att det inte fungerar väl?

Jag slog häromdagen upp i tidningen ett besked från Malmö. Där står det: I Malmö har socialförvaltningen anställt en egen arbetsförmedlare. Skälet till beslutet är, enligt den socialdemokratiske ordföranden i socialnämnden i Malmö, "att den offentliga arbetsförmedlingen inte klarar att möta socialförvaltningens behov". Han säger med tungt hjärta till tidningen Arbetet: "Det är en stor skandal att vi ska behöva göra det här – – – När inte arbetsförmedlingen kan ställa upp med folk måste vi lösa det på något sätt."

Visst finns det behov av kompletteringar. Därför är inte allt så gott och väl. Som jag sade i mitt inledningsanförande har t.o.m. departement och myndigheter varit tvungna att använda sig av okonventionella metoder för att lösa sina problem.

Sedan nämner Sten Östlund skrivbyråernas verksamhet och att den klart står i strid med gällande lag. Det är säkert riktigt. Det är det som är skälet till att vi behöver ändra på lagen. Men det hyckleri som har funnits i den här frågan har varit närmast genant. Regeringens kanslier, fackliga organisationer och en rad företag har utnyttjat denna verksamhet för att det, för att använda Sten Östlunds egna ord, har visat sig vara nyttiga saker. Men att ändra på lagstiftning och inställning har varit omöjligt. Således har man slagit till mot en verksamhet, och det drabbar framför allt kvinnorna. Men det är ju ett mönster i den socialdemokratiska politiken. När det gäller "kritstreckspojkar" är man beredd till snabba förändringar, men omsorgen om kvinnor i en svag ställning på arbetsmarknaden är betydligt mindre. Det tycker jag är ett skäl till att vi får en reformering som är värd namnet. Men regeringens proposition lever inte upp till det kravet.

Anf. 70 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Yrkandet blev litet tokigt i mitt förra anförande, jag yrkar därför nu avslag på propositionen. Skulle detta inte vinna kammarens gehör yrkar jag bifall till de reservationer som vänsterpartiet medverkat till.

Sten Östlund var inne på att man skulle rädda skrivbyråernas personal. Jag ser inte varför man skulle ändra i arbetsförmedlingslagen för att rädda skrivbyråernas personal. En liknande situation var när byggnadsarbetarna var projektanställda. När de hade gjort färdigt sitt jobb på ett bygge, var de inte längre anställda. De fick söka nytt jobb. Det ändrade man så att alla byggnadsarbetare nu är anställda. Inte ändrade man lagen om uthyrning av arbetskraft för att komma till rätta med detta. Man ändrade i LAS och så var det klart. Motiveringen att man räddar skrivbyråernas personal med detta har ingenting med det här förslaget att göra. I så fall hade man varit tvungen att göra samma sak för att kunna anställa byggnadsarbetare, vilka är fast anställda i dag när de får ett jobb.

Sten Östlund talade om svart arbetskraft. Genom att ändra den här lagen legaliserar man mer eller mindre den svarta arbetskraften. LO, TCO och framför allt AMS har varit emot detta. Det är klart att vi kan gå tillbaka till den vita slavhandeln. Det är inte främmande, sådant har vi haft förr.

Sten Östlund kom också in på andrahandsyrkandet i vår motion. Han sade att det inte går att genomföra vad vi kräver. Frågan är varför det inte går att göra det. Handlar det om en rädsla för att facket skall få ett större inflytande över arbetsplatserna? Om det är så, framstår det för mig som historiskt att en socialdemokratisk företrädare med facklig bakgrund är rädd för att facket skall få ett större inflytande. Detta är, herr talman, nästintill sensationellt.

Anf. 71 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Sten Östlund, och jag vill påminna om denna.

Det finns inte något område i vårt samhälle i dag där en verksamhet enligt vår åsikt befrämjas av en monopollagstiftning. Det gäller såväl privat som samhällelig verksamhet. Det framgår om man studerar förhållandena, både i vårt eget land och utomlands. Med monopol stagnerar nämligen produktionen av tjänster och varor. Förmågan att hävda sig på marknaderna går förlorad. Dessutom blir verksamheten dyr, stelbent, byråkratisk och ineffektiv. Jag frågade om Sten Östlund delar denna uppfattning, och jag vill understryka att jag gärna vill ha ett svar på den frågan. Det är faktiskt den enda fråga som jag avsåg att ställa i samband med den här debatten. Ett svar på denna fråga täcker nämligen in nästan alla frågor som det finns anledning att ställa i anledning av den här debatten.

Sten Östlund frågar: Har vi behov av annat än monopol? Jag kan förstå att en socialdemokrat inte kan tänka sig att det finns behov av någonting annat än monopol. Men så är det inte i verkligheten.

Vidare säger Sten Östlund att vi möjliggör uthyrning, något som egentligen inte har varit tillåtet tidigare men som ändå har förekommit. Men den här möjligheten regleras bl.a. med hjälp av en fyramånadersregel. Genom denna blir det praktiskt taget omöjligt att anställa folk vid vad som i dag kan anses vara ganska normal frånvaro på arbetsmarknaden. Dessutom begränsas de här företagens verksamhet till ett år. Det gör att detta med den tillåtna uthyrningen är en chimär.

Sten Östlund påstår också att vi staplar inneord på varandra, och Elver Jonsson var inne på ett svar i det sammanhanget. Sten Östlund jämför tydli-

gen det språk som användes i arbetsförmedlingslagen 1935 med dagens språk. Och det är klart att man då kan tycka att det är fråga om inneord. Men vi måste väl ändå tackla sådana här problem på modern svenska.

Till sist, herr talman, yrkar jag dels avslag på proposition 124, dels bifall till reservation 1 i de delar som avser andra frågor än yrkandet om avslag på propositionen.

Anf. 72 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! De frågor som jag ställde till Sten Östlund och som gällde olika regler beträffande förslaget till ny arbetsförmedlingslag är fortfarande obesvarade. Om svar inte ges nu, kommer det alltså att framgå av protokollet från den här debatten. Det är emellertid nödvändigt att vi får svar beträffande fyramånaders- resp. sexmånadersregeln. Bl.a. handlar det om vem det är som skall definieras som arbetsgivare.

Jag skall kommentera några av de punkter där Sten Östlund försökte angripa oss i oppositionen. Om enskilda komplement till den offentliga arbetsförmedlingen skulle tillåtas, finns risken att vi får en segregerad arbetsmarknad. Men hur har det varit? Är det inte precis den situationen som vi har upplevt – dvs. att rekryteringskonsulter har varit i aktion för företagsledare och med dem jämställda, medan det här har varit klart olagligt och icke tolerabelt när det gäller vanliga arbetare och tjänstemän på lägre nivåer i företagen? Detta om något har väl, sett till funktionen, varit en klasslag – eller hur, Sten Östlund?

Vidare beklagar Sten Östlund att den enighet som tidigare fanns – om det nu har funnits någon sådan – inte längre finns. Jag tror att det hela bottnar i att vi har utvecklats – om inte över en natt, som Erik Åsbrink sade häromdagen, så åtminstone över tiden. Det har skett en förändring på arbetsmarknaden när det gäller arbetslivet. Vi ser, och försöker möta, de nya behov som utan tvivel finns på arbetsmarknaden. Vi vill inte tvingas att steg för steg anpassa oss till en ofrånkomlig utveckling. Det gäller t.ex. mannekängerna och en del andra grupper. I stället måste vi redan från början försöka göra det möjligt att möta nya behov via t.ex. enskilda specialister på detta område. I den delen måste jag hålla med Elver Jonsson när han säger att socialdemokraterna staplar förbud, regler och tillstånd på varandra då de hanterar verkligheten. Det är vad jag ville ha sagt om detta med inneord.

Sedan vill jag citera vad som står i proposition 124 på s. 47:

"Sett ur samhällets synpunkt torde det emellertid stå helt klart att den av mig föreslagna uppmjukningen av dagens restriktiva lagstiftning kan bidra till att effektivisera arbetsmarknadens funktionssätt genom en ökad rörlighet och flexibilitet." Här har vi alltså ett av inneorden. "En jämnare löneutveckling och rationaliseringsvinster av skilda slag är exempel på sådana positiva effekter som på sikt kommer hela arbetsmarknaden till godo – – –."

Så säger alltså arbetsmarknadsministern Mona Sahlin. Det är möjligt att hon är mera inne i den här debatten än vad socialdemokraternas företrädare i utskottet är.

Anf. 73 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Göran Engström må ursäkta mig. Men jag måste återkomma till frågan om sexmånadersregeln. Jag undrar vad Göran Engström

menar i det sammanhanget. Fyramånadersregeln kan jag ganska bra. Huruvida jag behärskar t.ex. propositionen kan vi naturligtvis diskutera. Jag kan i alla fall säga att jag har varit med i det arbetet alltsedan vi hade en PM till dess att vi hade ett utkast till proposition. Jag har således tröskat igenom dessa frågor några gånger.

De borgerliga föreslår nu att vi skall tillåta fri uthyrning, dvs. uthyrning utan någon som helst kontroll. Då vill jag fråga åtminstone Elver Jonsson: Ser ändå inte folkpartiets arbetsrättslige expert någon risk med att man just genom att släppa hela marknaden på det här området fri kommer att öppna slussarna för alla dem som vill kringgå den arbetsrättsliga lagstiftningen i fråga om det egna företaget? Det är vad det definitivt kommer att handla om i en sådan situation. Vi är inte villiga att medverka på den punkten. Vi har gjort bedömningen att fyra månader kan vara en lämplig tid att tillåta när det gäller att tillgodose tillfälligt behov av extra arbetskraft.

Vidare pekar Elver Jonsson på förhållandena i Malmö kommun, där man i ett fall tydligen har fått anställa en egen förmedlare. Jag känner inte till det fallet. Jag har haft möjlighet att ta del av vissa utvärderingar, publicerade bl.a. i – väl att märka – SAF-tidningen. Arbetsförmedlingen får bra betyg av de flesta som besöker den och i regel också av arbetsgivarna. Men i Malmö har man kanske förväntat sig att arbetsförmedlingen också skall sköta rekryteringsarbetet – jag vet inte om det handlade om kommunen. Men det är definitivt inte meningen med den offentliga arbetsförmedlingen. Arbetet med rekrytering av folk till företag måste företagen, naturligtvis, själva sköta. Självfallet är det inte förbjudet på något sätt att göra det. I så fall skulle det ju inte behövas någon personalavdelning över huvud taget på företagen. Men den verksamheten skall inte ersättas av den offentliga arbetsförmedlingen. Det är möjligt att man i det avseendet har problem med detta med definitioner.

Erik Holmkvist frågar om vi är försvarare av monopolen. Ja, jag är försvarare av marknadskrafterna. Men jag anser att dessa skall tyglas. Det finns vissa områden där privat verksamhet inte skall släppas loss. Elver Jonsson viskade förstulet till mig, som ett litet tips, något om Systembolaget. Det ligger ju honom varmt om hjärtat. Men arbetsförmedlingen ligger mig varmt om hjärtat. Vi skall inte släppa loss de privata krafterna på detta område.

Anf. 74 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Tips eller inte, men som den gode sociala hyllare av marknadsekonomin som jag är har jag uppfattningen att vi skall undvika monopol. Men på ett område behövs det monopol. Sten Östlund nämnde vad det handlar om. Just för att marknadsekonomin är vida överlägsen andra former bör den utnyttjas i alla goda verksamheter. En bra platsförmedling menar jag hör hemma inom området god verksamhet.

Sten Östlund är rädd för att jag skulle öppna slussarna för allt som är bekymmersamt i och med en ändring av lagstiftningen. Men lagstiftningen skall väl ändå inte frikopplas i övrigt. Vi har ju en mängd bestämmelser som säger hur en seriös verksamhet också på ett område som detta skall ske.

Så något om Malmö socialförvaltning, som hade synpunkter på detta med bristerna i förmedlingsarbetet. Sten Östlund säger att man kan få ett intryck

av att förmedlingen också skall ta på sig ansvaret för rekryteringsarbetet och att det väl inte är meningen. Jag vill då framhålla att det nog inte finns någon riktig knivskarp gräns i det här avseendet. En aktiv platsförmedling som kan hänvisa många arbetssökande och hjälpa dem att finna den rätta arbetsuppgiften innebär naturligtvis att rekryteringsarbetet underlättas oerhört mycket, och det är något av vitsen med arbetsförmedlingen som sådan.

Jag har egentligen bara en fråga. Sten Östlund ger sig inte bara på oppositionen – den må vara liberal, borgerlig eller kommunistisk – utan han ger sig också på regeringen genom sitt förslag i arbetsmarknadsutskottet. Han underkänner regeringens förslag. Min fråga blir då: Varför har socialdemokraterna gått ifrån regeringsförslaget på vitala punkter? Min slutsats, herr talman, är att det förslag som föreligger är omöjligt för att kunna utgöra ett tillräckligt konstruktivt verktyg in på 90-talet. Det har för många brister, och därför måste det avvisas.

Anf. 75 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Sten Östlund säger att han vill skydda arbetsförmedlingsmonopolet. Frågan är: Skyddar man det med den föreslagna lagstiftningen? Jag anser att man luckrar upp det, och det är jag inte ensam om. Nu är frågan vem som har rätt i denna tvist.

Jag är nästan benägen att tro att regeringskansliet kör över Sten Östlunds LO-kamrater. Frågan är egentligen varför. Är det så att den kommande EG-anpassningen, som det faktiskt står tydligt och klart i propositionen, är argumentet för att öppna privata arbetsförmedlingar och faktiskt springa före övriga Europa? Det står också tydligt och klart i propositionen. Man talar nämligen om att f.d. Västtyskland har en offentlig lagstiftning som i vissa avseenden är mera restriktiv till uthyrning av arbetskraft än den i propositionen föreslagna. Ändå skriver man att man skall gå före andra länder. Är det grunden för att man nu vill göra så här? Det skulle vara intressant att få veta det. Att motivera detta med att det är ett försök att åstadkomma sådana förhållanden att folk lättare kommer ut på arbetsmarknaden är avancerat struntprat.

Anf. 76 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Sten Östlund visade verkligen prov på kluvenhet i den högre skolan, när han sade att han ansluter sig till marknadsekonomin. Men, sade han, det finns ett område där marknadsekonomin inte skall få slå igenom, nämligen arbetsförmedlingsområdet. Detta är en ganska egendomlig syn på marknadsekonomin, måste jag säga. Men så är det när det gäller socialdemokraterna och marknadsekonomin. När man blir tillräckligt trängd måste man erkänna att marknadsekonomin ändå är det som vi måste ha inom alla områden för att vi skall kunna hävda oss. Jag behöver bara ta det senaste exemplet som visar, Sten Östlund, hur nödvändigt det är med marknadsekonomin – postbefordran. Det visar sig där nu att när posten får konkurrens då ropar man därifrån högljutt på hjälp för att slå vakt om monopolet, för man klarar inte konkurrensen.

Jag tror att det är på samma sätt när det gäller arbetsförmedlingsområdet. De tjänster som arbetsförmedlingarna ger och skall ge är viktiga. De kom-

mer att finnas kvar också i offentlig regi i mycket stor omfattning, men jag tror att ett komplement till den offentliga arbetsförmedlingen med privata förmedlingar av olika slag kommer att göra hela hanteringen av förmedlingar av jobb både effektivare, billigare och bättre. Jag tycker, Sten Östlund, att vi kan vara överens om att med monopolet stagnerar produktionen av tjänster i det här fallet. Verksamheten blir dyr, stelbent, byråkratisk och ineffektiv. Jag tycker att det finns skäl att se till att arbetsförmedlingsmonopolet, och de sista monopolen, skall luckras upp.

Till sist: Jag tror inte på monopol när det gäller vin och sprit heller. Jag tror att där kommer inte minst ungdomen att förstå att man inte köper mer sprit därför att monopolet luckras upp. Det problemet skall man nalkas på ett annat sätt och med andra metoder.

Anf. 77 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Den sexmånadersregel som jag har talat om finns i 9 §, punkt 4, om Sten Östlund vill begrunda det närmare. Frågan är närmast vem, med en sådan regel i tillämpningen, som är arbetsgivaren vid exempelvis statlig anställning eller i stora koncerner, typ Ericsson.

Jag skall fortsätta där jag slutade i min förra replik, där jag citerade ur Mona Sahlins proposition. Hon pekar på de positiva effekter som rimligen kommer arbetsmarknaden och samhällsekonomin till del, både nu och i framtiden, med de uppmjukningar i arbetsförmedlingslagen som föreslås. Då är min fråga till Sten Östlund: Är det konsekvent att tro att dessa uppmjukningars positiva effekter stannar exakt vid den gräns som anges i propositionen? Vore det inte konsekvent i stället att gå vidare på det sätt som vi har föreslagit i vår trepartimotion, att tillåta enskilda alternativ som komplement till den offentliga arbetsförmedlingen? Skulle inte de positiva effekterna snarast förstärkas med en större frihet för idérika människor och företag på det här området? Jag är alldeles övertygad om att så skulle bli fallet om vi fick möjlighet att forma en ny lag på det här området och med våra intentioner. Det innebär inte att marknaden släpps loss i ett något slags laissezfaire-samhälle. Det tror jag inte kommer att existera på 90-talet.

Visst är det märkligt att den här hotbilden dyker upp hos arbetsmarknadsutskottets socialdemokrater, medan länsarbetsdirektör efter länsarbetsdirektör plus AMS-chefen själv säger, som jag sade i mitt anförande: "Vi är världens bästa arbetsförmedling. Vi tror att vi kan stå på egna ben utan monopolets status." Men det tror alltså inte Sten Östlund.

Summan av debatten är att socialdemokraterna i riksdagen snart sagt är de enda som tror att monopol skapar effektivitet, valfrihet, flexibilitet. Vi tror det inte.

Herr talman! Jag har samma yrkande som Erik Holmkvist, och jag tror inte att jag behöver upprepa den exakta ordalydelsen.

Anf. 78 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja den här gången med att bemöta Karl-Erik Persson. I sitt förra inlägg gjorde Karl-Erik Persson en jämförelse mellan skrivbyråanställdas och byggnadsarbetarnas anställningsförhållanden innan avtal tecknades på den arbetsmarknaden. Jag kan inte finna något som helst

samband mellan dessa två. För byggnadsarbetarna var det genom avtal, och delvis också genom lag, tillåtet att ha sina anställningsformer. Men de kom överens om annat, och vi ändrade dem. Det går inte alls att jämföra dem med skrivbyråanställdas förhållanden. Skrivbyråerna har sin personal anställd, ofta under mycket egendomliga arbetsförhållanden – jobb för jobb. Många gånger används arbetslöshetskassan som utfyllnad mellan de uppdrag som man får av skrivbyråerna.

Medan jag är inne på skrivbyråerna: Elver Jonsson har påpekat att även regeringen och departementen anlitar skrivbyråerna. Såvitt jag vet anlitar även domstolarna dem. Jag utgår från att man anlitar de skrivbyråer som har tillstånd. Men nu behöver vi inte bekymra oss för dem, om vi får igenom lagförslaget. Jag utgår från att man har bedömt vilka behov som finns på detta område, så att det skall passa in i fyramånadersregeln.

När det gäller rekryteringsarbete, som Elver Jonsson var inne på, har jag inte mer att säga där. Elver Jonsson undrade varför vi har skärpt lagstiftningen ytterligare i förhållande till regeringens förslag. Vi har efter diskussioner med departementet funnit att det finns skäl att i någon mån förtydliga och skärpa skrivningarna. Men vi har också utvidgat dem på ett område.

Elver Jonsson påstod i sitt förra inlägg att vi missgynnar kvinnorna och gynnar de kritstrecksrandiga. Vi har inte gått med på någon uthyrning av kritstrecksrandiga, Elver Jonsson, någon längre tid än vad som gäller för kvinnor. Däremot finns det en arbetsförmedling där kritstrecksrandiga kan hanteras på annat sätt – om man nu med kritstrecksrandiga menar personer i företagsledande ställning.

Det finns många områden, Erik Holmkvist, där jag inte anser att man skall låta marknadskrafterna verka fritt. Att vi socialdemokrater är för marknadsekonomi är väl ställt utom allt tvivel, det har vi alltid varit. Vi är för företagsamhet också, men det måste regleras med ett starkt samhälle.

Till postbefordran: Det kanske inte dröjer så länge, Erik Holmkvist, innan man får börja betala vad befordran kostar i Erik Holmkvists hemtrakter. Då kanske det blir ett annat ljud i skällan även hos Erik Holmkvist. Det finns områden där det kostar uppemot 100 kr. att förmedla per brev.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Erik Holmkvist fällde ett ord som jag kan se bevingat fladdra här i salen över oss alla. Han sade att det finns prov på kluvenhet av den högre skolan här inne, och det tycker jag verkligen kännetecknar hela denna diskussion.

Det här är det svåraste ärende jag har haft ansvar för under hela min korta period som politiker på riksnivå. Det här anförandet är också det sista här under plenum under denna samma min korta tid som politiker på riksnivå, med undantag för ett snabbinhopp om inlandsbanan senare i kväll.

Jag frågar mig: Är ett dåligt beslut bättre än ett uppskjutet beslut? Vilket beslut av flera dåliga skall stödjas? Vilket beslut är sämst när alla är så oöverskådliga att ingen människa av kvinna född kan avgöra vad som är bra eller

dåligt, eftersom vartenda beslut har två sidor? Vilka är de nya reella behoven som det talas om? Har människor förändrats på 56 år? Är det inte längre risk för utnyttjande av de socialt svaga?

En liten suck: Kunde jag inte ha sluppit det här sista-minuten-bekymret? Men arbetet med den här propositionen har i alla fall i högsta grad bidragit till min självkännedom. Jag har fått en påminnelse om att jag är en dålig politiker, eftersom jag inte vet vad jag skall göra när jag under arbetets gång upptäcker att den ställning jag har intagit blir alltmer ohållbar, att inget alternativ finns som är trovärdigt. Skall jag visa mig ståndaktig och påstå att det fattade beslutet är rätt? Alla eller ingen har ju rätt.

Så invecklat har samhället blivit, så grundat på konkurrens och ekonomisk vinning, att vi aldrig kan hitta svar på de svåra frågorna, de svar som förverkligade kan stödja de grundläggande villkoren för alla människor, för natur och framtid. Egentligen är det mycket roligare och viktigare att handla i stället för att tala. Jag skall under resten av mitt liv försöka göra det.

Jag vill inte påstå att det är fel att tala. Det måste till överläggningar för att komma så nära samhälleliga sanningar som möjligt, men jag gläder mig åt att kunna ägna mig åt enklare sammanhang, där det är lättare att avgöra om ens handlingar för framåt eller bakåt.

Nu till det svåra ärendet.

I propositionen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft föreslås en ny lag, vari det principiella förbudet att bedriva arbetsförmedling i förvärvssyfte bibehålls. För s.k. head hunters föreslås lättnader. De kan efter tillstånd av AMS ägna sig åt sin verksamhet utan att klassas som lagbrytare. Likaså bryts verksamheter som gäller uthyrning av arbetskraft ur begreppet arbetsförmedling och legaliseras – nota bene med vissa inskränkningar för att skydda arbetstagarna från att hamna i svårigheter. Vissa ändringar i MBL förelås för att stärka fackens inflytande i dessa frågor.

Utskottet stödjer propositionen men föreslår att möjligheter för ett företag att anlita uthyrd arbetskraft skall begränsas ytterligare. Företaget kan hyra enbart extra arbetskraft. Detta är en viktig inskränkning jämfört med propositionens förslag, en inskränkning som verkligen förändrar innehållet i den proposition som vi ursprungligen hade att ta ställning till.

För att propositionen skall kunna avslås har de borgerliga och vänstern ingått en ohelig allians. Moderaterna, folkpartiet och centern yrkar avslag på propositionen i dess helhet och lägger i motioner fram förslag om en betydligt friare arbetsförmedling och ett uppbrutet monopol, medan vänstern vill att propositionen skall avslås för att den enligt deras mening har lossat för mycket på den samhälleliga kontrollen. Vänstern ser i de föreslagna lättnaderna en fara för att den svenska arbetsrättsliga modellen för medinflytande kan komma att luckras upp allteftersom uthyrning av arbetskraft blir vanligt förekommande på arbetsmarknaden.

Eftersom vi i miljöpartiet ansåg att propositionens förslag var ett steg på vägen mot en friare arbetsförmedling, hade vi tänkt stödja den, men med tanke på all den kritik som propositionen har fått, också från socialdemokrater, anser vi att det är bättre att i första hand begära återremiss, så att ett mer genomarbetat lagförslag kan föreläggas riksdagen. Framför allt är det

svårigheten med att juridiskt tolka det oklara förslaget som har fått oss att ändra mening. Vi yrkar alltså på återremiss.

Anf. 80 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Som en kommentar till Anna Horn af Rantziens inlägg vill jag säga att hon förvisso inte är någon dålig politiker. Jag skall försöka mig på en betygssättning i dessa sista skälvande dagar av den mandatperiod som är Anna Horns sista. Om hennes parti hade varit besjälat av samma arbetsintensitet och goda omdöme som Anna Horn oftast har visat, hade bekymren varit mindre.

Det är inte bara Anna Horn af Rantzien som tycker att detta ändå är svårt. Regeringen har tydligen vacklat i sina ståndpunkter, trots att man har tillgång till en hel rad kompetenta tjänstemän här i dag och ännu fler inom departementen. Man har arbetat i sex år och inte kommit särskilt långt. Som jag sade är det ett halvhjärtat förslag som regeringen har lagt fram. Vill man se en regering som åker slalomturer, kan man se på nästa ärende som skall behandlas här i kväll. Där finns alla besked från samma statsråd. Anna Horn af Rantzien behöver inte vara alltför nedslagen.

För min del anser jag att det finns anledning att genomarbeta detta förslag ytterligare. Därför bör ärendet skickas tillbaka till kanslihuset. Förhoppningsvis kan en ny regering ta sig an förslaget och anpassa det till den 90-talets arbetsmarknadspolitik som vi behöver. Det vore därför inte klokt att låta ett yrkande om återremiss vinna bifall, eftersom arbetsmarknadsutskottet knappast har vare sig den ork, den kapacitet eller den politiska sammansättning som gör det möjligt att komma längre än vad vi hittills har gjort.

Jag instämmer i det yrkande som här har framställts av Erik Holmkvist, Karl-Erik Persson och Göran Engström.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

7 § Vissa fredspliktsregler, "Lex Britannia"

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU21 Vissa fredspliktsregler, "Lex Britannia" (prop. 1990/91:162).

Anf. 81 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Reaktionen i vårt eget land och utomlands på regeringens förslag med anledning av det s.k. Britanniamålet är mycket stark. Förslaget får ett underkännande från praktiskt taget alla håll. Det är egentligen bara beställaren, facket, som applåderar.

Herr talman! Jag vill allra först redovisa några mycket korta sammandrag av de remissyttranden som har lämnats och som borde ha legat till grund för regeringens ställningstagande vid utformningen av denna proposition, men enligt min mening har inte remissyttrandena satt några sådana spår efter sig.

Näringslivets huvudorganisation i Norge säger i sin skrivelse: "Det nordiska samarbetet på arbetsmarknaden hotas."

Juridikprofessor Michael Bogdan i Lund, som har ett särskilt intresse för dessa frågor säger: "De föreslagna ändringarna i medbestämmandelagen kommer att uppfattas som ett nytt diskriminerande handelshinder av vår omvärld och ökar rättsosäkerheten för utländska konkurrenter."

En av EG-kommissionens topptjänstemän säger följande i ett nummer av EG-magazin nr 11/90: "Om en spansk firma sänder sina arbetare först till Madrid under tre månader, sedan till Frankrike för två månader, till Tyskland för sex veckor och slutligen till Danmark, är det knappast realistiskt att förvänta sig att anställningsvillkoren ska behöva förändras återkommande med bara några veckors mellanrum. I så fall skulle de administrativa kostnaderna för att kontinuerligt omkalkylera löner, helgdags- eller övertidsersättningar etc. bli så höga att möjligheterna att utnyttja fördelarna av den inre marknaden i praktiken skulle försvinna för många företag."

Kungliga norska ambassaden skriver följande i ett anmärkningsvärt yttrande till arbetsmarknadsutskottet – det är ju inte så vanligt att ambassader skriver till utskottet: "Norske myndigheter er alvorlig bekymret for at en endring i medbestemmelsesloven som foreslått vil kunne skape uheldige konflikter og uønsket irritasjon på begge sider."

Advokat Lars Boman med inriktning på sjö- och transporträtt säger följande: "Enligt min uppfattning strider lagförslaget bland annat mot ILO konvetionerna 87 och 98 om föreningsfrihet och kollektiv förhandlingsrätt. Det måste stå varje arbetstagare fritt att organisera sig och låta den egna organisationen sluta avtal utan att tvingas till kollektivavtalsreglering genom annan organisation."

SAF säger i sammandrag följande i sitt svar i det här ärendet:

"*att* förslaget står i strid med EGs diskrimineringsförbud

att förslaget även i övrigt bryter mot folkrättsliga principer och Sveriges internationella åtaganden

att Sverige inte nu kan föregripa det arbete som pågår inom EG när det gäller regler för tillfälligt arbete i annat land

att ett genomförande av förslaget kan komma att mötas av internationella motåtgärder."

Med anledning av AD-domen i Britannia-målet kan jag hänvisa till följande uttalande av professor Tore Sigeman:

"Domen är kort sagt att uppfatta så, att fackliga stridsåtgärder i syfte att undanträngа existerande kollektivavtal är otillåtna, oavsett om den angripne arbetsgivaren är svensk eller utländsk och även om angriparen inte är avtalsbunden."

Statens pris- och konkurrensverk skriver:

"Med hänvisning till de starka invändningar som från olika utgångspunkter kan riktas mot det här aktuella lagändringsförslaget, anser SPK att det inte bör genomföras."

Svea hovrätt är ytterst tveksam och menar att om förslaget ändå skall genomföras, skall det ske i begränsad form och under vissa förutsättningar.

Sjöfartsverket skriver: "Ett fartyg i internationell trafik, som anlöper svensk hamn, är inte jämförbart med en utländsk arbetsplats, ordet använt

i sin gängse betydelse, i Sverige. Mot bakgrund av den allmänna utvecklingen mot en ökad integration mellan länder kan man inte utesluta risken av att svenska fartyg med svenska avtal kan utsättas för aktioner utomlands i syfte att ersätta de svenska avtalen med andra avtal."

Kommerskollegium skriver i sitt svar: "Det vore synnerligen olyckligt om Sverige införde regler som står i uppenbar strid med de principer som EES-avtalet skall grundas på och som strider mot överenskommelser som uppnås i de pågående integrationsarbetet."

Arbetsdomstolen skriver:

"Som har framgått i det föregående är det arbetsdomstolens mening att det remitterade förslaget bör överarbetas och fullständigas i åtskilliga avseenden innan det ägnar sig som underlag för ett beslut i lagstiftningsärendet."

Stockholms universitet skriver:

"Fakultetsnämnden avstyrker förslaget till lagändring i nu föreliggande utformning, eftersom förslagets innebörd och verkningar är svåra att överblicka och förslaget vidare kan tänkas komma att stå i strid med EG-rättens regler om fri rörlighet för tjänster och dess förbud mot diskriminering av nationalitetsskäl."

Svenska kommunförbundet skriver:

"En grundläggande rättsgrundsats i såväl Sverige som de flesta andra länder är att ingångna avtal skall gälla. Rent principiellt är det ingen skillnad på kollektivavtal ingångna i Sverige eller utomlands. Vid en tidpunkt när Sverige alltmer internationaliseras är det viktigt att man i normalfall tillerkänner utländska avtal samma status och respekt som svenska avtal."

Kommunförbundet avslutar på följande sätt: "För närvarande är den svenska ekonomin på många sätt ytterst ansträngd. Att i en sådan situation vidga möjligheterna till stridsåtgärder är oansvarigt."

Landstingsförbundet skriver kort:

"Internationella integrationssträvanden på olika sektorer inklusive arbetsmarknadssektorn talar för att länder bör respektera varandras lagstiftning och civilrättsliga avtal såvitt inte mycket starka skäl talar i annan riktning." Några sådana skäl hade Landstingsförbundet inte enligt vad som framgår av skrivningen funnit.

Statens arbetsgivarverk avstyrker:

"SAV anser att den föreslagna regeln ger allt för stora möjligheter till stridsåtgärder mot arbetsgivare som redan har kollektivavtal. SAV avstyrker därför den föreslagna lagregeln."

Till sist, herr talman, skriver Sveriges redareförening:

"Ett land med internationella ambitioner som stiftar lag med vars hjälp man sätter sig till doms över rättsordningen i andra länder och hänsynslöst kör över gällande avtal kan inte påräkna annat än fördömanden från omvärlden."

Man säger fortsättningsvis:

"Det görs inga egentliga försök i förslaget att definiera begreppet arbetsplats i Sverige. Det är emellertid klart att förslaget – och det bekräftades för övrigt under presskonferensen – blir tillämpligt på följande typer av arbets-

platser som inte bara är ganska olika utan som dessutom i många avseenden styrs av skilda rättsregler:

En byggarbetsplats i en svensk stad; en fransk registrerad lastbil på väg genom Sverige från Paris till Helsingfors; en Aeroflot-maskin med sovjetisk besättning, som landat på Arlanda flygplats; en polsk besättning på ett norsk-registrerat fartyg som gör en enstaka resa till en svensk hamn för att lasta eller lossa där."

Alltså en förödande kritik av förslaget. Som ledamot av denna kammare men även som vanlig Svensson i vårt land vill jag säga att den möda som dessa remissorgan har lagt ned borde ha satt spår i resultatet, men så är icke fallet.

Remissinstanserna är således nästan undantagslöst förödande och starkt kritiska till lagförslaget om ändring i MBL – den s.k. Lex Britannia. Det är i princip bara beställarna – facket som är positiva. De ändringar som regeringen gjort efter remissrundan är att anse som enbart kosmetiska.

Regeringen tar här en internationellt stor risk och – som också visas i remissvaren – repressalier och motåtgärder kan komma som ett brev på posten.

Moderata samlingspartiet anser att regeringens förslag är illa genomtänkt och skadligt för Sveriges relationer med framför allt EG. Genom förslaget blir det möjligt för svenska fackliga organisationer att genom stridsåtgärder påtvinga svenska kollektivavtal och tillämpning av svenska lagar och rättspraxis på utländska arbetsgivare och arbetstagare verksamma – kortare tid eller mer långvarigt – i Sverige.

Dessutom ges fackliga organisationer obegränsade möjligheter till internationella solidaritetsaktioner riktade mot arbetsgivare utanför vårt eget lands gränser.

En grundläggande princip i det internationella samarbetet måste vara att avtal ömsesidigt respekteras oberoende av i vilket land de träffats, under förutsättning av att de inte är uppenbarligen orimliga eller grundar sig på regler som inte är allmänt erkända i den internationella rättstillämpningen.

I Sverige är det av tradition i första hand starka fackliga organisationer som har att tillvarata arbetstagarnas intressen. Lagstiftningen har skrivits utifrån förutsättningen att praktiskt taget hela arbetsmarknaden täcks av kollektivavtal. Förekomsten av kollektivavtal innebär också i det närmaste total fredsplikt parterna emellan.

Andra utvecklade demokratiska marknadsekonomier har en arbetsrättslig lagstiftning som grundas på andra principer. I många fall har man valt att i lag införa olika minimibestämmelser som reglerar anställningsvillkor o.d.

Det är anmärkningsvärt att regeringen i ett läge då Sverige ligger i förhandlingar om ett utvidgat samarbete med Europeiska gemenskapen inom ramen för EES, då riksdagen har beslutat om en svensk medlemskaps ansökan och då vårt internationella beroende också i övrigt ökar föreslår en lag som är avsedd att skydda svensk arbetskraft från europeisk konkurrens.

Artikel 7 i Romfördraget förbjuder all diskriminering grundad på nationalitet i frågor som täcks av fördraget. Artiklarna 59–60 anger att inga hinder får finnas mot att företag i ett EG-land tillhandahåller tjänster i ett annat EG-land.

Fri rörlighet för tjänster innebär att svenska företag får rätt att åtaga sig utförande av tjänster inom andra EES- resp. EG-länder utan att utsättas för diskriminering i jämförelse med företag i värdländerna. I gengäld får utländska företag som utför tjänster i Sverige inte heller diskrimineras. EG-rätten kräver likabehandling.

Även från GATT-synpunkt medför förslaget implikationer för förhandlingarna om liberalisering av tjänstehandeln. Lagförslaget utgår från ADs dom i det s.k. Britannia-fallet, som avsåg den eventuella lovligheten för en facklig organisation att vidta blockad mot ett i utlandet registrerat fartyg i syfte att undanröja det på fartyget gällande utländska avtalet och ersätta det med ITFs standardavtal. ADs dom innebar att blockaden ansågs olovlig. Regeringen reagerade omedelbart och inte med hjärnan, minsann.

En reglering som avser att ge svenska fackliga organisationer rätt att genom konflikt tilltvinga sig svenska avtal, som dessutom äger företräde framför de kollektivavtal som eventuellt redan kan finnas för den berörda besättningen, medför självfallet risker för att svenska fartyg utsätts för repressalieåtgärder i främmande hamnar.

Alldeles särskilt känslig är den situation som uppstår då det gäller fartyg som registreras i de nordiska internationella registren, där andra fackliga organisationer inom Norden har godkänt avtalen. Därav kan ses den reaktion som redan nått oss i Sverige, från bl.a. Norge.

Ett annat exempel: Vad anser polacker om att det svenska facket tar ifrån dem deras förhandlingsresultat genom fackliga aktioner, förhandlingsresultat som de tillkämpat sig under hård möda? Samtidigt kanske de dessutom på litet sikt berövas sina arbetsmöjligheter.

Lagändringen innebär att svenska fackliga intressen tillförsäkras en möjlighet att hindra en skärpning av importkonkurrensen som har sin grund i skillnader mellan svenskt och utländskt löneläge. Den svenska tjänstesektorn skulle också fortsättningsvis skyddas från utländsk konkurrens. Detta står i strid med de frihandelssträvanden som Sverige i andra sammanhang ställer sig bakom. För att åstadkomma den effektivare resursanvändning som är nödvändig för att skapa balans i såväl den svenska som internationella ekonomin, är det i stället nödvändigt att stimulera konkurrensen och avlägsna handelshindren.

Vi får till sist inte glömma att vi kan komma att drabbas av motåtgärder. Sverige bygger utomlands för ca 6 miljarder kronor årligen. 80 % av våra transporter sker på utländska kölar. Visst finns det möjligheter för andra länder att vidta motåtgärder.

Det talas i propositionen om att andra länder dumpar sina sociala problem på oss. Är det de nordiska länderna som avses med denna sociala dumpning, eftersom dessa länder drabbas av våra åtgärder?

Det är mycket som är oklart i den arbetsrättsliga lagstiftningen nu när vi går in i EG. Därför anser vi att det skall tillsättas en parlamentarisk utredning i frågan.

Med vad jag här har anfört yrkar jag bifall till reservation nr 1 till detta betänkande.

Anf. 82 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Om vi i det förra betänkandet beträffande ny arbetsförmedlingslag hade synpunkten att rubriken var oegentlig, gäller det i ännu högre grad detta betänkande. De fredspliktsregler som föreslås är mycket långtgående och sträcker sig i princip över hela arbetsmarknaden och inte, som man kan förledas tro av rubriken, enbart till frågor som rör verksamhet i hamnar kring utländska båtar.

Från liberalt håll har vi i en gemensam motion tillsammans med centerpartiet yrkat avslag på propositionen. Motiven är flera. För det första gäller det en utomordentligt svår juridisk och arbetsmarknadspolitisk materia. De tvärsäkra svaren tål inte att exponeras i sammanhanget. Trots försök till försiktighet kan de lätt leda till långtgående komplikationer. Vi har för övrigt en lång tradition på den svenska arbetsmarknaden med kollektivavtal där arbetsmarknadens parter har långtgående inflytande.

För det andra har vi arbetsmarknadsverkets aktiva engagemang som myndighet. För det tredje har vi en specialdomstol som avgör tvister på arbetsmarknaden. Denna tradition står i bjärt kontrast till vad många andra länder har, där man inte har avtalsreglering utan där oftast lagstiftning gäller.

Den fråga som måste resas är: Hur skall vi förhålla oss till ett utvidgat samarbete med andra länder – länder som inte har en svensk eller nordisk arbetsmarknadstradition? Det är här, herr talman, som vårt yrkande om en särskild arbetsrättslig utredning kommer in. Det här är en stor fråga. Den är juridiskt och arbetsrättsligt komplicerad, och det är lätt att man inte överblickar konsekvenserna utan får oförutsedda effekter.

Nu är det inte bara oppositionen som har sett det så. Regeringen har haft mer än vanlig vånda inför frågan. Arbetsmarknadsministern var i ett tidigt skede positiv till en lagförändring som liknar det vi nu har fått. Vid ett senare tillfälle satte hon tummen ner och sade nej till förändring, för att sedan litet hastigt, för att inte säga hafsigt, snickra ihop en proposition som presenterats för riksdagen under våren. Det förslag som departementet framförde i en promemoria stötte ju på oväntat hård patrull. Jag tror att det, herr talman, var orsaken till att statsrådet Sahlin ändå har tvekat in i det sista. Det råder inget tvivel om att man i så här komplicerade frågor tar en stor risk då man yxar till en helt annan konstruktion "i sista minuten" och slänger fram för den lagstiftande församlingen.

Vad är skälet till att vi från oppositionens sida föreslår riksdagen att säga nej till regeringens förslag och i stället låta en stor parlamentarisk arbetsrättslig utredning se över hela frågan i dess djup och bredd?

Självfallet finns det risker för s.k. social dumpning på arbetsmarknaden. Men det är inte det som problemet primärt handlar om. I det korta perspektivet kan det hanteras – som hittills – genom att de arbetstillstånd som ges sköts av ansvarigt ämbetsverk. I ett längre perspektiv kan de här frågorna bli något mer närgångna. Det är därför som vi vill ha denna mycket breda genomlysning och ett väl genomtänkt och utarbetat lagförslag. Det råder inget tvivel om att den önskan som Sverige samtidigt har att också engagera utländska entreprenörer – precis som svenska byggentreprenörer och andra företag skall få chans att verka utomlands – med nödvändighet kräver en genomtänkt lagstiftning på det här området. Vi eftersträvar ju i andra sam-

manhang – genom att söka medlemskap i EG m.m. – att öppna oss och utvidga våra marknader på valutaområdet, på tjänstesektorn, på industrimarknader, men framför allt för utbyte av varor och tjänster. Handelsmarknaden och arbetsmarknaden blir utomordentligt viktiga plattformar för ett sådant utvidgat samarbete i Europa. Att i det läget störta i väg med en osäkerhet som egentligen ingen betvivlar vore oklokt.

Till svensk tradition på arbetsmarknaden hör också att de förändringar som har skett genom årtionden av reformarbete har tillkommit på stabila grunder och under en betydande värdgemenskap. Den har i hög grad kunnat upprätthållas på politiskt håll, men också bland arbetsmarknadens parter. Genomgående har det varit ett gediget beredningsarbete, det har haft gott stöd i remissopinionen och det har förväntats kunna fungera väl i den praktiska tillämpningen. Propositionen har inte levt upp till traditionerna när det gäller något av dessa kriterier. Detta, herr talman, borde leda till eftertanke och besinning.

Jag yrkar bifall till reservation 2 innebärande avslag på proposition 162.

Anf. 83 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Erik Holmkvist har från denna talarstol gjort en utmärkt remissammanställning. Elver Jonsson har tillfört frågan ett antal saksynpunkter. Därför kan jag för egen del vara rätt kortfattad. Jag vill bara understryka att i det här skedet, där medlemskap eller kvalificerad samverkan diskuteras med EG och för all del med större delen av Europa, kommer gränserna att öppnas för arbete och öppna offerter företag emellan. Detta torde leda till att vi förr eller senare, troligen förr, får enhetliga regler i Europa och EG för hur vi skall förfara i sådana sammanhang.

Jag tror därför att det är fel att vi i kväll står här och diskuterar detta lagförslag. Det vore mycket bättre om parterna tog till sig litet av gammal Saltsjöbadsanda och diskuterade praktiska förhållningsregler, dvs. hur man skall förhålla sig till varandra när denna typ av situationer uppstår. Därför är det inte bra med en svensk lagstiftning nu. Jag yrkar bifall till den reservation som centern och folkpartiet har fogat till betänkandet.

Anf. 84 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Det ärende som behandlas gäller utskottets betänkande 21 och har rubriken Vissa fredspliktsregler. För att vi skall veta vad det handlar om har även rubriken Lex Britannia lagts till.

Få lagstiftningsärenden har enligt min mening blivit så missförstådda som detta förslag. Men jag vill med en gång säga att jag har en viss förståelse för det. Frågan är svårhanterlig. Arbetsrätten kan ibland vara ganska svårtillgänglig. Men när man lyssnar på Erik Holmkvist och hans genomgång blir man litet förskräckt. Har man arbetat så pass länge som vi ändå har gjort med denna fråga och ändå inte begriper mer, är det litet grand för mycket även för en moderat.

Jag vill börja med att berätta litet om vad lagförslaget egentligen syftar till. Vi tänker oss att ett utländskt företag skall bedriva verksamhet här i landet. Om företagaren har med sig utländsk arbetskraft, krävs det arbetstillstånd enligt utlänningslagen. Detta gäller naturligtvis inte nordiska medborgare. I

Norden har vi sedan länge en gemensam arbetsmarknad. AMS skall besluta om riktlinjer för bedömningar av sådana här ärenden om arbetstillstånd. Arbetsmarknadens parter skall få tillfälle att yttra sig innan riktlinjer bestäms. Parterna får också yttra sig i principiellt viktiga enskilda ärenden om arbetstillstånd.

Detta har i praktiken inneburit att de fackliga organisationerna har avstyrkt ansökningar om arbetstillstånd om inte lön och andra villkor motsvarat vad som gäller på den svenska arbetsmarknaden. Anställningsvillkoren har i sig varit en av de faktorer som man har beaktat i samband med tillståndsgivningen. Det har därför inte varit möjligt för utländska arbetsgivare att bedriva verksamhet på villkor som alltför mycket har avvikit från vad som är normalt här i landet. Jag vill betona att det inte har rått någon oenighet om det systemet. Man har varit överens om att när arbete utförs här i landet skall vi inte acceptera att det sker under villkor som inte överensstämmer med vad som allmänt gäller på den svenska arbetsmarknaden.

Med ett närmande till Europa kommer saken i ett annorlunda läge. Den fria rörligheten för såväl företag som arbetskraft kommer att medföra att vi inte längre kan upprätthålla kravet på arbetstillstånd för utländsk arbetskraft. Myndigheterna kommer inte längre att i samma utsträckning kunna kontrollera att arbete utförs på villkor som vi anser vara någorlunda godtagbara. Den fria rörligheten kan därmed få oönskade sociala effekter. Det uppstår en risk för det som kallas social dumpning. Den ökade välfärden som vi på de flesta håll strävar efter kan motverkas.

Det här är ett problem inte bara för oss i Sverige. Även inom Europeiska gemenskapen förs diskussioner om hur man skall kunna skapa regler som stärker arbetstagarnas ställning. De här diskussionerna inom EG är ännu så länge i ett inledande skede. I bakgrunden ligger att sådana frågor som arbetstid, ledighet osv. skall komma även den utländska arbetskraften till del om rättigheterna grundar sig på lagstiftning eller kollektivavtal.

När det gäller lönen förs diskussionen mot bakgrund av att t.ex. minimilön, som följer av lag eller avtal, skall gälla även för de ditresta – åtminstone om arbetet inte är högst tillfälligt.

Jag sade att social dumpning inte var ett problem bara för oss i Sverige. Men i ett sammanhang kan det bli mer problematiskt för oss. Det har samband med våra djupt rotade traditioner på arbetsmarknaden.

I alla demokratiska länder anser man att det är nödvändigt med sociala skyddsregler av olika slag för att värna om arbetstagarnas intressen. I vissa länder använder man sig huvudsakligen av lagregler. I andra länder – som i Sverige – är det i stor utsträckning genom avtal som frågorna regleras.

På den svenska arbetsmarknaden finns starka organisationer, som organiserar en mycket stor del av arbetsmarknaden, både på arbetsgivar- och arbetstagarsidan. Den svenska arbetsrätten bygger på tanken att det är de fackliga organisationerna som i första hand skall ta tillvara arbetstagarnas intressen. Lagstiftningen syftar till att skapa goda förutsättningar för det.

På den absolut största delen av arbetsmarknaden har parterna träffat kollektivavtal. Arbetsgivaren är skyldig att tillämpa avtalets regler även gentemot sådana arbetstagare som inte är medlemmar i facket. På den del av arbetsmarknaden där avtal inte finns, utgör kollektivavtalen ändå norm för

vad som skall gälla mellan arbetsgivaren och de anställda. På det sättet kan man säga att kollektivavtalen i praktiken täcker hela arbetsmarknaden. Kollektivavtalen är alltså det dominerande instrumentet för att ta till vara de enskilda arbetstagarnas intressen. Vi anser att denna modell i praktiken ger arbetstagarna ett skydd som är svårt att åstadkomma på annat sätt. Härigenom skiljer vi oss från många andra länder som har andra traditioner och andra förutsättningar.

Det innebär att det skulle vara väldigt främmande för oss att i en lag reglera t.ex. minimilöner. Det hade naturligtvis annars kunnat vara ett sätt att motverka social dumpning. Det gäller då att finna en annan väg. Vi måste skapa förutsättningar för de fackliga organisationerna att även i ett mer integrerat Sverige fullgöra sin uppgift att ta till vara arbetstagarnas intressen.

Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder är grundlagsskyddad. Varje arbetsgivare här i landet riskerar att bli utsatt för stridsåtgärder när en facklig organisation vill få till stånd ett avtal om de villkor som bör gälla i verksamheten.

När ett avtal har träffats blir läget annorlunda. Då inträder i stället fredsplikt. Kollektivavtalet ses som ett fredsdokument. Genom avtalet ersätts den fria stridsrätten av en fredsplikt. Man får inte ta till stridsåtgärder för att man vill upphäva eller ändra i avtalet. Detta är väl en rimlig ordning om vi tänker oss kollektivavtalet som resultatet av en kraftmätning i fria förhandlingar mellan starka organisationer på den svenska arbetsmarknaden.

Den situation som skulle kunna göra det särskilt problematiskt för Sverige uppstår när ett företag från utlandet kommer hit för att utföra arbete. Om det företaget är bundet av ett kollektivavtal med en utländsk facklig organisation kan avtalet vara skyddat mot stridsåtgärder – trots att avtalet kanske på intet sätt svarar mot det som vi här i Sverige anser rimligt i fråga om anställningsvillkor.

Stridsåtgärder får alltså inte sättas i gång av de svenska fackliga organisationerna för att ändra eller upphäva detta avtal. Man skulle kunna uttrycka det så, att det här företaget drar nytta av de långtgående fredspliktsregler som vi i själva verket har här i landet. Jag vill då påpeka att på många håll i Europa medför ett kollektivavtal inte någon fredsplikt i sig. Vi har ganska nära till sådana länder. Det gäller Danmark, Tyskland och Nederländerna, och det finns flera.

Fredsplikten gäller inte bara dem som själva deltar i en konflikt. I Sverige ställer vi också krav på de organisationer som verkar på arbetsmarknaden. Även om organisationen inte själv är bunden av ett kollektivavtal är den förhindrad att anordna eller på något annat sätt föranleda en olovlig stridsåtgärd. Organisationen får inte heller lämna stöd till eller medverka vid en sådan stridsåtgärd. Man kan uttrycka det så att organisationerna på den svenska arbetsmarknaden har ett allmänt ansvar för att fredsplikten upprätthålls.

Herr talman! Upphovet till de lagändringar som behandlas i betänkandet är den numera välkända s.k. Britannia-domen.

I domen fastställer arbetsdomstolen att regeln om organisationernas allmänna ansvar för fredsplikten – det är alltså 42 § i medbestämmandelagen – gäller även om det är fråga om stridsåtgärder i Sverige för att undanröja eller få till stånd ändring i ett kollektivavtal mellan utländska parter för en ut-

ländsk arbetsplats, stridsåtgärder som enligt tillämplig utländsk lag är olovliga mellan parterna. Domen innebär att 42 § MBL skall gälla även om anknytningen till svenska förhållanden är så svag att lagens regler i övrigt inte skall tillämpas.

Den annars gällande principen är att MBL är tillämplig på varje arbetsplats med dominerande anknytning till Sverige. Sådan anknytning finns om arbetet skall vara stadigvarande förlagt hit. MBL kan också vara tillämplig på arbete som utförs utomlands, t.ex. om både arbetsgivare och arbetstagare är svenskar. Man följer de sedvanliga normerna vid s.k. lagkonflikter.

Det förslag som vi nu behandlar går ut på att begränsa den svenska lagens tillämpningsområde i förhållande till vad som gäller enligt Britannia-domen, inte tvärtom, som många tycks tro. Förslaget innebär att bestämmelserna om organisationernas ansvar för fredsplikten skall gälla endast om de arbetsförhållanden som stridsåtgärderna riktas mot har en dominerande anknytning till Sverige. Om anknytningen är svag så skall medbestämmandelagen inte alls vara tillämplig. Förslaget innebär inget annat än att det klart utsägs i lagen att denna 42 § inte heller skall tillämpas i sådant fall.

En utländsk arbetsgivare som t.ex. skall utföra en entreprenad här i landet under sådana omständigheter att medbestämmandelagen inte är tillämplig, kommer alltså i fortsättningen inte att vara skyddad av lagens långtgående fredspliktsregler. Genom detta förslag skapar vi förutsättningar för en sund konkurrens på lika villkor mellan svenska företag och näringsidkare från andra länder. Det är detta som förslaget i första hand handlar om. Genom förslaget får de fackliga organisationerna också bättre möjligheter att delta i internationella solidaritetsaktioner.

Herr talman! Jag måste säga att jag har litet svårt att förstå den uppståndelse och den kritik som riktats mot förslaget. Är det så att kritikerna inte har förstått förslagets innebörd – alltså att vi begränsar och inte utvidgar den svenska lagens tillämpningsområde? Eller är det möjligen så att man inte anser syftet bakom förslaget vara godtagbart? Menar man att vi skall godta att arbete utförs här i landet på vilka villkor som helst? Att vi alltså skall acceptera social dumpning?

I så fall är det något nytt. Hitintills har det ju rått enighet om att vi som villkor för arbetstillstånd skall kräva rimliga och anständiga arbetsvillkor för hitresta arbetstagare. Eller är det möjligen så att man misstror svenska fackföreningars omdöme och ansvar när det gäller att sätta i gång stridsåtgärder?

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att få svar på dessa två enkla frågor. Med detta ber jag att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU21.

Anf. 85 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig direkt till Lars Ulander. För ca 18 månader sedan anslöt sig den svenska regeringen, tillsammans med tolv andra nationer och EG-kommissionen i en demarsch, till USAs regering och dess utrikesdepartement i deras protester mot kongressens lagförslag "som skulle ha utvidgat Förenta Staternas federala arbetsmarknadslagar gentemot utländsk sjöfart" och deklarerade att "våra regeringar är oroade av detta förslag. Det skulle upphäva nuvarande internationella lagar och praxis, enligt vilka län-

der är ansvariga för att arbetsmarknadslagar efterföljs på fartygen. Regeringarna fortsätter att starkt betona vikten av dessa principer." Det är 18 månader sedan.

Bush-administrationen informerade då kongressen om vad som framförts av Sverige och andra länder och förklarade sitt eget motstånd mot lagförslaget. Man ansåg "att gamla principer i internationella lagar och i de internationella umgänget skall gälla, att ett fartygs nationalitet fastställs av dess flagga eller registrering och att flaggstaten har enväldig jurisdiktion beträffande interna bestämmelser och fartygens ekonomi".

Beslutet av den svenska regeringen för 18 månader sedan att stödja ett lagförslag som skulle inskränka flaggstatens jurisdiktion när det gäller arbetsförhållanden på utländska fartyg i svenska hamnar, skulle mötas med motstånd från andra länder och från internationell sjöfart på samma sätt som hände i USA. Kongressen gick emot det här förslaget.

Lars Ulander! Det är 18 månader sedan den här regeringen hade diametralt motsatt uppfattning mot den som man redovisar i dag i lagförslaget. Vilket lappkast! Då säger Lars Ulander: "Jag har svårt att förstå kritiken mot förslaget." Han säger också att den genomgång som jag gjorde från talarstolen i mitt förra inlägg förskräcker honom. Men, Lars Ulander, om genomgången förskräcker är det ju remissinstansernas svar som förskräcker, inte mitt inlägg här. Jag är ju bara budbäraren.

Det finns mycket mer att säga, Lars Ulander. Jag hoppas att jag har möjlighet att återkomma ännu en gång.

Jag vill till sist fråga Lars Ulander: Hur kan det komma sig att regeringen efter 18 månader så diametralt har bytt fot? Förklara för oss som sitter här hur det kan komma sig!

Anf. 86 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander sade flera saker som jag hade väntat mig. Men han överraskade med en sak, och det var med att påminna om, som han sade, "den lagfästa rätten att vidta stridsåtgärder". Men, herr Ulander, den rätten ville ju den socialdemokratiska regeringen frånta svensk fackföreningsrörelse.

Reaktionen blev mycket häftig. Jag tror att det berodde på att detta var en rätt som man inte hade fått, utan en rätt som man hade tagit sig genom en lång facklig kamp. Riksdagen vidtog också stridsåtgärden att avsätta regeringen.

Lars Ulander säger att få saker har blivit så missförstådda. Det är säkert riktigt. Det handlar om en svår materia, och dessutom har det dragits några felaktiga slutsatser.

Lars Ulander förklarar sedan hur det hela hänger ihop, och det låter enkelt och klart. Han kan inte förstå att oppositionen inte tar detta för gott. Lars Ulander måste tydligen ha missat den förkrossande remissopinion som avvisar dessa tankar och glömt av att arbetsmarknadsministern haft flera åsikter i frågan. Utrikeshandelsministern har bekämpat det förslag som nu presenterats, och att regeringens vända har varit stor, därom är ingen i tvivelsmål.

Lars Ulander säger att Sverige har blivit mer internationellt integrerat och

är bekymrad över hur vi skall kunna upprätthålla kravet på arbetstillstånd. Jag tror inte att det är något bekymmer de närmsta åren. I ett längre perspektiv kan det bli komplikationer, som jag tidigare sade, som kan leda till att vi behöver vidta åtgärder. Men det bör ske efter en mycket grundlig beredning.

Lars Ulander ställde en fråga, och jag skall vara korrekt och svara på den; Accepterar ni social dumpning? Mitt svar är nej. Min uppfattning är att vi har instrument för att hantera detta, framför allt i det korta perspektivet. Men frågan är så komplicerad att vårt krav om en genomlysning och en utredning på parlamentarisk grund kvarstår. Jag yrkar än en gång bifall till reservation nr 2.

Anf. 87 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Erik Holmkvist gör en jämförelse mellan den amerikanska lagstiftningen och den svenska. Det visar kanske litet grand hållfastheten i Erik Holmkvists argumentation. Det man protesterade emot i den amerikanska lagstiftningen var att arbetsmarknadslagarnas räckvidd utsträcktes. Vi inskränker för vår del i stället dessa lagar. Dessa saker har inte ett dugg med varandra att göra. Det skulle kanske vara bra om man kontrollerade fakta bakom denna typ av påståenden.

Herr talman! Jag har en känsla av att en stor del av den diskussion vi genomlevt med anledning av fallet Britannia har legat på det planet att man hävt ur sig påståenden som man sedan låtit virvla runt i förhoppningen att de skall landa någonstans och att någon skall ta dem till sitt hjärta.

Samma sak gäller egentligen Erik Holmkvists genomgång av åsikterna hos den ena professorn efter den andra. Han tog dessutom upp frågan om den norska ambassaden, något som jag trodde att han inte skulle göra av hänsyn till Norges ambassad här i Stockholm. Att man på detta sätt i ett parlament lägger sig i andra länders lagstiftningar är naturligtvis oerhört ovanligt, men nog om det. Jag tror att detta kan räcka som svar till Erik Holmkvist.

Elver Jonsson säger att arbetet med denna fråga har skett under vånda, att arbetsmarknadsministern har tagit tillbaka vad hon sagt och att det har funnits problem. Det är inte alls på detta sätt. Här har skett en sedvanlig hantering av ett lagstiftningsärende som i sig är svårt. Det är alla lagstiftningsärenden inom arbetsrättens område. Jag vill påstå att det inte varit något stort problem att klara av detta.

Om man tillåter företag att komma hit och dumpa löner, innebär detta helt klart en social dumpning. Jag ställde en fråga om detta, men jag måste tydligen formulera frågan till Elver Jonsson på ett annorlunda sätt. Om företag kommer hit och dumpar lönerna, är det en acceptabel situation för Elver Jonsson?

Anf. 88 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Lars Ulander medgav omedelbart att jag hade rätt. Det han berättade om var precis det vi varnade för, nämligen att andra länder med annan lagstiftning kommer att sätta sig på oss när våra fartyg anlöper deras hamnar. Det är detta som vi varnar för och som remissinstanserna varnat för gång på gång. Det har inte gått upp för Lars Ulander förrän i kväll, när vi är

Vissa fredspliktsregler, "Lex Britannia"

mogna att fatta beslut! Det borde Lars Ulander ha insett långt dessförinnan, kanske redan innan propositionen skrevs. Detta är avslöjande om något.

Lars Ulander säger också i ett av sina inlägg att villkor som avviker alltför mycket skall ändras när båtarna kommer till Sverige. Detta är konkurrenshämmande, och det säger också remissinstanserna. Det är ett sätt att slå vakt om den egna produkten och den egna konkurrensförmågan. Detta menar Lars Ulander att vi inte skall godkänna.

Lars Ulander kom några gånger tillbaka till frågan om social dumpning. Är det norrmännen som gör sig skyldiga till en social dumpning i Sverige, eller är det en social dumpning som också EG-staterna kommer att göra sig skyldiga till i framtiden? Vi är snart där, medan Sverige skyndar sig att införa en lagstiftning som kommer att diskriminera våra samarbetspartner inom EG.

Vi har, Lars Ulander, inte rätt att sätta oss på andra länders lagstiftning och förhandlingsordning för avtal. Britannia-målet var ett försök från fackets sida att göra detta, och arbetsdomstolen sade nej. Lars Ulander säger att det inte är meningen att man skall sätta sig över andra länders lagstiftning, men det blir effekten.

Lars Ulander säger att det skall vara fråga om fartyg eller verksamhet som har en dominerande anknytning till Sverige. Men fartyget Britannia hade ju inte en sådan dominerande anknytning till Sverige som motiverade det ingrepp man avsåg att göra och som den nya lagstiftningen ger möjligheter till.

Uppvaknandet är för sent, Lars Ulander. Jag beklagar detta. Rösta för vår reservation i morgon, då blir allt bra.

Anf. 89 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander antydde att arbetet kanske ändå skett under en viss vånda, men att detta är ganska sedvanligt för sådant arbete. Det är möjligt att det förhåller sig så. Det finns ju så många exempel på att regeringen haft många olika uppfattningar och intagit nya ståndpunkter även i mycket stora frågor och svängt 180 grader på några månader. Det räcker med att nämna frågan om EG, energifrågan, frågor om reklam och vad det nu kan vara. Det kan bli så för en regering i upplösning som känner en viss stress inför ett förestående val.

Åter till själva sakfrågan, nämligen social dumpning. Självfallet skulle inte någon av de åtgärder som vi från liberalt håll förespråkar kunna befrämja detta. Vår inställning har varit att man i det kortare perspektivet, t.ex. under ett antal år, skall ha verktyg för att hantera detta. Om vi nu tvingas att vidta andra åtgärder genom lagstiftningen, måste detta genomlysas mycket noga.

Lars Ulander hade inte någon åsikt om varför det, som jag uttryckte det, fanns en förkrossande remissopinion mot lagförslaget. Den borde väl ändå gjort intryck på utskottets ordförande, även om inte vi andra ledamöter har lyckats med detta.

Herr talman! Jag tror att vi först och främst bör vara angelägna om att slå vakt om fackföreningsrörelsen, och en stark sådan, men vi skall ge den de uppgifter som den rätteligen bör ha och inte överlåta myndighetsfunktioner till den. Den rågången är värdefull att hålla, och i förlängningen, i det långa

loppet, har både arbetstagare och svensk fackföreningsrörelse glädje av en sådan policy.

Anf. 90 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Både Elver Jonsson och Erik Holmkvist talar om att regeringen struntar i remissomgången. Det har den naturligtvis inte gjort. Den har tagit till sig delar av det som framförts vid remissomgången och sett till att lagen utformats i enlighet med detta.

Detta är en myt som moderaterna vid alla tillfällen framför i ett försök att på något sätt smutskasta detta mycket fina land.

Moderaterna säger att andra länder kommer att diskriminera Sverige om vi gör på detta sätt, därför att vi har gått ut på ett orimligt sätt gentemot andra länder. Så är det naturligtvis inte alls. Denna lagstiftning är en inskränkning jämfört med den tidigare lagstiftningen. Vad som hände vid Britannia-domen var att arbetsdomstolen tolkade en lagstiftning som vi i det här huset var ansvariga för. Arbetsdomstolen tolkade den på sitt sätt, och naturligtvis också riktigt. Men den tolkades alltså inte på det sätt som var tänkt. Därför måste man göra korrigeringar i lagstiftningen. Detta är alltså ett felaktigt resonemang från Erik Holmkvists sida. Efter den uppräkning av professorer och arbetsgivarorganisationer som han gjorde kan jag mycket väl förstå varför han använde så mycket tid för att försöka förklara detta.

Elver Jonsson talar om ett parti som har problem i en stressituation. Jag trodde faktiskt att det var folkpartiet som Elver Jonsson berättade om. Jag vet inte vilken anledning folkpartiet har att känna någon ofantlig glädje med den ena SIFO-undersökningen efter den andra som klipper till ganska hårt. Vad det här är fråga om är ett beslut som vi kommer att fatta, ett beslut som är berett på vanligt sätt. Det kommer att bli en lagstiftning som kommer att vara till nytta för dem som behöver den, nämligen de svenska löntagarna.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 91 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! När vi skrev vår motion om Lex Britannia och den fackliga stridsrätten var det bl.a. för att i likhet med fackliga debattörer försöka ge regeringen mer råg i ryggen i relationerna med EG. På samma sätt gäller den här debatten i lika hög grad det framtida EG och ett eventuellt svenskt medlemskap som det gäller en förstärkning av medbestämmandelagen, MBL.

Vänsterpartiet ser det som en mycket viktig seger för hela arbetarrörelsen att regeringen äntligen har lagt fram ett förslag som förstärker MBL så som vi föreslog i vår motion i januari. Arbetsmarknadsutskottets majoritet har stått emot de hätska attackerna från redargarnityret och övriga antifackliga aktörer här i Sverige och i Norge, som särskilt har nämnts.

Erik Holmkvist har i sina debattinlägg, men framför allt i sitt första anförande, understrukit att det fungerar på det sätt som jag har nämnt när det gäller synen på EG. Han radar upp och citerar en rad remissinstanser som enhälligt, mer eller mindre hätskt, cyniskt och aggressivt har agerat för att

stoppa regeringens förslag. I ett av citaten sade Erik Holmkvist att remissinstansen hade sagt att fördelarna för den inre marknaden skulle försvinna i ett enda slag, om detta går igenom i riksdagen. I ett annat handlade det om att facket får alltför stora möjligheter till stridsåtgärder, i ett tredje om att det skulle innebära att fackliga solidaritetsåtgärder blir obegränsade. Till sist klämmer Erik Holmkvist till med Norges reaktion, som inte bara kan ha varit en god sak ens i Erik Holmkvists smak, utan som också måste ha varit något obehagligt, såsom många andra har tyckt.

Herr talman! Jag tycker att det är bra att de borgerliga partierna så tydligt visar vilka ambitioner de har med Sveriges anpassning till EG. De skiljer sig inte ett uns från övriga nationella och internationella högerkrafter, som utan skrupler erkänner att EG-modellen är det nyliberala redskap som de vill använda för att försöka krossa den fackliga rörelsen här i Sverige.

Moderaterna och folkpartiet men också centern hoppas att EG kommer att stoppa alla försök till en mer progressiv lagstiftning på arbetsrättens område i Sverige. Socialdemokraterna å sin sida hoppas att EG-domstolen inte skall komma att ingripa mot en förstärkt svensk lagstiftning som den vi diskuterar, typ Lex Britannia, som riksdagen med all säkerhet kommer att rösta igenom i morgon. Det säger mer om EG-domstolen och EG-propagandisternas motstridiga budskap än om Lex Britannia. För om fackets möjligheter att ingripa mot slavkontrakt kommer att utnämnas till ett handelshinder av EG-juridiken, då är det självfallet fel på EG och inte på den svenska arbetsrätten. Det är vår uppfattning. Här går en klar skiljelinje mellan bl.a. vänsterpartiet och de tre borgerliga partierna.

Diskussionen om Lex Britannia blottlägger vems "friheter" och vilka "friheter" som är EGs kännemärken. En av de dominanta hökarna på området, advokaten Claes Palme – jag uppfattade inte om han fanns med i den citatsamling som Erik Holmkvist föredrog från talarstolen –, uttrycker sig klart. Han anser att arbetskraften skall finnas och arbeta där den ekonomiskt bäst kan utnyttjas. Det är alltså så de omtalade EG-friheterna skall tolkas! Det tycker jag att också socialdemokraterna borde tänka på mycket noga inför framtiden. Men för den arbetsköpare som pressar och hotar redan fattiga arbetare till att acceptera en halvering av lönen skall det enligt denna ideologi inte finnas några som helst hinder. Där arbetslösheten är som störst och underkastelsen ligger närmast, dit skall företagen röra sig fritt, eller därifrån hämtar arbetsköparna under stor frihet sin arbetskraft för arbete över gränserna inom det nya EG-området.

Men jag tycker att herrar talare skall tänka på att Sverige faktiskt inte ännu är medlem i EG. De borgerliga partierna agerar redan nu som om Sveriges riksdag har sålt ut all förmåga att tänka och agera självständigt. Det har vi inte – inte än.

Kritiken mot EG växer. Den kommer att öka med varje avslöjande om vilka antifackliga ambitioner och aktiviteter för att rusta ner Sverige på det sociala området som ligger bakom allt vackert tal om det nya Europa. Jag är övertygad om att denna debatt i riksdagen, om den nu skulle föras ut via massmedia, när den förs i denna sena timme, skulle få ännu fler som är misstänksamma mot EG att inse att det handlar om social dumpning.

Argumenten mot Lex Britannia och mot fackets rätt till stridsåtgärder vi-

sar med all önskvärd tydlighet vad en eventuell borgerlig regering efter höstens val tänker göra för att facket skall bli så tandlöst som varje nyliberal kan önska. Eftersom Lex Britannia framför allt handlar om sjöfolkets fackliga kamp, även om den i sig handlar om alla arbetstagare här i landet, vill jag i detta sammanhang påminna om att man kommer att införa det förhatliga SIS, alltså ett svenskt internationellt sjöfartsregister. Men det jag inte förstår är varför ni borgerliga debattörer låtsas som om ni inte känner till upprinnelsen till det s.k. Britannia-målet. Jag måste ändå berömma er för ett visst klarspråk. Är det för att s.k. gula fackföreningar och lönesänkningar på 30–40 % ingår i era kalkyler? Är det en självklarhet?

Principen om att arbete utfört i Sverige skall omfattas av svenska kollektivavtal har varit något av grundbult i den svenska arbetarrörelsens arbete för anständiga löne- och anställningsvillkor. De borgerliga vill upphäva principen, och de ser med förhoppningar på att ett EG-medlemskap skulle försämra läget ytterligare för facket. Det är alltså fel på grundkonstruktionen i både EG och de borgerliga partierna.

Till sist, herr talman, vill jag ha sagt några ord om sjöfolkets fackliga kamp i dessa frågor. Tyvärr var det under lång tid sjöfolket som fick försöka att förklara och föra ut information om vad Britannia-målet och Britannia-domen egentligen handlade om. Trots att vi kan fatta ett bra beslut här i kammaren i morgon, menar jag att det dröjde alltför länge innan övriga LO-fackförbund insåg att det berörde allesammans och allas medlemmar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 och Lex Britannia.

Anf. 92 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Jag hade tänkt att debatten i detta ärende skulle vara slut efter min omgång med Lars Ulander. Men detta var ett mycket grovt påhopp på borgerliga partier och på mig personligen.

När Viola Claesson talar om att jag och vi vill krossa den fackliga rörelsen och göra den tandlös vill jag bara påminna henne om att i så fall är hela remissomgången av samma kaliber. I så fall är norska ambassaden, statens pris- och konkurrensverk, Svea hovrätt och sjöfartsverket med, och det är inte bara de utan även kommerskollegium och arbetsdomstolen hade samma uppfattning som vi, liksom Stockholms universitet, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Statens arbetsgivarverk, Viola Claesson. Att Sveriges redareförening har denna uppfattning kanske vi inte skall förvånas över när dessa andra remissorgan har denna uppfattning.

Nej, det gäller inte att krossa facket eller att göra facket tandlöst, utan det gäller att vara klok vid bedömningen när vi mycket väl kan ana oss till att reaktionen utomlands kan bli den som remissorganen och jag har gett uttryck för. Det är detta som det är fråga om. Facket är bra. Det kommer många krafter att slå vakt om. Jag kan också tillhöra dem. Men facket får inte tillåtas att föra en regering framför sig som en snöboll, så att den, när den når krönet, bara rullar iväg utan chans att lotsa och styra. Det är det som sker nu. Facket har tvingat denna regering till dessa åtgärder, vilket var oklokt av regeringen och av facket. Detta kommer med all säkerhet att visa sig i framtiden. Nej, Viola Claesson, det är inte fråga om att krossa facket

Vissa fredspliktsregler, "Lex Britannia"

eller att göra det tandlöst, utan det är fråga om värnet om den svenska nationen, och inte minst om svenska sjömän.

Anf. 93 VIOLA CLAESSON (v) replik:

Fru talman! Jag skall be att få börja med att för Erik Holmkvist påpeka att jag inte har angripit honom personligen, men däremot tycker jag att Erik Holmkvist och övriga moderater och tyvärr även samtliga borgerliga partier har uppfattningar i denna fråga som måste angripas. Försök att lyssna noga för att se skillnaden på det ena och det andra. Det tror jag att debatten skulle tjäna på.

I denna replik tar Erik Holmkvist i ordentligt. Nu handlar det om hela den svenska nationen. Jag tycker att det är jättebra att få höra detta, och det kommer att stå i protokollet. Jag hoppas att det kommer att handla om hela den svenska nationen även när det så småningom blir dags att ta ställning till ett svenskt EG-medlemskap, då EG, som nu är i omdaning, kommer att visa vad det går för. Då får Erik Holmkvist ta ställning till om det är i Bryssel eller här i den svenska riksdagen som en mängd lagar skall stiftas. Då skall jag återkomma, men utanför den här kammaren i olika debattinlägg, så fort jag någonsin hinner för att stoppa högerpolitikernas försök att driva Sverige in i EG och störta den svenska nationen i fördärvet, eftersom det faktiskt är vad det kommer att handla om. Den här debatten, de här inläggen och de motioner som har väckts från de borgerliga partierna visar detta så tydligt.

Jag skulle vilja ha några konkreta besked från Erik Holmkvist om vad moderaterna här i riksdagen under årens lopp har gjort för att stärka fackets möjligheter och skydda facket. Jag skulle kunna räkna upp en mängd åtgärder som moderaterna har föreslagit i rakt motsatt riktning. Jag minns ett nummer av Pockettidningen R som hette Blå dunster. Jag kan skaffa fram den igen för att visa den uppräkning som fanns där. Sedan har man backat på detta med ytterligare antifackliga förslag flera gånger.

Jag tycker även att det är något anmärkningsvärt att peka på att den norska ambassaden har varit en av dem som har störtat in i denna svenska debatt. Jag anser att det som den norska ambassaden har gjort är anmärkningsvärt, och jag trodde att det var pinsamt för fler av dem som står på samma sida som dem som har riktat dessa angepp mot regeringen, arbetsmarknadsutskottets förslag och det beslut som vi skall fatta.

Anf. 94 TOM HEYMAN (m):

Fru talman! Syftet med den föreslagna förändringen av medbestämmandelagen sägs vara att motverka social dumpning. Men vad är det? Begreppet är långtifrån entydigt.

ITF har under många år bedrivit kampanjer mot social dumpning under s.k. bekvämlighetsflagg.

Jag befann mig själv i Antwerpen 1958, när den första aktionen genomfördes. Jämte oss låg en amerikansk bulkbåt under Panamaflagg som genom aktionen blev två dagar försenad med sin lossning. Men troligen hade besättningen på den amerikanska båten högre löner än vad vi hade i den svenska. Var det ett exempel på social dumpning?

På den tiden var begreppet bekvämlighetsflagg också ganska enkelt. Det

gällde Liberia, Panama, Costa Rica och Honduras. I dag ser världen annorlunda ut. Det är inte längre lika enkelt att nationalitetsbestämma rederier, och talet om social dumpning leder därför till fler frågor än man kan besvara.

Är en rysk båt, med en besättning som har utomordentligt låga löner, exempel på social dumpning? Det har inte ITF ansett. Men om samma ryska båt går under cypriotisk flagg med grekiskt befäl, är det då ett exempel på social dumpning? Det borde det vara, men det har inte ITF ansett.

Är en brittisk båt, registrerad i Hongkong, bekvämlighetsflaggad? Om båten säljs till Kina med bibehållet register i Hongkong, är den då bekvämlighetsflaggad? Är en kinesisk båt under Somaliaflagg bekvämlighetsflaggad?

Det finns inga entydiga svar på dessa frågor, och därmed går det inte heller att på ett entydigt sätt definiera begreppet social dumpning.

Sverige har också en gång varit ett lågkostnadsland. De svenska sjömän som på 20-talet fick anställning i internationella rederier, som av kostnadsskäl då seglade under svensk flagg, var nog tacksamma över den möjligheten.

Den omfattande kryssningsverksamhet som vi bedrev från amerikanska hamnar har också varit en form av lågkostnadstrafik. Men Svenska Amerika Linien och Clipper Line representerade då det finaste som fanns i den svenska handelsflottan, även om de med sina relativt sett låga löner hjälpte till att konkurrera ut den amerikanska kryssningsflottan.

Med den ändring av medbestämmandelagen som nu föreslås blir svensk avtalsrätt tillämplig även för utländska företag, oavsett redan gällande avtal. De svenska fackförbunden får rätt att själva avgöra om svenskt avtal skall gälla i stället för ett tidigare tecknat utländskt. De svenska fackförbunden får därmed en maktposition som är främmande för svensk avtalsrätt, och de utländska företagen blir helt utlämnade till svenskt fackligt godtycke.

Lagförslaget är framtvingat av Sjöfolksförbundet. I Sjömannen framgår klart hur man har gjort. Lagförslaget får genom sin utformning tillämpning över hela transportsektorn och delvis även över bygg- och anläggningssektorn.

Polska lastbilschaufförer – med efter svenska mått mycket blygsamma löner – kan bli offer för svensk förhandlingsinsats, och ryska flygplan som landar på Arlanda kan tvingas teckna svenska pilotavtal om de skall få möjlighet att lyfta igen. Det är faktiskt konsekvenserna av lagstiftningen.

Ur svensk facklig synpunkt är dessa konsekvenser naturligtvis fullständigt ointressanta. Men det som däremot är intressant är att den konflikt som då kan skapas med ett utländskt företag mycket lätt kan flyttas in på svenskt område, därför att kraven på anknytning till svensk verksamhet i en aktuell utländsk konflikt har fått en mycket vid tolkning genom ett par domar i arbetsdomstolen. Genom att konstruera en konflikt med en polsk åkare som kör en transport för ASG kan man i princip utlösa sympatistrejker inom hela SJs affärsområde. Frestelsen kommer naturligtvis att bli stor att använda utländska konflikter som draghjälp även för svenska förhandlingar och därigenom komma runt fredsplikten på det sätt som Sjöfolksförbundet nyligen vid ett flertal tillfällen visat prov på.

Detta har uppenbarligen undgått utskottsmajoriteten, som litet troskyl-

digt uttalar att det inte finns anledning att misstro de svenska fackförbunden. Det är, fru talman, precis vad erfarenheterna visar att det finns.

Sverige har ivrigt protesterat när andra länder, t.ex. USA, har kommit med liknande generella lagförslag. Vi har då med skärpa hävdat vår rätt som suverän nation att själva bestämma över våra förhållanden, något som vi nu inte anser gäller för andra. Vi vill nu försöka påtvinga resten av världen vår lagstiftning. Vi skapar därmed problem i våra relationer med andra länder, och vår trovärdighet som internationell samarbetspartner blir ifrågasatt.

Lagförslaget är skadligt för Sverige, och det är skadligt för svensk sjöfartsnäring. Det bör därför avslås av riksdagen. I likhet med Erik Holmkvist yrkar jag därför bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

8 § Ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU24 Ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring, m.m. (prop. 1990/91:160).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

9 § Tilläggsbudget II

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU23 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 (prop. 1990/91:125 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

10 § Visst regionalpolitiskt stöd

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU26 Visst regionalpolitiskt stöd.

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 95 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Den 14 februari 1991 ingick staten – transportrådet – och trafikhuvudmännen i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ett avtal, som innebär att staten under en tioårsperiod lämnar trafikhuvudmännen en årlig ersättning på 36 milj.kr. om de övertar ansvaret för persontrafiken på inlandsbanan fr.o.m. den 10 juni 1991.

När riksdagen tidigare i vår tog beslut om inlandsbanan ansåg riksdagen att ansvaret för persontrafiken längs inlandsbanan i första hand borde överlåtas på berörda trafikhuvudmän. Ett sådant beslut ansåg riksdagen ligga i linje med tidigare riksdagsbeslut om att flytta ansvaret för trafiken så nära de berörda som möjligt. Huvudmännen får på så sätt ett samlat ansvar för kollektivtrafiken i sina län och förutsättningar skapas för att bygga upp en väsentligt bättre persontrafik till rimliga kostnader.

Godstrafiken skall fortfarande gå på inlandsbanan, och betydande satsningar görs för att göra det möjligt att upprätthålla en sådan trafik.

Beträffande persontrafiken borde i första hand prövas om trafikhuvudmännen inom den angivna bidragsramen – 36 milj.kr. – skulle kunna upprätthålla järnvägstrafik på banan. Skulle trafikhuvudmännen emellertid finna att de inte i egen regi skulle kunna driva järnvägstrafik, borde regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer undersöka om Inlandsbanekommunerna Ekonomisk Förening – på samma villkor som gällde för trafikhuvudmännen – är beredd att ta över ansvaret för järnvägstrafiken fr.o.m. den 10 juni 1991.

Sedan det visat sig att inte något av alternativen till fortsatt persontrafik på inlandsbanan kunnat genomföras, godkände regeringen den 18 april avtalet mellan transportrådet och trafikhuvudmännen – helt i enlighet med riksdagens bemyndigande. Konsekvensen av beslutet blir att persontrafiken på inlandsbanan läggs ned och att datum för nedläggningen skall vara den 10 juni om riksdagen *inte* beslutar i enlighet med arbetsmarknadsutskottets förslag. Personbefordran skulle därefter ske med buss.

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottet har begagnat sig av sin initiativrätt enligt riksdagsordningen och – av skäl som jag skall redovisa – föreslagit att persontrafiken på inlandsbanan skall få bedrivas under sommaren 1991.

Låt mig emellertid allra först understryka att utskottets agerande inte har skett av trafikpolitiska skäl. Frågor som rör trafikpolitiken bereds av trafikutskottet, som beträffande den långsiktiga lösningen av persontrafiken på inlandsbanan berett ett förslag som riksdagen har fattat beslut om och som jag inledningsvis har berört.

Jag vill dessutom betona att det självfallet inte är meningen att regionalpolitiska medel skall användas för att ersätta ordinarie statlig finansiering eller reguljära driftstöd. Det ankommer på varje samhällssektor, som en integrerad del av sektorspolitiken, att utforma verksamheten så att de regionalpolitiska målen uppfylls. Likaledes: Om statsmakterna finner att en verksamhet av vissa skäl skall upphöra, är det inte heller acceptabelt att verksamheten utan vidare helt eller delvis fortsätter med stöd av regionalpolitiska medel.

Åter till arbetsmarknadsutskottets förslag. Det arbetsmarknadsutskottet har föreslagit är stöd till ett turistprojekt, Sommartrafik – 91 på inlandsbanan, ett projekt som enligt utskottets bedömning kan få betydelse för turis-

men i de berörda områdena under de annalkande sommarmånaderna. När riksdagen förra året behandlade regionalpolitiken för 90-talet framhölls bl.a. turismens stora regionalpolitiska betydelse, särskilt i norra Sveriges inland. Turistpolitiken samverkar med regionalpolitiken när det gäller att förbättra den regionala balansen. Det är av denna anledning som utskottet ansett det rimligt att befintliga regionalpolitiska medel ställs till förfogande för det nu aktuella projektet.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 26.

Anf. 96 ERIK HOLMKVIST (m):

Fru talman! Utskottets ordförande har på ett mycket förtjänstfullt sätt redovisat vad utskottet har att säga i detta betänkande. Därför lämnar jag det helt åt sidan.

Jag tycker att Sveriges riksdag visar prov på stor klokskap i det här ärendet. Det är ett litet ärende. Förslaget kostar inte mycket pengar, men ärendet har rivit upp känslorna hos så många människor att det var mycket klokt att försöka genomföra detta projekt. Detta initiativ var värdefullt för människor i allmänhet, men naturligtvis för inlandet i synnerhet. Där kommer turismen även den här sommaren att kunna skötas på ett hyggligt sätt, liksom givetvis den vanliga nyttotrafiken.

Jag hoppas att regeringen effektuerar riksdagens beslut utan dröjsmål eller hinder.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 26.

Anf. 97 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Nu skall vi fatta beslut om den fortsatta trafiken på inlandsbanan för denna sommar. Det skall ske enligt arbetsmarknadsutskottets förslag. Sammanfattningen av arbetsmarknadsutskottets uttalande är att det finns skäl att bistå projektet med befintliga regionalpolitiska medel. Vidare föreslår man att det får ankomma på regeringen att pröva hur berörda länsstyrelser – i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län – skall kunna lämna stöd till det aktuella projektet.

Med anledning av detta vill jag ställa några frågor. Om statsrådet Molin hade varit närvarande hade jag ställt dem till honom, men nu vänder jag mig till socialdemokraternas företrädare för utskottet, Lars Ulander.

1. Kan vi lita på att regeringen kommer att stå fast vid det beslut om sommartrafik som vi kommer att fatta, och att planeringen för turistsäsongen därmed kan fullföljas, så att trafiken på sträckan Mora–Gällivare kan fortsätta enligt kommunernas planering?

2. Kommer regeringen att göra allt för att åstadkomma en smidig hantering, så att inte någon oklarhet kan råda om detta beslut?

3. Här måste påpekas att 200 miljoner av de i betänkandet omnämnda regionalpolitiska medlen på 330 miljoner är avsedda för förstärkt infrastruktur. Jag vill särskilt framhålla att de 200 miljonerna enbart avser stödområde 1 och således inte omfattar Kopparbergs län. Vilket anslag kommer pengarna att anvisas från?

Inlandsbanekommunernas förening har beräknat att det enbart för sträckan Östersund–Gällivare krävs 7 milj.kr. Hur kommer beloppets storlek att beräknas? Kommer det att gälla hela sträckan Mora–Gällivare eller finns det andra förslag? Dessutom krävs rejäla resurser för marknadsföringen, eftersom beslutet om att bibehålla sommartrafiken kommer så sent. Nedläggningen var ju i verkligheten beslutad redan i mars och sedan bekräftad i april.

Frågorna måste besvaras, eftersom utskottsbetänkandet i och för sig öppnar dörren för olika lösningar. Det får bara inte hända att de olika berörda länsstyrelserna inte behandlar frågan om inlandsbanan förrän deras ordinarie sammanträden inträffar. För Västerbottens del torde det inte råda någon oklarhet, eftersom man sammanträder i dag, och man även kommer att delegera beslutandet. Men efter vad som försports mig träffas inte länsstyrelsena i Jämtland och Norrbotten förrän efter detta magiska datum, den 10 juni.

Till denna oklarhet måste också läggas den vilsenhet som råder i inlandskommunerna samt den brist på tilltro till den socialdemokratiska regeringen och dess uppriktiga vilja att medverka till att i första hand sommartrafiken på inlandsbanan kommer att upprätthållas, att det med andra ord blir grönt ljus för Sommartrafik –91 på inlandsbanan.

Fru talman! I och med detta förslag om sommartrafik har vi, på initiativ av folkpartiet liberalerna tillsammans med centern och miljöpartiet, nu brutit ned det motstånd som socialdemokraterna och moderaterna manifesterade i beslutet i riksdagen den 21 mars. Nu säger Erik Holmkvist att förslaget var mycket klokt. För min del anser jag att det skulle ha varit mycket klokt av moderaterna att ställa upp på det förslag som folkpartiet och centern lade fram.

Den 21 mars förkunnades dödsdomen över inlandsbanan. Hela inlandet reste sig. Det blev en manifestation, en rörelse över alla partigränser, över alla klassgränser. Tänk om riksdagsmajoriteten varit så klok att den ställt upp på vårt förslag om fortsatt uppdrag till SJ att driva trafiken under ytterligare ett år, för att låta inlandskommunerna få planera ett övertagande. Tänk så mycken kraft och tid som skulle ha sparats! Tänk så mycken kraft som i stället kunnat användas i positiv anda!

Mycket har gått snett i beslutsprocessen kring inlandsbanan. Majoriteten i kammaren den 21 mars, bestående av socialdemokrater och moderater, bär ett tungt ansvar inför de berörda; kommuner, turister och alla människor som bor efter banan. Hur kunde ni missbedöma folkflertalets vilja?

Många turer har föregått dagens förslag om fortsatt drift på inlandsbanan. Men det var folkpartiet liberalerna, med Torsten Gavelin i Vilhelmina i spetsen, som tog initiativ till att länsstyrelsen i Västerbotten skulle söka samarbete med de tre övriga länsstyrelser som berörs av bantrafiken för att fortsätta driften.

Det blev startskottet, och så fick vi den snöbollseffekt som vi i dag ser resultatet av. Det handlar om massiva insatser från landshövding Sven Johanssons sida. Han har satsat nära nog hela sin prestige för att rädda inlandsbanan. Men jag vill också ge Börje Hörnlund en eloge för dennes initiativ i arbetsmarknadsutskottet, som har lett till att vi liberaler och andra i andra partier nu kan se fram emot en lösning beträffande sommartrafiken på in-

landsbanan. Inte bara människor i hela inlandet utan även människor långt i syd, t.o.m. skolklasser på Tjörn, har engagerat sig till stöd för den här banan. Men domen över regeringens politik är hård. Det visar sig nu också att kommunikationsminister Georg Anderssons uttalande i samband med att avtalet med länstrafikbolagen träffades den 18 april har kommit på skam.

Georg Andersson sade då: Med dagens beslut är diskussionerna om persontrafiken på inlandsbanan slutförda. Vidare lovordade han länstrafiken, som enligt hans förmenande skulle erbjuda fler resemöjligheter än den nuvarande trafiken kunde göra. Tyvärr måste jag konstatera att kommunikationsminister Georg Andersson helt saknar insikt i fråga om inlandsbanans betydelse både för de människor som bor utefter banan och för den turism som vi ser kan utvecklas. Det är bara att djupt beklaga att denne bygdens son inte har någon känsla för inlandet.

I riksdagen har det ofta gjorts uttalanden om turismens stora regionalpolitiska betydelse. Det är därför en gåta att en socialdemokratisk regering inte – som man, och då inte minst i valmanifest, säger sig vilja göra – för en politik som syftar till full sysselsättning, skapar det goda arbetet eller bygger för framtiden. I stället gör man tvärtom, dvs.:

A. Man lägger ned inlandsbanan.
B. Man rycker undan förutsättningarna för det goda arbetet.
C. Man raserar för framtiden.

Men så illa gick det inte. Det fanns nämligen en samlad opinion för en utveckling, till förmån för inlandet och turismen.

Men ytterligare frågor tränger sig på. Enligt mitt förmenande måste svar ges här i dag. Nu är det dags för regeringen och trafikmyndigheterna att inför nästa säsong planera för inlandsbanans trafikering. Det är inte mänskligt att hantera människor och kapital så vårdslöst som här har skett. Givna spelregler måste beaktas, med siktet inställt på en långsiktig trafikförsörjning utefter inlandsbanan.

Europas sista vildmark står ju till förfogande. Tyskar, engelsmän och andra européer vill se och uppleva det exklusiva som vildmarken erbjuder: frisk luft, rent vatten och – inte att förglömma – renar. Allt detta finns långt borta från storstädernas avgaser. Dessa turister kräver inte höga hastigheter på banan eller särskilt korta restider. Nej, de vill *resa* i ordets bästa bemärkelse, uppleva saker och ting, fotografera och möta människor. Men frågan blir då: Vad vill landets socialdemokratiska regering och kommunikationsminister Georg Andersson? Vill man ha en avveckling eller en utveckling?

På folkpartiet liberalernas vägnar yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Avslutningsvis upprepar jag de frågor som jag har ställt. Självfallet är vi i folkpartiet liberalerna glada över att inlandskommunerna nu, tack vare oppositionen och folkpartiet liberalernas initiativ och samlade insatser, får se Sommartrafik –91 på inlandsbanan. Så till mina frågor:

– Kan planerna för turistsäsongen fullföljas?
– Blir det en smidig hantering av riksdagens beslut?
– Hur kommer de ekonomiska medlen att fördelas?
– Hur blir framtiden?

Visst regional-politiskt stöd

Anf. 98 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag vill inleda mitt anförande med en vädjan till regeringen om en generös inställning till sommartrafiken på inlandsbanan och om ett beslut kommande torsdag. Varför? Jo, för det första skall den nya sommartrafiken vara i gång redan om 14 dagar. För det andra har berörda områden det ekonomiskt jobbigt. Man har rätt stora bekymmer när det gäller arbetstillfällena.

Berörda kommuner tillhör landets högskattekommuner. 33 kr. och litet därutöver är en icke ovanlig kommunalskatt i kommunerna längs den här banan.

Dessutom kan jag säga att länsanslagen till berörda län börjar vara rätt så intecknade. Därför vädjar jag till regeringen att denna ser till att det blir en generös lösning i den här frågan. Regeringen förfogar ju över vissa länsövergripande medel. Jag ber alltså regeringen att använda dessa medel så, att de delas ut till berörda länsstyrelser. Vidare hoppas jag att man gör detta på ett sådant sätt att berörda landshövdingar därefter inte skall behöva fara omkring som tiggare hos berörda kommuner för att få det hela att gå ihop på ett hyggligt sätt.

Jag vill också beröra banverket, som ju haft med inlandsbanan i sitt äskande. Det blir väl förhandlingar mellan dem som skall driva trafiken och banverket. I så fall anser jag inte att banverket har anledning att pressa på alltför hårt, utan även banverket måste ta ett visst ansvar.

Denna sena timme – och då tänker jag också på inlandsbanans sommartrafik – kommer det att behövas vissa marknadsföringsmedel. Det har ju gjorts klart för väldigt många människor att det inte skall vara någon inlandsbanetrafik i år. Även det måste regeringen beakta när den tänker igenom vad den här notan får uppgå till.

Avslutningsvis: Ta kostnaden själv, snälla regeringen! Dela ut medlen till länen och låt dessa sköta handläggningen! Handlägg det hela så, att inlandsbanan och turismen längs banan får uppleva en riktig succé i sommar! Se dessutom gärna till – jag vet att det pågår ett arbete med vissa banförbättringar – att några turer går hela den här långa vägen! Jag hoppas att regeringen skall visa sin goda vilja i det här sammanhanget. Jag är övertygad om att regeringen, och framför allt det berörda området, har allt att vinna på ett sådant agerande.

Ministern är inte närvarande just nu. Men, värderade herr utskottsordförande Lars Ulander – som står regeringen mycket nära – jag hoppas att Lars Ulander delar min uppfattning och att han är beredd att ta en liten promenad över till departementet för att klargöra för departementet att en enhällig riksdag önskar att regeringen skall sköta detta på ett generöst och bra sätt, till inlandets fromma.

Anf. 99 VIOLA CLAESSON (v):

Fru talman! Jag vet inte om det är en lustig tillfällighet eller inte, men det är andra gången som Ulla Orring i en inlandsbanedebatt här i kammaren glömmer att vi i vänsterpartiet faktiskt tillhör förkämparna när det gäller inlandsbanan. Dessutom kan jag tala om att vi har varit förkämpar för denna i väldigt många år. Det handlar alltså inte bara om nya initiativ utan också

Visst regional-politiskt stöd

om tiotals år av kamp för inlandsbanan. Varken förra gången denna fråga debatterades eller i dag har det nämnts. Men det går inte att låtsas som om vi inte fanns. Dessutom vill jag säga att vi tänker fortsätta att kämpa, om det skulle behövas.

Vad jag hade tänkt beröra här har att göra med just de debatter som vi har haft tidigare. Förra tisdagen hade vi här i riksdagen en frågedebatt om inlandsbanan. Vissa av de inslag i debatten som Georg Andersson presterade väcker faktiskt vissa farhågor.

Jag är lika glad som alla andra som har kämpat och som fortfarande kämpar för inlandsbanan över arbetsmarknadsutskottets enhälliga betänkande. Men för att inte den här glädjen skall saboteras och för att inte alla förhoppningar skall gå i kras är det desto viktigare att fortsättningen på det här betänkandet och på det riksdagsbeslut som kommer att fattas i morgon präglas av samma anda.

Kommunikationsministern gjorde några märkliga uttalanden i den frågedebatt som vi hade när vi visste att arbetsmarknadsutskottets betänkande om inlandsbanan var på gång. Han sade då bl.a. att han visst hade varit ärlig när det gällde inlandsbanan och att han hade fått mycket kritik för det. Då berättade han om, såvitt jag förstår, den interna kritiken inom regeringspartiet och socialdemokratin. Man hade sagt så här enligt kommunikationsministern: "Varför lägga det här förslaget före valet?" – Det gäller beslut om nedläggning av persontrafiken på inlandsbanan. – "Vi inser att man inte kan fortsätta att driva inlandsbanan i det långa loppet. Den är inte i det skicket att det går att motivera de stora kostnaderna för detta. Men varför har du lagt fram det här förslaget före valet? Kunde du inte ha väntat till efter valet?

Jag tycker faktiskt att det är värt ett hedersomnämnade någon gång att jag har haft den ärligheten att redovisa det före valet, med allt det obehag som det har medfört."

Då måste jag säga att om alla de som under alla år har kämpat för att inlandsbanan skall utvecklas hade fått igenom sina förslag och om all den starka opinion som har gjort det möjligt att få åtminstone det här arbetsmarknadsutskottets betänkande i positiv riktning också hade lyckats driva igenom förslag om ökade anslag till banverket för banunderhåll, hade det inte varit tal om saken. Då hade det funnits en upprustad inlandsbana, och man hade inte behövt tala om att trafiken har minskat, att det är så bedrövligt ställt med för litet folk som reser, för höga kostnader och subventioner för varje resenär. Allt detta hänger ihop, det kan man inte komma ifrån.

När Georg Andersson pressades i frågedebatten sade han – detta är kärnpunkten i det hela som jag vill att Lars Ulander skall lyssna väldigt noga på: Jag försäkrar att regeringen självklart kommer att effektuera även de nya beslut som riksdagen kommer att fatta.– – – Det gäller alltså även det beslut som vi skall fatta i morgon. – – –Så fortsatte han: Jag kan inom parentes säga att om jag har förstått arbetsmarknadsutskottets förslag rätt innebär det ingen särskilt stor generositet mot berörda län. De erbjuds att använda egna pengar för sommartrafik. Då är det upp till länen i fråga att göra den prioriteringen.

Jag hoppas att de närvarande socialdemokraterna förstår att detta är en tolkning på förhand, som inte alls stämmer med intentionerna i utskottet,

eller hur, ni som sitter i utskottet? Är det inte så att – jag vill rikta samma uppmaning som Börje Hörnlund – det kanske behövs flera promenader till regeringskansliet, flera promenader som så småningom mynnar ut i kanske litet tuffare krav på regeringen att verkligen göra någonting med de pengar som finns i stället för att än en gång pressa de berörda länen att ta ur egen kassa om det över huvud taget skall bli någon sommartrafik? Det tror jag vore förödande inte bara för inlandsbanan utan faktiskt även för både demokratin och regeringen inför höstens val. Det hoppas jag att socialdemokraterna inser.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande AU26 om inlandsbanan.

Anf. 100 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Kvällen är sen, så jag tänker inte alls bli långrandig. Jag vill bara framföra miljöpartiets glädje över att centerns förslag om fristen för persontrafiken på inlandsbanan över sommaren får ett enhälligt stöd i arbetsmarknadsutskottet. Jag hoppas att inlandsbanans överlevnad kan finansieras på längre sikt. Järnvägarna kommer med största sannolikhet att spela en allt viktigare roll i framtiden. De spelar naturligvis en viktig roll, i synnerhet för sådana glesbebyggda områden som områdena längs banan i Sveriges inland.

Jag yrkar naturligtvis bifall till förslag om inlandsbanans sommarliv och arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 26.

Anf. 101 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Utskottet har varit mycket noga med att understryka att det beslut som vi kommer att fatta icke är ett trafikpolitiskt beslut, utan ett regionalpolitiskt beslut. Det får vi stryka under med mycket tjocka streck, därför att arbetsmarknadsutskottet inte har trafikpolitisk kompetens så som trafikutskottet har.

Får jag då säga att vad vi har gjort är att vi har gett förutsättningarna för Sommartrafik –91, exakt så som det står i betänkandet, varken mer eller mindre. Det innebär naturligtvis att vi ger regeringen till känna vad som står i utskottsbetänkandet. Jag kan säga till Ulla Orring som frågar om vi kan lita på att detta fullföljs: Det är klart att vi kan lita på att regeringen naturligtvis fullföljer riksdagens beslut. Det skulle vara mycket uppseendeväckande om man inte skulle göra det.

Sedan efterlyser Ulla Orring en smidig hantering. Jag kan inte svara för regeringen, men alldeles klart är att vi nu är inne i slutet av maj, och den 10 juni återupptas rullandet av vagnarna. Då kommer det att krävas en oerhört smidig hantering för att klara ut det hela.

Slutligen vill jag göra en liten kommentar till detta med marknadsföring. Genom det som har hänt i arbetsmarknadsutskottet – det är en ganska skojig biprodukt – har vi nog hjälpt till ganska ordentligt med marknadsföringen. Det finns väl inte en människa i detta land som inte fått klart för sig att inlandsbanan kommer att fungera som en stor turisttransportör under sommarmånaderna. Sedan är det naturligtvis regeringens sak att klara ut den andra delen.

Börje Hörnlund tyckte att jag skall ta en promenad till regeringskansliet och ge regeringen en del goda råd. Det är väl klart att med den fart som vi har behandlat det här ärendet har vi haft en hel del kontakter med nämnda kansli och att man där är i gång med att klara jobbet. Det är få ärenden som har fått sådan uppmärksamhet som det här ärendet har fått. Jag tycker också att vi hanterat ärendet i arbetsmarknadsutskottet på ett mycket fint sätt. Jag är glad över att vi har kommit överens.

Anf. 102 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Vi i folkpartiet liberalerna är också glada att sommartrafiken kommer i gång och att Inlandskommunerna Ekonomisk Förening får förslaget genomfört så som man tänkt sig. Man är i startgroparna för marknadsföring och för annonsering, man är färdig med att ta över huvudmannaskapet för trafiken i sommar. Tågen på sträckan mellan Östersund och Arvidsjaur skall gå med en tur per dag i vardera riktningen och under högsäsongen förmodligen med dubbla turer.

Det är bra att Lars Ulander säger att socialdemokraterna står för det här. Det tolkar jag som kungs- eller i varje fall regeringsord som jag är mycket glad över.

Det återstår ändå frågor om finansieringen. Jag vill än en gång påpeka att 200 milj.kr. av anslaget som sammanlagt är 330 milj.kr. är avsedda för de län som finns i stödområde 1 – Norrbotten, Västerbotten och Jämtland. De pengarna är, som tidigare framförts, till stor del intecknade. Det finns förberedda projekt för andra ändamål än just för inlandsbanan. De berörda kommunerna är ju fattiga kommuner, men de är inte fattiga på idealister, på människor med framtidstro. Men det behövs ändå pengar för att driva en inlandsbana. Att Lars Ulander inte kan säga någonting om framtiden, eftersom det är trafikutskottets bord, kan jag förstå. Samtidigt finns framtidsfrågan för inlandsbanan och Norrlands inland med i bilden. Jag tackar ändå för det besked som Lars Ulander har gett.

Anf. 103 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Jag vill bara göra den kommentaren att vi i arbetsmarknadsutskottet inte har gett oss in på finansieringen i detalj. De 200 milj.kr. som Ulla Orring talar om är specialdestinerade till stödområde 1, medan resterande 130 milj.kr. kan användas även i stödområde 2. Men vilka pengar som skall användas för det här projektet kanske det inte finns anledning att diskutera här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

11 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkanden
1990/91:SkU28 Ny folkbokföringslag
1990/91:SkU33 Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister, m.m.

Justitieutskottets betänkanden
1990/91:JuU31 Säkerhetspolisen
1990/91:JuU32 Narkotikabrottslighet
1990/91:JuU35 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden
1990/91:JuU36 Ingripande av polis

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU17 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1991/92

Trafikutskottets betänkanden
1990/91:TU25 Järnvägstrafik
1990/91:TU26 Vägväsende m.m.
1990/91:TU32 Tilläggsbudget II inom kommunikationsdepartementets område

Näringsutskottets betänkanden
1990/91:NU31 Kollektiv sakförsäkring
1990/91:NU35 Näringspolitik
1990/91:NU38 Statliga företag
1990/91:NU47 Export av alkoholdrycker och tobaksvaror

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

12 § Kammaren åtskildes kl. 21.47.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 23 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 35 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 60 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 92 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Måndagen den 27 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:200 om barnhälsovården 1
Socialminister Ingela Thalén (s)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
3 § Förnyad bordläggning 6
Ajournering 6
Återupptagna förhandlingar 6
Beslut om uppskjuten votering 6
4 § Arbetsmiljö och rehabilitering 7
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU22
Debatt
Mona Saint Cyr (m)
Charlotte Branting (fp)
Kersti Johansson (c)
Lars-Ove Hagberg (v)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Kjell Nilsson (s)
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Beslut skulle fattas den 28 maj
5 § Rehabilitering och rehabiliteringsersättning 44
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU16
Debatt
Gullan Lindblad (m)
Sigge Godin (fp)
Karin Israelsson (c)
Margó Ingvardsson (v)
Anita Stenberg (mp)
Nils-Olof Gustafsson (s)
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Socialminister Ingela Thalén
Beslut skulle fattas den 28 maj
6 § Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m. 80
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU20
Debatt
Erik Holmkvist (m)
Elver Jonsson (fp)
Göran Engström (c)
Karl-Erik Persson (v)
(forts.)

Ajournering ... 91
Återupptagna förhandlingar ... 91
6 § (forts.) Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m. (forts. AU20) ... 91
Sten Östlund (s)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Beslut skulle fattas den 28 maj
7 § Vissa fredspliktsregler, "Lex Britannia" ... 104
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU21
Debatt
Erik Holmkvist (m)
Elver Jonsson (fp)
Börje Hörnlund (c)
Lars Ulander (s)
Viola Claesson (v)
Tom Heyman (m)
Beslut skulle fattas den 28 maj
8 § Ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring, m.m. ... 122
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU24
Beslut skulle fattas den 28 maj
9 § Tilläggsbudget II ... 122
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU23
Beslut skulle fattas den 28 maj
10 § Visst regionalpolitiskt stöd ... 122
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU26
Debatt
Lars Ulander (s)
Erik Holmkvist (m)
Ulla Orring (fp)
Börje Hörnlund (c)
Viola Claesson (v)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Beslut skulle fattas den 28 maj
11 § Bordläggning ... 130

gotab 98951, Stockholm 1991